

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

IZVORNIK

LISTOPAD, 2012.

OBVEZNI PRILOG

OBRAZLOŽENJE
(PROČIŠĆENI TEKST)

OPĆINA
DUBROVAČKO
PRIMORJE

ZAVOD ZA
PROSTORNO UREĐENJE
DUBROVAČKO-NERETVANSKE
ŽUPANIJE

Dubrovačko-neretvanska županija
Općina Dubrovačko primorje

**IZMJENE I DOPUNE
PROSTORNOG PLANA UREĐENJA
OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE
(IZVORNIK)**

OBVEZNI PRILOG - OBRAZLOŽENJE
Pročišćeni tekst

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Županija: Općina:		DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA OPĆINA DUBROVAČKO PRIMORJE																												
Naziv prostornog plana:																														
IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE																														
SUKLADNO ČLANKU 58. STAVKU 2. ZAKONA																														
OBRAZLOŽENJE (pročišćeni tekst)																														
Odluka o izradi Izmjena i dopuna PPUO: Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije broj 5/2010.		Odluka predstavničkog tijela o donošenju plana: Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije broj 9/2012.																												
Javna rasprava / Ponovljena javna rasprava (datum objave): Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, broj 10/11. Slobodna Dalmacija od 11. studenog 2011. Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, broj 01/12. Slobodna Dalmacija od 20. siječnja 2012.		Javni uvid održan: od 21. studenog 2011. do 05. prosinca 2011.	Ponovljeni javni uvid održan: od 31. siječnja 2012. do 07. veljače 2012.																											
Pečat upravnog tijela odgovornog za provođenje javne rasprave:		Odgovorna osoba za provođenje javne rasprave: Ivo Kola, pročelnik Jedinistvenog upravnog odjela																												
Suglasnost na Plan prema članku 97. Zakona o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine", broj 76/07., 38/09., 55/11., 90/11. i 50/12.), Klasa: 350-02/12-11/29, Urbroj: 351-05-1-1-12-3, od 26. srpnja 2012.																														
Pravna osoba koja je izradila Plan: Zavod za prostorno uređenje Dubrovačko-neretvanske županije																														
Pečat pravne osobe koja je izradila Plan:		Odgovorna osoba: mr. sc. Marina Oreb, dipl.ing.arh., ravnatelj																												
Odgovorni voditelj izrade nacrtu Prijedloga prostornog plana: mr.sc. Marina Oreb, dipl.ing.arh.																														
Stručni tim u izradi Plana:																														
<table border="0"> <tr> <td>1. mr. sc. Marina Oreb, dipl.ing.arh.</td> <td>Nedjeljka Bobanović, dipl.ing.arh.</td> <td>dr. sc. Lido Sošić, dipl.ing.kraj.arh.</td> </tr> <tr> <td>2. Stjepko Kovačić, dipl.ing.građ.</td> <td>mr.sc. Sonja Seferović, prof.</td> <td>Andrea Puorro, mag.p.p.u.p.o.</td> </tr> <tr> <td>3. Barbara Savin, dipl.ing.arh.</td> <td>Ivana Radovani, prof.</td> <td>Katja Sošić, mag. p.p.u.p.o.</td> </tr> <tr> <td>4. Silvana Tastaman, ing.građ.</td> <td>Ivana Tutek, dipl.ing.arh.</td> <td>Marko Sošić, mag. GIS p.p.</td> </tr> <tr> <td>5. Marina Stenek, dipl.ing.biol.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>6. Mirjana Karaman, arh.tehn.</td> <td>Alojz Kokolek, dipl.ing.građ.</td> <td>dr. sc. Branka Jelavić</td> </tr> <tr> <td>7. Anka Bužić, arh.tehn.</td> <td>Marijan Pinhak, dipl.ing.el.</td> <td>mr. sc. Ana Kojaković, dipl.ing.</td> </tr> <tr> <td>8. Kate Šeparović, upr.prav.</td> <td></td> <td>Laszlo Horvath, dipl.ing.</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>Andro Bačan, dipl.ing.el.</td> </tr> </table>				1. mr. sc. Marina Oreb, dipl.ing.arh.	Nedjeljka Bobanović, dipl.ing.arh.	dr. sc. Lido Sošić, dipl.ing.kraj.arh.	2. Stjepko Kovačić, dipl.ing.građ.	mr.sc. Sonja Seferović, prof.	Andrea Puorro, mag.p.p.u.p.o.	3. Barbara Savin, dipl.ing.arh.	Ivana Radovani, prof.	Katja Sošić, mag. p.p.u.p.o.	4. Silvana Tastaman, ing.građ.	Ivana Tutek, dipl.ing.arh.	Marko Sošić, mag. GIS p.p.	5. Marina Stenek, dipl.ing.biol.			6. Mirjana Karaman, arh.tehn.	Alojz Kokolek, dipl.ing.građ.	dr. sc. Branka Jelavić	7. Anka Bužić, arh.tehn.	Marijan Pinhak, dipl.ing.el.	mr. sc. Ana Kojaković, dipl.ing.	8. Kate Šeparović, upr.prav.		Laszlo Horvath, dipl.ing.			Andro Bačan, dipl.ing.el.
1. mr. sc. Marina Oreb, dipl.ing.arh.	Nedjeljka Bobanović, dipl.ing.arh.	dr. sc. Lido Sošić, dipl.ing.kraj.arh.																												
2. Stjepko Kovačić, dipl.ing.građ.	mr.sc. Sonja Seferović, prof.	Andrea Puorro, mag.p.p.u.p.o.																												
3. Barbara Savin, dipl.ing.arh.	Ivana Radovani, prof.	Katja Sošić, mag. p.p.u.p.o.																												
4. Silvana Tastaman, ing.građ.	Ivana Tutek, dipl.ing.arh.	Marko Sošić, mag. GIS p.p.																												
5. Marina Stenek, dipl.ing.biol.																														
6. Mirjana Karaman, arh.tehn.	Alojz Kokolek, dipl.ing.građ.	dr. sc. Branka Jelavić																												
7. Anka Bužić, arh.tehn.	Marijan Pinhak, dipl.ing.el.	mr. sc. Ana Kojaković, dipl.ing.																												
8. Kate Šeparović, upr.prav.		Laszlo Horvath, dipl.ing.																												
		Andro Bačan, dipl.ing.el.																												
Pečat predstavničkog tijela: OPĆINSKO VIJEĆE OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE:		Predsjednik Općinskog vijeća: Ivica Vrljić																												
Faza izrade plana: IZVORNIK		Pečat nadležnog upravnog tijela:																												

S A D R Ž A J

	OBVEZNI PRILOG - OBRAZLOŽENJE	str.br
1.	Polazišta	7
	UVOD	7
1.1.	Položaj, značaj i posebnosti područja općine u odnosu na prostor i sustav županije i države	10
1.1.1.	Osnovni podaci o stanju u prostoru	10
1.1.2.	Prostorno razvojne i resursne značajke	12
1.1.2.1.	Geografske značajke	12
1.1.2.2.	Povijesne značajke	13
1.1.2.3.	Sustav središnjih naselja	14
1.1.2.4.	Demografske značajke	19
1.1.2.5.	Geološke značajke	33
1.1.2.6.	Seizmičke značajke	34
1.1.2.7.	Geomorfološke značajke	35
1.1.2.8.	Pedološke značajke	36
1.1.2.9.	Hidrografske i hidrogeološke značajke	37
1.1.2.10.	Klimatološke i biogeografske značajke	38
1.1.2.11.	Značajke središnjih uslužnih funkcija	41
1.1.2.12.	Značajke gospodarskih djelatnosti	45
1.1.2.13.	Značajke prometnih sustava	51
1.1.2.14.	Značajke infrastrukturnih i komunalnih sustava	54
1.1.2.15.	Značajke zaštićenih i vrlo vrijednih dijelova prirodne baštine	56
1.1.2.16.	Značajke kulturne baštine	66
1.1.3.	Planski pokazatelji i obveze iz dokumenata prostornog uređenja šireg područja	71
1.1.3.1.	Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije	72
1.1.3.2.	Izmjene i dopune PPUO Dubrovačko primorje (ciljane)	81
1.1.3.3.	Urbanistički planovi uređenja	81
1.1.4.	Ocjena stanja, mogućnosti i ograničenja razvoja u odnosu na demografske i gospodarske podatke, te prostorne pokazatelje	82
1.1.4.1.	Demografski podaci	82
1.1.4.2.	Gospodarski podaci	88
1.1.4.3.	Prostorni pokazatelji	90
2.	Ciljevi prostornog razvoja i uređenja	91
2.1.	Ciljevi prostornog razvoja županijskog značaja	91
2.1.1.	Razvoj naselja, posebnih funkcija i infrastrukturnih sustava	91
2.1.2.	Racionalno korištenje prirodnih izvora	92
2.1.3.	Očuvanje ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša	93
2.2.	Ciljevi prostornog razvoja općinskog značaja	94
2.2.1.	Demografski razvoj	94
2.2.2.	Odabir prostorno razvojne strukture	96
2.2.3.	Razvoj naselja, društvene, prometne i komunalne infrastrukture	97
2.2.3.1.	Razvoj naselja	97
2.2.3.2.	Razvoj društvene infrastrukture – središnjih uslužnih funkcija	99
2.2.3.3.	Razvoj prometne i komunalne infrastrukture	101
2.2.4.	Zaštita krajobraznih i prirodnih vrijednosti i posebnosti i kulturno-povijesnih cjelina	102
2.3.	Ciljevi prostornog uređenja naselja na području općine	103
2.3.1.	Racionalno korištenje i zaštita prostora	103
2.3.2.	Utvrđivanje građevinskih područja	106
2.3.3.	Unapređenje uređenja naselja i komunalne infrastrukture	106
3.	Plan prostornog uređenja	107
3.1.	Prikaz prostornog razvoja na području općine u odnosu na prostornu i gospodarsku strukturu županije	107
3.2.	Organizacija prostora i osnovna namjena i korištenje površina	108
3.2.1.	Razvoj i uređenje prostora/površina naselja	111
3.2.2.	Razvoj i uređenje prostora / površina izvan naselja	118
3.2.2.1.	Građevinska područja izdvojene namjene	119
a)	Gospodarska namjena - proizvodna I	120
b)	Gospodarska namjena - površine za iskorištavanje mineralnih sirovina E	121

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

c)	Gospodarska namjena - površine uzgajališta (akvakultura) H	122
d)	Gospodarska namjena - poslovna namjena K	123
e)	Gospodarska namjena - ugostiteljsko-turistička namjena T	124
f)	Športsko-rekreacijska namjena R	126
g)	Građevinska područja infrastrukturnih sustava	130
h)	Groblja	131
3.2.2.2.	Prostori /površine izvan građevinskih područja	132
3.2.2.3.	Izgrađene strukture izvan građevinskih područja	134
a)	Površine infrastrukturnih sustava	134
b)	Građevine za gospodarske djelatnosti	136
c)	Građevine za rekreacijske djelatnosti	137
3.2.3.	Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina	138
3.3.	Prikaz gospodarskih i društvenih djelatnosti	140
3.3.1.	Gospodarske djelatnosti	140
3.3.1.1.	Proizvodne i poslovne djelatnosti	141
3.3.1.2.	Ugostiteljstvo i turizam	141
3.3.1.3.	Rudarstvo	142
3.3.1.4.	Poljoprivreda	143
3.3.1.5.	Ribarstvo i marikultura	144
3.3.1.6.	Šumarstvo	144
3.3.1.7.	Lovstvo	144
3.3.2.	Društvene djelatnosti	146
3.3.2.1.	Javne djelatnosti	146
3.3.2.2.	Športsko-rekreacijske djelatnosti	146
3.4.	Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora	148
3.4.1.	Uvjeti korištenja	148
3.4.1.1.	Područja posebnih uvjeta korištenja	148
3.4.1.2.	Područja posebnih ograničenja u korištenju	163
3.4.2.	Područja primjene posebnih mjera uređenja i zaštite	167
3.4.2.1.	Uređenje zemljišta	167
3.4.2.2.	Zaštita posebnih vrijednosti i obilježja	167
3.4.2.3.	Područja i dijelovi primjene planskih mjera zaštite	168
3.5.	Razvoj infrastrukturnih sustava	173
3.5.1.	Prometni infrastrukturni sustav	173
3.5.1.1.	Cestovni promet	173
3.5.1.2.	Željeznički promet	175
3.5.1.3.	Zračni promet	175
3.5.1.4.	Pomorski promet	177
3.5.1.5.	Pošta i javne elektroničke komunikacije	179
3.5.2.	Energetski sustavi	180
3.5.2.1.	Elektroenergetika	180
3.5.2.2.	Plinoopskrba	181
3.5.2.3.	Korištenje obnovljivih izvora energije	181
3.5.3.	Vodnogospodarski sustavi	185
3.5.3.1.	Vodopskrba	185
3.5.3.2.	Navodnjavanje	187
3.5.3.3.	Odvodnja otpadnih voda	188
3.5.3.4.	Hidromelioracija	190
3.5.3.5.	Uređenje vodotoka i voda	190
3.6.	Postupanje s otpadom	191
3.7.	Sprječavanje nepovoljnih utjecaja na okoliš	194
3.7.1.	Očuvanje i zaštita okoliša	195
3.7.1.1.	Očuvanje i poboljšanje kvalitete vode	195
3.7.1.2.	Očuvanje i zaštita kakvoće tla	195
3.7.1.3.	Očuvanje kakvoće zraka	196
3.7.1.4.	Smanjenje prekomjerne buke	196
3.7.1.5.	Smanjenje opasnosti od požara	196
3.7.1.6.	Sprječavanje negativnog utjecaja građevina i uređaja za gospodarenje otpadom na okolni prostor	197

1. POLAZIŠTA

UVOD

Plan je temeljni, a ujedno i obvezatni dokument prostornog uređenja Općine. Njime su iskazane sve zajedničke potrebe, razvojne opcije i njihova operacionalizacija kroz smjernice za uređivanje i zaštitu prostora na ukupnom području Općine.

Prostorni plan uređenja Općine Dubrovačko primorje izrađen je u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju („Narodne novine“, broj 30/94., 68/98., 61/00. i 100/4.), a na temelju primjene odredbi članka 325. Zakona o prostornom uređenju („Narodne novine“ broj 76/07.). Donesen je na 21. sjednici Općinsko vijeće dana 27. studenog 2007., a Odluka o donošenju objavljena je u „Službenom glasniku Dubrovačko-neretvanske županije“, broj 6/07.

Novi sustav prostornog uređenja koji je donio novi **Zakon o prostornom uređenju i gradnji** („Narodne novine“, broj 76/07., 38/09., 55/11. i 90/11.) stupio je na snagu 1. listopada 2007. god. Ovim zakonom su se po prvi put povezala upravna područja prostornog uređenja i gradnje u jedinstveni sustav, uključujući određene postupke iz područja zaštite okoliša, a u hrvatski pravni sustav se uveli instrumenti kojima se omogućava uređenje građevinskog zemljišta u naselju.

Općinsko vijeće Općine Dubrovačko primorje na svojoj 5. sjednici održanoj dana 24. ožujka 2010. godine donijelo je **Odluku o izradi Izmjena i dopuna Prostornog plana uređenja općine Dubrovačko primorje** („Službeni glasnik DNŽ“, broj 5/10) u kojoj su navedena obrazloženja i ciljevi izrade izmijenjenog i dopunjenog prostorno-planskog dokumenta.

Razlozi za izradu Izmjena i dopuna Plana su:

- usklađenje sa Zakonom o prostornom uređenju i gradnji,
- usklađenje s Izmjenama i dopunama Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije („Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije“, broj 07/10.)
- usklađenje s novim strateškim dokumentima:
  - Županijska razvojna strategija Dubrovačko-neretvanske županije 2007.-2013.,
  - Plan navodnjavanja Dubrovačko-neretvanske županije izrađen u sklopu Nacionalnog projekta navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem u Republici Hrvatskoj,
  - Plan intervencija u zaštiti okoliša Dubrovačko-neretvanske županije - Revizija I.,
  - Program zaštite okoliša Dubrovačko-neretvanske županije,
  - Plan gospodarenja otpadom Dubrovačko-neretvanske županije,
  - Projekt zaštite od onečišćenja voda priobalnog mora - Program Jadran u kojem sudjeluju Svjetska banka, Vlada Republike Hrvatske i Hrvatske vode,
  - Projekt Coast (GEF/UNDP) - Očuvanje i održivo korištenje biološke i krajobrazne raznolikosti na dalmatinskoj obali putem održivog razvitka obalnog područja,
  - Studija o utjecaju na okoliš za zahvat marikultura na području akvatorija Malostonskog zaljeva i Malog mora (Strateška procjena utjecaja na okoliš),
  - Studija izvodljivosti gospodarenja otpadom za Dubrovačko-neretvansku županiju u okviru Projekta gospodarenja otpadom Dalmacije - CARDS 2002. Također je u pripremi izrada studije o utjecaju na okoliš županijskog centra za gospodarenje otpadom,
  - Studije o utjecaju na okoliš i projektne dokumentacije Jadransko-jonske autoceste, dionica Doli-Osojnik,
  - Projekt Jadransko-jonskog plinovoda,
  - Program ukupnog razvitka (PUR) Općine Dubrovačko primorje.
- temeljito i stručno obrazloženi investicijski programi zainteresiranih investitora kojima je dokazana njihova opravdanost, a time i uvrštavanje u Plan,
- usklađenje planiranih sadržaja na području Lisačkih Rudina u odnosu na planiranu zračnu luku (golfsko igralište, vjetroelektrane, gospodarska zona, infrastrukturni koridori i dr.),
- odrediti uvjete detaljnijeg planiranja, strukturu i sadržaj u prostoru ugostiteljsko-turističke zone izdvojene namjene izvan naselja Sestrice ,

- korištenje obnovljivih izvora energije: vjetroparkovi i solarni parkovi,
- potrebne izmjene obuhvata UPU-a kako bi se omogućilo planiranje naselja kao funkcionalnih cjelina,
- poteškoće u provedbi Plana jer definirani uvjeti gradnje (minimalna i maksimalna površina parcela, koeficijenti izgrađenosti i iskoristivosti, katnost, udaljenost do susjedne parcele i dr.) na pojedinim područjima Općine nisu usklađeni sa stvarnom (tradicionalnom) tipologijom gradnje i stanjem na terenu.

S obzirom na stanje u prostoru utvrđuju se sljedeći ciljevi i programska polazišta Izmjena i dopuna:

- ublažiti negativne demografske tendencije, zaustaviti ili smanjiti interes, osobito mlađeg i zrelog stanovništva za iseljavanjem, te poticati povratak iseljenog stanovništva na ovo područje,
- osigurati ravnomjerniji razmještaj stanovništva i gustoću naseljenosti, demografski obnavljati ruralna naselja,
- utvrditi tipologiju naselja, te s tim u skladu oblikovanje nove izgradnje unutar ruralnih cjelina i uz kulturna dobra, u njihovim kontaktnim zonama, te na ostalom prostoru (minimalna i maksimalna površina parcela, koeficijenti izgrađenosti i iskoristivosti, katnost, udaljenost od susjedne parcele i dr.),
- prostorno-planskim mjerama osigurati uvjete za racionalno i funkcionalno gospodarenje prostorom,
- pažljivo i argumentirano odrediti obveze izrade i obuhvat UPU-a pri čemu valja težiti cjelovitom obuhvatu prostora uključujući sve međuzavisne čimbenike,
- stvoriti pretpostavke za dugoročni gospodarski razvitak koji bi optimalno aktivirao komparativne vrijednosti i prednosti ovog prostora, prirodne resurse i kulturno naslijeđe,
- gospodarski razvitak u kojem glavnu ulogu trebaju imati turizam, poljoprivreda, najviše maslinarstvo i vinogradarstvo, marikultura, trgovina i industrija vezana za obradu kamena temeljiti na principima održivog razvitka kako bi se uspostavila ekološka i razvojna ravnoteža na području Općine
- odrediti uvjete detaljnijeg planiranja, strukturu i položaj u prostoru ugostiteljsko-turističke zone izdvojene namjene izvan naselja Sestrice, te vezano uz nju luku nautičkog turizma; treba osigurati slijedeće uvjete smještaja: primjeren prostorni kontekst u odnosu na krajolik, nagib terena i izloženost, zaštitu prirode i okoliša, kapacitet lokacije, usklađenost s drugim namjenama, odgovarajuću komunalnu i prometnu infrastrukturu, kapacitet raspoloživih plaža, mogućnost rekreacije, zabave, pratećih usluga i dr.,
- analizirati, provjeriti i detaljnije razraditi mogućnost premještanja lokacije namijenjene za golf igralište R1* s lokacije Lisačke Rudine na lokaciju Sestrice; posebno treba provjeriti primjerenost zahvata smještaja golfskih igrališta u odnosu na: vlasništvo, kontekst smještaja u prostoru, zaštitu I unapređenje krajolika, te zaštitu prirode, kulturnog naslijeđa i okoliša,
- planirati revitalizaciju primorskih sela u funkciji turizma i poljoprivrede u funkciji turizma
- razvitkom infrastrukturnih sustava državne, županijske i lokalne razine osigurati uvjete za razvitak gospodarstva, te podići kvalitetu i standard života stanovništva,
- omogućiti realizaciju planiranih sadržaja Razvojno-istraživačkog centra Sveučilišta u Dubrovniku na Bistrini,
- trase autoceste i magistralnog plinovoda uskladiti sa relevantnom projektnom dokumentacijom ,
- u sustavu gospodarenja otpadom planirati županijski centar za gospodarenje otpadom na lokaciji Lučino razdolje, te lokacije reciklažnog dvorišta i pogona za obradu građevinskog otpada,
- detaljnije analizirati planirane sadržaje na Lisačkim Rudinama s naglaskom na zračnu luku. Utvrditi točnu poziciju i dužinu uzletno-slijetne staze zračne luke u odnosu na prirodne uvjete i ostale planirane sadržaje: koridore autoceste i ostalih cesta, magistralnog plinovoda i dužjadranske željeznice, te zone vjetroelektrane, golf igrališta i industrijskih zona,
- utvrditi zone istraživanja i eksploatacije tehničkog i arhitektonskog građevinskog kamena
- kao nadopunu postojećim vodoopskrbnim sustavima unijeti u Izmjene i dopune Plana povezivanje Općine na magistralni vodoopskrbni cjevovod iz smjera Zatona planiran za potrebe opskrbe vodom građevina (PUO, CP, COPK i dr.) na dionici autoceste Doli-Osojnik i protupožarne zaštite tunela,
- povezati naselje Doli na vodoopskrbni sustav Slano,
- vrednovanje i zaštita graditeljske baštine i vrijednih dijelova prirode sa naglaskom na prirodne i kulturne krajobrazne.

Za potrebe IDPPUODP korištene su sljedeće stručne ekspertize i podloge, te dokumenti doneseni ili u izradi na nivou Županije:

- Prirodoslovna podloga Dubrovačko-neretvanske županije izrađena za potrebe Izmjena i dopuna Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije
- Stručna ekspertiza gospodaskog razvitka Dubrovačko-neretvanske županije s naglaskom na turizam izrađena za potrebe Izmjena i dopuna Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije
- Rudarsko-geološka studija Dubrovačko-neretvanske županije izrađena za potrebe Izmjena i dopuna Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije
- Studija energetskog razvitka Dubrovačko-neretvanske županije
- Vodoopskrbni plan Dubrovačko-neretvanske županije
- Program zaštite okoliša Dubrovačko-neretvanske županije
- Program za gospodarenje otpadom Dubrovačko-neretvanske županije
- Studija zaštite voda Dubrovačko-neretvanske županije
- Procjena ugroženosti i planovi zaštite i spašavanja Dubrovačko-neretvanske županije

Za potrebe Izmjena i dopuna Prostornog plana uređenja Općine Dubrovačko primorje izrađene su sljedeće studije/stručne podloge/ekspertize za:

- Korištenje sunčeve energije - utvrđivanje potencijalnih zona za smještaj sunčanih elektrana,
- Određivanje kategorije, te položaja i veličine zone zračne luke na Lisačkim rudinama u odnosu na prirodne uvjete i ostale planirane sadržaje,
- Utvrđivanje tipologije naselja - karakteristika gradnje, te preporuka za planiranu gradnju
- Vrednovanje i zaštitu prirodnih i kulturnih krajobrazu,
- Vrednovanje prostora (krajobraz, utjecaj na podzemne vode, morfološke karakteristike, mogućnost infrastrukturnog opremanja i dr.) za ocjenu mogućnosti premještanja lokacije namijenjene za golf igralište R1* s lokacije Lisačke rudine na lokaciju Sestrice.

Također izvršeno je i usklađenje planiranih zona izdvojene namjene izvan naselja s prostornim planom Dubrovačko-neretvanske županije.

Izmjenama i dopunama Plana je dana ocjena stanja dosadašnjih planskih odluka i definirani su ciljevi prostornog uređenja kroz značaj i posebnosti prostora, mogućnosti i ograničenja razvoja prostorno-gospodarske strukture Općine i njezinih dijelova, te je temeljem toga utvrđena koncepcija njenog budućeg prostornog uređenja.

1.1. POLOŽAJ, ZNAČAJ I POSEBNOSTI PODRUČJA OPĆINE U ODNOSU NA PROSTOR I SUSTAV ŽUPANIJE I DRŽAVE

1.1.1. OSNOVNI PODACI O STANJU U PROSTORU

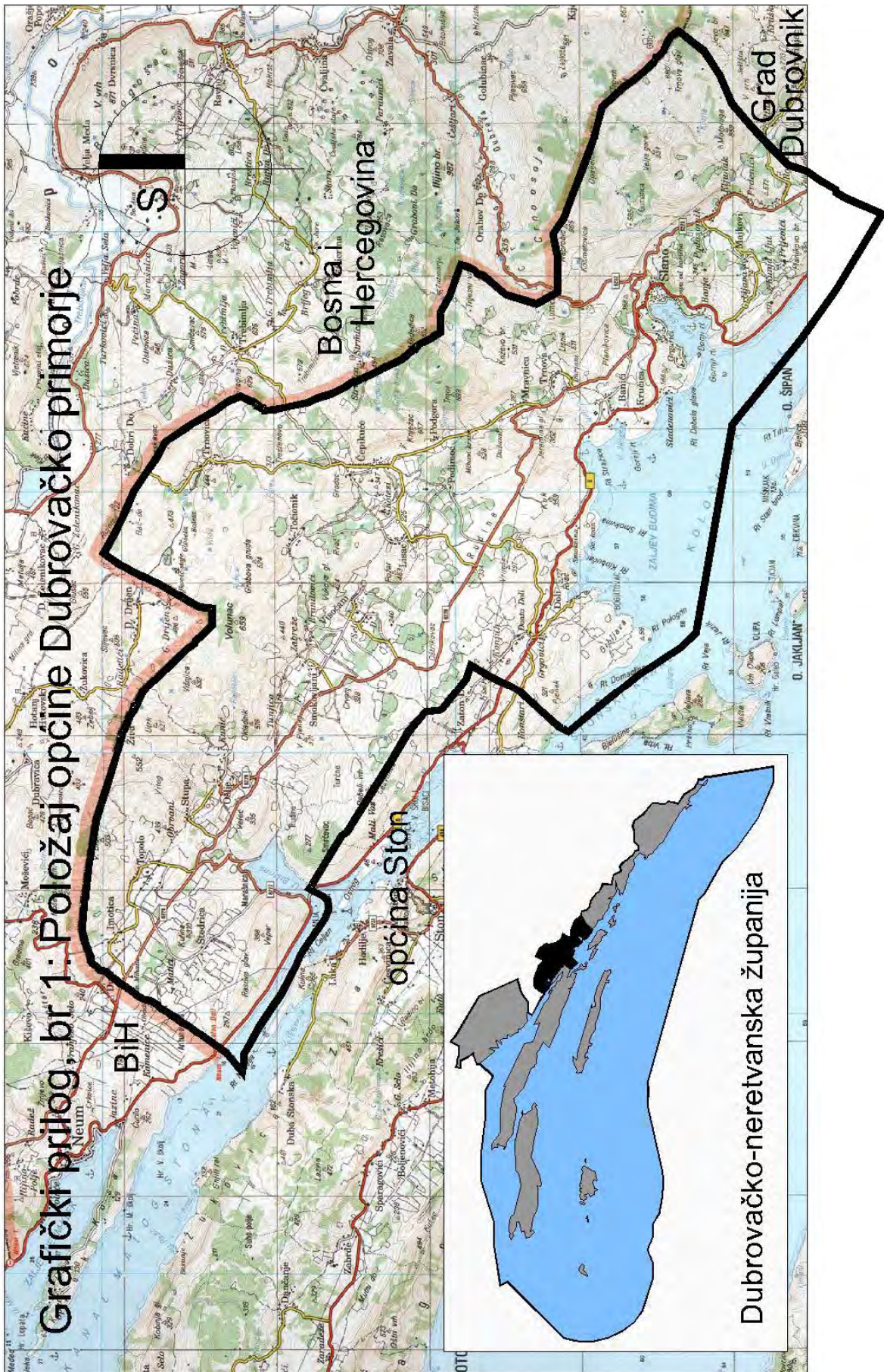
Općina Dubrovačko primorje je izdvojena političko-teritorijalna i geografska cjelina na krajnjem jugoistoku Hrvatskog primorja i Republike Hrvatske. Sastavni je i to središnji dio Dubrovačko-neretvanske županije i Dubrovačke regije. Druga je po veličini teritorija (197,11 km²) među 22 političko-teritorijalne jedinice lokalne samouprave (odmah iza općine Konavle), te zaprema 11,06% površine Županije. U njezinih 20 samostalnih naselja živjelo je 31.3.2001. godine 2.216 stanovnika, koji su činili 1,80% stanovnika Dubrovačko-neretvanske županije. Prosječna gustoća naseljenosti općine Dubrovačko primorje 2001. godine je bila samo 11,24 stanovnika na km², što je nekoliko puta manja nego je bio prosjek na nivou Dubrovačko-neretvanske županije (68,97 st/km²) ili Države (78,48 st/km²).

Tablica 1. - OSNOVNI PODACI (površina, naselja i stanovništvo)

BROJ STANOVNIKA (popis 1991.):	2.378	
BROJ STANOVNIKA (popis 2001.):	2.216	
POVRŠINA OPĆINE (km²):		
Kopno	197,25	
more	29,75	
GUSTOĆA STANOVANJA - 1991. (st./km²):	12,1	
GUSTOĆA STANOVANJA - 2001. (st./km²):	11,2	
BROJ SAMOSTALNIH NASELJA (2001.):	20	
OPĆINSKO SREDIŠTE SLANO S 552 STANOVNIKA (2001.):	1	(24,9%)*
NASELJA S 200-499 STANOVNIKA (2001.):	2	(19,2%)*
NASELJA S 100 DO 199 STANOVNIKA (2001.):	4	(24,0%)*
NASELJA S 50 DO 99 STANOVNIKA (2001.):	5	(18,5%)*
NASELJA S MANJE OD 50 STANOVNIKA (2001.):	8	(13,4%)*
PROSJEČNI BROJ STANOVNIKA PO NASELJU (2001.):	111	

* udio od ukupnog stanovništva općine

1.1.2. PROSTORNO RAZVOJNE I RESURSNE ZNAČAJKE

1.1.2.1. Geografske značajke

Područje općine Dubrovačko primorje predstavlja izduženo (oko 40 km) i usko (5-15 km) pogranično područje, koje se nalazi i razvija 30-tak i više kilometara udaljeno prema sjeverozapadu od najprivlačnije gradske aglomeracije, regionalnog i županijskog središta Dubrovnika, kojemu gravitira i s kojim je uspostavljena uska demografska, društvena, gospodarska i prometna povezanost. Zato graniči s Gradom Dubrovnikom kopnom na jugoistoku i morem na jugozapadu, općinskom jedinicom lokalne samouprave Ston na zapadu, dok prema sjeveroistoku i sjeverozapadu graniči s državom Bosnom i Hercegovinom.

Ima povoljan geografski i prometno geografski položaj, ali i veoma osjetljiv i važan geostrateški i geopolitički položaj.

Veliko je geostrateško značenje ovog rubnog i pograničnog uskog priobalnog područja unutar neovisne i suverene hrvatske države (hrvatske periferije). Ono se izražava velikom udaljenošću od središta zemlje, "otočkom" odvojenošću velikog, pa i ovog, dijela dubrovačkog područja od ostalog teritorija Republike Hrvatske, zbog prekida državnog kopnenog kontinuiteta s 8 km uskim izlazom Bosne i Hercegovine na more (Neum-Klek), te oko 50 km dugom državnim graničnom linijom s Bosnom i Hercegovinom.

Geografska obilježja Dubrovačkog primorja ukazuju da je to tipični bezvodni kraški dinarski prostor s malo plodnih površina, dok u krajoliku dominiraju manje pošumljene i opožarene površine, oskudni pašnjaci i goli kamenjar. To je dio pravog hrvatskog mediteranskog područja.

Općina ima slična prirodno-geografska obilježja kao i drugi dijelovi Dubrovačke regije, Dalmacije i cjelokupnog Hrvatskog primorja. Ipak, ovo je pravi i izraziti hrvatski mediteranski prostor, najviše podložan utjecaju mora.

U prostoru se razlikuju i ističu dvije prirodne cjeline:

- niže priobalno područje (Doli - Banići - Kručica - Slano - Majkovi) s Jadranskom turističkom cestom kao okosnicom i dugom obalom kao atrakcijom, te
- više brdovito zaleđe (od Trnove na jugoistoku do Imotice na sjeverozapadu) s nekim posebnostima za istočno i zapadno područje, ali ipak odvojeno i različito od nešto višeg submediteranskog niskog hercegovačkog kraškog prostora prema unutrašnjosti.

Zbog današnjih geopolitičkih prilika, velikih ratnih razaranja, neizgrađenosti potrebne suvremene magistralne infrastrukturne mreže i društveno - gospodarske nerazvijenosti slijedi izvjesna geografska izoliranost i nerazvijenost općine Dubrovačko primorje, koju još više potencira činjenica slabog stanja ostalih regionalnih i lokalnih cesta i pomorskih veza unutar ovog izduženog primorskog područja u međusobnom povezivanju i vezama sa susjednim područjima.

Prema tome prostor općine Dubrovačko primorje od posebnog je interesa za Republiku Hrvatsku zbog svojih obilježja, jer je to:

- novo teritorijalno ustrojena općina - jedinica lokalne samouprave unutar Dubrovačko - neretvanske županije u neovisnoj Republici Hrvatskoj sa sjedištem u Slanom prema Zakonu iz siječnja 1997. godine (što je već bila i ranije, ali različitog rasprostiranja prema političko - teritorijalnim podjelama iz 1886., 1918. i 1952. godine, ali unutar Kraljevine Dalmacije i Austrije, odnosno države SHS i Kraljevine Jugoslavije, te konačno Kotara Dubrovnik, SR Hrvatske i SFR Jugoslavije),
- pogranično područje prema državi Bosni i Hercegovini (četiri državna granična prijelaza: Bistrina - G.Klek, Imotica - Duži, Čepikuće - Trebimlja i Slano - Zavala),
- spojno područje s državom Bosnom i Hercegovinom, odnosno između dva odvojena dijela Dubrovačko - Neretvanske županije i Republike Hrvatske,
- obalno područje mora (ima oko 40 km razvedene obale, te posebno zaštićeni rezervat u moru Malostonski zaljev),
- područje od posebne državne skrbi zbog nedavnih velikih ratnih i potresnih razaranja i stradanja, ali dijelom i zbog planinsko - brdskog karaktera općinskog teritorija, depopulacije, prevladavajućih ruralnih osobina naselja, pograničnog položaja, te slabije društveno-gospodarske razvijenosti.

1.1.2.2. Povijesne značajke

Dubrovačko primorje je bilo naseljeno već u pretpovijesno doba (ostaci kasteljera i gomila) i u antici (rimski kastrum, starokršćanski sarkofazi). Naseljavaju ga Hrvati i nalazi se u sastavu hrvatske države (ruševine ranohrvatske crkve, stećci). Dubrovačka republika je 1399. godine kupila širi teritorij Dubrovačkog primorja od Osojnika do Imotice i Zamasline od bosanskog kralja Ostoje, te odlučuje da sjedište nove knežije bude u Slanom, koje tako postaje upravnim i duhovnim središtem Primorja (odmah se u njemu počinje graditi knežev dvor i franjevačka crkva). U brojnim mjestima nalaze se razni tipovi obrambenih građevina iz tog razdoblja (sklopovi kuća s kulom izvidnicom, druge kule s cisternama) kako bi se štitila naselja i stanovnici od eventualnih opasnosti iz zaleđa i s mora. U sastavu Dubrovačke republike ostaje do njezinog zaposjedanja od Napoleonove francuske vojske 1806. godine, koja ukida knežije, a u Slanome osniva kanton, koji obuhvaća područja bivše knežije. Pod vlašću Austrije (Habsburške monarhije) je od 1814. pa do kraja I. svjetskog rata 1918. godine. Osniva se Općina Slano za područje od Podgore do Dubravice, te Sud za područje Dubrovačkog primorja i veliki dio Pelješca, koji se 1848. godine premješta u Ston.

1.1.2.3. Sustav središnjih naselja

Naselja su naseobine/jedinice u kojima se njihovi stanovnici okupljaju radi stanovanja, ali i zbog obavljanja određenih gospodarskih aktivnosti. Ona imaju različita fizionomska, funkcionalna i strukturna obilježja, zavisno gdje su smještena, zbog čega su osnovana i što razvijaju te kakav imaju način života, komunalnu opremljenost i demografsku strukturu.

U općini Dubrovačko primorje nalazi se 20 nastanjenih samostalnih naselja s oko stotinjak postojećih ili napuštenih zaselaka ili dijelova naselja. Većina naselja se sastoji od više dijelova ili skupina kuća - zaselaka. Malo je kompaktnih samostalnih naselja. Od svih postojećih naselja nešto veća su samostalna naselja smještena na samoj obali ili u priobalnom području, okupljeni oko pojedinih uvala i drugih podobnih lokaliteta, npr. oko plodnog zemljišta, vrela i sl. (Slano, Doli, Majkovi, Banići). Ostala samostalna naselja su razmještena u zaleđu Dubrovačkog primorja, podignuta oko manjih površina plodnog zemljišta, uz ceste ili na nekom drugom prikladnom mjestu. Veća su naselja u zapadnom području zaleđa (Topolo, Visočani, Smokovljani, Ošlje), jer tamo ima više plodnog zemljišta, dok je škrti krški prostor u istočnom području zaleđa još više raštrkao, danas već mala naselja (najveće je Čepikuće, ali s manje od 100 stanovnika). Prema tome, na području općine Dubrovačko primorje nema većih pa ni pravih gradskih naselja.

Naselja koja razvijaju središnje uslužne funkcije i pružaju drugima usluge su **središnja naselja ili središta**. Na temelju opisa pojedinih samostalnih naselja, koja imaju povoljniji geografski položaj, zadovoljavajuće prirodne uvjete i odgovarajuće mogućnosti za gospodarski razvitak, ali razvijaju i neke potrebne središnje uslužne funkcije, lakše će se valorizirati i sagledati **razvojna središta i sustav središnjih naselja**. O razini, brojnosti, stupnju razvijenosti i utjecaju središnjih uslužnih funkcija zavisi značenje i kategorizacija središnjih naselja.

U Hrvatskoj su vršeni razni pokušaji kategorizacije središnjih naselja za potrebe prostornog planiranja. Može se općenito utvrditi da je kod izrade prostornih planova uglavnom prihvaćena sljedeća kategorizacija središnjih naselja (središta):

1. središte Republike (države), 2. središte makroregije, 3. središte regije, 4. središte manje regije (subregije, mezoregije), 5. središte mikroregije (bivše općine), 6. lokalno središte, 7. pomoćno središnje naselje i 8. naselja s pojedinačnim središnjim uslužnim funkcijama.

Središnje naselje pripada nekoj kategoriji središnjih naselja ako udovoljava većini postavljenih kriterija i ako ima veći broj različitih središnjih uslužnih funkcija, koje se odnose na tu kategoriju. U tom smislu treba razlikovati barem tri podvrste unutar svake kategorije središnjih naselja (iznad prosjeka, u prosjeku i ispod prosjeka).

Na temelju razmještaja i razvijenosti središnjih uslužnih funkcija u naseljima na području Republike Hrvatske, Južnog Hrvatskog primorja (Dalmacije) i Dubrovačko-neretvanske županije te drugih kriterija (broj stanovnika naselja i skupine naselja, međusobna prostorno-prometna udaljenost između pojedinih naselja, odnosno središta i drugih naselja unutar gravitacijskog područja, konfiguracija terena, prometne mreže i drugi) može se utvrditi da za naselja i stanovništvo u prostoru općine Dubrovačko primorje u postojećem sustavu središnjih naselja (središta) u Hrvatskoj **ZAGREB** obavlja funkciju **središta države** (1. kategorija), **SPLIT** ima funkciju **središta makroregije** (2. kategorija), dok **DUBROVNIK** vrši funkciju **središta županije, regije i mikroregije** (3., 4. i 5. kategorija). Zbog specifičnosti rasprostiranja ovog prostora **manja regionalna i mikroregionalna središta** (4. i 5. kategorija) su **METKOVIĆ** u prostoru Donje Neretve i **KORČULA** za otočki prostor županije, ali bez nekog većeg utjecaja na prostoru općine Dubrovačko primorje.

Dosadašnji razmještaj stanovništva i razvitak središnjih uslužnih funkcija i s tim u svezi uspostavljeni sustav središnjih naselja u prostoru općine Dubrovačko primorje uglavnom je u skladu s dostignutim stupnjem društveno - gospodarskog, kulturno - civilizacijskog, demografskog i infrastrukturnog razvitka ovog područja, odnosno s razmještajem i veličinom naselja te s promjenama političko - upravno - administrativno - teritorijalnog ustrojstva i razvojem pojedinih procesa u tom prostoru (deagrarizacija, urbanizacija, industrijalizacija, tercijarizacija i kvartarizacija).

Na području ove jedinice lokalne samouprave svojim značenjem se ističe najveće i najvažnije naselje **SLANO**, tradicionalno **lokalno a često i općinsko središte (6. kategorija)** ili **malo lučko i razvojno središte**, u kojem su zastupljene i stalno se razvijaju gospodarske i središnje uslužne funkcije potrebne u svakodnevnom životu stanovnicima okolnih 20-tak samostalnih naselja (s ukupno više od 2.000 stanovnika, od kojih se polovica nalazi u bližim okolnim priobalnim naseljima), gdje dijelom svojih uslužnih funkcija služi turistima i posjetiteljima ovog dijela Dubrovačkog turističkog područja (Dubrovačke rivijere), te tranzitnim putnicima. Tradicionalno mu gravitiraju i stanovnici petnaestak naselja u neposrednom zaleđu, sastavnom dijelu općine Dubrovačko primorje, a dijelom i stanovnicima susjedne Hercegovine s kojima je povezan državnim, županijskim i lokalnim cestama. Udaljen je 37 km prema sjeverozapadu od županijskog središta Dubrovnika.

Slano se nalazi uvučeno u prostranoj i prekrasnoj istoimenoj luci-uvali-zaljevu, potopljenoj udolini, 2 km dugoj i 1 km širokoj, nasuprot otoku Šipanu, od kojeg ga dijeli Koločepski kanal, širok oko 1 Nm. Dubine u sredini uvale dosežu 20 - 30, pa i više metara, a uz zidanu obalu u luci more je duboko 2,6 m. Slano je atraktivno zbog brojnih šljunčanih plaža, bujne vegetacije i ugodne klime. Ranije je parobrodarskim linijama redovito bilo povezano s Dubrovnikom i Korčulom, ali i s drugim malim lukama - pristaništima u Dubrovačkom primorju i na poluotoku Pelješcu (Zaton, Orašac, Trsteno, Doli, Šton i dr.). Moguće su brodske veze sa susjednim otocima, odnosno lukama u ovom širem području (Šipan, Mljet i dr.). Za bure je najpovoljnije sidrište u uvali Banja u jugoistočnom dijelu luke Slano, dok se velike jahte mogu sidriti ispred ulaza u uvalu, jugozapadno od rta Gornji.

Slano ima 552 stanovnika, 195 kućanstava, 221 stan za stalno stanovanje i 36 stanova/kuća za odmor i rekreaciju (2001. godine). Obuhvaća ranije samostalna naselja Banju i Grguriće s dijelovima naselja Koceljevići, Rt Donja Punta i Slađenići, ali i bivše dijelove - zaselke ovog središnjeg samostalnog naselja Barbijerići, Jasenje, Kovačev Brijeg, Lovči Luka, Onoselje, Postranje i Radovčići. Danas je to jedinstveno i funkcionalno povezano samostalno naselje rasprostrto na površini od 12,30 km², pa mu je zato i veća gustoća naseljenosti (44,88 st/km²).

Područje Slanoga bilo je naseljeno već u pretpovijesno doba (ostaci kasteljera i gomila na obližnjim brdima) i u antici (rimski kastrum na brdu Gradina, starokršćanski sarkofazi, danas pred franjevačkom crkvom). Dubrovčani su stekli Slano 1399. godine. Ondje je bilo sjedište kneza (knežev dvor, pregrađen potkraj XIX. stoljeća). U blizini je ljetnikovac obitelji Ohmučevića. Sadašnja franjevačka crkva sagrađena je u XVI. stoljeću (na glavnom oltaru se nalazi poliptih Lovre Dobričevića). Župna crkva Sv. Vlaha je iz 1407 godine, pregrađena je u vrijeme baroka. U zaselku Banja su crkvice Luncijata, Navještenja i Sv. Petra iz XIII. stoljeća, ali unutar šireg područja naselja još se nalaze između Slanog i Banje kapela Gospe od kamena s grobištem, te kapelica i crkva Sv. Rok u Grgurićima te kapelica u Slađenićima.

Gospodarstvo se temelji na poljodjelstvu (maslinarstvo, vinogradarstvo, voćarstvo, sadnja duhana, skupljanje ljekovitog i aromatskog bilja: kadulja, lovor, pelin i dr.), ribarstvu (u uvali i njezinoj blizini, ali i na otvorenom moru, 1956. godine u Slanome izgrađena tvornica za preradu ribe u kojoj se godišnje proizvodilo oko 150 tona ribljih konzervi) i turizmu (ranije hotel "Admiral", ali porušen, a danas hotel "Osmine" u istoimenoj uvali sa 168 soba i 336 kreveta, te ostalim komplementarnim smještajnim objektima: privatne sobe, apartmani, kuće za odmor i rekreaciju, kampovi i drugim sadržajima). Sve to utječe na razvijanje stacionarnog turizma u Slanom. Osim toga, u njemu se nalaze i djeluju brojne druge uslužne funkcije i sadržaji koje pripadaju trgovinskim, obrtničkim, komunalnim, financijskim, upravnim, obrazovnim, zdravstvenim, kulturnim, športskim i drugim djelatnostima općinskog i lokalnog značenja.

Usporen je razvitak ili sve više slabi utjecaj ostalih naselja, odnosno onih nižeg reda, zbog depopulacije ovog područja i bitnog smanjenja broja stanovnika u njima samima i koji im gravitiraju. U takvim uvjetima ova naselja nisu mogla jače razvijati i unaprijediti svoje središnje uslužne funkcije. Među ovim naseljima ipak se je razvilo nekoliko **pomoćnih središnjih naselja (7. kategorija)** ili pravih **poticajnih razvojnih središta**, odnosno **naselja s pojedinačnim središnjim uslužnim funkcijama (8. kategorija)** ili **inicijalnih središta razvitka**, svako sa svojim posebnostima, koja preuzimaju razvitak nekih središnjih uslužnih i razvojnih funkcija za bliži okolni prostor, koja

zadovoljavaju svakodnevne potrebe lokalnog stanovništva, bilo u njima samima ili onih u neposrednom susjedstvu, zbog njihove udaljenosti od glavnog lokalnog središta, ali pružaju usluge i povremenim korisnicima koji privremeno u njima borave.. U tom smislu treba gledati daljnji razvitak naselja u općini Dubrovačko primorje. Među tim naseljima nalaze se ostala postojeća veća naselja u priobalnom području, odnosno u zaleđu općine Dubrovačko primorje.

Banići je samostalno naselje, 5 km udaljeno prema sjeverozapadu od općinskog središta Slano, pa je zato s njime u najužoj prostornoj i funkcionalnoj vezi, dok je od županijskog središta Dubrovnika udaljeno 42 km. Nalazi se iznad uvale Janska. Danas, Jadranska turistička cesta dijeli naselje na dva dijela. Ima 143 stanovnika, 45 kućanstava, 52 stana za stalno stanovanje i 13 stanova/kuća za odmor i rekreaciju, pa je na površini naselja od 3,86 km² (uključeno i naselje Kručica sa svoja 34 stanovnika) prosječna gustoća naseljenosti iznosila 45,85 st/km², najviša u ovoj općini (2001. g). To je naselje s nekoliko manje istaknutih zaselaka (Gornje Selo, Donje Selo, Janska, Nenkovići i Prestranj). Uvala Janska čini funkcionalnu cjelinu dijelova naselja Banići i Kručica. U toj uvali nalazi se luka otvorena za javni promet lokalnog zanačaja sa zidanim pristanom u koju mogu pristati plovila do 4 m gaza. Gospodarska osnova naselja su: poljodjelstvo, vinogradarstvo, ribarstvo, turizam i stočarstvo. U poslovnoj zoni je bila izgrađena peradarska farma s četiri objekta i 85.000 kokoši nesilica za proizvodnju jaja, te s 20-tak zaposlenih. U Domovinskom je ratu zapaljena i porušena, te više ne djeluje. Na toj lokaciji sada djeluje građevinska tvrtka. Tu se nalazi poslovno-poduzetnička zona. Banići su također turističko mjesto s potencijalnom ugostiteljsko-turističkom zonom na prostoru Budima-Rat, sa šljunčanom plažom u uvali Budima, te autokampom. Klima u Banićima je blaga, mediteranskog ugođaja. U istoimenoj župi, osnovanoj 1771. godine, župna crkva Sv. Marije Mandaljene (Magdalene) zaštićeni je spomenik kulture, izgrađena je 1600. godine, a obnovljena 1933. godine. Tijekom Domovinskog rata (studeni/prosinac 1991. godine) župni dvor i župna crkva su teško oštećeni. Danas u Banićima djeluju župni ured, Dobrotvorna udruga žena, autokamp, trgovačka društva i dr.

Doli je samostalno naselje na sjeverozapadnoj obali Koločepskog kanala i priobalnog područja u općini Dubrovačko primorje, između općinskih središta Stona i Slano (podjednaka udaljenost od po 10 km). Prostire se na 14,02 km² površine oko dijela duge kraške udoline između uvale Doli i uvale Kuti u Malostonskom kanalu sa središtem na 149 m nadmorske visine. Ima 207 stanovnika, 81 kućanstvo, 74 stana za stalno stanovanje i 22 stana/kuće za odmor i rekreaciju s prosječnom gustoćom naseljenosti od 14,76 st/km² (2001.g.). Uz istoimeno samostalno naselje, koje se sastoji iz zaselaka Butori, Doli, Glunčići, Grgorići, Na moru, Ogreste i Petrovići, obuhvaća i ranije samostalno naselje Đonta Doli s njezinim zaselcima Đonta Doli, Kobile, Konjusi i Zabreže. U uvali Doli postoji mali zidani lukobran, uz koji je dubina 2,5-3 m. Ranije je brodskim vezama bilo povezano sa Stonom, Slanim i Dubrovnikom (Gruž). Kroz dio naselja prolazi Jadranska turistička cesta s kojom je od Dubrovnika udaljeno 47 km. Doli se spominju u XV. stoljeću. Pripada župi Sv. Petra i Pavla, čija se crkva nalazi u susjednom naselju Zaton Doli (općina Ston). U dijelu naselja Đonta Doli nalazi se crkva Velike Gospe iz XVI. stoljeća oko koje se nalaze ornamentirani stećci. U sastavu naselja je četverokutna kula za obranu od gusara. Ruralno graditeljstvo karakteriziraju lokalne posebnosti (zatvoreni zdenci i dr.). Gospodarska osnova naselja su: poljodjelstvo, vinogradarstvo, stočarstvo, ugostiteljstvo (konoba), obrt-promet (brodarska i pomorska agencija - brodograđevništvo, autoprijevoz), poštanski ured i ATC, Veterinarska ambulanta, Zaklada braće Nikole i Miha Mihanovića za unapređenje župe Doli i sela Smokvine (Podimoč), Doli - Ploča (rođeni u Dolima, bili brodovlasnici u Argentini), zgrada stare područne osnovne škole, dok su ranije u zaselku Na moru još bili pogoni za čišćenje, preradu i pakiranje školjaka (dagnji) i destilerija eteričnih ulja, koji više ne rade.

Majkovi su samostalno naselje u jugoistočnom dijelu priobalnog područja općine Dubrovačko primorje. Prostire se na površini od 28,76 km² i to od mora (Majkovski magazini - Ratac - vikend naselje/kuće za odmor) do iznad 300 m nadmorske visine, obuhvaćajući ranija samostalna naselja Donji i Gornji Majkovi sa zaselcima Donji Majkovi, Grbljava, Kunja Ljut-Sjekavica, Podosojnik, Rajkovići, Gornji Majkovi, Drvenik, Kovačići, Prljevići, Prodanići i Rožetići. Kroz taj prostor prolaze uz obalu Jadranska turistička cesta, a kroz gornji dio naselja stara županijska cesta Metković - Dubrovnik (Ž6228). Udaljeni su od Slanog 3 - 6 km, a od Dubrovnika 30 - 35 km. Ima 218 stanovnika, 87 kućanstava, 102 stana za stalno stanovanje i 22 stana/kuće za odmor i rekreaciju (2001. godine). U Majkovima se nalaze crkve, crkvice i kapele Sv. Petra, Sv. Liberana, Sv. Ilije i dr. U naselju se nalaze

Rk župni ured, zgrada stare područne osnovne škole, Dobrotvorna udruga žena, Udruga mladeži, Pčelarsko društvo "Dubrovačko primorje", KGM, klesarska radionica - Ratac.

U istočnom području zaleđa općine Dubrovačko primorje nalaze se uglavnom naselja s malim brojem stanovnika i nema jedinstvenog manjeg lokalnog središta, već tu funkciju, na neki način, dijele naselja **Čepikuće i Lisac**, koji imaju po neku središnju uslužnu funkciju koju koriste i drugi stanovnici tog dijela zaleđa.

Čepikuće je samostalno naselje na 243 m nadmorske visine. Nalazi se na lokalnoj cesti L69042 Čepikuće - Trnovica, 9 km sjeverozapadno od općinskog središta Slano, a udaljeno je od Dubrovnika oko 45 km. Prostire se na površini od 8,19 km², obuhvaća i bivše dijelove naselja Bržići i Radnići. Ima 95 stanovnika, 32 kućanstva i 40 stalno nastanjenih stanova te prosječnu gustoću naseljenosti od 11,60 st/km² (2001.g.). U naselju su sačuvane obrambene građevine, kao Pasarićeva kula s cisternom i sklop kuća Andrijaševića s kulom izvidnicom. U crkvi Sv. Martina ima ostataka starokršćanske arhitekture. Kraj crkve Sv. Roka je u stijeni isklesan natpis bosančicom, koji spominje kugu iz 1616. godine. Na tri mjesta u naselju nalaze se skupine stećaka. Jako stradalo zbog agresije neprijatelja tijekom Domovinskog rata i napada iz pravca Trebinje (BiH). Gospodarska osnova: poljodjelstvo, vinogradarstvo, stočarstvo i turizam. Ima mjesni odbor koji zastupa istočno područje zaleđa u ovoj općini, područje od posebne državne skrbi, dom kulture. Granično mjesto na cesti prema susjednoj državi Bosni i Hercegovini.

Lisac je samostalno naselje na 225 m nadmorske visine, udaljeno 11 km sjeverozapadno od općinskog središta Slano i oko 48 km od županijskog i regionalnog središta Dubrovnika. Nalazi se na lokalnoj cesti L69043 Mravinca - Čepikuće - Lisac - Rudine. Prostire se na 6,98 km² površini. Sastoji se iz dva zaselka: Kotezi i Lisac, ali unutar naselja su se nalazili i bivši zaselci Đuran i Vojvoda, Glumci, Jarak, Rudine i Vidovići. Ima 34 stanovnika, 18 kućanstava, 30 stanova za stalno stanovanje te gustoću naseljenosti od 4,87 st/km² (2001.g.). Središte Rk župe, osnovane u XVII. stoljeću, koja pokriva cijelo istočno područje zaleđa u ovoj općini, s župnim uredom i župnom crkvom Gospe od rožarija, izgrađenom 1611. godine, a obnovljenom 1955. godine te ponovno nakon razaranja u Domovinskom ratu. Gospodarsku osnovu čine poljodjelstvo i vinogradarstvo vezani za plodno polje, stočarstvo i obrt (autoprijevoz).

U zapadnom području zaleđa općine Dubrovačko primorje nedostaje jedinstveno manje lokalno središte, već tu funkciju dijele naselja **Topolo, Ošlje, Smokovljani i Visočani**, vršeći svaki od njih po neku središnju uslužnu funkciju i gospodarsku radnu djelatnost za potrebe stanovnika i naselja tog dijela zaleđa.

Topolo je samostalno naselje sastavljeno od zaselaka Klačina i Topolo te bivšeg zaselka Matići. Smješteno je iznad plodnog polja na više od 300 m nadmorske visine. Lokalnom cestom je vezano na županijsku cestu Ž6228 Metković - Dubrovnik, prometnu okosnicu ovog područja. Udaljeno je od općinskog središta Slano 28 km, a od županijskog središta Dubrovnika 65 km. Ima 152 stanovnika, 39 kućanstava, 59 stanova za stalno stanovanje (samo 38 stanova nastanjeno) i 2 stana/kuće za odmor i rekreaciju, a unutar katastarske općine Topolo, površine 17,50 km², zajedno s naseljem Štedrica, ima prosječnu gustoću naseljenosti od 12,17 st/km² (2001.g.). Gospodarsku osnovu čine: poljodjelstvo, vinogradarstvo i stočarstvo, ali i još neke funkcije: Rk župa, župni ured i župna crkva Male Gospe, poštanski ured i ATC, Šumsko gospodarstvo Dalmacije, Bočarsko društvo Topolo, nekoliko tvrtki za proizvodnju, ribarstvo, trgovinu, turizam, ugostiteljstvo i posredničke usluge.

Ošlje je samostalno naselje sastavljeno od zaselaka Gorica, Gornje selo, Milovčići, Ošlje, Podorah, Sridselo, Živa i Živanovići te bivših zaselaka Bašić, Butjerović, Gale, Kunići i Pod stražom. Smjestilo se u neposrednoj blizini županijske ceste Ž6228 Metković - Dubrovnik, udaljeno je 16 km sjeverozapadno od općinskog središta Slano i 53 km od županijskog središta Dubrovnik. Ima 96 stanovnika, 36 kućanstava, 36 stanova za stalno stanovanje i 6 stanova/kuća za odmor i rekreaciju, a na površini naselja od 17,90 km² ima prosječnu gustoću naseljenosti od 5,36 st/km² (2001.g.). Spominje ga prvi put Konstantin Porfirogenet u X. stoljeću (Josle). Na lokalitetu Bijela lokva nalaze se ruševine važne rano hrvatske crkve osmerostrane osnove s razvijenim predvorjem tipa westwerka, jedinstvena oblika i odlične gradnje. Gospodarska osnova je vezana za polje i brdske pašnjake, kao i

kod drugih okolnih naselja: poljodjelstvo, vinogradarstvo i stočarstvo, a od drugih funkcija još Matični ured za zapadno područje zaleđa, Rk župa, župni ured i župna crkva Sv. Roka, zgrada stare područne osnovne škole, Sportsko društvo "Croatia" i drugo.

Smokovljani su samostalno naselje sastavljeno od sljedećih zaselaka: Dolina, Polje, Smokovljani, Smokovljanske Rudine, Tunjica i Zabrežje te od bivših zaselaka: Bendeviš, Lepeš, Maškarić, Mjenovići, Nikić, Oblizalo, Pribisalić, Slade i Tvrdiša. Vezani su za županijsku cestu Ž6228 Metković - Dubrovnik, a udaljeni su od općinskog središta Slano 13 km i od županijskog središta Dubrovnik 50 km. Ima 101 stanovnik, 36 kućanstava, 38 stanova za stalno stanovanje i 1 stan/kuća za odmor i rekreaciju, dok je na površini naselja od 15,35 km² bila gustoća naseljenosti od 6,58 st/km² (2001. g.). Gospodarsku osnovu čini: poljodjelstvo, vinogradarstvo, stočarstvo i kamenarstvo. Od ostalih funkcija ima Rk župa, župni ured i župna crkva, Osnovna škola Primorje, Nogometni klub "Dubrovačko primorje", tvrtka za poljodjelstvo, građevinarstvo i trgovinu,. Ranije velika hala za s pogonom za obradu kamena.

Visočani su samostalno naselje, koje se sastoji iz zaselaka Branilovići, Ivaniševići, Kikilji i Visočani, odnosno Donji i Gornji Visočani. Nalazi se nedaleko županijske ceste Ž6228 Metković - Dubrovnik. Udaljeni su od općinskog središta Slano 13 km i od županijskog središta Dubrovnika 50 km. Ima 135 stanovnika, 37 kućanstava, 36 stanova za stalno stanovanje i 1 stan/kuća za odmor i rekreaciju, a na površini naselja od 9,56 km² ima gustoću naseljenosti od 14,12 st/km² (2001.g.). Gospodarsku osnovu čini poljodjelstvo, stočarstvo, a osobito kamenarstvo, eksploatacijsko polje za industrijsko vađenje arhitektonskog - ukrasnog kamena, pogoni za preradu kamena, klesarski radovi i dr. Ima Mjesni odbor za čitavo zapadno područje zaleđa ove općine.

Ostala naselja u ovoj općini su s malim brojem stanovnika i bez ili s pojedinačnim radnim i središnjim uslužnim funkcijama. Tu se još nalaze u priobalnom području **Kručica** (34 st.), u istočnom području zaleđa **Trnova** (45 st.), **Mravinca** (45 st.), **Podgora** (33 st.), **Podimoč** (44 st.), **Točionik** (26 st.) i **Trnovica** (37 st.), a u zapadnom području zaleđa **Imotica** (85 st.), **Štedrica** (61 st.) i **Stupa** (73 st.). Samo neka od ovih naselja imaju ili su imala po neki zaselak. Ona su vezana na druga naselja - središta kada trebaju koristiti pojedine usluge.

1.1.2.4. Demografske značajke

Razmještaj stanovništva i gustoća naseljenosti

Općina Dubrovačko primorje je slabo naseljeno područje, koje se ubraja među najrjeđe naseljene jedinice lokalne samouprave u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Tako je prema posljednjem službenom popisu stanovništva iz 2001. godine prosječna gustoća naseljenosti ove općine iznosila 11,24 stanovnika na km², što je manje nego je bila u susjednim područjima, ali i u Dubrovačko - neretvanskoj županiji kao cjelini. To je istovremeno i najmanja do sada dostignuta gustoća naseljenosti u ovom području, što je više nego dva puta manje od njegove najveće prosječne gustoće naseljenosti (26,74 st/km²), koja je bila koncem XIX. i početkom XX. stoljeća (prema popisima 1900. i 1910. godine). Iz toga se može zaključiti da je naseljenost ovog područja uvijek bila relativno manja nego kod mnogih susjednih područja, što ukazuje na skromnije uvjete za život stanovništva koji su boravili u ovom prostoru.

Stanovništvo općine Dubrovačko primorje je razmješteno u 20 samostalnih naselja. Njihova prosječna veličina prema popisu iz 2001. godine je iznosila 110,80 stanovnika. U ovoj jedinici lokalne samouprave prevladavala su relativno mala naselja prema broju stanovnika. Samo je 6 naselja imalo više stanovnika nego je bila prosječna veličina naselja u ovoj općini, dok je ostalih 14 naselja imalo manje stanovnika nego je bio općinski prosjek, odnosno manje od 100 stanovnika.

Područje općine Dubrovačko primorje podijeljeno je na 19 katastarskih općina. Unutar njih se, prema posljednjem popisu stanovništva iz 2001. godine, prosječna gustoća naseljenosti kretala od najviše u priobalnom području (Slano 44,88 st/km² i Banići - Kručica 45,85 st/km²) do najmanje u istočnom području zaleđa (Lisac 4,87 st/km², Podimoč 3,89 st/km², Trnovica 3,00 st/km² i Točionik 2,41 st/km²). Tamo gdje je u posljednje vrijeme došlo do najvećeg rasta broja stanovnika i do intenzivne stambene izgradnje, ali i gdje su najrazvijeniji gospodarstvo i uslužne funkcije, najveća je prosječna gustoća naseljenosti. Najmanja je gustoća naseljenosti u rubnim i krševitim naseljima i područjima, gdje naselja nazaduju prema broju stanovnika.

Potrebno je naglasiti da i unutar priobalnog područja, gdje je 2001. godine prosječna gustoća naseljenosti bila 19,58 st/km², postoje bitne i velike razlike između najgušće naseljenih naselja Slano i Banići - Kručica, gdje su i najpovoljniji uvjeti za razvitak gospodarstva, te ostala dva preostala rubna naselja Doli 14,76 st/km² i Majkovi 7,58 st/km².

Postoje izvjesne razlike u intenzitetu naseljenosti i unutar zaleđa. U prosjeku je gustoća naseljenosti u zaleđu bila 7,70 st/km², odnosno nešto veća u zapadnom području (9,94 st/km²) nego u istočnom području (5,35 st/km²), ali i unutar njih samih. Tako u istočnom području k.o. i naselje Čepikuće ipak dostiže najveću gustoću (11,60 st/km²), što je pet puta veća nego je bila u naselju Točionik. U zapadnom su području isto bitne razlike u gustoći naseljenosti, ali do tri puta. Tako je u k.o. i naselju Imotica ona iznosila 17,06 st/km², a u k.o. i naselju Ošlje samo 5,36 st/km². Ove su razlike bile uzrokovane razmještajem plodnog zemljišta.

Iz svega navedenog proizlazi da je slabija naseljenost ovog područja odraz nepovoljnijih prirodnih, demografskih, gospodarskih, prometnih i drugih uvjeta. Jedno su vrijeme naseljenost i gustoća naseljenosti zavisili o veličini plodnog zemljišta i mogućnosti osiguranja egzistencije od njezine obrade u pojedinim njezinim dijelovima, dok je kasnije, a to znači i danas, prvenstveno povezana s razvitkom ne poljodjelskih djelatnosti gospodarstva, kao što su turizam, školjkaštvo, kamenarstvo, prerađivačke, uslužne i druge radne djelatnosti koje se tu razvijaju.

Ta slabija stalna naseljenost u području općine Dubrovačko primorje nešto se mijenja tijekom ljetne turističke sezone kada se povećava, dolaskom u ovaj prostor povremenih ili privremenih stanovnika u njihove kuće za odmor i rekreaciju, ali i drugih turista - gostiju i putnika, pa se tome mora posvetiti posebna i dužna pozornost.

Kretanje broja stanovnika

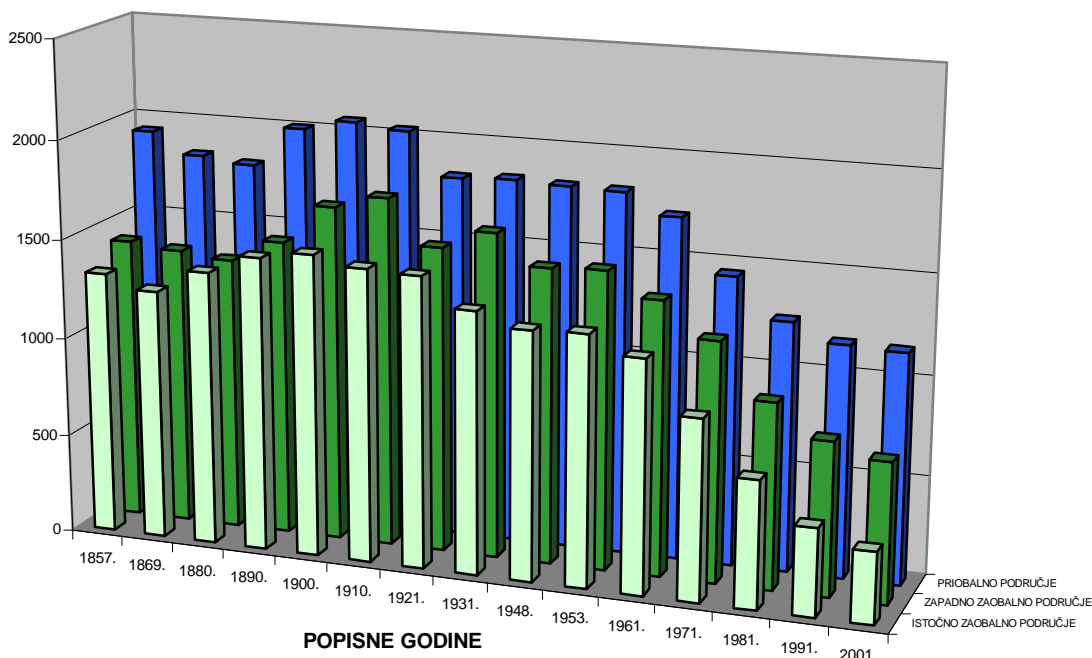
Općina Dubrovačko primorje ima nepovoljne demografske prilike i pokazuje izrazito lošu demografsku sliku. Splet okolnosti, a prije svih prirodno-geografski, gospodarski, društveni, politički, prometni i drugi razlozi, učinili su općinu Dubrovačko primorje izrazito depopulacijskim i iseljeničkim krajem.

U kretanju broja stanovnika općine Dubrovačko primorje u razdoblju 1857. - 2001. godine broj se stanovnika više nego prepolovio, odnosno prema popisima se smanjio za 2.473 stanovnika ili uz pad indeksa na svega 47,26. Razlikuju se tri bitno različita razdoblja.

Od sredine XIX. stoljeća do I. svjetskog rata (razdoblje 1857. - 1910.) povećao se broj stanovnika za nešto malo više od 12% ili za 577 stanovnika te je uopće najveći broj stanovnika u ovom području do sada bio utvrđen popisom iz 1900. godine, kada je tu živjelo čak 5.271 stanovnika, dok je 1910. godine bilo neznatno manje ili 5.266 stanovnika. To je bilo razdoblje visokog nataliteta i prirodnog priraštaja u relativno mirnim prilikama. Veći je porast u zaleđu nego u priobalnom području, jer je tim unutarnjim prostorom prolazila glavna prometna cestovna okosnica te je težište gospodarskog i društvenog života još uvijek bilo u zaleđu, gdje je bila življa gospodarska aktivnost (više plodnog zemljišta i razvijenije stočarstvo), pa iz toga i veći broj naselja i više stanovnika.

U razdoblju 1910. - 1948. godine počinje se smanjivati broj stanovnika u Dubrovačkom primorju, kao posljedica ratnih stradanja (I. i II. svjetski rat), bolesti i sve težeg gospodarskog stanja (propast vinogradarstva, iseljavanje stanovništva i dr.). Broj se stanovnika smanjio za 712 uz indeks 86,48, pa je u tom prostoru 1948. godine živjelo manje stanovnika (ukupno 4.554) nego ga je bilo 90 godina ranije. To je smanjenje bilo dvostruko veće u zaleđu nego u priobalnom području. Tek se naslućuje pomicanje života i gospodarskih aktivnosti iz zaleđa prema obali.

KRETANJE BROJA STANOVNIKA OD 1857.-2001.

U posljednjem razdoblju 1948. - 2001., odnosno poslije II. svjetskog rata, ubrzano se smanjuje broj stanovnika na području općine Dubrovačko primorje. Kroz tih pola stoljeća njihov broj je pao na manje nego na polovicu, tako da je prema posljednjem službenom popisu stanovništva općina Dubrovačko primorje dosegla svoj najmanji broj stanovnika (2.216) u proteklih 1,5 stoljeća. Još se osjećaju posljedice prethodnih ratnih stradanja i iseljavanja stanovništva, a na njih su se nadovezale u

posljednjem međupopisnom razdoblju negativne posljedice, odnosno velike štete i stradanja, za vrijeme Domovinskog rata i katastrofalnog potresa. Bitno su se smanjili natalitet i prirodni prirast, koji postepeno prelazi u prirodni pad stanovništva. Sve više umire nego se rađa stanovništva, odnosno sve više iseljava postojeće nego useljava novo stanovništvo (pretjerani egzodus). Na ovakvo kretanje broja stanovnika u posljednje vrijeme, što je posebno važno, utjecali su prema tome suvremeni politički, društveno - gospodarski i populacijski procesi, koji su se odrazili na prirodnom kretanju stanovništva (natalitet, mortalitet, prirodni prirast/pad) i na demografski migracijski saldo (useljavanje i iseljavanje stanovništva). To se može točno pratiti u općini Dubrovačko primorje u posljednjih 40 godina.

U prvoj dekadi ovog posljednjeg razdoblja (1961. - 1971.) još je bilo pozitivno prirodno kretanje stanovništva u većem broju naselja i u Dubrovačkom primorju kao cjelini (prirodni priraštaj +77 stanovnika), ali zabilježen je bio i najveći negativan migracijski saldo (-775 stanovnika), što znači da je bilo došlo do novog velikog vala iseljavanja stanovništva. To je početak razdoblja deagrarizacije i industrijalizacije, ali i začetak razvitka procesa tercijarizacije, među kojima su se naročito počinjali razvijati pomorstvo i turizam. U tom je razdoblju bila izgrađena i stavljena u promet nova Jadranska turistička cesta, koja prolazi priobalnim područjem Dubrovačkog primorja. K tome se mora dodati da je postojala i svjesna državna politika stimuliranja što većeg broja preseljavanja stanovništva iz sela u gradove, a počelo se dozvoljavati i iseljavanje na privremeni rad u inozemstvo.

U sljedećem 10-godišnjem razdoblju (1971. - 1981.) već je dolazilo do pojave prevladavanja prirodnog pada stanovništva u velikoj većini naselja, ali i u cijeloj današnjoj općini Dubrovačko primorje (prirodni pad -132 stanovnika). Sve više se je djece školovalo, ne samo u osnovnoj, nego i u srednjim školama, pa i na višim i visokim obrazovnim institucijama, pa su nakon školovanja mladi stanovnici u znatnoj mjeri napuštali ovaj kraj. Kako je još uvijek bilo prisutno jako iseljavanje stanovništva migracijski saldo je iznosio -606 stanovnika. On je bio negativan u svim naseljima ove općine.

Slijedi razdoblje (1981. - 1991.) daljnjeg rasta prirodnog pada stanovništva (-181 stanovnik), prisutan gotovo u svim naseljima, ali i bitno smanjenje iseljavanja, tako da je migracijski saldo, iako i dalje negativan, iznosio svega -264 stanovnika. U tom razdoblju današnje općinsko i glavno gospodarsko središte Slano počinje privlačiti novo stanovništvo, kako iz drugih naselja u općini, tako i iz drugih područja, jer je u tom razdoblju imao pozitivan migracijski saldo za čak +93 stanovnika. U tom razdoblju je definitivno težište gospodarskog i društvenog života prešlo iz zaleđa u priobalno područje, osobito u najveće i najvažnije naselje i središte Slano.

U posljednjem međupopisnom razdoblju 1991. - 2001. godine, u kojem je općina Dubrovačko primorje prošla kroz velika stradanja i ljudske gubitke, sasvim je razumljivo da je još prilično visok bio prirodni pad stanovništva (oko -150 stanovnika). Međutim, prethodnim prirodnim smanjivanjem i velikim iseljavanjem stanovništva bitno se bio smanjio broj stanovnika u općini. Ona više nije bila neiscrpnim izvor novih iseljenika, već se taj egzodus postepeno zaustavljao, tako da je migracijski saldo u ovom području bio još samo -12 stanovnika. U četiri naselja zabilježen je bio porast broja stanovnika, ali ne baš spektakularan, osim što je nešto izraženiji bio u općinskom središtu Slano, koje je poraslo za 40 novih stanovnika.

Na temelju takvog kretanja broja stanovnika u općini Dubrovačko primorje može se rezimirati da je u razdoblju 1961. - 2001. godine izgubljeno više od 2.000 stanovnika (-2.043 stanovnika), od čega negativnim prirodnim kretanjem -386 stanovnika (prirodnim padom, jer više stanovnika umire nego se rađa djece), a zbog iseljavanja -1.657 stanovnika (negativan migracijski saldo).

Kao što se već istaklo, razni su razlozi pripomogli intenziviranju procesa depopulacije i pojave egzodusa stanovništva. Mogu se istaknuti propast vinogradarstva koncem XIX. i početkom XX. stoljeća, negativne posljedice I. i II. svjetskog rata te Domovinskog rata (1991. - 1995. godine) i nedavnih potresa (1979. i 1996. godine), gospodarska nerazvijenost u kraškom prostoru, proces deagrarizacije i iseljavanja viška stanovništva iz poljodjelstva, koje nije bilo obuhvaćeno procesom industrijalizacije u ovom kraju, napuštanje ovog kraja zbog odlaska u škole, dok je još u početnoj fazi proces tercijarizacije i kvartarizacije u ovom području. Sve to imalo je za posljedicu smanjenje

nataliteta i fertiliteta, porast broja umrlih, isticanje prirodnog pada i iseljavanja stanovništva, dakle došlo je do postepene pojačane depopulacije ovog kraja.

Za razliku od nekih drugih krajeva u Dubrovačko - neretvanskoj županiji, prema popisu iz 1991. godine, u općini Dubrovačko primorje nešto je više stanovnika od rođenja stanovalo u istom mjestu, gdje je popisano (1.689 osoba ili 71,03% od svih stanovnika u ovoj općini), dok je svega 689 stanovnika ili 28,97% od ukupnog broja stalnih stanovnika preselilo iz jednog u drugo naselje unutar iste ove općine, odnosno doselilo u ovu općinu iz drugih susjednih područja u županiji ili iz naselja u susjednoj Hercegovini. I tu postoje razlike među naseljima. Tako je u općinskom središtu Slano od rođenja stanovalo samo 43,75% stanovništva, dok je u nekoliko samostalnih naselja njihov broj bio viši od 80% (Doli 80,24%, Majkovi 80,95%, Topolo 82,17%, Ošlje 82,20%, Podgora 84,85%), a najviše je stanovnika od rođenja stanovalo u naseljima Točionik 88,37% i Visočani 88,44%.

Najviše je doseljenika prema popisu iz 1991. godine doselilo u naselja svog stalnog stanovanja u priobalnom području (425 ili 61,68% doseljenog stanovništva), a osobito u općinsko središte Slano (288 osoba), dok je 137 osoba doselilo u ostala četiri priobalna samostalna naselja. Isto tako je više doseljenika nastanilo naseljenije i gospodarski aktivnije zapadno područje zaleđa (147 osoba), nego slabije naseljeno i gospodarski pasivnije istočno područje zaleđa (117 osoba). U priobalna naselja, a osobito u općinsko središte Slano, doseljavalo je stanovništvo u znatnom broju i iz drugih naselja u ovoj općini, iz susjednih područja Županije i iz susjedne Hercegovine, dok je u istočnom području zaleđa bilo zastupljenije preseljavanje iz susjednih naselja, a u zapadnom području zaleđa iz susjedne Hercegovine.

Prvo jače doseljavanje u pojedina naselja na području općine Dubrovačko primorje bilo je u razdoblju neposredno nakon II. svjetskog rata 1946. - 1960. g. (140 osoba). Nakon toga slijedi nekako podjednak intenzitet doseljavanja po pojedinim razdobljima (između 92 i 99 osoba po dekadi), da bi ponovno nešto poraslo doseljavanje u tada posljednjem međupopisnom razdoblju 1981. - 1991. godina (108 osoba), od čega više od polovice u Slano (55 osoba). To pokazuje da je bilo počelo razdoblje oživljavanja ovog kraja, posebno razvitkom turizma i drugih neagrarnih djelatnosti.

Prema službenom popisu stanovništva iz 1991. godine utvrđeno je da je veći dio stanovništva općine Dubrovačko primorje stalno boravilo u zemlji (2.240 ili 94,20%), dok je živjelo u inozemstvu 138 ili 5,80% stalnih stanovnika općine (64 osoba na radu i 74 osoba kao članovi obitelji). Proces deagrarizacije ruralnih naselja u ovoj općini, zbog nepovoljnih uvjeta života i rada, utjecao je da se stvarao višak poljodjelskog stanovništva, koje je samo dijelom nalazilo zaposlenje izvan agrara u ovom području, dok su većim dijelom iseljavali u gradska središta izvan ovog područja, a nakon otvaranja državnih granica i mogućnosti odlaska na privremeni ili trajni boravak i rad u inozemstvo. Više je stanovnika na boravku i radu u inozemstvu bilo iz zaleđa (osobito iz zapadnog područja - po 30 osoba na radu ili kao članovi obitelji), ali prema naseljima najviše iz općinskog središta Slano (37 osoba, od čega dvostruko više kao članova obitelji nego na radu).

Dio tih stanovnika ostao je trajno živjeti u inozemstvu. To je potvrđeno i prvim rezultatima posljednjeg službenog popisa stanovništva iz 2001. godine, gdje su među 117 stanovnika ukupno odsutnih iz naselja popisa iskazana i 32 stanovnika, koji su se nalazili godinu i duže dana na radu/boravku u inozemstvu, odnosno 4 takva stanovnika su radila negdje u zemlji. Prema tome, svi ostali iseljeni stanovnici može se računati da su trajno iselili iz ovog područja. Suprotno tome, prvi rezultati popisa iz 2001. godine utvrdili su da je u ovoj općini bilo privremeno prisutno u nekom od njegovih naselja popisa ukupno samo 10 stanovnika, od kojih su dvije osobe bile prisutne godinu i duže i rjeđe odlaze u iskazano prebivalište, pa se iz toga daje zaključiti da se one smatraju definitivno doseljenim i stalnim stanovnicima općine Dubrovačko primorje. Rezultati ovog posljednjeg popisa stanovništva potvrđuju da iz općine Dubrovačko primorje nema više prognanika, već su se svi koji su htjeli vratili u svoje uglavnom obnovljene domove, ali nema ni izbjeglica iz drugih područja, koji su se ili integrirali u općinu Dubrovačko primorje ili su definitivno iselili iz ovog područja.

Do pozitivnih demografskih kretanja u općini Dubrovačko primorje dolazi najprije u lokalnom, općinskom i turističkom središtu Slano, kada ono 2001. godine dostiže svoj najveći broj stanovnika (552), što ukazuje na ponovni početak gospodarskog razvitka i rast njegove privlačnosti (više od

polovice je doseljeno stanovništvo), kako zbog bolje povezanosti magistralnim prometnicama s bližim gradskim središtima te naročito pod utjecajem razvitka turizma i drugih uslužnih funkcija. U njemu je također omogućen viši standard stanovanja i bolja kvaliteta života stanovništva.

Na ostalom prostoru u ovom kraškom i pograničnom, ali dijelom i priobalnom području, dolazi do preranog napuštanja i propadanja sela, Tako 2001. godine čak 15 samostalnih naselja ili njih 75% dostiže svoj najmanji broj stanovnika u posljednjih 140 godina. To su naselja koja gube znatan dio svog stanovništva i u kojima je prisutan prirodni pad stanovnika, jer je stalno više umrlih nego rođenih stanovnika, odnosno više iseljava postojeće nego doseljava novo stanovništvo (čak u 7 naselja od rođenja stanuje u istom naselju i preko 80% njihovih stanovnika). To su tipična depopulacijska ili emigracijska naselja. Razloge ovim negativnim kretanjima treba tražiti u propadanju sela zbog neadekvatnog odnosa prema agraru, zbog njihove slabije prometne povezanosti s gradom, zbog nedostatka pitke vode i općenito zbog niže kvalitete života. Iseljavaju školovani ljudi, ali i poljodjelci koji ne vide u agraru perspektivu svog ostanka na selu. U tom pogledu najteža je situacija u istočnom području zaleđa, gdje se u posljednjih 90 godina broj stanovnika smanjio za više od četiri puta.

Veće promjene u tom svojstvu nastupile su nakon posljednjih migracijskih kretanja, bilo zbog iseljavanja domicilnog stanovništva, bilo kao posljedica useljavanja novog stanovništva iz drugih krajeva, ali i uslijed migracija između pojedinih naselja unutar same ove općine. Pretpostavlja se da je sada manji broj osoba koje od rođenja stanuju u istom naselju, što će točno trebati pokazati konačni rezultati popisa stanovništva iz 2001. godine po naseljima u ovoj općini.

Na temelju svega navedenog može se zaključiti da je proces iseljavanja i depopulacije velikih razmjera bio zahvatio područje općine Dubrovačko primorje i utjecao na sve brže raslojavanje većine naselja. U posljednjem međupopisnom razdoblju samo su četiri naselja: Slano, Banići, Podimoč i Štedrica zabilježila porast broja stanovnika, prvenstveno zbog doseljavanja novog stanovništva, a djelomično i zbog pozitivnog prirodnog priraštaja u nekim od tih naselja, pa se zato ubrajaju među demografsko dinamična naselja koja privlače novo stanovništvo. Uza sve to, u ovoj općini nema većih naselja, a jedino općinsko središte Slano pruža veće mogućnosti zapošljavanja i bolje uvjete za život stanovništva i domaćinstava/kućanstava.

Strukture stanovništva

Spolna struktura

Opće je pravilo za **spolnu strukturu stanovništva** u našim krajevima da se u većoj populaciji rađa više muške nego ženske djece, da se u zrelim dobnim skupinama izjednačava njihov broj, a da u starijim dobnim skupinama prevladava žensko stanovništvo. Proces feminizacije općenito je prisutan, osobito u ruralnim naseljima.

U općini Dubrovačko primorje prema popisima iz 1991. i 2001. godine neznatno je bilo više ženskog stanovništva (1.199 ili 50,40%, odnosno 1.119 ili 50,50%) nego muških stanovnika (1.179 ili 49,60%, odnosno 1.097 ili 49,50%). Tako je na 1000 muških stanovnika dolazilo 1.017 - 1.020 žena, odnosno na 1000 ženskih stanovnika dolazilo je 983 - 980 muškaraca.

Međutim, nije istovjetno stanje bilo među naseljima i područjima. Ima naselja i područja u kojima su jače bile izražene razlike u spolnom sastavu stanovništva.

Tako je više ženskog nego muškog stanovništva bilo u priobalnom području i u istočnom području zaleđa, a više muškog nego ženskog stanovništva u zapadnom području zaleđa. Prema popisu iz 1991. godine u 9 naselja je bilo više muškog, a u 10 naselja više ženskog stanovništva, dok je prema popisu iz 2001. godine muških stanovnika bilo više u 8 naselja, a ženskih u 11 naselja. U općinskom središtu Slano bio je podjednaki broj muških i ženskih stanovnika. Izrazito "muška" naselja su bila 1991. godine Imotica i Banići odnosno 2001. godine Imotica i Trnova (više od 55% muških stanovnika), a kao "žensko" naselje isticalo se 1991. godine naselje Podimoč (više od 55% ženskih stanovnika).

stanovnika), odnosno 2001. godine kao izrazito "ženska" naselja Točionik, Lisac i Kručica (više od 60% ženskih stanovnika).

Razni su razlozi ovakvog kretanja strukture stanovništva prema spolu.

Više muškog stanovništva imaju naselja u kojima je bio najvjerojatnije nešto povećan natalitet i više rađanja muške djece ili su muškarci ostali u naselju raditi na zemlji ili su se doselili zbog rada u nekim neagrarnim djelatnostima ili se to slučajno dogodilo prilikom velikih migracijskih promjena.

Veći broj ženskog stanovništva najčešće je bio posljedica pojačanog iseljavanja i većih ratnih stradanja muškog stanovništva iz tih naselja, a kasnije zbog pojačanog smanjenja nataliteta, odnosno useljavanja ženskog stanovništva radi udaje. Veći broj ženskog stanovništva bio je i u naseljima, gdje je prevladavala starija dobna struktura stanovništva, jer je duži vijek života kod žena i zato dolazi do feminizacije pojedinih naselja, ali postepeno i cijele današnje općine.

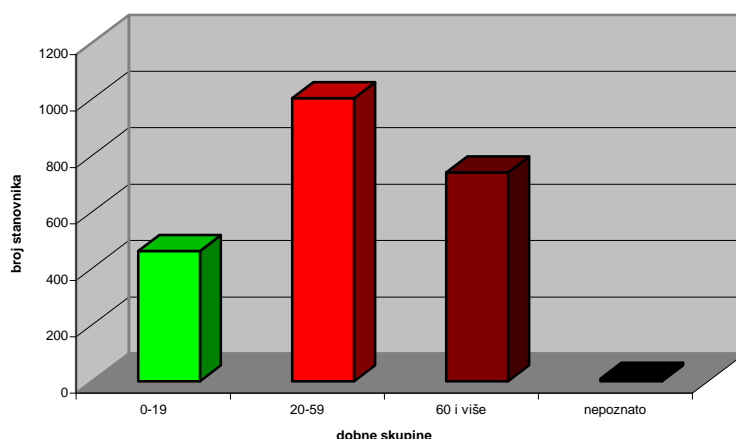
Samo detaljnije istraživanje moglo bi pokazati prave uzroke ovakvim razlikama, odnosima i kretanjima, odnosno pomoći u tumačenju ove pojave za svako pojedino samostalno naselje i općinu u cjelini.

Dobna struktura

Razvoj stanovništva u razdoblju poslije II. svjetskog rata s bitnim negativnim promjenama u prirodnom kretanju i migracijama stanovništva morao se negativno odraziti i na promjene u **dobnoj strukturi stanovništva** u općini Dubrovačko primorje.

Posljednji službeni popis stanovništva iz 2001. godine pokazuje bitne značajke nepovoljnih međusobnog odnosa glavnih dobnih skupina stanovništva. Odnos skupina mladog stanovništva (0-19 godina) s 20,85% i starog stanovništva (60 i više godina) s čak 33,44%, pa iz toga i nepovoljan indeks starosti od 160,39, ali i udjel skupine zrelog stanovništva (20-59 godina) sa samo 45,31% nepovoljniji su nego u cijeloj Dubrovačko - neretvanskoj županiji i Republici Hrvatskoj. To je tip dobnog sastava stanovništva izrazite duboke demografske starosti. Iseljavanje mlađeg i zrelog stanovništva i bitno smanjen natalitet, kao i produženje vijeka života ljudi, osobito žena, doveli su do ovako nepovoljnog dobnog sastava stanovništva, odnosno do prevladavanja veoma stare populacije u općini Dubrovačko primorje. Ona je prema ovom popisu bila još nešto malo nepovoljnija nego prethodnog popisa iz 1991. godine, kada su bili utvrđeni neznatno manji udjeli skupina mladog (20,77%) i starog stanovništva (32,67%) s indeksom starosti od 157,29, ali i s nešto malo manjim udjelom skupine zrelog stanovništva (44,58%). Njegovo stanovništvo izrazito stari, sve je manje djece, a sve više samačkih i staračkih domaćinstava.

DOBNE SKUPINE

Da je zaista bila nepovoljna dobna struktura stanovništva u ovom području 2001. godine potvrđuje se činjenicom da su, ne samo općina u cjelini, nego i sva posebno odvojena područja i velika većina naselja (18), imala indeks starosti s negativnom vrijednosti. Brojna su naselja već počela izumirati, jer imaju veoma brz tijek starenja i visok stupanj ostarjelosti populacije. U tom pogledu najteža je situacija

u naseljima istočnog područja zaleđa, koja su ostala s veoma malim brojem mladog stanovništva, neka od njih imala su i manje od 30% zrelog za rad i reprodukciju sposobnog stanovništva, dok je kod polovice naselja staro stanovništvo činilo više od polovice ukupnog stanovništva naselja. Tako su u tom području četiri samostalna naselja imala obilježja izrazite duboke demografske starosti i već bila u procesu izumiranja (Točionik s indeksom starosti 900,00, Trnova 625,00, Lisac 550,00 i Mravinca 520,00), dok su na putu da im se pridruže bila još i samostalna naselja Čepikuće i Trnovica u istočnom području zaleđa (s indeksima starosti 229,41 i 266,67), samostalno naselje Smokovljani (200,00) u zapadnom području zaleđa te samostalna naselja Majkovi (263,89) i Doli (245,45) u priobalnom području općine Dubrovačko primorje. Neka od tih naselja teško će se demografski oporaviti, jer izumiru ili su skoro ostala bez mladog, pa i bez zrelog stanovništva.

Povoljnu ili zadovoljavajuću dobnu strukturu stanovništva imala su samo samostalna naselja Štedrica (indeks starosti 36,36) u krajnjem zapadnom području zaleđa, gdje je znatno više mladog (36,07%) nego starog stanovništva (13,11%) i zadovoljavajući udjel skupine zrelog stanovništva (50,82%) te u priobalnom području samostalno naselje Banići (indeks starosti 96,97) s neznatno većim brojem i udjelom mladog (23,08%) od starog stanovništva (22,38%), ali i s najvećim udjelom (54,54%) skupine zrelog stanovništva u ukupnom stanovništvu naselja među samostalnim naseljima u općini Dubrovačko primorje. To su samostalna naselja, koja su pokazala osobine dobne strukture progresivnog stanovništva, odnosno izrazitu mladost i vitalnost svog stanovništva bez naglašenih znakova njegova starenja, koja su imala zapaženiji natalitet i prirodni priraštaj ili su privukla novo stanovništvo, ali koja imaju i povoljan geografski položaj i mogućnosti gospodarskog razvitka, odnosno pokazuju tendencije da će se dalje demografski pozitivno razvijati

Narodnosna struktura

Općina Dubrovačko primorje je prema **narodnosnom sastavu stanovništva** utvrđenom popisom iz 2001. godine potpuno homogeno područje s apsolutnim udjelom matičnog hrvatskog stanovništva (2.195 ili 99,05%). Ostalih 21 stanovnik čine: nacionalne manjine 14 (Srbi 5, Albanci 1, Česi 2 i ostali 6), nisu se nacionalno izjasnili 5, dok je nepoznato za 2 osobe. Nove društvene i političke prilike u zemlji još su više homogenizirali narodnosni sastav stanovništva u ovoj općini.

Prema popisu iz 1991. godine u 11 samostalnih naselja bio je stopostotni udjel hrvatskog stanovništva, u ponekom samostalnom naselju bilo je predstavnika nacionalnih manjina ili stanovnika za koje je bilo nepoznato opredjeljenje, a jedino je općinsko središte Slano pokazivalo obilježja nekakve etničke mješovitosti, jer je imalo nešto manji udjel hrvatskog stanovništva (89,45%), bilo je još predstavnika 6-7 nacionalnih manjina, dok se 24 stanovnika ili nisu nacionalno izjasnili (8) ili su se smatrali Jugoslaveni (12), odnosno bilo je nepoznato njihovo nacionalno opredjeljenje (4).

Jezična i vjeroispovijedna struktura

Ovakvu narodnosnu strukturu stanovništva prema popisu iz 2001. godine pratila je i **struktura stanovništva prema državljanstvu, vjeroispovijedi i prema materinskom jeziku**, pa je stanovništvo većinom uzelo državljanstvo hrvatske države, govori hrvatskim materinskim jezikom i pripada rimokatoličkoj vjeroispovijedi.

Hrvatsko **državljanstvo** je prema popisu iz 2001. godine imalo 2.212 ili 99,05% stanovnika, dok je daljnjih 5 stanovnika imalo, pored hrvatskog, još neko drugo državljanstvo, jedan je stanovnik imao strano državljanstvo, dva su stanovnika bila bez državljanstva, a za jednog stanovnika je to ostalo nepoznato.

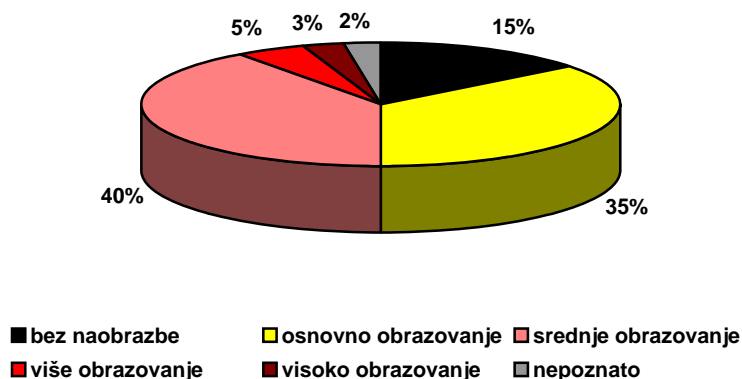
Prema ovom popisu 2.190 ili 98,83% stanovnika izjasnilo se da **prema vjeri** pripada katoličkoj crkvi. Ostali su stanovnici pripadali drugim vjerskim zajednicama (pravoslavnoj crkvi 7, islamskoj vjerskoj zajednici 1 i ostalim vjerama 2) ili su izjavili da su agnostici ili se nisu izjasnili (13), odnosno su izjavili da nisu vjernici (3).

Što se tiče izjašnjavanja **prema materinskom jeziku** 2.208 ili 99,64% stanovnika izjasnila su se da im je materinski jezik hrvatski, dok je preostalih 8 stanovnika navelo kao materinski jezik jedan od nekoliko jezika nacionalnih manjina.

Obrazovna struktura

Obrazovna struktura stanovništva općine Dubrovačko primorje starijeg od 15 godina prema popisu iz 2001. godine (1.870 stanovnika ili 84,39% od ukupnog broja stanovnika) potvrđuje da je do sada u ovom području dosta truda i sredstava uloženo oko opismenjivanja i obrazovanja njegovog stanovništva, te da općina Dubrovačko primorje ipak može biti djelomično zadovoljna s dostignutim stanjem. To je rezultat dugogodišnje izgradnje i otvaranja brojnih osnovnih škola po naseljima, nastojanja vlasti i samih stanovnika oko svog obrazovanja, ali i zakonske obveze da djeca moraju završiti osnovnu školu, a tko može povoljno je da stekne srednje, više ili visoko obrazovanje.

OBRAZOVNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA

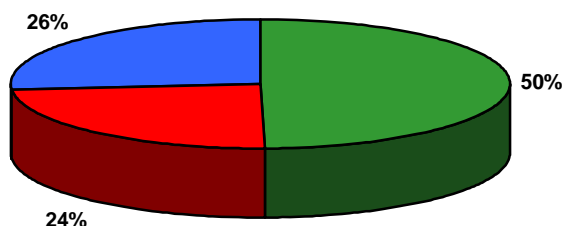

Prema popisu iz 2001. u odnosu na prethodni popis iz 1991. godine u općini Dubrovačko primorje bilo je povoljnije stanje prema obrazovnim obilježjima stanovništva. Prepolovio se broj stanovnika bez školske spreme (samo 82 ili 4,39% stanovnika, uključujući i one nepismene, uglavnom stanovnici starijih dobnih skupina, među njima više od 85% su žene), kao i skupine stanovnika koji su završili 4 - 7 razreda osnovne škole (397 ili 21,23% stanovnika, odnosi se prvenstveno na starije stanovnike koji su završili tada obveznu četverorazrednu, šesterorazrednu ili sedmogodišnju osnovnu školu, znatno više ženskog stanovništva). Neznatno se povećao broj stanovnika sa završenih samo 1 - 3 razreda osnovne škole (117 ili 6,26% stanovnika, starije stanovništvo i znatno više žena), povećao se broj i udjel stanovnika s potpunim 8-godišnjim osnovnim školovanjem (432 ili 23,10%, pretežno mlađe stanovništvo, više muškaraca nego žena), bitno se povećao broj stanovnika sa stečenim srednjim obrazovanjem raznih usmjerenja (698 ili 37,33% stanovnika, najviše u školama za stjecanje zanimanja i kvalifikacije u trajanju od 3 godine, bitno više muških stanovnika) i s višim obrazovanjem (69 ili 3,69% stanovnika), dok se čak udvostručio broj stanovnika koji su stekli visoku naobrazbu ili stekli znanstveni stupanj magistra i doktora znanosti (ukupno 66 ili 3,53% stanovnika). Među školovanim stanovništvom ima više muškaraca nego žena. Za 9 stanovnika starijih od 15 godina ostao je nepoznat stupanj obrazovanja. Ovi ostvareni rezultati su pozitivan trend s tendencijom daljnjeg smanjenja neškolovanih i porastom srednje, više i visoko obrazovanih stanovnika u naseljima općine Dubrovačko primorje. Kada bi prilike dozvoljavale vjerojatno bi bila povoljnija obrazovna struktura stanovništva općine Dubrovačko primorje. Sve je to u skladu s razvijenošću njegovih funkcija, te potrebama i mogućnostima zapošljavanja u gospodarstvu i drugim djelatnostima. Znatno broje djece iz općine Dubrovačko primorje, koja se školuje, više se ne vraća na rad u ovaj svoj kraj, već traže zaposlenje u gradovima (prvenstveno u Dubrovniku) i nekim drugim područjima u Hrvatskoj ili u inozemstvu.

Nema pretjerano velikih razlika u obrazovanju stanovnika između pojedinih naselja. U svakom slučaju obrazovanije je stanovništvo u priobalnom području od onog u zaleđu, a posebno se po tome ističe općinsko središte Slano, gdje je u najvećem broju koncentrirano stanovništvo koje je steklo srednje, više ili visoko obrazovanje. To je sasvim logično, jer se u tom naselju nalaze funkcije koje traže upravo takve zaposlenike.

Stanovništvo u zemlji prema aktivnosti i djelatnostima

Temeljno je obilježje **stanovništva u zemlji prema aktivnosti** na području općine Dubrovačko primorje, usporedbom rezultata prema popisima iz 1991. i 2001. godine, bilo u bitnom porastu broja i udjela aktivnog stanovništva i osoba s osobnim prihodima te u znatnom smanjenju broja i udjela uzdržavanog stanovništva. Ovi pokazatelji na prvi pogled zbunjuju, jer bi ukazivali na pojačani gospodarski razvitak ovog područja i s tim u svezi porast aktivnosti stanovništva. Situacija ipak nije takva i ako se malo podrobnije analizira dolazi se do drugačijih rezultata i zaključaka.

STANOVNIŠTVO PREMA AKTIVNOSTI

■ AKTIVNO ■ S OSOBNIM PRIHODOM ■ UZDRŽAVANI

U općini Dubrovačko primorje tijekom Domovinskog rata bitno je stradalo gospodarstvo. Većina industrijskih i drugih eksploatacijskih i prerađivačkih pogona je opljačkana i uništena, hoteli i drugi uslužni sadržaji porušeni ili devastirani, dok su poljodjelske površine zapuštene, a poljodjelske kulture opljačkane i uništene. Nakon ratnih razaranja, a i zbog loše provedene pretvorbe društvenog vlasništva, radnici zaposleni u ne poljodjelskim djelatnostima su u većem broju ostali bez zaposlenja i izvora prihoda. Slijedi djelomična obnova pojedinih pogona i djelatnosti, ali isto tako zaustavlja se raniji ubrzani proces deagrarizacije i stanovništvo se, u nedostatku novih radnih mjesta, u znatnoj mjeri vraća radu u poljodjelstvu (obnova kultura), što se osobito odnosi na žensko stanovništvo. Zato nije čudno što je prema popisu iz 2001. godine porastao broj i udjel aktivnih stanovnika na 1.101 ili 49,69%. Tako poljodjelstvo, uključujući još stočarstvo, marikulturu i ribarstvo, od sporednog i dopunskog zanimanja, ponovno u znatnoj mjeri postaju za velik broj stanovnika i kućanstava glavni izvor prihoda na kojemu se temelji egzistencija i razvitak ovog područja i pojedinih naselja. Tako je došlo do toga da se na području općine Dubrovačko primorje prema popisu iz 2001. godine povećao broj i udjel na 396 ili 18,25% stanovništva koje je živjelo isključivo od poljodjelstva. Posebno je interesantna pojava da se je u toj skupini stanovništva ne samo udvostručio broj aktivnih poljodjelskih stanovnika, nego i drastično smanjio broj uzdržavanog poljodjelskog stanovništva. To se osobito odnosi na žensko stanovništvo, koje se je bitno reaktiviralo u poljodjelstvu, uključujući i brojne iz skupine starog stanovništva, posebno ako su ostali sami u domaćinstvu/kućanstvu.

Porast osoba s osobnim prihodima na 531 ili 23,96% rezultat je ubrzanog i prisilnog umirovljenja znatnog broja starijih radnika, ali i kao rezultat što su neki stanovnici dobili status branitelja i dragovoljaca Domovinskog rata i tako stekli određene osobne prihode.

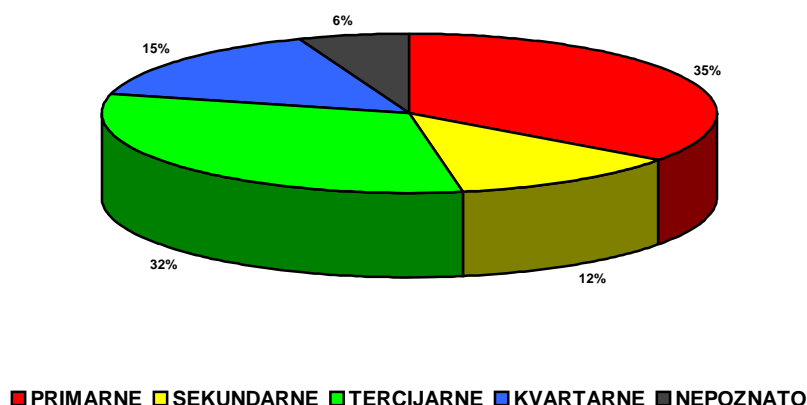
Do smanjenja broja i udjela uzdržavanog stanovništva na svega 584 ili 26,35% došlo je prema tome zbog reaktiviranja u poljodjelstvu dijela dotadašnjeg uzdržavanog, pretežno ženskog, stanovništva, ali i zbog nastavka procesa niskog nataliteta i slabog priliva mladog uzdržavanog stanovništva u ovoj općini u posljednjem međupopisnom razdoblju.

Još nema objavljenih podataka po naseljima za najnoviji popis stanovništva iz 2001. godine, pa je teško analizirati promjene unutar pojedinih samostalnih naselja i područja. Ipak može se pretpostaviti

da je došlo do povećanja broja i udjela aktivnog stanovništva i osoba s osobnim prihodima, kao i do smanjenja uzdržavanog stanovništva, u svim naseljima i područjima.

Aktivno stanovništvo prema glavnim skupinama djelatnosti u općini Dubrovačko primorje prema popisima iz 1991. i 2001. godine najbolje pokazuje gospodarsko usmjerenje ovog područja. Ono znatno odstupa od pokazatelja za razvijenija područja.

AKTIVNO STANOVNIŠTVO PREMA DJELATNOSTIMA

Među aktivnim stanovništvom u zemlji u općini Dubrovačko primorje prema popisu iz 1991. godine, a u skladu s razvijanjem procesa deagrarizacije i tercijarizacije te dominacijom razvitka turističke funkcije, najviše je radilo u tercijarnim djelatnostima (promet i veze, trgovina, ugostiteljstvo i turizam, obrt i osobne usluge, stambena i komunalne djelatnosti, financijske i druge slične usluge) - 369 ili 45,39% od ukupnog broja aktivnih stanovnika u zemlji. Slijedio je više nego dvostruko manji broj i udjel u primarnim djelatnostima (poljodjelstvo, ribarstvo, marikultura, vodno gospodarstvo, šumarstvo i lovstvo), gdje je radilo 165 ili 20,30% aktivnih stanovnika, što je bilo u skladu s razvijanjem procesa deagrarizacije i potvrđivalo ipak ograničenu važnost ovih djelatnosti u ovom prostoru. Skroman je bio broj i udjel zaposlenih u sekundarnim djelatnostima (industrija, rudarstvo i građevinarstvo) sa svega 145 ili 17,84% unutar skupine aktivnih stanovnika. Najslabija je bila zaposlenost u kvartarnim djelatnostima (državna uprava i lokalna samouprava, prosvjeta, kultura, umjetnost, znanost, zdravstvo, socijalna skrb, tehnička i fizička kultura i druge) - 68 ili 8,36% aktivnih osoba, što znači da je tek započeo proces kvartarizacije (razvijanje svih vrsta negospodarskih usluga) u ovom području. Samo nešto manje bilo je aktivnih stanovnika izvan djelatnosti (nezaposleni, u vojsci, u zatvoru i drugi) i nepoznato (ukupno 66 ili 8,11%).

Prema popisu iz 2001. godine među zaposlenim stanovništvom (953 osobe) potvrdilo se ono što je već istaknuto, a to je da je najzastupljenija skupina zaposlenih u primarnim djelatnostima (337 ili 35,36%), ponajviše u poljodjelstvu, zbog reaktiviranja znatnog broja uzdržanih stanovnika i aktivnih stanovnika ranije zaposlenih u drugim djelatnostima. Velike ratne štete i uništavanja posebno su utjecali na smanjenje broja i udjela zaposlenih u sekundarnim djelatnostima (117 ili 12,28%), što se osobito odrazilo na smanjenje broja zaposlenih u industriji i rudarstvu (-56 zaposlenih osoba), iako se povećao broj zaposlenih u građevinarstvu (+28). Uništavanjem hotela i drugih objekata u uslužnim gospodarskim djelatnostima došlo je do prisilnog smanjenja broja i udjela zaposlenih u tercijarnim djelatnostima (304 ili 31,90%), gdje je posebno smanjena zaposlenost u ugostiteljstvu i turizmu (-36 zaposlenih osoba), ali i u trgovini (-23 osobe) te još u ponekim djelatnostima, iako je nešto porastao broj zaposlenih u prometu (+11 osoba) i financijskim i sličnim djelatnostima (+13 osoba). Posebno pozitivne promjene se mogu istaknuti u posljednjem međupopisnom razdoblju, jer se udvostručio broj i udjel zaposlenih u kvartarnim djelatnostima (146 ili 15,32%), zbog porasta zaposlenih u skupinama djelatnosti obrazovanje i kultura (+7 osoba), zdravstvo i socijalna skrb (+12 osoba) te posebno u institucijama državne vlasti (+59 osoba), što je i razumljivo jer je u tom razdoblju ovo područje dobilo status jedinice lokalne samouprave, postalo je državno pogranično područje, a uvršteno je i u područja posebne državne skrbi. Sve je to moralo naći odraza u porastu stupnja kvartarizacije, iako još nije

završen taj proces. Izvan djelatnosti i nepoznato je standardno malo aktivnih stanovnika, svega 49 ili 5,14%.

Struktura aktivnih ili zaposlenih stanovnika prema djelatnostima za pojedina naselja sigurno je također doživjela promjene u posljednjem međupopisnom razdoblju 1991. - 2001. godine, ali još nisu objavljeni službeni podaci. U svakom slučaju smatra se s velikom sigurnošću da će najviše zaposlenih u poljodjelstvu biti u tradicionalnim agrarnim i ruralnim naseljima u zaleđu, najviše u marikulturi u samostalnim naseljima Doli i Stupa, u kamenarstvu u naselju Visočani u zaleđu, dok će najviše zaposlenih stanovnika u tercijarnim i kvartarnim djelatnostima biti u općinskom središtu Slano.

U vrijeme popisa stanovništva iz 1991. godine u općini Dubrovačko primorje bio je ukupno 601 **zaposleni radnik**. Među njima su bila 183 zaposlena mještanina, ali i 317 dnevnih migranata, od kojih su najmanje 134 radnika iz ovog područja odlazila svakodnevno raditi kao dnevni migranti u radna središta izvan ove općine. Znatno je manje u ovoj općini bilo **radnih mjesta** (366), među kojima su radila 183 zaposlena mještanina, dok je isti toliki broj radnika svakodnevno dolazio raditi u radna središta ove općine iz drugih naselja (radnici-dnevni migranti), većim dijelom iz iste općine, ali i iz susjednih općina. To pokazuje nizak stupanj društveno-gospodarske razvijenosti ove općine ili njezinu društveno-gospodarsku nerazvijenost.

Među središtima rada u općini Dubrovačko primorje 1991. godine se je isticalo svega nekoliko naselja i to: Slano, kao glavno središte rada s ukupno 179 radnih mjesta, te Visočani sa 61 radnim mjestom, Banići s 30 radnih mjesta, Doli s 26 radnih mjesta, Stupa (Bistrina) s 24 radna mjesta, Smokovljani s 13 radnih mjesta i Topolo s 10 radnih mjesta. U ostalim naseljima se nalazio neznatni broj radnih mjesta, a bilo je i nekoliko naselja bez i jednog radnog mjesta.

Domaćinstva/kućanstva

Na području općine Dubrovačko primorje prema popisu iz 1991. godine bila su utvrđena 772 domaćinstva, a 2001. godine 764 kućanstava, što znači da se neznatno smanjio njihov broj (-8). Indeks kretanja broja domaćinstava / kućanstava u tom razdoblju bio je 98,96, što je bilo približno isto kao i indeks kretanje broja stanovnika u tom razdoblju (indeks 98,08).

U prosjeku je na jedno domaćinstvo / kućanstvo 1991. godine dolazilo 3,08 članova, a 2001. godine 2,90 članova. Dakle, u ovoj općini, postepeno se smanjivala prosječna veličina domaćinstava/kućanstava prema broju članova. To je nepovoljnije kretanje u odnosu na Dubrovačko-neretvansku županiju.

Prema popisu iz 1991. godine samo je općinsko središte Slano imalo više od 100 domaćinstava (173), dok je prema prvim rezultatima popisa iz 2001. godine njihov broj narastao na 195 kućanstava. U tom je razdoblju u još 6 samostalnih naselja (Banići - Kručica, Doli, Podimoč, Imotica, Štedrica i Visočani)) porastao broj domaćinstava/kućanstava, što znači da su se u nekim naseljima doseljavale čitave obitelji ili su iz postojećih domaćinstava/kućanstava proizašla neka nova. U svim ostalim naseljima smanjio se broj domaćinstava/kućanstava, kao posljedica sve manjeg broja stanovnika, uslijed prirodnog pada ili iseljavanja domicilnog stanovništva i čitavih obitelji.

Najniži prosjek broja domaćinstava / kućanstava 2001. godine imala su mala naselja u izumiranju, posebno naselja Točionik (1,80) i Lisac (1,89). Te godine, prema prvim rezultatima popisa, najveći prosjek je imalo naselje Štedrica u zapadnom području zaleđa s 5,17 članova (nešto veći natalitet i prirodni priraštaj), dok su se sva ostala naselja kretala s veličinom domaćinstava od 2-4 člana. Opadanje prosječne veličine domaćinstava / kućanstava prema broju članova u općini Dubrovačko primorje u tom razdoblju je posljedica depopulacije i daljnjeg dijeljenja kućanstava, a često i doseljavanja kućanstava sa samo jednim članom.

U općini Dubrovačko primorje prema popisu iz 2001. godine prevladavala su samačka, ali često i staračka kućanstva (198) i dvočlana obiteljska kućanstva (168), a tek onda obitelji s 3 člana (130), 4 člana (105) ili 5 članova (73). Još je bilo nešto obitelji s većim brojem članova (6 i više članova - ukupno 69) ili višečlanih neobiteljskih kućanstava (20). Gotovo je bilo dvostruko više obitelji s djecom (316) nego onih bez djece (178), a isto tako je bilo znatno više majki s djecom (75) nego očeva s djecom (40), ali ipak najviše je bilo samačkih neobiteljskih kućanstava (198). U odnosu na popis iz

1991. godine stanje se pogoršava, jer ima sve manje obitelji s djecom ili s više djece, a nažalost raste broj samačkih domaćinstava/kućanstava i samo jednog roditelja s djecom.

Procesi deagrarizacije, iseljavanja i zapošljavanja u neagrarim djelatnostima utjecali su da je prema popisu iz 1991. godine 337 ili 43,65 domaćinstava bilo bez poljodjelskih gospodarstava i potpuno usmjereno na neagrarne aktivnosti i prihvaćanje urbaniziranog načina života. U tom pogledu odskaču priobalna naselja Slano i Doli s više od 75% domaćinstava bez poljodjelskih gospodarstava pa zatim Majkovi i Banići-Kručica s oko polovicom takvih domaćinstava. Naselja Podgora i Podimoč uopće nisu imala takvih domaćinstava. Preostalih 435 domaćinstava ili 56,35% još je posjedovalo poljodjelsko gospodarstvo, gdje su dopunskim radom, obradom zemlje ili sličnim aktivnostima na gospodarstvu, proizvodili neke poljodjelske proizvode za svoje potrebe ili njihovom prodajom osiguravali dopunske izvore prihoda te tako popravljali svoje gospodarsko stanje i svoj životni standard. Takvih je više bilo u zaleđu, a unutar njega najviše u zapadnom području zaleđa, gdje ima i najviše plodnog zemljišta.

Funkcija stanovanja

Jedna od glavnih funkcija naselja u općini Dubrovačko primorje, kao važna prostorno razvojna i resursna značajka, je funkcija stanovanja. Tako je u ovoj općini 1991. godine bilo popisano 1.090 stanova s ukupno 78.565 m² stambene površine, dok je posljednjim službenim popisom iz 2001. godine utvrđeno 1.000 stanova s ukupnom stambenom površinom od 74.557 m². Prema tome indeks je iznosio 91,74. Iz toga slijedi da se je u tom 10 godišnjem razdoblju smanjio njihov broj za 90 stambenih jedinica i za 4.008 m² stambene površine.

Ovo smanjenje stambenog fonda ne bi trebalo čuditi, jer se u tom razdoblju smanjio i broj stanovnika i broj domaćinstava / kućanstava. Ipak, nije do toga došlo samo zbog iseljavanja stanovništva i procesa depopulacije, već kao posljedica velikih razaranja u ovom području za vrijeme Domovinskog rata (1991. - 1995. godine), kada su gotovo sva naselja stradala, a brojne kuće spaljene, razorene, oštećene, napuštene, a stanovništvo velikim dijelom bilo prognano te privremeno sklonjeno i zbrinuto na više mjesta, najprije izvan ovog područja, a kasnije i unutar njega samog, pa su tako neki prognanici mijenjali i više puta svoje privremeno boravište. To se stanje još više pogoršalo 1996. godine kada je ovaj kraj pogodio razorni potres i još više ošteti kuće, a neke i potpuno srušio. Slijedila je obnova stambenog fonda, a nakon toga i definitivni povratak prognanog stanovništva.

Očito je da se nisu stigle ili mogle ili nije više bilo potrebe obnoviti sve kuće za stanovanje i zato je došlo do smanjenja njihovog ukupnog broja i površine. Ipak ovom obnovom bitno je poboljšana statika, ali i oprema većine kuća komunalnim instalacijama i pomoćnim prostorijama, a nerijetko je povećan i broj soba i njihova površina, što je sve utjecalo na poboljšanje standarda stanovanja u općini Dubrovačko primorje (već prema popisu iz 1991. godine svi su stanovi bili u zgradama od tvrdog materijala, prevladavali su trosobni stanovi, 2/3 stanova za stalno stanovanje imalo je vodovod, kanalizaciju i električnu struju, a manji broj i centralno grijanje, 68,19% stanova je imalo zahod, a 60,84% i kupaonicu u stanu). Tako se između ta dva popisa povećala prosječna veličina (površina) svih stanova sa 72,08 m² na 74,56 m², stanova za stalno stanovanje sa 70,49 m² na 75,78 m², a nastanjenih stanova za stalno stanovanje sa 72,82 m² na čak 78,52 m². U ovim posljednjim su prema tome 2001. godine u prosjeku stalno stanovale 3,13 osobe (ranije 3,25 osobe), dok je na jednu osobu u prosjeku dolazilo zadovoljavajućih 25,09 m² stambene površine stalno nastanjenih stanova (ranije 22,11 m²).

Drugo obilježje stambenog fonda u općini Dubrovačko primorje, koje proizlazi iz ova dva posljednja popisa, dobiva se ako se razmatra struktura stanova prema načinu korištenja. Pokazuje se porast broja i površine stanova za stalno stanovanje (s 830 stanova i 58.510 m² stambene površine na 873 stana i 66.155 m² stambene površine, što je povećanje od 43 stana i 7.645 m² stambene površine), a bitno smanjenje broja i površine stanova koji se koriste povremeno i za druge namjene (kao kuće za odmor i rekreaciju, za vrijeme sezonskih radova u poljodjelstvu ili su stanovi u kojima se isključivo obavlja neka djelatnost) i to s 260 stanova i 20.055 m² na samo 127 stanova i svega 8.402 m², što predstavlja smanjenje za 133 stana i za 11.653 m² stambene površine. Na ovu bitnu promjenu nije utjecalo samo ratno i potresno razaranja stambenog fonda i njegova obnova, kojom nisu obuhvaćeni svi stanovi/kuće za odmor i rekreaciju u ovoj općini, jer od nekih su sigurno odustali njihovi vlasnici, posebno oni koji stalno ne žive na teritoriju Republike Hrvatske. Došlo je i do prenamjene nekih

stanova za povremeno korištenje u stanove za stalno stanovanje. To je pojava koja je prisutna i u drugim područjima u ovoj županiji i u zemlji i o kojoj treba posebno voditi računa. Posljedica ovih promjena u obnovi i namjeni stanova/kuća za odmor i rekreaciju je i bitno smanjenje njihove prosječne površine sa čak 76,97 m² iz 1991. godine na samo 67,50 m² u 2001. godini, što ne znači da se negativno odrazilo i na standard stanovanja u tim objektima (već prema popisu iz 1991. godine svi su stanovi za odmor i rekreaciju bili u zgradama od tvrdog materijala, prevladavali su dvosobni i trosobni stanovi/kuće za odmor i rekreaciju, prosječne površine 41-60 m², odnosno više od 80 m², oko 75% stanova je imalo vodovod, kanalizaciju i električnu struju, a njih 2/3 kuhinju, kupaonicu i zahod).

Da je to bilo zaista tako pokazuju i neki drugi pokazatelji vidljivi iz proteklih popisa. Tako se unutar skupine stanova namijenjenih za stalno stanovanje u razdoblju 1991. - 2001. godine u općini Dubrovačko primorje neznatno smanjio broj nastanjenih stanova (sa 722 na 708 uz povećanje stambene površine s 52.577 m² na 55.592 m²). Suprotno tome, znatno se povećao broj i površina privremeno nenastanjenih stanova za stalno stanovanje (sa svega 44 takva stana s površinom od 2.953 m² na čak 130 stanova s površinom od 8.543 m²). Bitno smanjenje napuštenih stanova prethodno korištenih za stalno stanovanje (sa 64 na 35 stanova) može se tumačiti na način da je određeni njihov broj obnovljen i osposobljen za stalno stanovanje, ali su privremeno nenastanjeni, ili su toliko bili oštećeni i ruševni da su do kraja porušeni i otklonjeni, pa više i ne postoje.

Da su postavljene teze i tvrdnje zaista na mjestu potvrđuju i podaci za pojedina naselja. Postoje razlike među naseljima i područjima unutar općine po strukturi, tipovima, opremljenosti i stanju stambenog fonda.

Prema popisu iz 1991. godine u zaleđu je općine Dubrovačko primorje bilo nešto malo više stanovnika, domaćinstava/kućanstava, pa zato i stanova za stalno stanovanje, dok je u priobalnom području bilo nekoliko puta više stanova/kuća za odmor, a i u obje skupine stanova bila je veća stambena površina. Ako se unutar tog područja razmatraju naselja, onda je najveći broj stanova za stalno stanovanje, ali i onih za povremeno korištenje (za odmor i rekreaciju i u kojima se isključivo obavljala neka djelatnost) bio u priobalnom naselju i općinskom središtu Slano, gdje je bio najviši standard stanovanja i življenja.

Posljednjim popisom iz 2001. godine utvrđeno je da je u općini Dubrovačko primorje po prvi put u posljednjih 150 godina priobalno područje imalo više stanovnika i domaćinstava/kućanstava, ali i stanova i stambene površine, nego zaleđe. U priobalnom području je zabilježen porast broja i površine stanova za stalno stanovanje, a unutar toga nastanjenih stanova. U istom tom razdoblju smanjuje se broj i površina stanova u zaleđu. Sigurno je razaranje stambenog fonda tijekom Domovinskog rata, a nakon toga i od potresa, jedan od glavnih razloga, njegovom smanjenju u zaleđu ove općine, ali u tom su području i veći demografski gubici zbog većeg prirodnog pada i iseljavanja stanovništva, od čega je dio bio usmjeren i prema priobalnom području ove općine. Najviše se smanjio broj stanova u istočnom dijelu zaleđa, gdje su bila najveća rušenja i ratna stradanja, ali i depopulacija. U svakom području unutar ove općine bilo je naselja s porastom i sa smanjenjem broja stanova.

Interesantan je primjer općinskog središta Slano. U njemu je utvrđen 221 stan za stalno stanovanje, što predstavlja povećanje za 30 stanova i 1.373 m² stambene površine. Među tom skupinom stanova porast od 14 stanova se je odnosio na stalno nastanjene stanove, a 16 stanova na privremeno nenaseljenih stanova za stalno stanovanje. Slano nema napuštenih stanova. Ono što je posebno važno istaknuti za Slano između popisa 1991. i 2001. godine je značajno smanjenje broja i površine stanova za odmor i rekreaciju, jer se u tom 10-godišnjem razdoblju njihov broj smanjio sa 120 na 36 ili za čak 81 stan i 8.154 m² stambene površine. Određeni broj tih stanova je promijenio namjenu i od stanova koji su se povremeno koristili dobio status stanova za stalno stanovanje, ali sigurno se dio tih stanova/kuća, nakon njihovog paljenja i rušenja, nije obnovio i zapravo je nestao. U Slanome su se također s 10 smanjili na 3 stanovi u kojima se samo obavlja neka djelatnost, što znači da su i oni stradali u prošlim ratnim prilikama ili promijenili namjenu.

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Tablica 2. - STANOVİ PREMA KORIŠTENJU

NASELJE / PODRUČJE	Ukupni broj stanova	Stanovi za stalno stanovanje				Stanovi koji se koriste povremeno			Stanovi u kojima se isključivo obavlja djelatnost
		ukupno	Nastanjenih	Nenastanjeni		ukupno	Za odmor	Sezonski rad u poljop.	
				privremeno	napušteni				
Slano	260	221	178	43	-	39	36	-	3
svoga općinsko središte	260	221	178	43	-	39	36	-	3
Banići	67	52	41	11	-	15	13	-	2
Doli	96	74	73	1	-	22	22	-	-
Kručica	15	13	10	3	-	2	2	-	-
Majkovi	127	102	79	15	8	25	22	3	-
svoga ostala priobalna naselja	305	241	203	30	8	64	59	3	2
UKUP. PRIOBALNO PODRUČJE	565	462	381	73	8	103	95	3	5
Čepikuće	40	40	30	10	-	-	-	-	-
Lisac	30	30	18	2	10	-	-	-	-
Mravnica	20	20	19	1	-	-	-	-	-
Podgora	14	14	9	5	-	-	-	-	-
Podimoć	16	13	13	-	-	3	2	-	1
Točionik	27	20	14	3	3	7	-	7	-
Trnova	21	21	17	4	-	-	-	-	-
Trnovica	21	21	13	8	-	-	-	-	-
svoga istočno područje zaleđa	189	179	133	33	13	10	2	7	1
Imotica	32	31	26	3	2	1	1	-	-
Ošlje	42	36	32	4	-	6	6	-	-
Smokovljani	39	38	35	3	-	1	1	-	-
Stupa	24	23	21	2	-	1	1	-	-
Štedrica	11	9	9	-	-	2	2	-	-
Topolo	61	59	38	9	12	2	2	-	-
Visočani	37	36	33	3	-	1	1	-	-
svoga zapadno područje zaleđa	246	232	194	24	14	14	14	-	-
UKUPNO ZALEĐE	435	411	327	57	27	24	16	7	1
SVEUK. opć. DUBR. PRIMORJE	1000	873	708	130	35	127	111	10	6

U ostalim priobalnim naseljima zadržan je jednak broj stanova/kuća za odmor i rekreaciju s time da se njihov broj neznatno povećao u naseljima Doli i Majkovi, a smanjio u naseljima Banići i Kručica.

U istočnom području zaleđa postoje još samo dva stana/kuće za odmor (a 1991. godine ih je bilo 28) i to u naselju Podimoć (vjerojatno u priobalnom zaselku Smokvina). U zapadnom području zaleđa njihov broj se smanjio sa 41 na 14, dakle za 27 stanova/kuća, ali ih i dalje ima po neko u svakom naselju u tom području. Interesantno je istaknuti da je u zaleđu općine Dubrovačko primorje u proteklom 10-godišnjem razdoblju porastao broj stanova/kuća koji se koriste povremeno u vrijeme sezonskih radova u poljodjelstvu s 3 na 7, čime se još jednom potvrđuje porast interesa za bavljenjem poljodjelstvom, pa makar i kao sezonskom ili povremenom djelatnošću.

Iz gore navedenoga razvidno je da ni jedno naselje 2001. godine nije imalo više od 50% stanova za odmor i rekreaciju, odnosno za povremeno korištenje.

1.1.2.5. Geološke značajke

Područje općine Dubrovačko primorje, kao i ostalo područje dubrovačkog primorja, istraženo je geološki veoma pomno, brojnim regionalnim ili detaljnim lokalnim istraživanjima, te se ustanovila prisutnost sedimenata trijasa, jure, krede, tercijara i kvartara.

U sastavu i građi stijena prevladavaju vapnenci i dolomiti, te fliš. Od unutrašnjosti prema obali smjenjuju se gornjokredni vapnenci, jurski vapnenci, gornjotrijaski dolomit, eocenski fliš i vapnenci, koji se djelomično nastavljaju na kredne vapnence i dolomite.

Gornje trijasko naslage predstavljene su dolomitima sa rijetkim proslojcima vapnenca. Dolomiti su masivni do bankoviti, rjeđe uslojeni do pločasti. Prema tektonskom položaju čine navlaku visokog krša i mogu se pratiti od Slivnog Ravnog preko zaleđa Dubrovačkog primorja. Propusnost ovih naslaga je različita, što ovisi o stupnju okršenosti i izlomljenosti, te su u cjelini ocijenjene kao djelomično propusne.

Jurske naslage razvijene su neposredno uz trijasko dolomite. Izgrađuju kraško područje u zaleđu čela navlake visokog krša, a manjim dijelom i strmi odsjek prema para-autohtonu (Slano). Lijas leži u trijaskim dolomitima i predstavljen je sivim slojevitim vapnencima, dolomitima, dolomitičnim i laporovitim vapnencima. Ove naslage u cjelini su djelomično nepropusne. Doger je predstavljen uslojenim, rjeđe masivnim vapnencima s rijetkim proslojcima dolomita koji konkordantno leže preko lijasa. Područje koje izgrađuju dogerske naslage je dobro vodopropusno. Malm je razvijen u više facijesa. Stariji dio naslaga je propustan, dok je mlađi djelomično propustan. Ove naslage nalazimo od Kuta u smjeru jugoistoka preko Točionika i zaleđa Slanog.

Najzastupljenije su naslage krede. U zoni visokog krša donju kredu nalazimo na području između Kuta (dolina Neretve) i zaleđa Slanog. Donjokredne naslage djelomično su propusne u donjem dijelu, odnosno djelomično nepropusne do propusne u gornjem dijelu. Gornja kreda je predstavljena vapnenačko dolomitnom izmjenom. Pretežito je razvijena uzduž priobalnog pojasa. U višem dijelu gornje krede razvijeni su vapnenci koji su propusni, bankoviti dolomiti su djelomično propusni, dok su pločasti do bankoviti laporoviti vapnenci djelomično nepropusni.

Sedimenti tercijara razvijeni su u većem dijelu para-autohtona, na potezu Malostonski kanal - uvala Slano - uvala Zaton. Tercijar je predstavljen liburnijskim naslagama, foraminiferskim vapnencima i flišem. Liburnijske naslage nalazimo između foraminiferskih i krednih naslaga, a predstavljeni su dobro slojevitim vapnencem. Ove stijene su u cjelini vodopropusne. Klastične naslage, fliš, nalazimo uz reverzne rasjede, posebno uz veliku dislokaciju visoki krš - para-autohton. Kompleks izgrađuju pješčenjaci, lapori, laporoviti vapnenci, breče, konglomerati i lokalni ulošci plinovitog materijala. U cjelini, naslage su nepropusne.

Naslage kvartara su razvijene u manjim poljima. Glavni litološki sastav naslaga su glina, pijesak, šljunak, treset, crvenica i kameno kršje. Ovisno o litološkim odnosima, svojstvene su im vertikalne i bočne promjene, s izmjeničnim hidrogeološkim osobitostima.

Obalno područje se odlikuje vrlo složenom tektonskom građom, gdje se razlikuju slijedeće tektonske jedinice: para-autohton i visoki krš. Osnovna značajka je velika tektonska poremećenost - boranje, rasjedanje, navlačenje i ljuskanje. Para-autohton obuhvaća priobalni pojas do čela navlake visokog krša. Izgrađen je od vapnenca i dolomita krede, te vapnenca i fliša eocena. Osnovne karakteristike su bore i reverzni rasjedi. Flišne naslage imaju ulogu potpune do nepotpune, viseće barijere. Značajni su dijagonalni i poprečni rasjedi koji su uvjetovali pojavu vrela. Navlaka visokog krša navučena je na para-autohton. U čelu navlake najčešće su trijaski dolomiti. Izgrađena je od trijaskih, jurskih, krednih i tercijarnih naslaga. Poprečni rasjedi (Slano-Zavala, Slano-Crnoglava) predstavljaju drenove podzemne vode prema primorju.

1.1.2.6. Seizmičke značajke

Intenzivna seizmička istraživanja omogućila su da se dobije jasnija slika o seizmičnosti Hrvatske, posebice o seizmično najaktivnijem području duž obale Jadrana. Zaključci svih dosadašnjih istraživanja su jedinstveni, seizmička se aktivnost u južnom dijelu Jadrana, počevši od Sinjskog i Imotskog polja pojačava, dosežući svoj maksimum na području Dubrovnika. Veliki dubrovački potres (velika trešnja) 1667. ($l_0 = X^\circ$ MCS) i potres koji je pogodio Crnogorsko primorje i Dubrovnik 1979. ($M = 7,1$; $l_0 = IX - X^\circ$ MCS; $h = 17$ km) pokazatelj je za to. Zadnji veliki potres na ovom području bio je 5. rujna 1996. na području Slanog, s epicentrom u moru, čiji je intenzitet s obzirom na učinak na građevine ocijenjen sa VII-VIII stupnjeva Merkalijeve ljestvice, a zahvatio je uz područje općine Dubrovačko primorje i susjedno područje općine Ston.

Na području općine Dubrovačko primorje, razlikuju se: jadransko-jonska zona (para-autohton) i zona visokog krša. Zona visokog krša obuhvaća kraško zaleđe ovog područja, a jadransko-jonska uključuje priobalni pojas. Pojedine jedinice odvojene su regionalnim, reverznim rasjedima. U zoni visokog krša prevladava izdizanje, dok je jadransko-jonska zona prijelazna. Mjesta kontakta tektonskih jedinica su i tektonski najnestabilnija, a posljedica tih procesa je pojačana seizmička aktivnost. Glavno epicentralno područje na prostoru Općine je na potezu Ston-Slano.

Na dubrovačkom području jaki potresi bilježe se još od 373. p.Kr. pa nadalje i to sve potresi J=VII-IX stupnjeva MCS, dok je 6. travnja 1667. zabilježen katastrofalan potres, koji je skoro do temelja porušio grad Dubrovnik. Katastrofalne posljedice potresa 1667., koji je osim Dubrovnika pogodio čitavo priobalno područje od ušća Neretve do Ulcinja, te se i očitovao na ogromnom prostoru od Venecije do Istanbula, spada među najjače koji su se dogodili u Europi, te nema sumnje da je u Dubrovniku i najbližoj okolici mjestimično dosegao intenzitet X stupnjeva MCS. To je i bio razlog da na Privremenoj seizmičkoj karti Dubrovnik s okolicom pripadne zoni X stupnja MCS.

Na temelju proučavanja seizmičnosti područja i posljedica potresa iz 1667., pretpostavlja se da žarište budućih najjačih potresa na ovom području treba očekivati u području ispred Dubrovnika. Međutim, trebalo bi pomnije istražiti lokalne osobitosti seizmičnosti oko Babinog Polja na Mljetu, Stona, Slanog, Janjine na Pelješcu. Područje općine Dubrovačko primorje u cijelosti se nalazi unutar zone inteziteta potresa IX. stupnja MCS.

1.1.2.7. Geomorfološke značajke

Geomorfološko oblikovanje područja općine Dubrovačko primorje uvjetovano je obilježjima geološke građe, te prevladavajućim egzogenim i endogenim silama i procesima. Između istaknutijih uzvišenja oblikovani su uravnjeniji dijelovi dolaca i poljica, a ponegdje i prostori blago položениh padina. Zbog mineraloškog sastava i manje vodopropusnosti, te su zone bile tisućljetna okosnica razvitka poljodjelstva na ovom području. Među mikrokrškim oblicima izdvajaju se brojni manji izdvojeni brežuljci, glavice, suhodoline (drage), dolci, ponikve, jaruge, jame, špilje, potkapine i dr.

Paralelno s obalom, teren se prema zaleđu uzdiže, tako da u krajnjem istočnom dijelu područja Općine dosiže najveću visinu, preko 900 m n/m. Najveći vrh je Neprobić visine 965 m n/m, a nalazi se sjeverno od Slanoga u neposrednoj blizini državne granice. Obalni dio terena na većem dijelu strmo se uzdiže iznad mora, dok je na manjim dijelovima nešto blaže položeniji (područje Slano-Banići). U zaleđu se izdvajaju nekoliko većih polja, odnosno zaravni. To su područja; Imotica-Ošlje, Smokovljani-Visočani, Točionik-Podimoč i Rudine.

Na području Općine se nalazi 7 špilja na lokacijama u uvalama Domaglina, Doli i Hodoblje, te na lokacijama; Dubac podno Jeremine glave zapadno od Trnove, Zabrežje kod Đonta Doli i Ratac, južno od Majkova.

Obalna crta definirana je općenito nakon kasnopleistocensko-holocensnog izdizanja razine mora za oko 100 m. Tada se stvara Koločepski kanal i elafitsko otočje ispred kopna. U nižim dijelovima suhodolina, jaruga i dolaca u obalnom pojasu oblikovane su mnoge luke, uvale i drage, a među njima su najznačajnije: uvala Bistrina, luka Slano, te uvale Doli, Smokvina, Budima i Janska.

Dubine mora u Koločepskom kanalu su veće od onih u Malostonskom zaljevu. Tako je u Koločepskom kanalu izobata 20 m uglavnom u neposrednoj blizini obale (30-ak m od obale) osim u produžetcima potopljenih suhodolina, odnosno, uvala i luka. Najveća dubina mora u Malostonskom zaljevu unutar akvatorija koji pripada općini Dubrovačko primorje iznosi 19 m.

1.1.2.8. Pedološke značajke

Dominantni čimbenici tvorbe tala i njihove geografske rasprostranjenosti su matični supstrat, reljef, hidrološki uvjeti, klima i organizmi (mikroorganizmi tla, vegetacijski pokrov i čovjek). Tako je na dubrovačkom području temeljem raspoloživih podataka (Magaš 1976.) utvrđeno da se ovo područje odlikuje brojnim stratigrafskim i petrografskim jedinicama.

Pedogenetsku i ekološku važnost imaju sljedeće geolitoške jedinice, tj. njihove skupine stijena:

- dolomiti trijasa s rijetkim proslojcima vapnenca, gdje je dominantan tip tla rendzina;
- dolomiti, vapnenci i klastiti trijasa - pedosistematske jedinice: rendzina, koluvijalno tlo i plitko smeđe tlo na vapnencima;
- jurske i kredne naslage karakterizira više skupina matičnih supstrata i tla: intenzivna izmjena vapnenca i dolomita-rendzina i smeđa tla; tanko uslojeni vapnenci i pločasti vapnenci - rendzina i smeđa tla na vapnencu: plitko uslojeni dolomiti - plitke i srednje duboke rendzine; uslojeni i tvrdi i čisti vapnenci - smeđe tlo i crvenica;
- tercijarne naslage se odlikuju s više litoloških članova. Ističu se numulitni vapnenci s naglašenim intenzitetom trošenja, gdje je tipično tlo karbonatna rendzina i koluvijalno tlo u depresijama; eocenski fliš s prevladavanjem lapora - najzastupljenije tlo pripada rendzini, a vrlo rijetko i eutričnom smeđem tlu;
- kvartarni nevezani sedimenti su najzastupljeniji u tektonskim depresijama (polja), a zastupljeni su pijesci, šljunci i gline. Na ovom supstratu dominiraju tla vinograda. Druga skupina kvartarnih naslaga pripada tipu "zemlje crvenice". Zemljišni je materijal alohtonog podrijetla;
- holocenske breče su posebna pedološka i ekološka specifičnost. Tla sa prevagom skeleta pripadaju tipu sirozema, rendzine skeletne i rigolonog terasastog tla.

Izražene geomorfološke značajke prostora uvjetuju razlike u pedološkoj građi pojedinih geomorfoloških sektora. U brdskom području blažih padina uz crnice i rendzine zastupljena su još i smeđa tla na vapnencu. Uz navedena tla, na zaravnjenim kraškim terenima nalaze se još i razne forme koluvijalnih tala. U poljima i depresijama ispunjenim zemljišnim materijalom dominantna su duboka antropogena tla nastala iz vrlo različitih koluvijalnih, a manjim dijelom i eolskih nanosa.

Na kraju, istaknimo antropogene utjecaje na tlo koji su i pozitivni i negativni. Intenzivnom obradom kraških polja i poljica, te uzgojem vinove loze i nasada drvenastih kultura stvorena su tla vinograda, voćnjaka, vrtova i oranica. Duboka obrada (rigolanje) zahvaća sloj do dubine 50-70 cm, čime se razrahljuju teško propusni horizonti tla. Međutim, neodgovarajućom mehaničkom obradom tla smanjuje se humus, narušava prirodna struktura tla, a na pojedinim karbonatnim supstratima pogoršavaju se i kemijska svojstva tla.

Pojedine vrste tala u prostoru su različito raspoređena i često se zbog velike varijabilnosti pedogenetskih čimbenika tipovi i niže sistematske jedinice izmjenjuju i na malom prostoru. Stoga se pedokartografske jedinice u pravilu sastoje od 2-3 glavne pedosistematske jedinice.

Na području općine Dubrovačko primorje nailazimo na sljedeće glavne tipove tala: kamenjar, crnica, rendzina, smeđe tlo, rigolano tlo i tla naselja.

1.1.2.9. Hidrografske i hidrogeološke značajke

Bezvodica je svojstvena za Dubrovačko primorje, te ono nema stalnih vodenih tokova, a problem opskrbe pitkom vodom je jedan od glavnih problema područja. Izvorište "Nereze" iznad Slanog koristi se za vodoopskrbu okolnih naselja. Obzirom na hidrogeološka svojstva stijene su podijeljene u pet osnovnih grupa. Najrasprostranjenije su propusne stijene, zatim djelomično nepropusne, djelomično propusne i konačno stijene naizmjeničnih osobina. Hidrogeološkim istraživanjima određeni su slojevi pojedinih većih izvora i grupa izvora koji se nalaze na području općine Dubrovačko primorje:

- Slijev izvora i vrulja područja Kleka, uvale Bistrina i kanala Malog Stona
- Slijev izvora Mali Zaton - Slano
- Slijev izvora i vrulja područja Doli - Banići - Slano

Na području Općine nalaze se povremeni tokovi - bujice, koji uvelike određuju prirodne uvjete i predstavljaju polazište u razmatranju ovoga prostora. To su: bujica Zaduga Njiva, potok Skok, potok Nereze i potok Ugor, koji se u more ulijevaju u luci Slano; Ljuti potok i potok Mravinjca, koji se ulijevaju u more u uvali Budima; potok Rogač koji se uljeva u more u uvali Smokvina; bujica Rvač, koja se ulijeva u more u uvali Hodoblja; bujica Zaton Doli, koja se ulijeva u more u uvali Doli i bujica Štedrica, koja se ulijeva u more u uvali Bistrina, te bujice Puzale i Ratački kono.

1.1.2.10. Klimatološke i biogeografske značajke¹

Klimatologija

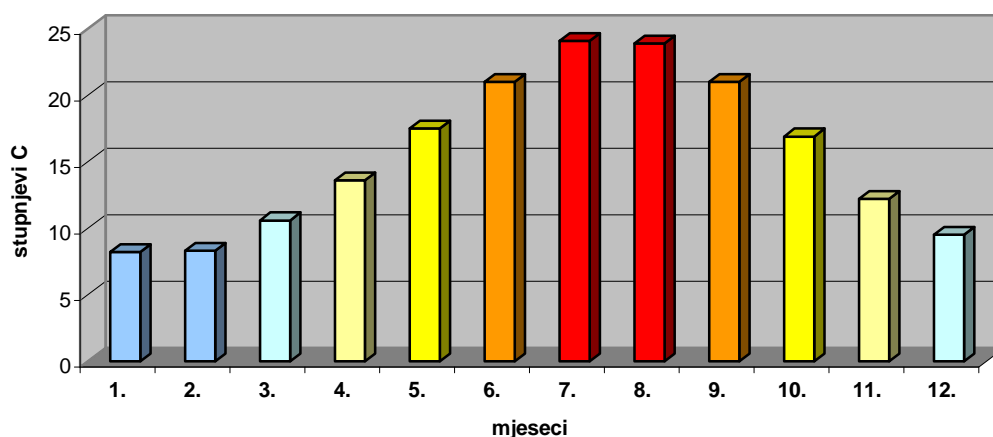
Područje općine Dubrovačko primorje pripada uemediterranskom klimavegetacijskom arealu. To je područje Csa klime po Köppenovoj podjeli (umjereno topla kišna klima sa suhim ljetima). Zime su kišovite i blage, a ljeta topla i suha. Na području Općine nema posebne meteorološke postaje, tako da je osnovna klimatološka obilježja ovoga kraja moguće procijeniti na osnovi podataka iz meteorološke postaje Trsteno koja se nalazi najbliže ovome području.

Na godišnji hod pojedinih klimatskih elemenata značajno utječe izmjena prevladavajućih vremenskih tipova. U području Dubrovačkog primorja izdvajaju se advekcija zraka s kopna (bura) i adekvacija zraka iz južnog kvadranta (jugo) od jeseni do proljeća, te neporemećeno vrijeme (maestral) tijekom ljeta (prema Penzar, B., 1989.).

Prosječno je 215 sunčanih dana godišnje s 2.623 sunčanih sati (meteorološka postaja Dubrovnik), što je približna vrijednost i za područje općine Dubrovačko primorje. Astronomski bi najveća moguća vrijednost insolacije u dubrovačkom području bila 4.770 sati (Penzar, I., 1989.), što znači da naoblaka, koja povremeno zaklanja Sunce, smanjuje vrijednost osunčanja za 48,3% (uz uvjet da nema drugih prepreka).

Važan je klimatski pokazatelj godišnji hod temperature zraka. Srednja je godišnja vrijednost temperature zraka 15,6 °C. Najniža srednja mjesečna temperatura zraka je u siječnju, a iznosi 8,2 °C, dok je najviša srednja mjesečna temperatura zraka u srpnju, te iznosi 24,1 °C. Najviša apsolutna temperatura zraka u razdoblju od 1981. do 1992. zabilježena je u kolovozu 1981. (38,2 °C), a najniža je izmjerena u veljači 1991. (-6,5 °C).

SREDNJE MJESEČNE VRIJEDNOSTI TEMPERATURE ZRAKA
(meteorološka postaja Trsteno)

Dubrovačko primorje ima osobine ugodnog mediteranskog podneblja s ljetnim sušama i višim temperaturama, te relativno blagim i vlažnim zimama. Prava mediteranska vegetacija odražava ekološke prilike i najbolji je pokazatelj klimatskih i pedoloških prilika.

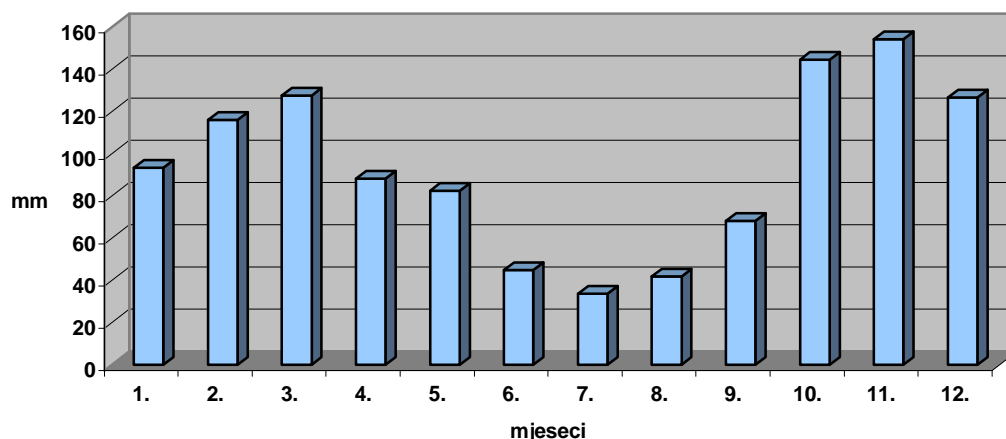
Godišnji je raspored padalina tipično sredozemni. Ukupno godišnje padne razmjerno velika količina padalina, 1122,4 mm. Ova količina oborina upućuje na izraziti orografski efekt, jer se u neposrednom zaleđu pružaju visoka uzvišenja. Najviše oborina padne u jesenskim i zimskim mjesecima, dok najmanja količina padne tijekom ljeta (33,6 mm u srpnju). Prosječno je godišnje oko 110 dana s padalinama, s time da je , s izuzetkom ljeti, svaki treći dan kišovit. Takav raspored padalina utječe na

¹ D. Magaš, J. Faričić, M. Surić: Elafitsko otočje – fizičko-geografska obilježja u funkciji društveno-gospodarskog razvitka, Geoadria, vol. 6, 31-55, Zadar, 2001.

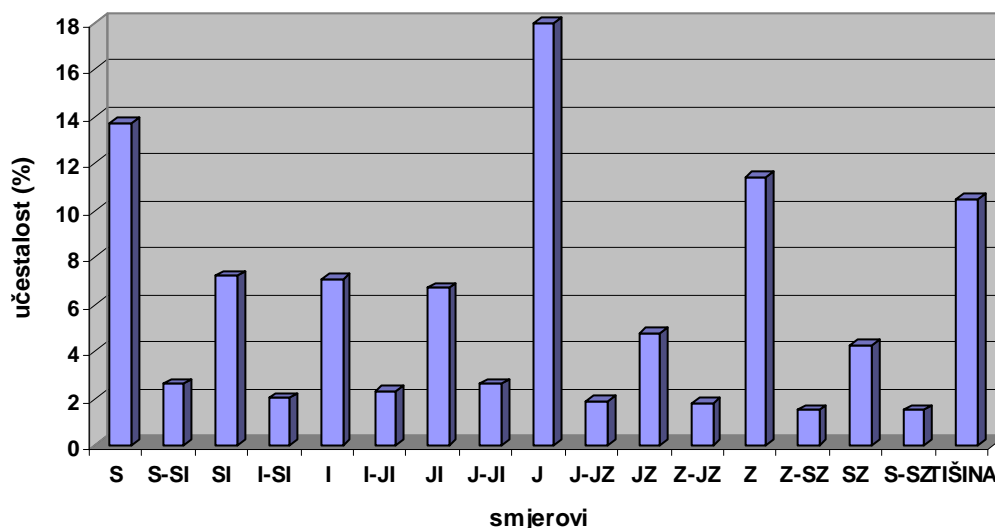
razvitak lokalnog biljnog pokrova. Budući da tijekom vegetacijskog razdoblja biljke dobivaju najmanju količinu padalina, i ovdje su se, kao i u drugim prostorima pravog sredozemnog podneblja, prilagodile specifičnim oblikom lista (kserofitna vegetacija). Česte su ljetne suše s ponekad štetnim posljedicama i na prirodni biljni pokrov i na kultivirane biljke, prije svega na dvije osnovne poljodjelske vrste, maslinu i vinovu lozu.

SREDNJE MJESEČNE VRIJEDNOSTI KOLIČINE PADALINA
(meteorološka postaja Trsteno)

Zbog topografije privjetrišta, u Trstenom (pa tako i na području Dubrovačkog primorja) se najvažniji vjetrovi, bura i jugo transformiraju poprimajući smjer usporedan pružanju glavnih reljefnih oblika u neposrednom zaleđu. Tako su najučestaliji vjetrovi na području Trstena iz smjera juga (18%), sjevera (13,7%) i zapada (11,4%), dok je razdoblje bez vjetra učestalo 10,5%. Vjetrovi koji pušu u dubrovačkom području uglavnom su umjerene jačine, rijetko postignu jačinu veću od 6 bofora. Opasni su rijetki udari bure iz Stonskog kanala, tzv. "stončica" koja se radi morfologije terena kanalizira u smjer SSZ-JJI. Budući da se Koločepski kanal nalazi u zavjetrini prevladavajućih vjetrova, oduvijek je bio sigurno utočište, ponajprije brodovima koji su prometovali istočnom obalom Jadrana.

SREDIŠNJA GODIŠNJA ČESTINA VJETRA
(meteorološka postaja Trsteno)

Biljne vrste

Prostorna je raspodjela pojedinih biljnih vrsta određena velikim dijelom prosječnim vrijednostima navedenih klimatskih elemenata. Prema fitogeografskoj regionalizaciji ovo područje pripada stenomediteranskoj vegetacijskoj zoni sredozemne fitogeografske regije. Opća značajka ove fitogeografske regije je znatno smanjeni intezitet ili potpuni prekid vegetacije uzrokovan visokim ljetnim temperaturama, te izrazitim sušama. Raslinstvo čine uglavnom brojne eumediteranske vrste, ali ima i više vrsta submediteranskih, te uvezenih tropskih i suptropskih vrsta. Prožimanje sredozemnih i subsredozemnih utjecaja razultira bogatstvom vrsta u lokalnoj flori. Šumskog je pokriva malo, a najveće površine zauzimaju niže zajednice makije, gariga i šikare. Prevladavaju autohtone sastojine hrasta crnike ili česvine (*Quercus ilex*), u autohtonoj zajednici makije (*Orno-Quercetum ilicis typicum*), a u novije vrijeme sve veće površine zauzimaju alepski i primorski bor (*Pinus halepensis*, *P. maritima*). Širenje alepskog bora sužava prostor ostalih biljnih vrsta. U šumi i makiji, uz crniku najzastupljenije su vrste; lovor (*Laurus nobilis*), planika (*Arbutus unedo*), tršlja (*Pistacia lentiscus*), borovica ili smrič (*Juniperus oxycedrus*, *J. macrocarpa*, *J. phoenicea*), mirta (*Myrtus communis*), zelenika (*Phyllirea latifolia*), lemprika (*Viburnum tinus*), brnistra (*Spartium junceum*), veprina (*Ruscus aculeanus*), oskoruša (*Sorbus domestica*), divlja kruška (*Pirus amygdaliformis*), trnina (*Prunus spinosa*) i divlja maslina (*Olea oleaster*), dok su predstavnici gariga ruzmarin (*Rosmarinus officinalis*), bušin (*Cistus vilosus*), vřijes (*Erica arborea*), oštrikovina, pelin (*Artemisia alba*) i dr. Makija i garig isprepleteni su povijušama i penjačicama kozokvinom (*Lonicera implexa*), tetivkom (*Smilax aspera*), bršljanom (*Helix hederata*), bljuštem (*Tamus communis*), pavitinom (*Clematis flammula*), broćem (*Rubia peregrina*) i sparožinom (*Asparagus acutifolius*), divljom lozom (*Vitis vinifera*), a česte su i kupina (*Rubus fruticosus*) i drača (*Paliurus australis*). U pejzažu se ističu izdvojena stabla ili skupine velikih čempresa (*Cupressus sempervirens pyramidalis*). Predstavnici raznih prizemnih zajednica su kadulja (*Salvia officinalis*), sredozemna mlječika (*Euphrobia dendroides*), smilje (*Helicrysum italicum*), preslica (*Trifolium lappaceum*), majčina dušica (*Thymus longicaulis*), brčak (*Vulpis myoris*), ptičja noga (*Ornithopus compressus*), kamilica, bokvica, badelj, bazga, sljez (*Malva arborea*, *M. cretica*), drijenak (*Cornus mas*), bobovnik, mnogobrojne trave (divlja ruta, *Ruta chalepensis*, skrašnica) itd. Na ovom području prisutne su i slijedeće suptropske i tropske vrste: palma, akacija, aloja, eukaliptus, kaktus, agava, te ukrasne već udomaćene; oleandar, tamariks i dr.

Među kultiviranim vrstama ističu se maslina, vinova loza, rogač, smokva, nar (šipak), agrumi; limun, mandarinka, naranča i citrus, zatim badem, oskoruša, breskva, razne sorte šljiva, jabuka, dud, orah i dunja. U okućnicama i u poljicama se sade povrtnice, gomoljike, grahorice, lukovice i dr. Radi napuštanja obradivih površina uslijed deagrarizacije, snažan je suvremeni proces reforestacije, a zapuštenim agrarnim krajolikom dominiraju makijom i garigom obrasle površine, odnosno socijalni ugar kao prepoznatljiva posljedica socio-geografske preobrazbe ovog područja.

Životinjske vrste

Od životinjskih vrsta značajnih po lovstvo, područje Općine nastanjuju; zec obični, divlja svinja, jelen lopatar, kamenjarka i fazan. Na prostoru Općine obitavaju također mnogobrojne životinjske vrste koje su zaštićene ili strogo zaštićene temeljem Zakona o zaštiti prirode (Pravilnik o proglašenju divljih svojti zaštićenim i strogo zaštićenim /Narodne novine, br. 7/06/).

1.1.2.11. Značajke središnjih uslužnih funkcija

Središnje uslužne funkcije su uslužne tercijarne i kvartarne djelatnosti koje služe, ne samo stanovnicima naselja u kojima se nalaze, nego i stanovnicima bliže ili dalje okolice, brojnim gostima i tranzitnim putnicima, zajedničkim nazivom svojim korisnicima. Njihovim postojanjem i razvijanjem podiže se standard i kvaliteta života stanovnika u utjecajnom i gravitacijskom području. Središnje uslužne funkcije izraz su političko-teritorijalnog i vjerskog ustrojstva i načina upravljanja na nekom području. Kvalitetom ovih funkcija podiže se obrazovna, kulturna i znanstvena razina, te zdravstvena kultura. One pridonose povećanju pružene socijalne skrbi stanovništvu radi otklanjanja postojećih socijalnih problema i razlika, osiguravaju nesmetano bavljenje športskim aktivnostima i tehničkom kulturom, ostvaruju mogućnost rekreacije, zabave i odmora stanovništva te osiguravaju ostvarenje drugih mnogobrojnih dugoročnih ciljeva i potreba stanovništva (opskrba, usluge u domaćinstvima, na radnim mjestima, u prometu i drugo).

Hrvatskoj je u prostornom planiranju i u većini prostornih planova bilo uglavnom prihvaćeno svrstavanje središnjih uslužnih funkcija u 8 temeljnih skupina djelatnosti:

1. Uprava, sudstvo (pravosuđe), društveno-političke organizacije (i vjerske zajednice), 2. Školstvo (obrazovanje), 3. Kultura, prosvjeta, umjetnost i znanost, 4. Zdravstvo i socijalna zaštita (skrb), 5. Financijske i druge slične uslužne djelatnosti, 6. Trgovina (i ugostiteljstvo), 7. Obrt i druge usluge, 8. Šport, rekreacija, zabava i odmor.

Unutar ovih djelatnosti izvršena je klasifikacija središnjih uslužnih funkcija na nekoliko stupnjeva (više, srednje i niže razine razvijenosti i značenja).

Na području općine Dubrovačko primorje razvijale su se i djeluju uglavnom samo društvene i druge uslužne funkcije i institucije lokalnog značenja, odnosno potrebne lokalnom stanovništvu u svakodnevnom životu, kao i turistima - gostima i drugim posjetiteljima koji tu povremeno dolaze i borave. Zato njihova mreža i pokrivenost potreba ne zadovoljava, a gravitacija je ograničena na područje ove općine, dok samo neke njezine središnje uslužne funkcije imaju šire značenje. Tijekom Domovinskog rata su opljačkani, oštećeni i porušeni brojni sakralni objekti, objekti obrazovanja i kulture, kao i drugih javnih sadržaja u naseljima na čitavom području općine Dubrovačko primorje.

1. Uprava, sudstvo (pravosuđe), društveno-političke organizacije i vjerske zajednice

Postojeća mreža i stanje **upravnih institucija i službi** u općini Dubrovačko primorje definirana je državnim političko - teritorijalnim ustrojem i zakonima. Tu se nalaze sljedeće institucije:

Dubrovačko-neretvanska županija - **Matični ured Slano**, Slano, Trg Ruđera Boškovića 20., jedan djelatnik. Vodi državne matice za matično područje **dosadašnjih matičnih ureda Slano** (za 12 naselja u priobalnom području i istočnom području zaleđa) i **Ošlje** (za 7 naselja u zapadnom području zaleđa) te Šipan i Mljet s pripadajućih naseljima. Za rad matičnog ureda i udaljena matična područja određeni su uredovni dani. Naselje **Doli** s RK župom Zaton Doli pripada matičnom području Ston.

- Općinsko vijeće, Slano
- Načelnik općine, Slano
- Općinski ured (upravni odjel općine), Slano, obavlja poslove lokalne samouprave na općinskoj razini, tajnik, administrator.

Mjesni odbori s vijećem mjesnog odbora, predsjednikom vijeća mjesnog odbora i mjesnim zborom građana djeluju u naseljima koja su ih osnovala (16), mjesna samouprava: - MO Slano, MO Čepikuće, MO Visočani, MO Majkovi, MO Banići, MO Doli, MO Trnovica, MO Lisac, MO Točionik, MO Podimoč, MO Smokovljani, MO Ošlje, MO Stupa, MO Topolo, MO Štedrica, MO Imotica.

- Ministarstvo unutarnjih poslova - Policijska uprava Dubrovačko - neretvanske županije, Dubrovnik, **Granična policija Slano**, Barbjerići 6., Slano, pokriva sva četiri granična cestovna prijelaza, luku Slano i čitavu granicu prema Bosni i Hercegovini.
- Elementi službe motrenja i obavješćivanja općine, Slano
- Stožer Civilne zaštite za općinu, Slano
- Udruga dobrovoljnih vatrogasaca - Dobrovoljno vatrogasno društvo Slano, Slano, Radovčići 1.

Hrvatska pošta (HP) i Hrvatske telekomunikacije (HT) Zagreb - Središte pošta i telekomunikacijski centar - čvorno područje SP Dubrovnik - Operativna jedinica Dubrovnik:

- Poštanski ured 20231 Doli, Doli bb., pokriva naselje Doli u priobalnom području i 6 naselja u istočnom području zaleđa, još postoji ATC Doli i ATC Lisac.
- Poštanski ured 20232 Slano, Trg Ruđera Boškovića 24., Slano, pokriva naselja Banići, Kručica, Slano i Majkovi u priobalnom području te naselja Mravincarnova u istočnom području zaleđa, postoji ATC Slano,
- Poštanski ured 20205 Topolo, Topolo 28, pokriva 7 naselja u zapadnom području zaleđa, postoji ATC Topolo.
- Hrvatska turistička zajednica - Turistička zajednica općine Dubrovačko primorje, Slano, Obala Stjepana Radića 1.
- Lučka kapetanija Dubrovnik - Ispostava Slano, Slano, Trg Ruđera Boškovića 23.
- Šumsko gospodarstvo Dalmacije, Topolo, Topolo 57.
- "Dubrovačko primorje" javno poduzeće za obnovu Dubrovačkog primorja, Slano.

Sve **pravosudne institucije i službe** uglavnom se koriste u Dubrovniku.

Skupinu **udruge građana**, političke stranke i druge organizacije čine razne udruge, zajednice, stranke, sindikati, udruženja, savezi, društva, klubovi i drugo sa sjedištem pretežno u Slanom, ali ima nekih i u nekim drugim naseljima, kao npr.

- Temeljni ogranak - općinska organizacija političke stranke HDZ, Slano,
- Temeljni ogranak - općinska organizacija političke stranke HSS, Slano,
- Temeljni ogranci još nekih političkih stranaka, Slano.
- Udruga hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata - podružnica, Slano
- Udruga umirovljenika Dubrovačkog primorja, Slano
- Dobrotvorne udruge žena Slano, Banići i Majkovi,
- Zaklada braće Nikole i Miha Mihanovića za unapređenje župe Doli i sela Smokvine - Podimoč, Doli - Ploča,
- Udruga mladeži Majkovi,
- Pčelarsko društvo "Dubrovačko primorje" Majkovi, i dr.

Rimokatoličke župe na području općine Dubrovačko primorje nalaze se u okviru Stonskog dekanata pod jurisdikcijom Dubrovačke biskupije i Splitske metropolije:

- Župa, župni ured i župna crkva Sv. Marije Mandaljene, Banići, izgrađena 1600. i obnovljena 1933. godine, opslužuje naselja Banići i Kručica,
- Župa, župni ured i župna crkva Sv. Vlaha, Slano, izgrađena 1407. godine i pregrađena u vrijeme baroka, zajednički župnik za Rkž Slano i Baniće iz franjevačkog samostana u Slanom,
- Župa, župni ured i župna crkva Sv. Petra i Pavla, Zaton Doli, obuhvaća i opslužuje i naselje Doli s crkvom Velike Gospe, Donta Doli - Ploča 6., izgrađena u XVI. stoljeću,
- Župa, župni ured i župnu crkvu u Majkovima opslužuje župnik iz Rkž župe Trsteno.
- Župa, župni ured i župna crkva Gospe od Rozarija, Lisac, Zalokva 1., župa osnovana u XVII. stoljeću, a crkva izgrađena 1611. godine, a obnovljena 1955. godine, opslužuje naselja u istočnom području zaleđa,
- Župa, župni ured i župna crkva u Smokovljanima, opslužuje naselja Smokovljani i Visočani, zajednički župnik za Rkž Smokovljani i Lisac,
- Župa, župni ured i župna crkva Male Gospe, Topolo, opslužuje naselja Topolo, Imotica i Štedrica,
- Župa, župni ured i župna crkva Sv. Roka, Ošlje, opslužuje naselja Ošlje i Stupa, zajednički župnik za Rkž Ošlje i Topolo.

Franjevački samostan i crkva Marijina uznesenja u Slanom izgrađeni su u XVI. stoljeću.

U općini Dubrovačko primorje još se nalaze sljedeće crkve, crkvice i kapele:

Slano - Banja: crkve Navještenja i Sv. Petra iz XIII. stoljeća, a između Slanoga i Banje Gospa od kamena s grobištem, Kručica: Svi Sveti, Podimoč - Smokvina: Sv. Ivan, D. Majkovi: Sv. Liberan, Majkovi - Grbljava: Sv. Petar, Majkovi - Podosojnik: Sv. Ilija, Mravinca: Mala Gospa, Čepikuće: crkva

Sv. Martina, Sv.Roka i Sv.Ilije, Imotica: crkva Sv.Mihajla s grobljem, crkvice u Trnovi, Podgori, Točioniku, Trnovici, Visočanima, Stupi i Štedrici.

2. Školstvo (obrazovanje)

Ovu skupinu djelatnosti čine **predškolski odgoj i naobrazba i osnovno školstvo**:

Predškolski odgoj - Dječji vrtić Slano, 1 djelatnik.

Osnovna škola Slano, Slano, Trg Ruđera Boškovića 17. s područnim školama u naseljima Doli i Majkovi.

Osnovna škola Primorje u Smokovljanima s područnim školama u naseljima Ošlje i Topolo.

3. Kultura, prosvjeta i umjetnost

U općini Dubrovačko primorje je evidentirano nekoliko **kulturnih i prosvjetnih udruga**, društava, manifestacija, organizatora te **objekata** u službi kulture, prosvjete i umjetnosti, kao i zaštićenih ili evidentiranih spomenika kulturne baštine: na pr.

- Matica Hrvatska, podružnica Slano
- KUD "Sloboda" u Slanom,
- Dom kulture, Čepikuće, i dr.

4. Zdravstvo i socijalna zaštita (skrb)

Obuhvaća institucije **primarne zdravstvene zaštite** (ambulante opće medicine, zdravstvene zaštite dojenčadi i male djece, školske djece i mladeži, medicine rada, žena, hitna medicinska pomoć, zdravstvena zaštita i liječenje usta i zubi, patronažna djelatnost i kućna njega).

Dom zdravlja Dubrovnik s ambulantama opće medicine, stomatološkom ordinacijom i patronažnom službom te depoom lijekova u Slanom, Trg Ruđera Boškovića 22.

Veterinarska stanica Dubrovnik d.o.o., Ambulanta Doli, Ploča 1., Doli

Ostale institucije zdravstva i socijalne skrbi koriste se u gradskom i županijskom središtu Dubrovnik.

5. Financijske i druge slične uslužne djelatnosti

U ovoj skupini uslužnih djelatnosti nalaze se: poslovne banke, štedionice, štedno-kreditne zadruge, mjenjačnice, osiguravajući zavodi, poslovnice Hrvatske lutrije i športskih kladionica, turističke agencije i slične financijske institucije (poštanski ured s novčanim poslovanjem), koje pružaju usluge stanovništvu i gospodarstvu, ali i turistima na ovom području.

U ovoj općini se nalaze sljedeće:

- Dubrovačka banka Dubrovnik, ispostava Slano, radi za potrebe stanovnika općine Dubrovačko primorje i prisutne turiste,
- Poštanski uredi s mjenjačnicom i drugim novčanim poslovanjem u Slanom, Dolima i Topolom,
- Turistički ured Turističke zajednice Slano,
- Zastupnici osiguravajućih društava, lutrije i športske kladionice Slano i dr.

6. Trgovina i ugostiteljstvo

U ovoj skupini se nalaze **tvrtke** registrirane za obavljanje poslova trgovine na veliko i malo, za vanjsku i unutarnju trgovinu, trgovine - prodavaonice mješovite robe i specijalizirane trgovine - prodavaonice za prehrambene i neprehrambene proizvode, samoposluživanja, tržnica, robne kuće, benzinske postaje, skladišta i druge trgovačke tvrtke, kao i hoteli, kampovi, restoranti, gostionice, caffe barovi, bistroi, konobe, slastičarnice i drugi. Takvih je registrirano dvadesetak u općini Dubrovačko primorje, većinom u općinskom središtu Slano, ali i u nekoliko drugih naselja. U ovom slučaju najbitnije su one koje neposredno služe stanovništvu, turistima i tranzitnim putnicima. Neke od njih su:

- Hotelsko-turističko poduzeće - Hotel Osmine, Slano (Grgurići-Osmine), turistička djelatnost,
- Obiteljski hotel, Slano
- Auto kamp, Slano - Slađenovići,
- "Fokus", caffe bar, Slano
- "Relly", restoran, Slano,
- "Palandri" d.o.o., restoran "Pinocchio", Slano - Grgurići
- "Bacchus", restoran, Slano - Grgurići
- Konoba Doli, Arcimun Doli,

- "Doli", poduzeće za trgovinu, ugostiteljstvo i turizam Doli (Grgovići),
- "Dida trade"d.o.o., proizvodno, trgovinsko i ugostiteljsko poduzeće Slano -Banja,
- Market "Riva" Slano, prodavaonica prehrambenih proizvoda i bistro,
- "Slanka"export-import,poduzeće za trgovinu i prijevoz Slano, Grgurići -Slađenići,
- "Boka" d.o.o., trgovačko poduzeće - veleprodaja prehrambenih proizvoda, Slano - Slađenići
- "Libra" com. poduzeće za proizvodnju, trgovinu i turizam Trnova,
- "Topolo trade", poduzeće za ribarstvo, trgovinu, turizam, ugostiteljstvo i posredničke usluge Topolo,
- "Laurum trade", poduzeće za proizvodnju i trgovinu Topolo,
- "Z.B.", poduzeće za trgovinu, turizam, ugostiteljstvo i posredničke usluge Topolo,

7. Obrt i druge usluge

U ovoj skupini se nalaze klasične **obrtičke uslužne tvrtke i radionice**, tvrtke koje pružaju razne usluge gospodarstvu, domaćinstvima, domicilnom stanovništvu i turistima, kao i drugim tranzitnim putnicima, kao što je popravak automobila, uredskih strojeva, televizora i radio aparata, strojeva za domaćinstvo, kemijske čistionice, fotokopiraonica, pekarnica, klaonica, razni servisi i usluge, kao informatički, financijski, knjigovodstveni i drugi, pa osobne usluge, kao što su brijač, frizer, postolar, krojač, stolar i brojni drugi. Tako na primjer djeluje:

- "Elektro-team", elektroinstalaterska radionica, servis električnih uređaja, Slano.

Prometne usluge se uglavnom odnose na prijevoz putnika autobusima i njihovim zaustavljanjem prvenstveno na autobusnoj postaji u Slanom i nekim drugim stajalištima, ali i za prijevoz tereta (na pr. teretni autoprijevoznici privatnici u naseljima Doli, Lisac i Visočani, te lokalne luke Slano, Janska i Doli, gdje se nalazi Brodarska i pomorska agencija, Doli).

Komunalne usluge na području općine Dubrovačko primorje samo djelomično pruža lokalna služba (Javno komunalno poduzeće Slano, vodoopskrba, čistoća, prijevoz djece u školu, 3 djelatnika),dok tu još djeluju tvrtke iz susjednih gradova koje se bave tom djelatnošću, prvenstveno iz Dubrovnika.

Građevinske usluge pružaju pojedine tvrtke ili pojedini obrtnici u izgradnji i održavanju stambenog fonda i drugih zgrada i sadržaja na području ove općine, njegovog sjedišta i drugih naselja, kao što su npr.

- "Stijena"d.o.o. za obradu kamena, klesarski radovi, Visočani, Donje Selo,
- "Žutopas", za poljoprivredu, građevinarstvo i trgovinu, Smokovljani,
- Đuro Mišković i sinovi, proizvodnja pijeska i kamena (umjetni kamen, mramor), klesarska radionica, nadgrobnji spomenici, građevinarstvo, trgovina, ugostiteljstvo, Imotica,
- "Tehno-gips" za građevinarstvo, proizvodnju i trgovinu Imotica - Kazerma.

8. Šport, rekreacija, zabava i odmor

U ovoj općini uglavnom djeluju **športske organizacije** (udruge) županijskog i lokalnog općinskog značenja, a neke imaju samo rekreacijsko značenje:

- Športsko društvo "Croatia" Ošlje,
- Nogometni klub "Dubrovačko primorje" Smokovljani,
- Boćarski klub "Bistrina" Stupa
- Boćarsko društvo "Topolo" Topolo.

Od ostalih športova još se razvijaju u Slanom; jedrenje, tenis i boćanje.

Još nedostaje športskih objekata (športske dvorane, športska igrališta, bazeni za plivanje, boćališta, tenis igrališta i drugo) u Slanom i ostalim naseljima koji su potrebni učenicima u osnovnim školama, ostalim stanovnicima za aktivni šport i rekreaciju, a turistima za rekreaciju i odmor, kako bi što sadržajnije ispunili svoje slobodno vrijeme.

1.1.2.12. Značajke gospodarskih djelatnosti

Sve do druge polovice XX. stoljeća današnja općina Dubrovačko primorje bila je uglavnom izolirano i siromašno dubrovačko primorsko i kraško područje, mediteranskih klimatskih obilježja, u kojem su u krajoliku dominirali more i kamen, bez dovoljno plodnog zemljišta te izvorske, stajaće ili tekuće vode, područje već ogoljelo tijekom stoljetnog stočarskog iskorištavanja te zbog sječe i požara, bez drugih vrijednijih i obilnijih prirodnih resursa. To je bilo izrazito siromašno agrarno i ruralno područje s nedovoljnim i oskudnim, ali s očuvanim, izvornim prirodnim obilježjima i bogatstvima, a stanovništvo se uzdržavalo uglavnom korištenjem nekih pogodnosti područja (plodovi zemlje i mora), odnosno razvojem poljodjelstva, stočarstva i ribarstva, vezivanjem za razvitak gospodarstva grada Dubrovnika, a kasnije u manjoj mjeri Stona i Neuma, ili je u velikom broju privremeno ili trajno iseljavalo iz ovog područja.

Povoljan geografski i tranzitni položaj općine Dubrovačko primorje i sve bolji uvjeti za dobro prometno povezivanje unutar županije i s drugim regijama i zemljama, izgradnjom suvremenih prometnica (Jadranska turistička cesta, nešto modernizirana cesta u zaleđu Metković - Dubrovnik, izgradnja cestovne prometnice prema poluotoku Pelješcu te dalje uspostavljene trajektne linije prema otocima Korčula, Lastovi i Mljet, izgradnja drugih lokalnih cesta unutar ovog područja i prema drugim okolnim područjima, kao i prema Hercegovini) utjecali su na otvaranje ovog prostora. Time počinje suvremeno korištenje nekih njegovih komparativnih vrijednosti, pogodnosti i prednosti. U prvom redu to se odnosilo na korištenje zaštićenog prirodnog područja, odnosno morskog akvatorija Malostonskog zaljeva i uvale Bistrina (površina unutar područja Općine iznosi 3.300 ha) za razvitak marikulture (uzgoj školjaka), dok su ostali otvoreni dijelovi Jadranskog mora pružali u manjoj mjeri i mogućnosti razvitka ribarstva. Počinje veća eksploatacija i prerada bogatih zaliha kvalitetnog arhitektonskog - ukrasnog i tehničko - građevinskog kamena. Otvaraju se neki drugi manji prerađivački pogoni. Ipak, najviše interesa i usmjerenosti bilo je prema odmoru i rekreaciji u ovom kraju, zbog prikladne obale i plaža, čistog i bistrog mora, odgovarajućeg podneblja, privlačnog i atraktivnog krajolika, zadovoljavajuće pristupačnosti za zainteresirane korisnike i prolaznike iz drugih krajeva, koji su bili i ostali temelj za razvitak najmlađe turističke djelatnosti u ovom kraju, kako na obali, tako djelomično i u zaleđu (seoski turizam i drugo). Turizam je zatim počeo utjecati na razvitak svih drugih uslužnih djelatnosti. To su sve bili pokretači gospodarskog života koji su osiguravali egzistenciju i opstanak stanovništvu u općini Dubrovačko primorje.

Značajniji razvojni pomaci zabilježeni su tek 80-tih godina prošlog stoljeća, kada počinju veća investicijska ulaganja u prehrambene, preradbene i turističke objekte. Ti gospodarski kapaciteti postaju razvojni nukleusi i djelatnosti u kojima domicilno stanovništvo pronalazi svoju egzistenciju i razloge opstanka na području ove općine.

Gospodarsku okosnicu područja općine Dubrovačko primorje, uz niz manjih pogona privatnog sektora, prvenstveno zastupljenog u poljodjelstvu, marikulturi, turizmu i pružanju raznih usluga, činilo je nekoliko važnijih tvrtki društvenog sektora i to:

- Dalmacijabilje Dubrovnik - Saponija Osijek, kemijska i farmaceutska industrija, u uvali Bistrina i Malostonskom zaljevu razvijala je marikulturu, odnosno školjarstvo, ali još uvijek na maloj površini, a u uvali Doli imala je pogone za čišćenje, pakiranje i zamrzavanje dagnji, te destileriju za proizvodnju eteričnih ulja na temelju otkupa ljekovitog i aromatskog bilja. Od vremena Domovinskog rata ne radi (parkovi školjaka i riba znatno su oštećeni i dijelom uništeni, a pogoni za preradu školjaka su opljačkani i uništeni), dok tvrtka više ne djeluje u ovoj općini.
- Poduzeće "Jug" iz Dubrovnika imalo je u naselju Banići peradarsku farmu za proizvodnju konzumnih jaja s oko 85.000 nesilica u četiri objekta. Značajni je bio čimbenik u opskrbi jajima dubrovačkog lokalnog područja i solidan izvor prihoda za 20-tak obitelji. U ratu je sve potpuno uništeno (spaljeno), a tvrtka je otišla u stečaj.
- P.G.M. "Ragusa", Dubrovnik, eksploatacijsko polje u Visočanima - moderan pogon za industrijsko vađenje arhitektonskog - ukrasnog kamena za gradnju, proizvodnja betonskih proizvoda za građevinarstvo, proizvodnja gotove betonske smjese te pogon - kamenarska radionica za rezanje i oblikovanje arhitektonskog-ukrasnog kamena u Smokovljanima. Prema raspoloživim podacima iz 1990. godine u tim pogonima je dobiveno 1.300 m³ kamenih blokova, 200 m³ tomblona, 757 m³

lomljenog kamena, 44.610 m³ sirovih piljenih ploča, 21.614 m³ obrađenih ploča i 168 m³ frezanih profila. Pogoni eksploatacijskog polja i prerade kamena u ratu su opljačkani i uništeni. Eksploatacijsko polje je obnovljeno i opremljeno najmodernijom opremom tako da danas proizvodi oko 2500 m³ blokova godišnje i čini okosnicu razvoja lokalne industrije i prerade arhitektonsko-građevnog kamena mjesta Visočani. Potrebno je dodatno investiranje u pogone prerade koji us tijekom rata uništeni i opljačkani. Razvojnim programima tvrtke RAGUSA intenzivno se radi na ispitivanju mogućnosti prerade jalovinskog materijala u sirovinu za proizvodnju kreča i fasadnih žbuka. Prvi rezultati ispitivanja su pozitivni.

- Poduzeće za ceste "Mironja" Dubrovnik, niskogradnja, eksploatacijsko polje i pogon na lokaciji Mironja (Podimoč). Vršila se eksploatacija (vađenje) kamena i prerada (drobljenje) tehničko-građevnog kamena, te proizvodnja asfaltne mase i betona. U 1990. godini je bilo proizvedeno 79.000 m³ tucanika i 44.500 tona asfaltne mase. Obnovljeni su i ponovno rade ovi devastirani i opljačkani pogoni tijekom Domovinskog rata.
- U najmlađoj gospodarskoj grani turizmu čitav turistički promet ostvaren je u okviru turističke ponude u naselju Slano, dok su se Doli tek pojavili sa svojom inicijalnom ponudom. U naselju Slano su djelovali hoteli "Admiral" i "Osmine", kao temeljni sadržaji i pokretači turističke djelatnosti u ovom kraju. Hotel "Admiral", bio je smješten u mjestu uz obalu, gdje je ranije bila tvornica za preradu ribe, izgrađena 1956. godine, koja je prethodno prestala djelovati, u Domovinskom ratu je toliko bio oštećen i potpuno opljačkan, a potresom još više razdrman, da se je morao potpuno porušiti i teren urediti i pripremiti za izgradnju novog hotela. Smješten u istoimenoj uvali, hotel "Osmine" je obnovljen i normalno uspješno posluje.
- Bilo je nekoliko privatnih sušionica mesa-pršuta, manji vinarski podrumi i mlinice za ulje u naseljima u općini Dubrovačko primorje, koji su također oštećeni ili porušeni.

Prema tome, najnovija ratna i potresna razaranja, ljudska stradanja i pljačka imovine, bili su ogromni na području općine Dubrovačko primorje. Uništeni su ili opljačkani gotovo svi gospodarski objekti, znatan dio obiteljskih kuća, elektro i tk infrastruktura, veći dio stočnog fonda, poljodjelske kulture, urod, parkovi školjaka i ribe, pčelinjaci, mehanizacija. Ako se k tome još pridoda da ne zadovoljava kakvoća i dinamika pretvorbe, privatizacije i prestrukturiranja društvenih poduzeća, ponajviše zbog nedostatka vlastitog investicijskog kapitala i pomanjkanja vanjskih ulagača, zaustavio se taj razvitak i vratila su novoosnovanu jedinicu lokalne samouprave općinu Dubrovačko primorje i njezino stanovništvo pred novi početak razvitka gospodarstva, bilo da obnavljaju postojeće, ako je to moguće, bilo, da osnivaju neke nove sadržaje i djelatnosti, na temelju prirodnih obilježja i brojnih lokalnih inicijativa.

Danas, u svim gospodarskim djelatnostima i u nekoliko desetaka tvrtki razmještenih po svim područjima unutar općine Dubrovačko primorje, zaposleno je stotinjak radnika, koji predstavljaju pokretače gospodarskog razvitka u ovom području.

Primarne djelatnosti

U prošlim stoljećima, na današnjem području općine Dubrovačko primorje, razvijalo se pretežno ekstenzivno **stočarstvo**, znatno manje **šumarstvo**, **poljodjelstvo** i **lovstvo**, a uz obalu nešto **ribarstvo**, a tek u novije vrijeme **nešto jače** i **marikultura**. Isticao se privatni i zadružni oblik vlasništva i organizacije rada. Posljedice su vidljive u prostoru kroz bitno smanjenje površina pod šumom i prevladavajuće rasprostiranje oskudnih pašnjaka i kamenjarskih goleti, s malim raštrkanim površinama plodnog zemljišta, pa s tim u svezi u malim raspršenim zaselcima bila je uvijek prisutna rijetka naseljenost, koja se postepeno razvila u proces depopulacije.

Ograničene površine plodnog zemljišta u manjim uvalama i docima, usitnjeni posjedi, bezvodica i nemogućnost navodnjavanja te slaba mogućnost učinkovite primjene suvremene tehnologije u obradi tla i ubiranju plodova, ograničavali su razvitak **poljodjelstva**, i to onog pretežito ekstenzivnog tipa bez naglašenije specijalizacije u proizvodnji. Više se razvijalo **vinogradarstvo** i **maslinarstvo**, a manje voćarstvo, povrtlarstvo i ratarstvo, pretežno za vlastite potrebe, a manje za stvaranje tržišnih viškova. Dopunsko i sezonsko zanimanje je bilo **skupljanje ljekovitog i aromatskog bilja**, kojeg je bilo obilje u prirodi te **pčelarstvo**. Prostrane, a oskudne pašnjačke površine bile su, više ranije nego danas, korištene za razvitak **stočarstvo** (koza, ovca, proizvodnja mlijeka i sira).

Čisto more u zaštićenom području Malostonskog zaljeva i uvale Bistrina, s odgovarajućim veoma povoljnim prirodnim osobinama, zbog obilja živih morskih organizama, bilo je temelj razvitku **marikulture**: intenzivni uzgoj i proizvodnja školjaka - prvenstveno kamenice i dagnje, ali i kvalitetne ribe. Do sada se koristio tek mali dio te morske površine, pa je stoga i proizvodnja znatno manja nego su njezine mogućnosti. Veći dio te proizvodnje ide na tržište u ne prerađenom stanju, a samo manji dio u obliku poluproizvoda. Ranije je u većoj mjeri bilo još zastupano i **ribarstvo** s ribarenjem na otvorenom moru, ali je s vremenom izgubilo na značenju.

Razvitak **šumarstva** je bio vezan za lokalne potrebe (drvena građa za kuće, drvo za ogrjev, lišće za ishranu koza i drugo), dok je **lovstvo** više bilo sanitarnog karaktera i zabava nego neka gospodarska djelatnost. **Vodno gospodarstvo** u ovom bezvodnom kraju praktički nije uopće zastupano.

Otvaranje prema drugim krajevima, orijentacija prema tržištu, određeno vrijeme zabrane uzgoja koza zbog devastacije krajolika i bitno smanjenje broja stoke, nedostatak šume za eksploataciju drva, iseljavanje i depopulacija stanovništva, kao i razvitak procesa deagrarizacije, doveli su do toga da primarne djelatnosti više nisu predstavljale glavni interes lokalnog stanovništva. Te djelatnosti nisu više mogle osigurati trajnu i kvalitetnu egzistenciju stanovništvu na području općine Dubrovačko primorje, već su ostale uglavnom samo kao dopunsko zanimanje za osobne potrebe ili dopunski izvor prihoda pojedincima i nekim obiteljima lokalnog stanovništva. Tek nakon nedavnih ratnih stradanja, rušenja raznih gospodarskih objekata i zatvaranja pojedinih pogona, dio, pretežno starijeg stanovništva, ponovno se vratio poljodjelstvu, kao izvoru svoje stalne egzistencije, ali još uvijek na ekstenzivan način.

Sekundarne djelatnosti

Industrija, rudarstvo, građevinarstvo i proizvodni obrt čine skupinu sekundarnih djelatnosti. Dakle, to je razvijenija i suvremenija prerada proizvoda dobivenih iz primarnih djelatnosti, posebno onih prehrambenih, zatim proizvodnja nekih drugih proizvoda temeljenih na prirodnom bogatstvu ili pružanje nekih usluga na industrijski način (gradnja cesta, lučkih pristaništa, većih stambenih zgrada, industrijskih pogona, turističkih objekata i sl.).

Na području općine Dubrovačko primorje nikada nisu bile zastupljene ili jače razvijene sekundarne djelatnosti. Povremeno su se javljali ili sada djeluju neki mali preradbeni pogoni vezani za obradu kamena, koji više pripadaju u proizvodni obrt nego u industriju. Pogoni za preradu sirovina iz poljodjelskih proizvoda, kao na primjer po koja sušionica pršuta, manji vinarski podrum i mlinica za maslinovo ulje, uzgoj i prodaja školjki i ribe, djeluju isključivo u obiteljskom krugu.

U djelomično obnovljenom eksploatacijskom polju Mironja (Podimoč), eksploatira se i prerađuje tehnički kamen za potrebe u građevinarstvu. Zalihe kvalitetnog arhitektonsko-građevinskog kamena u eksploatacijskim poljima Visočani i Mironja II, i kamenarska tradicija u ovom kraju pružaju mogućnost njegove eksploatacije za potrebe u građevinarstvu, restauraciji povijesnih spomenika i građevina, ali i za druge svrhe, dok ekološki problem u krajoliku treba rješavati na odgovarajući i zadovoljavajući način.

Građevinske radove u općini Dubrovačko primorje obavljaju tvrtke ili građevinski obrtnici iz drugih područja, ali i nekoliko registriranih u ovoj općini, pa se više mogu smatrati uslugama nego nekom većom proizvodnjom.

Tercijarne djelatnosti

Već su se u prošlosti na ovom dijelu Dubrovačkog primorja počele razvijati pojedinačne tercijarne djelatnosti (**promet, trgovina, ugostiteljstvo, turizam, uslužni obrt i druge osobne usluge, komunalne i stambene usluge, financijski poslovi i druge poslovne usluge** i sl.), jer se je postepeno za njima, ne samo javljao interes, nego su vrijednosti ovog prostora bile takve da je on pružao potrebne uvjete za njihov razvitak.

Turizam

U najnovije vrijeme ugodan krajolik, obala, more, klima, vegetacija, otvaranje prema drugim širim područjima izgradnjom novih prometnica, podizanje stambeno - komunalnog standarda izgradnjom odgovarajuće infrastrukturu (vodovod, elektro-dalekovodi i transformatorske stanice i sl.) i drugi

čimbenici utjecali su na početak jačeg razvitka **turizma** u općini Dubrovačko primorje i sve veću orijentaciju njegovog stanovništva prema toj djelatnosti. Prema tome, gospodarski preporod u ovom kraju počinje tek koncem 70-tih i početkom 80-tih godina prošlog stoljeća, zahvaljujući prvenstveno razvitku turizma, kada se u priobalnim naseljima, počinju graditi novi stambeni objekti za suvremeni način stanovanja, kuće i stanovi za odmor i rekreaciju, manji autokampovi, odmarališta te naposljetku hoteli, razni ugostiteljski sadržaji i popratni objekti, ali i uređivati plaže i druga obala prikladna za kupanje, parkovi, šetališta, športski objekti i drugi sadržaji potrebni za odmor i rekreaciju.

Tako su pred početak velikih promjena u našoj zemlji, ali i u ovom užem i širem kraju (osamostaljenje Republike Hrvatske, Domovinski rat, procesi tranzicije, pretvorbe i privatizacije, ponovno uspostavljanje lokalne samouprave i drugo), na području današnje općine Dubrovačko primorje bila evidentirana i priznata samo dva turistička mjesta, Slano u punom procvatu i Doli sa svojim početnim smještajnim kapacitetima u privatnom smještaju. Tako je ovo područje 1989. godine raspolagalo u hotelskim kapacitetima s 453 sobe i 914 kreveta, odnosno 1990. godine s 1.084 kreveta, dok je u komplementarnim objektima (privatni smještaj, auto kampovi, odmarališta) bilo 1.437 soba s 3.023 kreveta, odnosno godinu dana kasnije 4.351 kreveta. Ovo područje posjetilo je 1989. godine 27.410 posjetitelja, koji su ostvarili 241.751 noćenja (od toga u hotelima 11.129 posjetitelja i 100.752 noćenja), dok je turistički promet 1990. godine ostvaren s ukupno 21.432 turista (7.676 domaćih i 13.756 stranih) i 177.825 noćenja (57.696 domaćih i 120.129 stranih), od čega je u hotelima bilo 11.188 turista, koji su ostvarili 107.226 noćenja, a u svim ostalim komplementarnim sadržajima 10.244 turista s ostvarenih 66.549 noćenja. Među stranim turistima najbrojniji su bili iz Njemačke i Italije, a zatim iz Čehoslovačke, Velike Britanije, Austrije, Francuske, Nizozemske i drugih država.

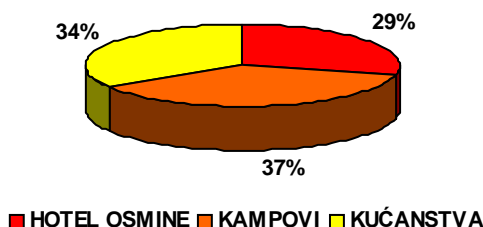
Odmah po osamostaljenju Republike Hrvatske, već 1991. godine u ovom području je ostvareno samo oko 10% turističkog prometa prethodnih godina. Slijedi burno ratno razdoblje (1992. - 1996. godine), tijekom kojeg je u ovom kraju zamro svaki turistički promet, zbog ratnih operacija, okupacije, pljačke i razaranja, te progona stanovništva. Odmah poslije oslobođenja Dubrovačkog primorja, jedno vrijeme, u hotelu "Osmine" bili su smješteni prognanici iz pojedinih naselja u ovom kraju.

Stabilizacija političkih, društvenih i gospodarskih prilika u ovom dijelu Europe, pa tako i u Hrvatskoj i ovom kraju, utjecali su da je porastao interes u Europi i na drugim kontinentima za turističkom posjetom Hrvatskoj, a posebno grada Dubrovnika, što se odrazilo i na porastu turističkog prometa u općini Dubrovačko primorje. Da bi se to moglo ostvariti obnovljeni su različiti turistički sadržaji na području općine Dubrovačko primorje, odnosno u naselju Slano. Tako su 1997. godine ponovno počeli stizati turisti, kada je ostvaren turistički promet od ukupno 1.483 turista (417 domaćih i 1.046 stranih, najviše iz Češke, Slovenije, Italije i Njemačke) i 8.923 noćenja (2.204 domaćih i 6.719 stranih). Više od 75% tog turističkog prometa ostvareno je u osnovnim smještajnim kapacitetima, odnosno u obnovljenom hotelu "Osmine", hotelsko-turističkog poduzeća Slano (Grgurići-Osmine), koji je raspolagao s 336 kreveta, dok su svi ostali komplementarni objekti imali svega 98 kreveta, koji su prihvatili 300 gostiju i ostvarili 2.297 noćenja. Slijedi stalni rast turističke ponude i turističkog prometa u općini Dubrovačko primorje.

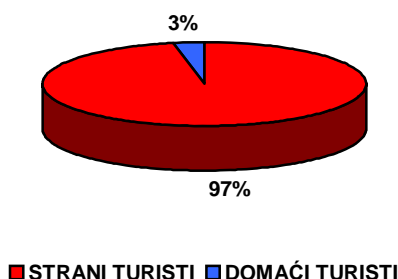
Na području općine Dubrovačko primorje u 2003. godini sveukupno su utvrđeni sljedeći smještajni turistički kapaciteti: 423 sobe, 48 apartmana i 1.173 kreveta. Oni su se nalazili u sljedećim vrstama objekata: 168 soba i 336 kreveta u hotelu "Osmine", 115 soba, 48 apartmana i 397 kreveta u sobama kućanstava, apartmanima i kućama za odmor (Slano) te 140 soba s 440 kreveta u kampovima (Slano-Slađenići). Ovi registrirani smještajni turistički kapaciteti bili su na području općine Dubrovačko primorje većinom razmješteni u turističkom mjestu Slano, a svega 25 soba i 75 kreveta u kampu u novom priznatom turističkom mjestu Banići.

Tako je u općini Dubrovačko primorje 2003. godini prihvaćeno ukupno 9.326 turista-gostiju, koji su ostvarili 72.571 noćenje, što je manje od polovice ostvarenog turističkog prometa u odnosu na godine prije Domovinskog rata, odnosno približno isto kao 2002. godine. Taj promet je ostvarilo samo 375 domaćih turista sa svega 2.221 noćenjem te 8.951 stranih turista sa 70.350 noćenja u svim vrstama objekata i turističkog smještaja. Ipak najviše posjeta i noćenja ostvareno je u hotelskom smještaju u Slanom (5.557 turista i 49.099 noćenja, dakle oko 2/3 od cjelokupnog turističkog prometa u općini), a zatim u sobama kućanstava, apartmanima, kućama za odmor, te relativno malo u kampovima.

SMJEŠTAJNI KAPACITETI 2003.

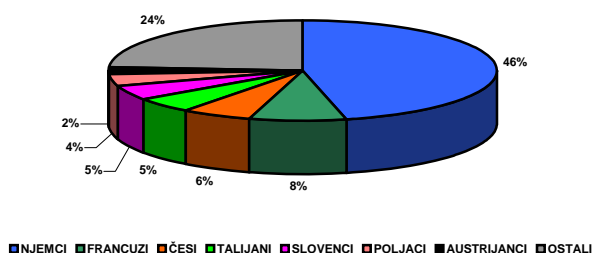

NOĆENJA TURISTA 2003.

Osim porasta turističke ponude i turističkog prometa u općini Dubrovačko primorje u 2003. godini nije došlo do bitne promjene strukture gostiju. I dalje najbrojniji su turisti-gosti bili iz Njemačke (2.971 turist i 32.638 noćenja). Još je nešto više turista-gostiju bilo iz Francuske (836), Italije (656), Češke (593), Poljske (494), Slovenije (488), Austrije (203), Mađarske (182) i iz svih ostalih zemalja (2.528). Isto tako nešto više noćenja su još ostvarili turisti-gosti iz Francuske (5.598), Češke (4.191), Italije (3.569), Slovenije (3.343), Poljske (2.674), Austrije (1.559) i iz svih drugih zemalja (16.778). U općini Dubrovačko primorje su najduže u prosjeku boravili turisti-gosti iz Njemačke (11 dana), Slovačke (8,65 dana), Nizozemske (7,71 dana), Austrije (7,68 dana), Češke (7,08 dana) itd.

NOĆENJE STRANIH GOSTIJU 2003.

Dakle, može se pretpostaviti da je ovo turističko odredište postalo zanimljivo za određeni broj turista - gostiju i da se povećanjem turističke ponude i podizanjem njegove kvalitete, kao i drugih turističkih sadržaja, može očekivati daljnji rast turističkog prometa (broj turista, noćenja i ostvarenog financijskog efekta). To je realno očekivati ako se u turističku ponudu uključe i drugi već postojeći objekti (postojeće sobe u kućanstvima i apartmani, ali i kuće/stanovi za odmor - samo njih ima 111 prema popisu iz 2001. godine), koji su se i do sada dijelom koristili, ali nisu svi bili evidentirani kao turistički smještajni kapaciteti. Zato se može zaključiti da tek predstoji u općini Dubrovačko primorje "zlatno doba" razvitka turizma.

Ponuda ugostiteljskih sadržaja u naseljima općine Dubrovačko primorje nije naročito velika. Osim sadržaja i usluga koje nude hoteli, a manjim dijelom i kućanstva i kampovi, u okviru svoje ponude, ima

još nekoliko restorana, caffe barova, bistroa, gostionica, konoba i drugih uglavnom u turističkom središtu Slano - u središte naselja i njegovim dijelovima Banja, Grgurići i Slađenovići te još u naseljima Banići, Doli, Topolo i drugim naseljima. Nije dovoljan broj i raznovrsnost postojećih ugostiteljskih sadržaja, jer će biti sve više potreba i zahtjeva za daljnjim povećanjem i poboljšanjem njihove ponude. To se posebno odnosi na restauracije, gostionice, konobe, mliječne i dijetalne restauracije, slastičarnice, noćne i disco klubove i drugo. U kompleks turističke ponude ulaze još neke tercijarne djelatnosti, kao promet, trgovina, obrtničke, komunalne, financijske i druge usluge, koje su potrebne ne samo stalnom i povremenom stanovništvu, nego osobno turistima, ali i tvrtkama koje se bave turističkom djelatnošću. Tu se ne smije zanemariti ni razvitak nekih kvartarnih djelatnosti (na pr. policija, kulturni sadržaji i priredbe, športski objekti i športske priredbe i drugo). Njihovo djelovanje na ovom području je tek u početnoj fazi i zato treba posvetiti dužnu pažnju njihovom razvitku. Brigu društva o unapređenju turizma i obogaćivanju turističke ponude u općini Dubrovačko primorje vodi Turistička zajednica Općine u Slanom.

1.1.2.13. Značajke prometnih sustava

Cestovni promet

Dubrovačko primorje je tranzitno prometno područje, križište cestovnih pravaca i prometnica (prema gradu Dubrovniku, prema poluotoku Pelješcu i otocima Korčuli, Lastovu i Mljetu, prema drugim dijelovima Hrvatske, te prema Bosni i Hercegovini). To je dio **hrvatskog jadranskog prometnog pravca**, bilo kao dio unutarnjeg kanalskog pomorskog puta uzduž istočne hrvatske jadranske obale, bilo zbog stare napoleonove - francuske ceste - puta u zaleđu, priobalne Jadranske turističke ceste i buduće Jadranske autoceste i brze ceste, odnosno zračnih koridora, te telekomunikacijskih veza.

Cestovnu kralježnicu čini **Jadranska turistička cesta (JTC)**, kao državna magistralna cesta broj D8 (E65), na koju se vežu duž Pelješca položena državna magistralna cesta br. D414 (s nastavcima na otocima Korčuli, Lastovu i Mljetu), zatim 4 županijske ceste i to; br. Ž6228 sa spojnim cestovnim odvojcima br. Ž6227 i Ž6229 prema neumskom hercegovačkom zaleđu i Donjoneretvanskom kraju, odnosno br. Ž6232 iz Slanoga prema Popovom polju, te 14 lokalnih cesta koje međusobno povezuju naselja u Dubrovačkom primorju.

Tim cestovnim prometnicama općinsko središte Slano je udaljeno od gradskog i županijskog središta Dubrovnika 37 km, od susjednog općinskog središta Ston 22 km, te od nešto udaljenijih gradskih i općinskih središta Ploča 67 km, Metkovića 57 km, Opuzena 53 km, Orebića 84 km, te 60 km od Cavtata i aerodroma Dubrovnik kod Čilipa u Konavlima, dok je od najbližih općinskih središta Ravno i Neum u susjednoj državi Bosni i Hercegovini udaljeno cestom 17 km, odnosno 33 km. Sva samostalna naselja u općini Dubrovačko primorje nalaze se cestovno udaljeni od svog općinskog središta manje od 30 km.

POPIS JAVNIH CESTA SA DUŽINOM TRASA NA PODRUČJU OPĆINE²

Državne ceste: 26,5 km

D8	GP Zaton Doli (gr. R. BiH) – gr. Općine Ston (most na Bistrini), te gr. Općine Ston (Zaton Doli) - granica Grada Dubrovnika	26,5 km
----	---	---------

Županijske ceste: 42,8 km

Ž6227	Most Bistrina (D8) - Sv. Nikola (Ž6228)	4,4 km
Ž6228	Gr. R. BiH - Rudine - Slano – gr. Grada Dubrovnika	33,5 km
Ž6229	Ž6228 - Ošlje	1,7 km
Ž6232	Slano (Ž6228) – gr. R. BiH	3,2 km

Lokalne ceste: 47,4 km

L69032	Ž6228 - Imotica - Topolo - Ž6228	5,0 km
L69033	Ž6228 - Stupa - Ošlje (Ž6229)	2,1 km
L69040	Ž6228 - Mjenovići - Tunjica - Smokovljani - Ž6228	3,0 km
L69041	Visočani - Ž6228	2,3 km
L69042	Trnovica – Čepikuće (L69043)	5,9 km
L69043	Gr. BiH – Čepikuće – Lisac – Ž6228	8,1 km
L69044	Ž6228 - Rudine)- D8	4,3 km
L69045	D8 - uvala Doli	1,7 km
L69046	Ž6228 – gr. Grada Dubrovnika	2,0 km
L69066	Gr. Općine Ston – Đonta Doli (D8)	2,0 km
L69067	Majkovi (Ž6228) - Grbljava - D8	4,4 km
L69068	Trnova - Ž6228	0,8 km
L69071	Smokovljani (L69040) - Visočani (L69041)	1,5 km
L69083	Čepikuće (L69043) – Mravinca – Ž6228	4,3 km

Zračni promet

Na području općine Dubrovačko primorje ne postoji ni jedan prometni objekt iz oblasti zračnog prometa. Ipak možemo reći da je ovo područje dobro povezano s ostalim dijelovima Hrvatske i širim okruženjem zračnim vezama koje kreću sa zračne luke Dubrovnik u Čilipima koja je udaljena 62 km

² Odluka o razvrstaju državnih cesta, županijskih cesta i lokalnih cesta (Narodne novine, br. 44/12)

od Slanoga kao sjedišta općine Dubrovačko primorje. Rubnim dijelom zračnog prostora iznad područja općine Dubrovačko primorje prolazi zračni put za međunarodni i domaći promet.³

Pomorski promet

Prema "Naredbi o razvrstaju luka otvorenih za javni promet na području Dubrovačko-neretvanske županije" na području Općine Dubrovačko primorje postoje tri luke lokalnog značaja i to luke Slano, Janska i Doli.

Luka Slano ima operativnu obalu ukupne dužine 202 metra, od čega je na 105 metara operativne obale gaz 3,6 m dok je na 50 metara operativne obale gaz 1,5 metara. Ostali dio operativne obale u dužini od 47 metara u Slanome otpada na muo lučice Hotela "Admiral" koji sa vanjske strane ima gaz od 2,5 m, a sa nutarnje 2,3 m. Iz luke Slano ne postoji ni jedna redovna brodska linija, već se njena operativna obala koristi za privez jahti, kočarica i svih drugih plovila koja se mogu naći u ovom akvatoriju s naglaskom na njenu veliku sigurnost i zaštićenost od svih vjetrova. Iz ove luke se ujedno može ostvarivati i najkraća veza prema mjestu Šipanska Luka na otoku Šipanu, ali za sada ne postoje veće potrebe za tim, obzirom da je otok Šipan kao i ostali Elafitski otoci vezan sa Dubrovnikom kao središtem Županije, stalnom brodskom vezom više puta dnevno, što apsolutno zadovoljava potrebe stanovništva Elafitskih otoka.

Luka Janska u istoimenoj uvali ima operativnu obalu dužine 35 metara na kojoj je gaz 3,6 m. Luka Janska služi kao izletnička luka u koju za vrijeme sezone dolaze mnogi manji turistički brodovi na cjelodnevne izlete, takozvane "fish - piknike".

Luku u uvali Doli koristi lokalno stanovništvo za privez svojih plovila.

Na području akvatorija Općine Dubrovačko Primorje postoje slijedeća obalna svijetla i svjetionici:

- Rt Pelegrina
- Doli
- Donji rt
- Slano

Kapacitet postojećih priveza za potrebe lokalnog stanovništva na području Općine Dubrovačko primorje u potpunosti zadovoljavaju potrebe lokalnog stanovništva, s tim što je potrebno riješiti pitanje organizacije vezivanja plovila posjetilaca, obzirom na probleme koji nastaju zbog vezivanja ribarskih plovila uz postojeću operativnu obalu, što stvara probleme i što bi trebalo riješiti preko sustava naplate korištenja priveza na operativnoj obali.

Pošta

Na području općine Dubrovačko primorje posluju tri poštanska ureda koji su ujedno prijemni i dostavni, te tako pokrivaju cijelo područje općine. To su slijedeći poštanskih uredi:

- 20232 Slano,
- 20231 Doli i
- 20205 Topolo.

Elektroničke komunikacije

Fiksna mreža⁴

Elektronički komunikacijski sustav veza sastoji se od magistralnih, spojnih i mrežnih kabela. Magistralni svjetlovodni kabeli na području općine položeni su u dva osnovna pravca. Jedan je položen duž obale od Dubrovnika prema Pelješcu (Jadranko), a drugi od odnosno ogranak prvoga odvaja se od njega kod Doli, te nastavlja zaleđem preko Lisca i Čepikuća prema Ravnom u Bosni i Hercegovini. Spojni svjetlovodni kabel povezuje UPS Slano sa magistralnim svjetlovodnim kabelom. Mrežni kabeli pokrivaju područja mjesnih mreža naselja Slano, Lisac, Doli i Topolo, te područje koje

³ Rutne karte putova (Lower i Upper), Hrvatska kontrola zračne plovidbe, d.o.o., Zagreb, ožujak 2005.

⁴ HT – Hrvatske telekomunikacije d.d., Regija2-JUG, Sektor za regionalnu mrežu, ANDD-ST-868/1-05, Split, 25. ožujka 2005.

spaja RSM Ratac. Udaljena naselja kao što su Trnovica, Štedrica, Točionik i dr. povezana su samonosivim kabelima.

Na području općine instalirana su četiri UPS-a (Slano, Doli, Topolo i Lisac), te po jedan RSM (Ratac) i FMUX (Bistrina) koji su vezani na matičnu AXE centralu u Dubrovniku.

Mobilna mreža⁵

Na području općine, od mobilne EK mreže HT ima dvije bazne stanice i to jednu u blizini Slanoga (Osmine), a drugu iznad uvale Bistrina.

TV i radio

Za potrebe prenošenja televizijskog i radijskog signala na području općine *Odašiljači i veze d.o.o.* imaju izgrađenih ukupno 9 pretvaračkih lokacija od čega 5 samostalnih objekata i 4 pretvarača instalirana na privatnim građevinama.⁶

Tablica 4. - TV PRETVARAČI

naziv lokacija	zemljopisne odrednice	nadmorska visina (m n/m)	visina stupa (m)	napomena
Veleč	E17 43 44 N42 52 58	335	20	samostalni objekt
Smokovljani	E17 46 54 N42 52 11	200	7	privatna kuća (useljenje)
Lisac	E17 49 07 N42 51 00	280	8	privatna kuća (useljenje)
Točionik	E17 49 11 N42 52 06	240	12	samostalni objekt
Čepikuće	E17 50 23 N42 51 36	280	8	privatna kuća (useljenje)
Trnovica	E17 50 38 N42 53 16	320	8	privatna kuća (useljenje)
Kručica	E17 51 20 N42 47 16	40	12	samostalni objekt
Slano	E17 52 18 N42 47 00	180	19	samostalni objekt
Majkovi	E17 55 10 N42 45 30	381	19	samostalni objekt

⁵ Isto

⁶ Odašiljači i veze d.o.o., Ur.broj: 1656 ŠD/TV, Zagreb, 05. travnja 2005.

1.1.2.14. Značajke infrastrukturnih i komunalnih sustava

Elektroenergetika

Područje općine Dubrovačko primorje opskrbljuje se električnom energijom preko trafostanice "Slano" 35(20) kV putem 10 kV dalekovoda. Ova trafostanica je spojena na državni elektroenergetski sustav 35(20) kV dalekovodima sa trafostanicama "Ston" 110/35(20) i "Komolac" 110/35/20 kV. Područjem Općine prolazi 110 kV dalekovod i to na potezima od TS "Neum" do TS "Ston" i od TS "Ston" do TS "Komolac".

Vodoopskrba

Opskrba vodom u općini Dubrovačko primorje djelomično zadovoljava samo na području naselja Slano, te zapadnom dijelu zaleđa Općine od Imotice do Visočana.

Sa vodoopskrbnog sustava "Slano" opskrbljuje se vodom naselje Slano sa okolnim naseljima do Banića. Sustav se temelji na crpljenju podzemne vode na kaptazi "Nereze". Prema vodopravnoj dozvoli na crpilištu se može zahvaćati maksimalno 30 l/s. Bunari su djelomično zatrpani bujičnim materijalom, a povremeno se javlja zaslanjivanje vode. Zbog toga je sadašnji kapacitet izvorišta smanjen.

Kod zahvata je izgrađena crpna postaja (sa koje se opskrbljuje područje Slanoga, Slađenovića, Kručice i Banića), kapaciteta 11 + 11 l/s koji je zbog problema sa zaslanjenjem prigušen na 11 + 6 l/s. Preko crpne stanice se puni vodospremnik Osmine sa kotom dna na 58,0 m.n.m., zapremine 400 m³. Uz ovaj vodospremnik je izgrađena crpna postaja za tlačenje vode u vodospremnik visoke zone u Osminama „Bijelo brdo“ kote dna 80 m.n.m. i zapremine 400 m³. Dio naselja na istočnoj strani uvale Slano opskrbljuje se u zimskom razdoblju sa izvora Usječenik. Sa vodozahvata je moguće koristiti za vodoopskrbu 5 l/s. Minimalna izdašnost izvora je 0,5 l/s.

Vodoopskrbni sustav "Neum - Dubrovačko primorje" se veže na regionalni vodovod priobalnog područja Bosne i Hercegovine (Neumski vodovod). Do sada je izgrađen glavni cjevovod od spoja na Neumski vodovod (vodospremnik Moševići) do vodospremnika „Topolo“ (k.d. 250 m.n.m., V=200 m³), te dalje kroz Općinu Dubrovačko primorje do vodospremnika „Visočani“ (k.d. 246 m.n.m., V=200 m³), te je dijelom izgrađena vodoopskrbna mreža usputnih naselja (Topolo; Stupa, Ošlje, Smokovljani i Visočani). Naselje Imotica je povezano na Neumski vodovod preko cjevovoda iz smjera naselja Duži u R BiH. Prema međunarodnom sporazumu iz regionalnog vodovoda za potrebe Općine Dubrovačko primorje je moguće koristiti 15 l/s.

Odvodnja otpadnih voda⁷

Na području Općine, samo naselje Slano ima i to djelomično izgrađen sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda. Stoga je i dalje ugrožena osjetljiva uvala u kojoj su smještene sva gravitirajuća naselja kanalizacijskog sustava.

Prikupljene otpadne vode se tlačnim kolektorom položenim zapadnom stranom uvale Slano prebacuju do pozicije hotela "Osmine", odakle su se zajedno s otpadnim vodama hotela "Osmine" odvode kroz tunel ispod poluotoka Velika punta i podmorskim ispustom upuštaju u podmorje Koločepskog kanala. Na poziciji Donji rt izgrađen je uređaj za pročišćavanje otpadnih voda s mehaničkim stupnjem pročišćavanja.

Osim hotelskih građevina, kanalizacija ostalih objekata stalnih stanovnika i vikendica uglavnom je evakuirana u podzemlje ili najkraćim putem prema moru, te ispuštana kratkim ispustima u priobalno more, bez ikakvog prethodnog pročišćavanja.

U vrijeme izgradnje hotela "Osmine" potencirana je i izgradnja kanalizacije. Takvim promišljanjem, odnosno samom izvedbom, štice uvala u neposrednoj blizini hotela, korištena za kupanje i

⁷ Projekt zaštite od onečišćenja na priobalnom području, analiza izvodljivosti (prva grupa podprojekta) Hidroprojekt-ing, Zagreb, 2003.

rekreaciju. Izgrađena je razdjelna kanalizacija, s time da su fekalne otpadne vode transportirane kanalizacijskim cjevovodom $\varnothing$ 600 mm (većeg promjera zbog vjerojatno, minimalnog uzdužnog pada cjevovoda) kroz tunel od hotela, pa sve do ispusta u more, smještenog na vanjskoj strani poluotoka Osmine. Da bi ovo bilo omogućeno (gravitacijsko tečenje u što kraćem odvodu do ispusta) izgrađen je hidrotehnički tunel duljine 360 m, u čijem dnu je ugrađen cjevovod $\varnothing$ 700 mm.

Tunel je prohodan, i služi održavanju završne građevine prije ispuštanja u more.

U središnjem dijelu obale u naselju Slano, izgrađen je sustav za prikupljanje otpadnih voda hotela "Admiral", crpne stanice C.S. "Slano 1" i C.S. "Slano 2", te vrlo dugački tlačni cjevovod (gotovo 2000 m) koji je uz to, prema mogućim količinama fekalnih otpadnih voda, velikog poprečnog presjeka ($\varnothing$ 300 mm). Na ovaj se cjevovod, iz tehničkih razloga, nije bilo moguće spojiti nigdje na trasi, tako da pojedini dijelovi naselja u uvali ne mogu riješiti problem evakuacije otpadnih voda.

Hotel "Admiral" je tijekom rata potpuno uništen, pa se izgradnjom novog izdanja hotela pojavila potreba i za rekonstrukcijom također problematičnih crpnih stanica C.S. "Slano 1" i C.S. "Slano 2". Tako je C.S. "Slano 2" potpuno obnovljena, kao i C.S. "Slano 1" u sklopu izgradnje hotela.

Izvršena je temeljita rekonstrukcija u građevinskom smislu, te promjena opreme (crpke, elektroinstalacije, monterski radovi) na tlačnom cjevovodu, kako bi isti mogao biti uključen u odvodni sustav.

Odvodni sustav hotela "Osmine" priključen je na tlačni cjevovod koji vodi od C.S. "Slano 2" prema uređaju za pročišćavanja.

Prekidanjem postojećeg tlačnog cjevovoda iz crpne stanice "Slano 2" i izgradnjom crpne stanice „Grgurići“ koja je interpolirana na tlačni cjevovod omogućeno je priključenje područja Grgurići na kanalizacijski sustav.

Nakon što je izgrađen uređaj za pročišćavanja otpadnih voda, u izgradnji je kanalizacijska mreža područja koje gravitiraju na postojeći glavni kolektor.

Razvojno-istraživački centar u zaljevu Bistrina veže se preko tlačno-gravitacijskog kolektora na regionalni kanalizacijski sustav Neum-Mljetski kanal koji od Neuma sprovodi otpadne vode do uređaja za pročišćavanje u Stonskom polju, te dalje putem ispusta u Mljetski kanal.

Groblja

Na području općine Dubrovačko primorje mjesna groblja ima 19 naselja, s time da su na području naselja Majkovi smještena 3 groblja, pa ukupno ima 21 groblje. Postojeći lokaliteti groblja uglavnom zadovoljavaju kapacitete ili imaju mogućnost proširenja terena.

Tablica 5. - POPIS MJESNIH GROBLJA

R.BR.	NAZIV-LOKALITET	NASELJE	R.BR.	NAZIV-LOKALITET	NASELJE
1.	Sv. Magdalena	Banići	12.	Sv. Ana	Podimoč
2.	Sv. Martin	Čepikuće	13.	Gospa od Karmena	Slano
3.	Velika Gospa	Doli	14.	Sv. Vid	Smokovljani
4.	Sv. Ana	Imotica	15.	Sv. Trojstvo	Štedrica
5.	Gospa od Rozarija	Lisac	16.	Sv. Kuzma i Damjan	Točionik
6.	Sv. Trojstvo	Majkovi	17.	Mala Gospa	Topolo
7.	Sv. Stjepan	Majkovi	18.	Sv. Ivan	Trnova
8.	Sv. Petar	Majkovi	19.	Sv. Nikola	Trnovica
9.	Mala Gospa	Mravinca	20.	Sv. Ivan	Visočani
10.	Sv. Petar	Ošlje	21.	Svi Sveti	Kručica
11.	Sv. Mihovil	Podgora			

Postupanje s otpadom

Sa područja općine Dubrovačko primorje komunalni otpad se odvozi i odlaže na odlagalište komunalnog otpada Grabovica koje se nalazi na području Grada Dubrovnika.

1.1.2.15. Značajke zaštićenih i vrlo vrijednih dijelova prirodne baštine

U Dubrovačkom primorju su prisutni slijedeći dijelovi prirode koji su značajni po svojoj vrijednosti, te su stoga neki zaštićeni ili predloženi za zaštitu temeljem Zakona o zaštiti prirode (NN 70/05, 139/08), a neki su zaštićeni kao dio Nacionalne ekološke mreže (NEM), tj. kao dio Sveeuropske ekološke mreže i mreže NATURA 2000. To su slijedeća područja:

- Malostonski zaljev i Malo more (Zaštićen temeljem Zakona o zaštiti prirode, kao poseni rezervat u moru, te kao područje NEM-a, HR4000015)
- lokve kod Gornjih Majkova (Predložene za zaštitu temeljem Zakona o zaštiti prirode, kao posebni herpetološki rezervat, te kao područje NEM-a, HR2000947)
- Oleandri kod Slanog (Predložene za zaštitu temeljem Zakona o zaštiti prirode, kao poseban stanišni rezervat i kao područje NEM-a, HR2000950).
- Stonski kanal (NEM, HR3000163)
- Uvala Slano (NEM, HR3000165)
- Lokva u Prljevićima (NEM, HR2000555)
- Lokva u selu Podimoć (NEM, HR2000552)
- Koridor za morske kornjače (NEM, koridor)

Malostonski zaljev i Malo more

Krajnji sjeverozapadni dio akvatorija Malostonskog zaljeva sa uvalom Bistrina nalazi se na području općine Dubrovačko primorje, dok drugi dijelovi zalaze na područje susjednih općina Ston, Janjina i Slivno.

Rezervat obuhvaća cjelokupni morski ambijent jugoistočno od crte Sreser-Duba te okolni obalni pojas. Malostonski zaljev se nalazi na završetku Neretvanskog kanala u koji utječe rijeka Neretva. Ekološke prilike u zaljevu najviše ovise o utjecajima s kopna, a manjim dijelom s otvorenog mora. Vanjski i srednji dio zaljeva povremeno je pod jačim, a njegov unutarnji dio pod slabijim utjecajem slatke vode Neretve. Na hidrofizičke i ekološke odnose u zaljevu najviše utječu snažni podvodni izvori slatke vode koji se nalaze u unutarnjem dijelu zaljeva. Prema koncentraciji hranjivih soli i količini fitoplanktona zaljev se može kvalificirati kao prirodno umjereno eutfiziran sustav.

Zahvaljujući specifičnim ekološkim uvjetima, živi svijet zaljeva je izuzetno bogat. Ovdje zalaze jata plave ribe, a osobito bijele - ovrata, smudut, arbun, ovčica. Područje je najpoznatije po školjkašima s bogatim prirodnim i uzgojnim populacijama. U zaljevu se od antičkih vremena uzgajaju školjkaši (dagnja i kamenica). Danas je to najznačajnije mjesto za uzgoj školjkaša u Hrvatskoj. S uspjehom se uzgaja europska kamenica *Ostrea edulis*, koja je najosjetljivija od svih vrsta kamenica i zbog kvalitete vrlo tražena.

Glavninu bentoske flore alga sačinjavaju naselja cistozira, koje rastu na stjenovitom dnu do 5 m dubine. Potpuno odsustvo posidonije *Posidonia oceanica* ukazuje na vrlo siromašnu floru dubljih naselja. Za unutrašnji dio Malostonskog zaljeva karakteristične su guste populacije organizama koji se hrane planktonom filtrirajući morsku vodu. Značajne su guste kolonije crvene ascidije *Halocynthia papillosa* na čvrstom dnu te *Phallusia mammillata* i *P. fumigata* na muljevitom dnu. Brojni su noduli različitih veličina kamenog koralja *Cladocora cespitosa*. U najdubljem dijelu Uskog žive dvije vrste rožnatog koralja *Paramuricea clavata* i *Lophogorgia ceratophyta* koje su inače karakteristične vrste dubljih staništa južnog Jadrana

Čvrsta podloga je na više mjesta devastirana zbog izlova prstaca. Brojni parkovi sa željeznom konstrukcijom se nalaze na dnu mora. Tijekom srpske agresije 1991-1995, od eksplozivnih sredstava nastale su štete u podmorju zaljeva.

Mulj nastao ispiranjem pri preradi školjkaša šteti filtratorima u moru. Najnovije zatrpavanje obale između Sutvida i Drača dodatno je opteretilo Malo more. U zaljevu nije riješena odvodnja fekalne i oborinske vode. U području Uskog, na južnim obroncima Vepra, 1974. je živjela kolonija bjeloglavog supa (7-9 primjeraka). U posljednje vrijeme uočen je povećan interes lokalnog pučanstva za uzgoj dagnji, uglavnom zbog otežane tehnologije uzgoja kamenica. Zbog povećanja organske tvari tijekom proljeća moguća je pojava atipičnih fitoplanktonskih cvatnji, što otežava prihvata kamenice. Posljednjih godina se neprimjereno izlovljuje velika količina ličinki i postličinki srdele, a na dubrovačkoj ribarnici se

legalno prodaje kao riblja mlađ. Povremeno se ilegalno kočari u unutarnjem dijelu zaljeva. Zbog izlova uništena je populacija arbuna (*Pagellus bogaraveo*). Također, zamijećen je nekontroliran izlov volka.

Zbog iznimne vrijednosti Malostonskog zaljeva i Malog mora, 1983. godine, tadašnje općine Dubrovnik i Metković su to područje zaštitile kao "specijalni rezervat u moru". 1998. godine, Skupština Dubrovačko-neretvanske županije je to područje proglasila strogim rezervatom, a četiri godine kasnije to isto područje izmjenama i dopunama odluke proglasila Posebnim rezervatom. Granica tog rezervata obuhvaća i znatni dio kopna koje utječe na kvalitetu morskog ambijenta.

Lokve kod Gornjih Majkova

U Gornjim Majkovima nalaze se dvije lokve koje predstavljaju rijetka i značajna staništa europski ugrožene riječne kornjače (*Mauremys rivulata*). Prva lokva smještena je u blizini crkve, a druga na raskrižju puteva za Podosojnik i Osredinu, u blizini Vatrogasnog doma. Obje lokve koriste se za napajanje stoke. Riječna kornjača spada među najugroženije vrste gmazova u Hrvatskoj, a prema kriterijima Svjetske udruge za zaštitu prirode (IUCN) svrstana je u kategoriju kritično ugroženih vrsta (CR). Znanstvenim istraživanjima utvrđeno je smanjenje broja lokaliteta na kojima ova vrsta obitava. Populacije u lokvama u Gornjim Majkovima smatraju se najstabilnijim populacijama u Hrvatskoj. Zahvaljujući lokalnoj zajednici Gornjih Majkova, stanje očuvanosti ovih dviju lokvi još je uvijek relativno dobro te ga je potrebno takvim i održati.

Površine obrasle samoniklim oleandrom južno od Slanog⁸

Sastojine samoniklog oleandra smještene su u jaruzi povremenog vodotoka *Ratački kono* južno od Slanog. Uz oleandar *Nerium oleandar* i obični trst *Arundo donax* koji su karakteristični za ovaj stanišni tip, u vegetaciji su zastupljeni elementi makije crnike. Prema dostupnim podacima, sastojina samoniklog oleandra kod Slanog jedini je takav lokalitet u Državi. Ovo područje je tipični predstavnik stanišnog tipa Sastojine (galerije) oleandra (*Oleandar galleries*) koji do sada nije bio zabilježen za Republiku Hrvatsku u relevantnim europskim i nacionalnim bazama podataka (*EUNIS, Palearctic Habitat Classification, Nacionalna klasifikacija staništa*). Navedeni stanišni tip pripada među prioritete za zaštitu prema *EU Direktivi o staništima (Annex I)* i *Rezoluciji 4 Bernske konvencije* o ugroženim stanišnim tipovima koji zahtijevaju posebne zaštitne mjere. Temeljem obrade prikupljenih podataka i terenskog obilaska obavljenog u lipnju 2004. godine, područje je vrednovano sa stanovišta zaštite prirode, te je predložena njegova zakonska zaštita. Inicijativu za zaštitu pokrenula je lokalna zajednica (Općina Dubrovačko primorje i Udruga Deša, Dubrovnik - Podružnica Slano) koja je prepoznala vrijednost lokaliteta i njegov potencijal u smislu turističke ponude ovoga kraja.

Stonski kanal

Područje Stonskog kanala, od granice s Općinom Ston, do Rta Pologrin, obuhvaćeno je Nacionalnom ekološkom mrežom, kojom se štite velike plitke uvale i prioritetni stanišni tip zajednice *Posidonia oceanica*.

Uvala Slano

Uvala Slano duga je oko 2,5 km. Sama uvala predstavlja NATURA 2000 stanišni tip 1160: Velike plitke uvale, a u njoj nalazimo i dobro razvijene zajednice morske cvjetnice *Posidonia oceanica*. Ta su dva stanišna tipa ujedno i ciljevi očuvanja ovog područja ekološke mreže. Sjeverna strana uvale većim je dijelom izgrađena.

Lokva u Prljevićima i Lokva u selu Podimoć

Na oba lokaliteta svrha zaštite je očuvanje populacije riječne kornjače *Mauremys rivulata*

Koridor za morske kornjače

Obuhvaća cjelokupan akvatorij Općine. Područje uključuje morski pojas do izobata od 50 m. U tom pojasu značajne su zajednice livade posidonije koje su područje ishrane morskih kornjača. Koridor je važan i kao jedno od najznačajnijih zimovališta i područja odrastanja juvenilnih morskih kornjača.

⁸ Stručna podloga za zaštitu staništa samoniklog oleandra u blizini Slanog, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb, srpanj 2004.

STANIŠTA

Pravilnikom o staništima definirani su stanišni tipovi zastupljeni u Republici Hrvatskoj, iskazani prema Nacionalnoj klasifikaciji staništa (NKS) koja je sastavni dio Pravilnika (NN 07/06). Na području obuhvata plana Općine Dubrovačko primorje zabilježena su slijedeća staništa:

Kopnena staništa

Tip staništa - NKS	NKS kod
Aktivna seoska područja	J11
Aktivna seoska područja / Urbanizirana seoska područja	J11/J13
Alpsko-karpatško-balkanske vapnenačke stijene	B13
Bušici	D34
Dračici	D31
Kamenjarski pašnjaci i suhi travnjaci eu- i stenomediterana	C36
Kamenjarski pašnjaci i suhi travnjaci eu- i stenomediterana / Bušici	C36/D34
Mozaici kultiviranih površina	I21
Mozaici kultiviranih površina / Aktivna seoska područja / Javne neproizvodne kultivirane zelene površine	I21/J11/I81
Primorske, termofilne šume i šikare medunca	E35
Stenomediterske čiste vazdazelene šume i makija crnike	E82
Submediteranski i epimediteranski suhi travnjaci	C35
Submediteranski i epimediteranski suhi travnjaci / Dračici	C35/D31
Submediteranski i epimediteranski suhi travnjaci / Primorske, termofilne šume i šikare medunca	C35/E35
Tirensko-jadranske vapnenačke stijene	B14
Ukupno:	

Točkasti lokaliteti

Tip staništa - NKS	NKS kod
Mješovita šuma i makija crnike s crnim jasenom	E811
Makija divlje masline i drvenaste mlječike	E822
Grebenjača savitljive mrižice	F4112

Stijene-točila

Tip staništa - NKS	NKS kod
Dalmatinske vapnenačke stijene / Ilirsko-jadranska, primorska točila	B142/B22,

Morska obala

Tip staništa - NKS	NKS kod
Stjenovita morska obala/Zajednice morske obale na čvrstoj podlozi pod utjecajem čovjeka/Biocenoza gornjih stijena mediolitorala/Biocenoza donjih stijena mediolitorala/Zajednice mediolitorala na čvrstoj podlozi pod utjecajem čovjeka	F4/F512/G241/G242/G252
Stjenovita morska obala/Biocenoza gornjih stijena mediolitorala/Biocenoza donjih stijena mediolitorala	F4/G241/G242

Prema Nacionalnoj klasifikaciji (MINK 2005.) ugrožena i rijetka staništa prisutna na ovom području opisana su na slijedeći način:

B.1.3. Alpsko-karpatško-balkanske vapnenačke stijene (Red *POTENTILLETALIA CAULESCENTIS* Br.-Bl. 1926) - Pripadaju razredu *ASPLENIETEA TRICHOMANIS* Br.-Bl. et Maire 1934 corr. Oberd. 1977. Skup hazmofitskih zajednica biljaka stjenjača razvijenih u pukotinama karbonatnih stijena pretplaninskog i planinskog, rjeđe brdskog i gorskog vegetacijskog pojasa.

B.1.4. Tirensko-jadranske vapnenačke stijene (Red *CENTAUREO-CAMPANULETALIA* Trinajstić 1980) - Pripadaju razredu *ASPLENIETEA TRICHOMANIS* Br.-Bl. et Maire 1934 corr. Oberd. 1977. Hazmofitska vegetacija stjenjača pukotinjarki koja se razvija u pukotinama suhih vapnenačkih stijena i primorskih i kontinentalnih dijelova Hrvatske.

C.3.5. Submediteranski i epimediteranski suhi travnjaci (Red *SCORZONERETALIA VILLOSAE* H-ić. 1975 (= *SCORZONERO-CHRYSOPOGONETALIA* H-ić. et Ht. (1956) 1958 p.p.) - Pripadaju razredu *FESTUCO-BROMETEA* Br.-Bl. et R. Tx. 1943. Tom skupu staništa pripadaju zajednice razvijene na plitkim karbonatnim tlima duž istočnojadranskog primorja, uključujući i dijelove unutrašnjosti Dinarida do kuda prodiru utjecaji sredozemne klime.

C.3.6. Kamenjarski pašnjaci i suhi travnjaci eu- i stenomediterana (Red *CYMBOPOGO-BRACHYPODIETALIA* H-ić. (1956) 1958) - Pripadaju razredu *THERO-BRACHYPODIETEA* Br.-Bl. 1947. Navedeni kompleks staništa, u stvari vegetacijskih oblika, koji se kao posljednji stadiji degradacije vazdazelenih šuma crnike razvijaju u sklopu eumediteranske (= mezomediteranske) i stenomediteranske (= termomediteranske) vegetacijske zone mediteransko-litoralnog vegetacijskog pojasa razvijaju diljem Sredozemlja.

D.3.4. Bušici (Razred *ERICO-CISTETEA* Trinajstić 1985) - Navedeni skup predstavlja niske, vazdazelene šikare koje se razvijaju na bazičnoj podlozi, kao jedan od degradacijskih stadija vazdazelene šumske vegetacije. Izgrađene su od polugrmova koji uglavnom pripadaju porodicama *Cistaceae* (*Cistus*, *Fumana*), *Ericaceae* (*Erica*), *Fabaceae* (*Bonjeanea hirsuta*, *Coronilla valentina*, *Ononis minutissima*), *Lamiaceae* (*Rosmarinus officinalis*, *Corydanthus capitatus*, *Phlomis fruticosa*), a razvijaju se kao jedan od oblika degradacijskih stadija vazdazelene šumske vegetacije.

E.3.5. Primorske, termofilne šume i šikare medunca (Sveza *Ostrya-Carpinion orientalis* Ht. (1954) 1959) - Pripadaju unutar razreda *QUERCO-FAGETEA* Br.-Bl. et Vlioger 1937 redu *QUERCETALIA PUBESCENTIS* Klika 1933.

E.8.1.1. Mješovita šuma i makija crnike sa crnim jasenom (As. *Fraxino orni-Quercetum ilicis* H-ić. (1956) 1958) - Pripadaju mediteransko-litoralnim šumama i makiji crnike te šumama i makiji oštrike (eumediteranska vegetacijska zona) - Šume i makija crnike s crnim jasenom u starijoj su fitocenološkoj literaturi (Horvatić 1963a) pogrešno označene kao "ilirske" ili "jadranske". Te su šume crnike s crnim jasenom tijekom vremena otkrivene i na različite načine proučavane diljem čitavoga, eumediteranskog dijela Apeninskog poluotoka, na Siciliji i Sardiniji, te na čitavom ligurijskom prostoru u podnožju Primorskih alpa (Alpes maritimes). Na čitavom se tom prostoru razvijaju u obliku različitog kompleksa vrsta, ali im je osnovni fond vrsta zajednički. To su *Quercus ilex*, *Laurus nobilis*, *Fraxinus ornus*, *Rosa sempervirens*, *Lonicera etrusca*, *Asplenium onopteris*, *Cyclamen repandum*. Tako se i ilirsko-apepinske sastojine mogu diferencirati s nekoliko značajnih vrsta kao što su npr. *Coronilla emeroides* i *Sesleria autumnalis*. Sama se zajednica razvija u nekoliko značajnih subasocijacija, a u Hrvatskom primorju poznate su subas. *fraxinetosum orni* (= *typicum*), subas. *carpinetosum orientalis* i subas. *cotynetosum*.

E.8.2.2. Makija divlje masline i drvenaste mlječike (As. *Oleo-Euphorbietum dendroidis* Trinajstić 1973) - To je u Sredozemlju vrlo rasprostranjena zajednica makije, opisana upravo iz Hrvatske (Trinajstić 1973), a poznata u Hrvatskom primorju od Dugog otoka na sjeveru do Dubrovačkog primorja na jugu. U florističkom sastavu dominira *Euphorbia dendroides*, a ostale vrste su *Olea sylvestris*, *Pistacia lentiscus*, *Myrtus communis*, *Ceratonia siliqua*, *Phillyrea media*, *Ephedra fragilis*, *Prasium majus*, *Arisarum vulgare*, *Coronilla emeroides*.

F.4. Stjenovita morska obala

F.4.1.1.2. Grebenjača savitljive mrižice (As. *Limonietum anfracti* Ilijanić 1982) - Razmjerno rijetka, endemična halofitska zajednica grebenjača južne Dalmacije, poznata s otoka Mljeta, Lokruma, Elafita i dubrovačkog primorja. Najznačajnija vrsta u florističkom sastavu je *Limonium anfractum*, međutim, prema nekim gledištima (Greuter et al. 1986) prednost bi imalo ime *Limonium dictyophorum* (Tausch) Degen (usp. Degen 1937), pa bi ime trebalo promijeniti u *Limonietum dictyophori*. Među ostalim vrstama ističu se *Crithmum maritimum*, *Lotus cytisoides*, *Silene angustifolia* subsp. *reiseri*.

G.2.4.1. Biocenoza gornjih stijena mediolitorala - Ova biocenoza više je izložena sušenju nego biocenoza donjih stijena mediolitorala. Tu dominiraju litofitske cijanobakterije (većinom endolitske), neki puževi roda *Patella* te ciripedni račići vrste *Chthamalus stellatus*. Ova je biocenoza široko rasprostranjena u Jadranu.

G.2.4.2. Biocenoza donjih stijena mediolitorala - Ova biocenoza manje je izložena sušenju nego biocenoza gornjih stijena mediolitorala. Tu su naročito važne asocijacije s crvenim algama koje inkrustiraju kalcijev karbonat te na nekim mjestima (npr. na pučinskoj strani otoka srednjeg Jadrana) stvaraju organogene istake (tzv. trotoare) u donjem pojasu mediolitorala (asocijacije G.2.4.2.1., G.2.4.2.2. i G.2.4.2.3.).

DIVLJE SVOJTE I VRSTE

Prema Zakonu o zaštiti prirode ugrožene divlje svojte (vrste i podvrste) proglašavaju se strogo zaštićenima ili zaštićenima. Popis tih divljih svojti utvrđen je Pravilnikom o proglašavanju divljih svojti zaštićenim i strogo zaštićenim (NN 07/06). Ugrožene svojte također se štite izdvajanjem važnih područja za njihovo očuvanje u ekološku mrežu.

Iako ne postoji cjelovita inventarizacija ovog područja, prema dostupnim podacima iz crvenih knjiga ugroženih vrsta Hrvatske i postojećih stručnih studija, na ovom području stalno ili povremeno živi niz ugroženih i zaštićenih vrsta.

Sisavci

Prema Crvenoj knjizi ugroženih sisavaca Hrvatske, šire područje Općine Dubrovačko primorje je stvarno ili potencijalno područje rasprostranjenosti većeg broja ugroženih i/ili zaštićenih vrsta sisavaca. Uz tablicu s popisom zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta koje su ovdje rasprostranjene, za one najugroženije (pred izumiranjem - u kategorijama CR, EN i VU) navedeni su i osnovni podaci.

Tablica 1. Popis ugroženih vrsta sisavaca na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićena svojta, Z - zaštićena svojta; EN - ugrožena, VU - rizična, NT - potencijalno ugrožena, LC - najmanje zabrinjavajuća, DD - vjerojatno ugrožena, ZZP - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Regionalna kategorija ugroženosti	ZZP (N.N. 70/05)	Dodatak II Direktive o staništima
<i>Canis lupus</i>	vuk	NT	SZ	√
<i>Dinaromys bogdanovi</i>	dinarski voluhar	DD	SZ	
<i>Dryomys nitedula</i>	gorski puh	NT	SZ	
<i>Glis glis</i>	sivi puh	LC	SZ sj. od Save, Z juž od Save	
<i>Lepus europaeus</i>	europski zec	NT	Z	
<i>Miniopterus schreibersi</i>	dugokrili pršnjak	EN	SZ	√
<i>Myotis emarginatus</i>	riđi šišmiš	NT	SZ	√
<i>Nyctalus leisleri</i>	mali večernjak	NT	SZ	
<i>Plecotus kolombatovici</i>	primorski dugouhi šišmiš	DD	SZ	
<i>Rhinolophus blasii</i>	Blazijev potkovnjak	VU	SZ	√
<i>Rhinolophus euryale</i>	južni potkovnjak	VU	SZ	√
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	veliki potkovnjak	NT	SZ	√
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	mali potkovnjak	NT	SZ	√
<i>Sciurus vulgaris</i>	vjeverica	NT	Z	
<i>Tursiops truncatus</i>	dobri dupin	EN	SZ	√

* potencijalno područje rasprostranjenja;

Od navedenih sisavaca, ističu se vrste navedene na Dodatku II Direktive o staništima odnosno vrste za koje je potrebno odrediti tzv. Posebna područja zaštite (SAC - Special Area of Conservation).

Od ugroženih vrsta izdvajamo šišmiše od kojih su najugroženije slijedeće vrste:

dugokrili pršnjak (*Miniopterus schreibersi*)

Kategorija ugroženosti: EN - ugrožena svojta

Ekologija: Poglavitito špiljska vrsta, ali je nađen i u rudnicima te napuštenim podrumima. Često mijenja skloništa, i ljeti i zimi. Povremeno se pri migraciji kolonije zadržavaju i na tavanima kuća i krovštima crkava. Lovi visoko u zraku, iznad šuma i polja.

Razlozi ugroženosti: Vrlo je osjetljiv na uznemirivanje, ali i na postavljanje željeznih rešetaka na vrata u špiljama. Ugrožen je vjerojatno i upotrebom pesticida, kao u sjevernijem dijelu srednje Europe gdje je zamijećen uočljivi pad brojnosti.

blazijev potkovnjak (*Rhinolophus blasii*)

Kategorija ugroženosti: VU - osjetljiva populacija

Ekologija: Topli i suhi vegetacijom obrasli obronci, garizi i šiblji u submediteranskom pojasu. Ljetne kolonije Blazijeva potkovnjaka su u osobito toplim špiljama ili u potkrovljima zgrada. Zimuje u špiljama s relativno visokom temperaturom, pa je i zimi često aktivan. U Hrvatskoj su, osim jedne ljetne kolonije, za sada poznate uglavnom samo manje zimske kolonije iz špilja. Čini se da je vrlo usko specijaliziran u prehrani: u Africi je zabilježeno da lovi gotovo jedino noćne leptire, no na jelovniku mu se nađu i termiti.

Razlozi ugroženosti: Mogući su razlozi ugroženosti gubitak staništa u špiljama zbog uznemirivanja turističkim posjetima i obnova odnosno izgradnja zgrada na način koji priječi boravak kolonija na tavanima, fumigacija špilja organoklorim pesticidima za vojne potrebe. O brojnosti populacije ove rijetke vrste u Hrvatskoj još nemamo sigurnih podataka, ali vrsta nije više opažana na nekim nalazištima poznatim iz sredine prošlog stoljeća i moglo bi se dogoditi da prijeđe i u višu kategoriju ugroženosti.

južni potkovnjak (*Rhinolophus euryale*)

Kategorija ugroženosti: VU- osjetljiva vrsta

Ekologija: Livade s grmljem, grmolika vegetacija šibljaka, gariga i šuma s niskom pokrovnošću drveća. Kolonije su mu u špiljama, ljeti često tvori zajedničke kolonije s velikim potkovnjakom, riđim šišmišem i dugokrilim pršnjakom. Zimske kolonije su poznate u hladnijim jamama i špiljama, samostalne ili s velikim potkovnjakom, ali dosad u Hrvatskoj nije nađen u većem broj. U primorju je, prema zapažanjima autora, često aktivan i zimi.

Razlozi ugroženosti: Uznemirivanje prstenovanjem, špiljarenjem i intenzivna upotreba pesticida. O pretpostavljenom padu broja kolonija i brojnosti vrste u Hrvatskoj indikacija su brojni nalazi subfosilnih ostataka u špiljama na obali i otocima, a u kojima više nisu potvrđene niti ljetne niti zimske kolonije.

Jedno od glavnih obilježja ovog područja je da u njemu živi i jedna od **3** velike zvijeri - vuk:

vuk - *Canis lupus* je strogo zaštićena vrsta kojom se upravlja temeljem «Plana upravljanja vukom u Hrvatskoj» izrađenog u suradnji svih interesnih skupina, te usvojenog kao službeni dokument od strane Ministarstva kulture 7. prosinca 2004. Vrsta je ugrožena fragmentiranjem staništa, ilegalnim odstrjelom, nedostatkom prirodnog plijena i ilegalnim trovanjima.

Akvatorij Općine Dubrovačko primorje stanište je i jadranske populacije dobrog dupina.

dobri dupin (*Tursiops truncatus*)

Kategorija ugroženosti: EN - ugrožena populacija

Ekologija: Staništa u kojima žive dobri dupini su raznolika. Mediteranska populacija je gotovo isključivo vezana za priobalne vode što je stavlja u veći rizik s obzirom na interakciju s ljudima, te sve veću fragmentaciju pogodnih staništa. Dobri dupini su vrlo prilagodljivi i oportunisti u izboru hrane. Plijen su im uglavnom pridnene ribe, manje pelagičke vrste plave ribe, te u manjoj mjeri glavonošci i rakovi.

Razlozi ugroženosti: S obzirom na malu površinu i zatvorenost Jadranskoga mora, te velik pritisak stanovništva, osobito turista ljeti, dobri dupini u Jadranu suočeni su s više uzroka ugroženosti. Onečišćenje mora, koje dolazi ponajviše s kopna u obliku različitih ksenobiotika, procesom biomagnifikacije i bioakumulacije gomila se u velikim količinama u tkivima dupina jer se oni nalaze na kraju hranidbenih lanaca i žive razmjerno dugo. Taj utjecaj ima dugoročan učinak na populaciju, smanjuje reproduktivnu sposobnost jedinka, povećava smrtnost mladunaca, smanjenje imuniteta, pogoduje pojavi bolesti, parazitskih infekcija i patoloških promjena na organima. Prekomjerni izlov morskih organizama koji dobrom dupinu služe za hranu također mu ugrožava opstanak u Jadranu. Uznemirivanje u kritičnim staništima, poglavito plovilima, fizički onemogućavaju dupine u kretanju te boravku u za njih najpovoljnijim područjima. Onečišćenje bukom koju proizvode motori plovila onemogućava im komunikaciju i snalaženje, a naročito tijekom ljetnih mjeseci. Degradacija i fragmentacija staništa (povezana s košarenjem, izgradnjom u priobalju i sl.), slučajni ulov u mreže i namjerno ubijanje, te otpad (prvenstveno plutajuća plastika, ostaci mreža i sl.) kojega dupini povremeno progutaju ili se u njih zapetljavaju i zbog toga ugibaju, daljnji su uzroci ugroženosti. Svi navedeni uzroci zajedno dovode do stvaranja malih izoliranih populacija koje bez zaštite ne mogu dugoročno opstati.

Ptice

S obzirom na ovdje prisutna staništa te uzimajući u obzir podatke ornitoloških studija izrađenih u okviru LIFE III CRO-NEN projekta (izradio Zavod za ornitologiju, HAZU), kao i Crvenu knjigu ugroženih ptica Hrvatske, šire područje Općine Dubrovačko primorje je stvarno ili potencijalno područje rasprostranjenosti većeg broja ugroženih i/ili zaštićenih ptica. Uz tablicu s popisom zaštićenih i strogo zaštićenih vrsta koje su ovdje rasprostranjene, za one najugroženije (pred izumiranjem - u kategorijama CR, EN i VU) navedeni su i osnovni podaci.

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Tablica 2. Strogo zaštićene vrste ptica rasprostranjene na području Općine Dubrovačko primorje (CR - kritično ugrožene, EN - ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, LC - najmanje zabrinjavajuće, DD - nedovoljno poznate; GP - gnijezdeća populacija, NGP - negnijezdeća populacija, ZP - zimujuća populacija, PP - preletnička populacija; Z - zaštićena vrsta)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Dodatak I Direktive o pticama
<i>Anthus campestris</i>	primorska trepteljka	LC gp	√
<i>Aquila chrysaetos</i>	suri orao	EN gp	√
<i>Circaetus gallicus</i>	zmijar	VU gp	√
<i>Clamator glandarius</i> **	afrička kukavica	EN gp	
<i>Falco biarmicus</i>	krški sokol	CR gp	√
<i>Falco peregrinus</i>	sivi sokol	VU gp	√
<i>Hippolais olivetorum</i>	voljić maslinar	DD gp	√
<i>Lullula arborea</i>	ševa krunica	LC gp	√
<i>Lymnocyptes minima</i> ***	mala šljuka	DD ngp	
<i>Numenius phaeopus</i> ****	prugasti pozviždač	EN ngp	
<i>Pluvialis apricaria</i> *	troprsti zlatar		√
<i>Sylvia nisoria</i>	pjegava grmuša		√

*zimovalica, **vjerojatno područje gniježđenja, ***vjerojatno područje rasprostranjenja za vrijeme selidbe, ****područje rasprostranjenja za vrijeme selidbe

Od ugrožene i strogo zaštićene ornitofaune koja potvrđeno ili moguće obitava na ovom području valja istaknuti slijedeće vrste:

krški sokol (*Falco biarmicus*)

Kategorija ugroženosti: CR - kritično ugrožena gnijezdeća populacija

Ekologija: Krševiti otvoreni predjeli, suhe stepe, pustinje i polupustinje. Također i suhe trnovite šikare, i druga suha otvorena staništa. Gnijezde se pretežito na liticama, rijetko na drveću ili ruševinama. Obično se gnijezde u starim gnijezdima drugih ptica (gavranova, vrana, orlova, supova i dr.), a rjeđe na golj stijeni.

Pretežito se hrane sitnim i srednje velikim pticama (do veličine golubova i grlica, a izuzetno love i veći plijen). Love i druge kralješnjake i kukce. U nekim pustinjским područjima gmazovi su vrlo važni u prehrani, a kukci su važan plijen kad su u rojevima. Često love u paru.

Razlozi ugroženosti: Lov i krivolov, intenziviranje poljodjelstva, smanjenje količine plijena zbog preintenzivnog lova.

suri orao (*Aquila chrysaetos*)

Kategorija ugroženosti: EN - ugrožena gnijezdeća populacija

Ekologija: Otvoreni predjeli pretežito s niskim raslinjem: planinski i kamenjarski pašnjaci, stjenovita područja, vrištine, polupustinje, tundra. U srednjoj i južnoj Europi pretežito u planinskim predjelima i području suhih mediteranskih pašnjaka i šikara. U prošlosti je bio rasprostranjen i u nizinskim područjima.

Razlozi ugroženosti: Lov i krivolov, intenziviranje poljodjelstva, odumiranje tradicionalnog stočarstva, smanjenje populacija srednjih sisavaca, jarebica i trčki zbog preintenzivnog lova, trovanje zvijeri, turizam i rekreativne aktivnosti.

prugasti pozviždač (*Numenius phaeopus*)

Kategorija ugroženosti: EN - ugrožena gnijezdeća populacija

Ekologija: Gnijezde se u tundri, cretovima, vrištinama i vlažnim dolinama. Tijekom selidbe i zimovanja se zadržavaju uglavnom po morskim obalama, osobito u zaklonjenim uvalama i ušćima rijeka.

Izvan sezone gniježđenja su druževni, osobito za selidbi. Gnijezde se samotni parovi, ponekad i u rahlim skupinama, pogotovo ako je zbog konfiguracije terena ili raslinja osigurana vizualna izolacija parova. Monogamni su, veze često traju i dulje od jedne gnijezdeće sezone. Gnijezdo grade na golom tlu ili u niskom raslinju.

Razlozi ugroženosti: Lov i krivolov, uništavanje plitkih muljevitih i pjeskovitih morskih obala, turizam i rekreativne aktivnosti, skupljanje školjaka.

afrička kukavica (*Clamator glandarius*)

Kategorija ugroženosti: EN - ugrožena gnijezdeća populacija

Ekologija: Obitava u otvorenim hrastovim i borovim šumama, na obradivim površinama (npr. nasadima badema) i otvorenim područjima s raštrkanim drvećem, živicama i sl.

Razlozi ugroženosti: Najvjerojatnije se radi o rubnoj populaciji, vrsta još uvijek širi areal i možda će i u Hrvatskoj uskoro postati brojnija. Zasada nije moguće utvrditi da li ju što ugrožava i u kolikoj mjeri.

sivi sokol (*Falco peregrinus*)

Kategorija ugroženosti: VU - rizična gnijezdeća populacija

Ekologija: Obitavaju na raznolikim staništima od otvorenih do šumovitih područja, u unutrašnjosti i uz more. Za lov su im potrebna otvorena područja koja često uključuju različita vlažna ili priobalna staništa. Za gnijezđenje trebaju litice, stijene ili druge strme, nepristupačne položaje (npr. tornjevi ili ruševine), a u dijelovima areala gnijezdi se i na stablima (u starim gnijezdima drugih ptica) ili na tlu.

Razlozi ugroženosti: Lov i krivolov, intenziviranje poljodjelstva, pesticidi, smanjenje populacija srednje velikih ptica zbog preintenzivnog lova, turizam i rekreativne aktivnosti.

zmijar (*Circaetus gallicus*)

Kategorija ugroženosti: VU - rizična gnijezdeća populacija

Ekologija: Obitava pretežito u područjima s toplom klimom i malo oborina što pogoduje obilju gmazova koji su zmijaru glavni plijen. Optimalno stanište su mu suha, sunčana, otvorena, kamenita, stjenovita ili pjeskovita područja ispresijecana šumama, šumarcima, makijom ili garigom.

Razlozi ugroženosti: Lov i krivolov, intenziviranje poljodjelstva, odumiranje tradicionalnog stočarstva.

voljić maslinar (*Hippolais olivetorum*)

Kategorija ugroženosti: DD - nedovoljno poznata gnijezdeća populacija

Ekologija: Obitavaju u toplim, otvorenim hrastovim šumama, šikarama, maslinicima, voćnjacima, plantažama i sličnim površinama s raštrkanim drvećem i grmljem. Na zimovalištima u istočnoj Africi obitavaju u savani i suhim grmovitim područjima. Gnijezdo grade na niskom drveću ili u grmlju. Hrane se uglavnom beskralješnjacima, a krajem ljeta i smokvama (vjerojatno i drugim voćem i bobicama). Hranu pretežito skupljaju u krošnjama drveća, također i u grmlju, ponekad i na tlu.

Razlozi ugroženosti: Bez opsežnijih istraživanja nije moguće utvrditi prave razloge ugroženosti, no najvjerojatnije se radi o zapuštanju tradicionalnog poljodjelstva i voćarstva i intenziviranju poljodjelstva.

mala šljuka (*Lymnocyptes minima*)

Kategorija ugroženosti: DD - nedovoljno poznata negnijezdeća populacija

Ekologija: Gnijezde se po vodom natopljenim cretovima, vlažnim livadama te močvarama u tundri i tajgi. Za selidbe i zimovanja borave po muljevitim rubovima lokvi, obalama potoka, rijeka i jezera, močvarama, cretovima, poplavnim površinama, taložnicama, vlažnim livadama, močvarnim slanušama i sl. Gnijezdo grade na tlu, u niskom raslinju, u niskom grmlju, često na malo izdignutim grebenima (brazdama) ili humcima okruženim vodom. Gnijezdo vjerojatno grade oba partnera. Pretežito se hrane kukcima i njihovim ličinkama, mekušcima, kolutićavcima i biljkama (uglavnom sjemenkama). Hranu skupljaju kljunom s površine tla ili ga zabadaju u meko tlo. Aktivne su najviše noću i u sumrak.

Razlozi ugroženosti: Lov i krivolov, nestajanje močvarnih područja, uništavanje nuskih muljeviti i pjeskovitih morskih obala i pripadajućih im slanuša.

Vodozemci

Prema Crvenoj knjizi vodozemaca i gmazova Hrvatske, područje Općine Dubrovačko primorje je stanište slijedećih strogo zaštićenih vrsta vodozemaca:

Tablica 3. Strogo zaštićene vrste vodozemaca na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićene, Z - zaštićene, CR - kritično ugrožene, EN - ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, LC - najmanje zabrinjavajuće, DD - nedovoljno poznate; ZZZ - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Zaštita po ZZZ	Dodatak II Direktive o staništima
Bombina variegata kolombatovici	dalmatinski žuti mukač	DD	SZ	√
Triturus dobrogicus	veliki panonski vodenjak	NT	SZ	√

Gmazovi

Prema Crvenoj knjizi vodozemaca i gmazova Hrvatske, područje Općine Dubrovačko primorje je stanište slijedećih strogo zaštićenih vrsta gmazova:

Tablica 4. Strogo zaštićene vrste gmazova na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićene, Z - zaštićene, CR - kritično ugrožene, EN - ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, LC - najmanje zabrinjavajuće, DD - nedovoljno poznate; ZZZ - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Zaštita po ZZZ	Dodatak II Direktive o staništima
<i>Emys orbicularis</i>	barska kornjača	NT	SZ	√
<i>Mauremys caspica</i> (M. rivulata)	riječna kornjača	CR	SZ	√
<i>Testudo hermanni</i>	kopnena kornjača	NT	SZ	√

riječna kornjača (*Mauremys caspica* (M. rivulata))

Kategorija ugroženosti: CR - kritično ugrožena vrsta

Ekologija: Sve vode stajaćice i tekućice, uključujući i bočate vode te umjetne lokve, jarke i kanale. U Hrvatskoj je rasprostranjena samo na području Dubrovačke-neretvanske županije.

Razlozi ugroženosti: Ubrzano mijenjanje i uništavanje staništa pogodnih za život.

Leptiri

Prema Crvenoj knjizi danjih leptira Hrvatske (u pripremi), područje Općine Dubrovačko primorje je stanište više strogo zaštićenih vrsta leptira.

Tablica 5. Zaštićene vrste danjih leptira na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićene, Z - zaštićene; CR - kritično ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, DD - nedovoljno poznate; ZZZ - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Zaštita po ZZZ	Dodatak II Direktive o staništima
<i>Glaucopsyche alexis</i>	veliki kozlinčev plavac	NT	Z	
<i>Proterebia afra dalmata</i>	dalmatinski okaš	DD	SZ	
<i>Pseudophilotes vicrama</i>	kozlinčev plavac	DD	Z	
<i>Scolitantides orion</i>	žednjakov plavac	NT	Z	
<i>Thymelicus acteon</i>	Rottemburgov debeloglavac	DD	Z	
<i>Zerynthia polyxena</i>	uskršnji leptir	NT	SZ	

Podzemna fauna

S obzirom na prisutnost odgovarajućeg staništa, ovo je područje obitavanja slijedećih predstavnika podzemne faune prema Crvenoj knjizi podzemne faune Hrvatske (u tisku):

Tablica 6. Ugrožene podzemne životinje na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićene, Z - zaštićene; EN - ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, DD - nedovoljno poznate; ZZZ - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Zaštita po ZZZ	Direktiva o staništima
<i>Spelaeocaris pretneri</i>	Pretnerova špiljska kozica	VU	SZ	kroz zaštitu staništa

pretnerova špiljska kozica (*Spelaeocaris pretneri*)

Kategorija ugroženosti: VU - osjetljiva vrsta

Ekologija: Špiljski sustavi i umjetne kaverne s protočnom vodom, te higrološki povezani izvori.

Razlozi ugroženosti: Zagađivanje podzemnih voda otpadnim kanalizacijskim vodama, skretanje podzemnih tokova, promjena razine podzemnih voda.

Alohtone vrste

Alohtone vrste su nezavičajne vrste koje prirodno nisu obitavale u određenom ekološkom sustavu nekog područja, nego su u njega dospjele namjernim ili nenamjernim unošenjem. One često negativno utječu na zavičajne vrste kao konkurenti za hranu i prostor, a često prenose parazite i bolesti koje su pogubne na zavičajne svoje. To su invazivne vrste koje predstavljaju veliki problem i

drugi su razlog smanjenja biološke raznolikosti na globalnoj razini, odmah nakon izravnog uništavanja staništa.

GEOBAŠTINA

Zaštita i očuvanje geobaštine RH regulirana je uglavnom odredbama Zakona o zaštiti prirode, ali i pojedinim odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, 151/03; 157/03) i Zakonom o muzejima (NN 142/98) (zaštita »ex situ«). Zakon o zaštiti prirode uređuje sustav zaštite georaznolikosti, odnosno minerale, sigovine i fosile. Budući je područje obuhvata Plana uglavnom krški teren, karakteriziran je bogatstvom geomorfoloških formi, kako iznad tako i ispod zemlje, što omogućuje trodimenzionalnu rasprostranjenost staništa pridonoseći njihovu bogatstvu. Također je Zakonom definirano da su svi speleološki objekti, na kopnu i u moru u vlasništvu Republike Hrvatske i dio su ekološke mreže.

Na području Općine u sklopu projekta inventarizacije špilja, Paleombla, za sada je zabilježeno 13 špilja.

1.1.2.16. Značajke kulturne baštine

Ocjena postojećeg stanja

Sagledavajući prostor koji zauzima Općina Dubrovačko primorje s aspekta zaštite naslijeđenih graditeljskih i prirodnih vrijednosti nužno se dotaknuti svih komponenata koji određuju taj prostor i danas sudjeluju u oblikovanju životne okoline čovjeka.

Najpozitivnije odlike graditeljskog nasljeđa (integritet i ravnoteža u prostoru i iskustvom stvorena obilježja arhitektonskog izraza) nisu nažalost poslužile kao pouka i kreativni poticaj današnjim graditeljima. Današnja situacija je takova da djela prošlosti se moraju boriti za svoj vlastiti opstanak i dokazati da su nerazdvojni i izuzetno značajni učesnik u oblikovanju humanog životnog prostora.

Prostorni plan je najdjelotvorniji oblik prevladavanja spontanijih procesa i sredstvo je kojim se uspostavlja racionalni odnos prema prostoru, uvažavajući i zahtjeve zaštite i unapređenja čovjekove okoline, pa je prirodno da se graditeljsko nasljeđe i njegov prirodni okvir aktivno uključi u planirane životne tokove.

Svjedoci smo stanja u prostoru čiji razvojni tokovi su započeli unatrag svega nekoliko desetljeća. Kao vrlo zaostalo područje, manje udoline omogućile su postojanje poljoprivrede koja uz vrlo veliki ljudski rad daje male prinose. Uzgaja se nešto žitarica dok su u nekim selima dosta zastupljeni vinogradi. Maslinarstvo kao grana se susreće duž cijelog Primorja. U brdskom dijelu ima nešto stočarstva i pčelarstva te uzgoja industrijskog i skupljanja aromatskog bilja. U mjestima bliže gradu razvijeno je vrtlarstvo i voćarstvo. Ovdje nisu idealni uvjeti za navedene poljoprivredne kulture već one postoje zato što ničeg drugog nema.

Primorje je dugi niz godina uglavnom ostajalo na istom nivou razvoja budući je mlađe stanovništva masovno napuštalo selo i odlazilo u razvijene centre, prvenstveno u Dubrovnik. Cijelo Dubrovačko primorje je osim Slanog depopulacijsko područje. Magistrala je ovo područje povezala s centrom i učinila pristupačnim dijelove Primorje pogodne za razvoj turizma, ali je i jače naglasila razlike među pojedinim skupinama sela.

Odljev stanovništva te stariji živalj jedno vrijeme je konzerviralo stanje u Dubrovačkom primorju tako da se danas ne osjećaju naročito loše posljedice nagle urbanizacije, iako novije izgrađeni objekti svojim gabaritima i izričajem remete osnovne postavke stoljetnih naselja. Zbijeno selo koje ima neograničeno prostora za razvoj i širenje ima tendenciju rastvaranja, nije zadržalo identitet, te je u lošijoj situaciji od okolnog krajobraza. Sela u oblikovnom smislu se unazađuju individualnim gradnjama. Zbog imovinsko-pravnih odnosa stari objekti se napuštaju, a zbog jednostavnosti i današnjeg običaja gradnje gradi se u betonu.

Općinsko središte naselje Slano obrađeno je kroz Urbanistički plan uređenja Slano u kojem je segment graditeljske baštine obrađen za područje njegova obuhvata.

Potrebno je naglasiti da je sadašnje stanje očuvanosti, istraženosti i zaštite kulturno-povijesnog nasljeđa na području Općine Dubrovačko Primorje općenito nezadovoljavajuće. Nedostaje financijskih sredstava za održavanje i investicijsko održavanje, specijalizirane institucije su nedovoljno ekipirane, istraživanja se ne provode sustavno (a posebice istraživanja izvorne arhivske građe i arhitektonska snimanja kulturno-povijesnih cjelina). Protek vremena od preventivne zaštite do trajne zaštite je predug, inspekcijsko postupanje je nedovoljno učinkovito, i naposljetku, razina edukacije o značaju kulturno-povijesnih dobara na vrlo je niskoj razini. Situacija u kojoj se danas nalaze kulturno-povijesne cjeline sela Dubrovačkog primorja duboko je povezana s razvojem i trenutkom suvremenog života, a vrlo jasno se očitava i nedostajući stupanj identifikacije stanovništva s kulturnim toposom.

Potrebno je istražiti i dokumentirati sva sela Dubrovačkog primorje i to njihovu strukturu i tipologiju koja bi mogla dati varijante rješenja daljeg širenja pojedinog sela u uvjetima današnjeg ponovnog interesa za boravak na selu i sve prisutniji seoski turizam, te pronaći smjernice za rast i usavršavanje fizionomije sela.

Sva razdoblja ljudske povijesti, od prapovijesti do danas, ostavila su materijalne tragove u prostoru Dubrovačkog primorja. Povijesni razvoj kroz stoljeća donosio je različite oblike intervencija u prostoru, ali je za navedeni prostor karakteristično da svaka nova epoha nije u potpunosti negirala ostvarenje i tragove prethodnih razdoblja. Kroz stoljeća se više čuvalo, popravljalo, adaptiralo i nadograđivalo, nego što se rušilo i iznova gradilo. Nadalje, ostvarenja svake nove epohe nisu veličinom i tehnikom izvedbe u kontrastu s naslijeđenim. To se prvenstveno odnosi na etnološko/urbanističko naslijeđe i organizaciju agrarnog područja, gdje mjestimično uočavamo tisućljetni kontinuitet izgradnje i transformacije prostora, ali uvijek na temeljima i u okvirima koji su povijesno zadani.

Analizom promjena prostornog stanja i odnosa u posljednjih pedesetak godina mogu se ustanoviti slijedeći uzroci degradacija:

- Degradacijski procesi uzrokovani urbanizacijom tijekom 20. stoljeća
Kao posljedica odljeva stanovništva na obalu odnosno u gradsko središte Dubrovnika, poboljšanih sanitarnih i radnih uvjeta te produljenja prosječne dužine života stanovništva, urbanizacija poglavito litoralnog područja tijekom druge polovice 20. stoljeća bitno je izmijenila način života i rada u povijesnim ruralnim, kao i poluurbanom cjelini naselja Slano. Razlog tome je brza izmjena industrijskih tehnologija tijekom proteklih 100 godina, uvođenje potpuno novih sustava komunikacija, povećana sposobnosti potrošnje stanovništva te znatni porast broja društvenih institucija zbog čega dolazi do znatnih promjena u izgradnji objekata koji rastu volumenom i visinom. Mijenja se tehnologija građenja (poglavito od početka 20. stoljeća), a planiranje korištenja prostora postaje složenije nego ikada dotad. Tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća dolazi do ekspanzije izgradnje van matičnog naselja (Ratac), pri čemu se generira potpuno novo naselje bez ikakve društvene infrastrukture dok proces funkcionalne degradacije centralnog naselja napreduje. Povijesno središte naselja sve više propada (Banići, Slađenovići, Grgurići, Slano), mijenjaju se vlasnički odnosi, napuštaju se kuće u zabačenim selima, a grade se nove uz obalu.
- Degradacijski procesi uzrokovani deagrarizacijom u drugoj polovici 20. stoljeća.
Procesi deagrarizacije, povezani s političkim i ekonomskim migracijama u periodu iza drugog svjetskog rata, uzrokovali su napuštanje tradicionalnog poljodjelstva. Potpuno se mijenja reformama u periodu 1945 - 1954, a kraj zadugarstva i stvaranje kolektivnih oblika gospodarenja agrarnim resursima dovode do viškova radne snage na selu i daljnje depopulacije, koja nije zaustavljena do današnjih dana, iako je proces deagrarizacije praktično dovršen. Neposredni rezultat gore navedenih procesa je naselje u stanju zapuštenosti i visokoj fazi destrukcije, zapuštanje tradicionalnih kulturnih i obrednih svečanosti, što dovodi do zapuštanja i znatnog dijela sakralnih objekata van naselja, te velikog dijela utilitarnih objekata koji su se koristili u vrijeme poljskih radova ili ispaše.
Naposlijetku, potrebno je naglasiti da je cjelokupna urbana zona naselja Slano zahvaćena procesom primarne ili sekundarne urbanizacije s temeljitom izmjenom gospodarenja agrarnim resursom te vrlo znatnim izmjenama u morfologiji naselja i tipologiji objekata, i to u smjeru rasipanja forme naselja te introdukcije čisto urbanih formi i suvremenih materijala u arhitektonskom izričaju. Neposredna posljedica navedenih procesa je gubitak identiteta naselja
Osamljene crkve pretvorene su u ruševine, nikle su nove izvan gradske ceste, a seoski putovi i staze su napušteni ili uništeni; alat i prijevoz iz svakodnevnog života danas nije u upotrebi: terasaste strukture seoskog krajolika negdje su gotovo uništene, sa kulturama koje su većinom zapuštene između neobrađenih polja i podivljalih maslina i izniklih borova.
- Degradacijski procesi uzrokovani bespravnom izgradnjom s kraja 20. stoljeća
Bespravna izgradnja je pojava koja se počela znatno očitovati već od šezdesetih godina 20. stoljeća, kada je kupovna moć stanovništva i potreba za povremenim rekreativnim boravkom na moru dovedena u disproporciju u odnosu na potražnju turističkih sadržaja s glavnih emitivnih tržišta. U tom periodu, u ovim u područjima vrlo osjetljivih ambijentalnih vrijednosti nastaju kolonije objekata bespravne izgradnje trajnog ili sezonskog karaktera, vrlo često i na arheološkim lokalitetima
Posebno je važno naglasiti da bespravna izgradnja, budući nekontrolirana u smislu utjecaja na prividno "nevidljive" vrijednosti prostora, najčešće uništava arheološki fundus. Naposlijetku, takva izgradnja malih i građevinski bezvrijednih objekata u potpunosti mijenja karakter krajolika.

Općenito gledajući može se utvrditi ugroženost ukupnog fonda kulturno povijesnog nasljeđa. U izuzetno teškom stanju su brojne povijesne građevine, ruševine svih grupa i vrsta te arheološki lokaliteti pojedinačno i u kompleksima, bez obzira na njihov značaj i smještaj. U najtežem je, pak, stanju kultivirani agrarni/ruralni krajolik koji je praktično nezaštićen i vrlo osjetljiv.

Povijesna bilješka

Područje današnje Općine Dubrovačko primorje najvjerojatnije kontinuirano od prapovijesti, sa sačuvanim kasnijim kulturnim nasljeđem kao svjedočanstvom neprekidnog čovjekovog egzistiranja na ovom prostoru.

Pretpostavljeni neolitski lokalitet Špilja zapadno od naselja Đonta Doli, trebao bi unijeti više svjetla u neolitsko razdoblje tretiranog područja.

Brončano i željezno razdoblje prepoznaju se po gradinama i grobnim kamenim humcima (tumulima), a datiraju se II. i I. tisućljeće prije Krista. Oni su materijalni ostaci Protoilira i Ilira koji svoja staništa odabiru na povišenim mjestima iznad kraških polja. Nova "naselja"- na uzvisinama nazivaju se gradinama koje se očitavaju preko utvrda građenih tehnikom suhozida pomoću velikih kamenih blokova. Prapovijesne gradina na području Dubrovačkog primorja zastupljen su na lokalitetima: Veliki Lukovac-Topolo, Gradac-Ošlje, Sutvid-Smokovljani, Stara straža Gornji Zaton, Gradina Trnova, Oštri Gradac, Gradina-Slano i Đuraševa gomila- Gornji Majkovi.

Prapovijesne kamene gomile (tumuli) evidentirane su na lokalitetima: Gomile-Imotica, Sokolova gruda-Topolo, Gomile-Ošlje, Mjenovići-Topolo, Rudine-Lisac, Gomile- Mravinca, Kuk- Majkovi.

Antičko i kasnoantičko razdoblje evidentirano je na više lokaliteta: Neljet grad-Imotica, Topolo, crkva sv. Martina Čepikuće i Slano.

Najznačajniji predromanički sakralni lokalitet s ovog područja je tzv. "Rotonda" koji je usamljeni primjer osmerokohne artikulacije korpusa. Nalazi predromaničke skulpture evidentirani su još u Topolome i Slanome.

Kasnosrednjovjekovno razdoblje ponajviše se očituje preko nekropola stećaka primjerice: Topolo, Bistrina Stupa, Čepikuće i dr. Od sakralnih građevina crkva sv. Jerolima i sv. Petra u Slanomu, sv. Ane u Podimoču, sv. Frana u Majkovima i dr. Neke od ovih crkava su barokizirane, ali trusnost ovog područja mnoge je sakralne građevine izbrisalo iz karte prethodnih razdoblja baš kao što ih je i zadnji potres u Primorju, neke gotovo do temelja urušio.

Stanje evidencije i pravne zaštite kulturnih dobara

Temeljem Zakona o očuvanju i zaštiti kulturne baštine (NN 69/99, 151/03) u Registar nepokretnih spomenika kulture u Listu zaštićenih kulturnih dobara, te u Listu preventivno zaštićenih dobara do sada je upisano 16 zaštićenih te jedno preventivno zaštićeno kulturno dobro s područja Općine Dubrovačko Primorje. Relativno novi datum Zakona te množina kulturnih dobara koje treba upisati u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske rezultat su malog broja do sada upisanih dobara u pojedine Liste.

Stoga oslanjamo se na podatke i evidenciju Ministarstva kulture - Uprave za zaštitu kulturne baštine - Konzervatorskog odjela u Dubrovniku, dobivenim za potrebe ovog Plana kao i na rekognosciranje terena izvršenog također za potrebe ovog Plana.

Prema tim ukupnim podacima na području Općine Dubrovačko primorje, ima 18 zaštićenih/registriranih spomenika kulture, zatim 50 kulturno dobro za koje postoji rješenje o preventivnoj zaštiti, te 160 evidentiranih dobara.

Tablica 6. - UKUPNI BROJ KULTURNIH DOBARA NA PODRUČJU OPĆINE

Kategorija zaštite	Broj dobara
Zaštićeni temeljem Zakona /Registrirani	18
Preventivno zaštićeni temeljem Zakona / Rješenjem o preventivnoj zaštiti	50
Evidentirani	160
Ukupno	228

Kulturni krajobraz

Prostor Dubrovačkog primorja ima karakterističan - dramatičan krajobraz. Krajobraz nam je važan jer je to mjesto gdje se odvija naš svakodnevni život, krajobraz svjedoči kako su naši preci i pokoljenja prije njih koristili zemlju. Osnova mu je priroda, a nadopunjen je poviješću ljudskog roda.

Cilj nam je da se brinemo za sve krajobraze kroz procese prepoznavanja, evaluacije, zaštite, rukovođenja i planiranja.

Svaki je krajobraz jedinstven, ima različit karakter koji proizlazi iz morfologije zemljišta, sastava zemlje i raslinja, načina uporabe zemljišta, rasprostiranja ljudskih naselja i drugog, jer on može postati glavni razlog privlačenja posjetitelja, jer stvara osjećaj mjesta ("genius loci").

Krajobraz objedinjuje prirodne i kulturne čimbenike u zajedničku cjelinu. Svjedoci smo da je dobar dio krajobraza Dubrovačkog primorja očuvan ali zapušten. Djelomično on je oštećen neodgovarajućom izgradnjom, gubitkom prirodnih kvaliteta - požarima, erozijom i ostalim čimbenicima.

Karakteristični potezi osobito vrijednih - prirodnih krajobraza su:

- Priobalje,
- Slanska draga,
- kraška polja i vrtače,
- kraški predjeli - visoravan i
- kraški predjeli uzvisine.

To su veoma artikulirani prostori s obiljem prirodnih raznolikosti i čovjekom stvorenih vrijednosti koje zajedno čine neprocjenjivo vrijednu prirodnu i kultiviranu krajobraznu osnovu.

Dubrovačko primorje na ovim prirodnim cjelinama tvori uz formirana naselja osobito vrijedan predjel - kulturni krajobraz, gdje se izmjenjuju predjeli izgrađenih struktura s prirodnim terenom, vegetacijom i oblicima reljefa, te obrađenog polja kao i s obalom i morem. Prirodni krajobraz, na obali i na padinama nekada uglavnom obrastao vazdazelenom vegetacijom, danas požarima i erozijom je pretvoren u mjesečev pejzaž. Izmjenjuju se dramatične vizure u kontrastu ekstremnih kraških uzvisina i kraških polja i visoravni te uzvisina, visoravni i mora.

Razgledajući sve zakutke prostora Dubrovačkog primorja spoznajemo kako je Dubrovačko primorje dio Dubrovačkog nasljeđa u domeni oblikovnog izraza. Tako i ovdje pronalazimo specifičnu graditeljsku osnovu ruralnih naselja Dubrovačke republike - tipološku osobitost, kao i dijelove gradske arhitekture (gospodski ljetnikovci/gospodarski objekti, knežev dvor, samostan, crkva) što sve svjedoči o konstanti kulturnog i civilizacijskog hoda i uspona ovog područja kao dijela cjeline Dubrovačke Republike kroz povijest.

Svojim smislom za red i marljiv rad, seljak je pobijedio škrtu prirodu poštujući prirodne granice, obrađujući polja sve do kraških rubova, napravio terase uokolo polja, zasadio vinograde pa masline koji ograđuju suhozidi iscrtavajući tako čarobne oblike na obradivoj zemlji koja je obogaćena i pretvorena u jedinstven krajolik, te plitke ograde za buhač na dijelu zemlje koji nije bio pogodan ni za što drugo. Potreba za očuvanjem prirodnog ili povijesnog nasljeđa postala je nužnost.

Krajolik sa geografskog stanovišta jest *panoramski pogled s određenog mjesta na dio zemljine površine* - obrisi, opsezi, cjelokupnost njihovih boja, njihov prostorni razmještaj i veličina, percepcija je popraćena emotivnim dojmom, tako da je sud što ga svi iznose o nekom vidiku vidno estetske naravi.

Krajolik je sve ono što vidimo, dakle svijet koji nas okružuje. Krajolik sadrži povijest, on u sebi, u svojim oblicima ima tu vremensku dimenziju. Tako ćemo uz prvu zadivljenost što ga u nama izaziva neko zapaženo otkriće, dodati nove zadivljenosti otkrivajući odnose na kojima počiva taj krajolik.

Ruralni krajolik je općenitiji izraz od agrarnog ili ratarskog krajolika. Pod njim se podrazumijeva sve što pripada selu - krajolici obrađenih polja, kuće za stanovanje i korištenje, putovi koji vode do obrađenih parcela, šume i divlje raslinje, seoska gospodarstva, zaseoci i sve što oni uključuju (stambeno-gospodarske komplekse, gospodarske komplekse - pojate s gumnima, mlinice, lokve, administrativnu infrastrukturu itd). To je zaokružen krajolik kojeg je moguće upoznati tek nakon analize svih elemenata, obuhvaćanjem njegovog cjelokupnog sadržaja i složenih spona s urbanim prostorom.

S druge strane krajolik određuju i fizički uvjeti (klimatski i pedološki uvjeti te geomorfološka obilježja), zatim biološki odnosi (biološki odnosi kod uzgajanih biljaka, odnosi među biljkama u kulturama, neprijatelji uzgajanih biljaka) i antropijski čimbenici (demografski i biopsihološki čimbenici, tehnički čimbenici - općenito stanje tehnike i posebno stanje agrotehnike, politički čimbenici i neposredni ekonomski čimbenici (raspoloživost ratarskog zemljišta i razmjere njegove iskoristivosti, raspoloživost poljodjelstva i prostorne oblike njegove iskoristivosti) kako bi se procijenio kapital, geo-agrarne posljedice njegove uporabe, odredili odnosi među oblicima ekonomije, položaj tržišta, cijene proizvoda s jedne i agrarni krajolik s druge strane.

Pojam kulturno, kulturnog dobra ne mora podrazumijevati «visoku» kulturu, potrebno je uvesti nov i širi značaj pojma kulturno dobro njezinim antropološkim značenjem, općom vrijednošću koja obuhvaća ponašanje jedne zajednice, cjelokupnu međuljudsku komunikaciju, norme društvenog djelovanja i iz nje proizlazeće odnose.

Činjenica da povijesni teritorij, nastao stoljetnim radom tisućama zajednica koje su doslovno izgradile krajolik, valja smatrati jedinstvenim i univerzalnim dobrom, umjesto skupom izdvojenih, više ili manje zanimljivih osobitosti, nije još u cijelosti prihvaćena. Trud milijuna radnika i graditelja - anonimnih jedino za službenu historiografiju i stanovnike velikih gradova - potisnut je na sporedno područje: među proizvode kultura koje su s vremena na vrijeme označavane nižim (nisu ih stvarali arhitekti), siromašnim, marginalnim, bez povijesti (jer se smatralo da im nedostaje značajne unutrašnje evolucije).

Tek odnedavno, pravilnim korištenjem resursa onih disciplina koje se bave teritorijalnim istraživanjem, moglo se započeti s ispravljanjem nepravde učinjene pučkom i seoskom svijetu. U posljednje vrijeme postalo je rašireno i značajno zanimanje za ruralno graditeljstvo, pokazan je veći senzibilitet prema zaštiti tog graditeljskog nasljeđa kojem se donedavno nije pridavala nikakva vrijednost.

Ruralni krajolik puno je teže očuvati s obzirom da zauzima znatno širi prostor od jednog zdanja i posebno što se isprepliću sa sadašnjom izgradnjom. Temeljni je problem što je u odnosu na očuvanje i zaštitu nekog dobra koje se više ne stvara, izostalo njegovo opće poznavanje, a ono je nužno za budući zahvat i temelj je za neku vrstu sustavnog «inventara» pojedinih ugroženih dijelova okoliša koji, ako ih promatramo kao resurse i iskoristivo nasljeđe mogu preuzeti na sebe ključnu ulogu u gospodarskom razvoju. Površina kultiviranog krajobraza Dubrovačkog primorja zauzima cca 6.130 ha.

1.1.3. PLANSKI POKAZATELJI I OBVEZE IZ DOKUMENTA PROSTORNOG UREĐENJA ŠIREG PODRUČJA I OCJENA POSTOJEĆIH PLANOVA

Definiranje ciljeva i interesa lokalne samouprave i stanovništva općine Dubrovačko primorje u polaznim osnovama ovoga Plana potrebno je bilo uskladiti s interesima državnog i županijskog značaja.

Stoga su se pri određivanju prostornog razvoja područja općine Dubrovačko primorje morale uzeti u obzir obveze proizašle iz dokumenta prostornog uređenja šireg područja, a to je prvenstveno Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije. Njime su dane osnovne smjernice prostornog razvoja koje se odnose i na područje općine Dubrovačko primorje, te su određeni zahvati u prostoru od državnog i županijskog značenja, čije su dispozicije i uvjeti uređenja i korištenja detaljnije određene ovim Planom.

1.1.3.1. Prostorni plan Dubrovačko-neretvanske županije

(„Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije“, broj 6/03., 3/05., 3/06. i 7/10.)

Uvažavajući smjernice Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije (Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije, br. 6/03, 3/05, 3/06 i 7/10) /PPDNŽ/, te potrebe Općine Dubrovačko primorje, kod izrade Prostornog plana uređenja Općine Dubrovačko primorje uvažavala su se slijedeća prostorno-razvojna i planska usmjerenja, te obveze proizašle iz odredbi za provođenje Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije:

Osnovna organizacija prostora

Prostor Županije rasčlanjen je u nekoliko prostorno-funkcionalnih cjelina. Tako se područje općine Dubrovačko primorje prema prirodnim obilježjima svrstava u priobalno područje, a prema zemljopisnom položaju u kontinentalno područje. U odnosu na svoj smještaj u Državi Općina pripada u pogranično područje.

Temeljem geomorfološke rasčlambe kopnenog dijela obalnog područja, batimetrijskih, fizikalno-kemijskih i bioloških značajki izdvojeno je na području Općine područje Malostonskog zaljeva.

Gospodarske djelatnosti

PPDNŽ na području Općine utvrđen je smještaj postojećih i planiranih gospodarskih sadržaja prema pretežitoj namjeni.

Budući razvitak gospodarstva Općine Dubrovačko primorje ogleda se u razvitku određenih vrsta industrije (u zaleđu), turizma i poljodjelstva koje su u dosadašnjem razdoblju imale značajan udio u gospodarskoj strukturi ovog područja.

Zbog sirovinske osnove područja, realno je očekivati razvitak prerađivačkih kapaciteta - prerađu aromatskog i ljekovitog bilja, proizvodnju eteričnih ulja, prerađu maslina i proizvodnju maslinovog ulja, prerađu i konzerviranje ribe i ostalih morskih proizvoda (marikultura), obnovu proizvodnje vađenja i obrade kamena (Visočani - Smokovljani) i otvaranje pogona građevinske industrije.

Predviđa se jačanje gospodarske važnosti općinskog središta Slano i dobivanja statusa jačeg središta rada i naselja gradskog obilježja, naselja Banići s naglašenom proizvodnjom i značajkama lokalnog uslužnog središta (poljodjelstvo, eksploatacija i prerađivačko središte (maslinarstvo, voćarstvo).

Komparativne prednosti Dubrovačkog primorja kao preduvjet intenzivnijeg gospodarskog razvitka od prosjeka Županije su u povoljnom geoprometnom položaju, graničnom položaju i u postojanju slobodnih nenaseljenih površina pogodnih za razvitak proizvodnih pogona u funkciji turizma, smještaj servisnih zona itd.

Proizvodna namjena**Građevinska područja izdvojene gospodarske namjene izvan naselja pretežito I - industrijske ili mješovite industrijsko-poslovne (I, K):**

Općina	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/ plan	ZOP
Dubrovačko primorje	Imotica	Imotica	I2	1,0	pt	ne
	Štedrica	Štedrica	I2, I3	8,0	pt/pl	ne
	Smokovljani-Visočani	Smokovljani-Visočani	I2	18,0	pt/pl	ne
	Visočani	Visočani	I2	6,0	pt/pl	ne
	Visočani II	Visočani	I2	6,0	pt/pl	ne
	Podimoč	Rudine	I1, K5	70,0	pl	ne
		Mironja	I4	3,0	pt	ne
UKUPNO				112,00		

Napomena: Vrste i površine zona su okvirnog karaktera te će se detaljnije utvrditi u PPUO/G.

Poslovna namjena

Izdvojena građevinska područja izvan naselja gospodarske namjene pretežito K - poslovne namjene:

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Općina	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/plan	ZOP
Dubrovačko primorje	Banići	Banići	K5	33,0	pt/pl	da
	Trnovica, Točionik	Lučino razdolje	K4	58,0	pl	ne
	Slano	Smrijek	K4	1,0	pl	ne
		Kučalin do	K4	1,0	pl	ne
UKUPNO				93,00		

Napomena: Vrste i površine zona su okvirnog karaktera te će se detaljnije utvrditi u PPUO/G.

Eksploatacija mineralnih sirovina

Izdvojena građevinska područja izvan naselja gospodarske namjene E - eksploatacija mineralnih sirovina

Općina	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/plan	ZOP
Dubrovačko primorje	Visočani	Visočani	E3 (TGK)	25,82	pt/pl	ne
	Podimoč	Mironja	E3 (AGK)	28,72	pt/pl	ne
	Mravinca	Mironja II	E3 (AGK)	12,46	pl	ne
UKUPNO				67,00		

Istražni prostori mineralnih sirovina u Županiji su:

Općina	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Post/plan	ZOP
Dubrovačko primorje	Trnova	Vjetreno	TGK	pl	ne
	Visočani	Smokovljani	AGK	pl	ne
	Topolo	Topolo	AGK	pl	ne
	Stupa/Ošlje	Stupa/Ošlje	AGK	pl	ne
	Trnovica	Trnovica	AGK	pl	ne
UKUPNO					

Ribarstvo i marikultura

Općina/Grad	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/plan.
Dubrovačko primorje	Stupa	Bistrina (Malostonski zaljev)	IC, H1	225,80	pt
	Stupa	Bistrina* (na kopnu)**	IC, H4	3,5	pt/pl
UKUPNO				229,30	

Za sve navedene lokacije marikulture kopneni dio građevinskog područja odredit će se po potrebi u PPUO/G.

* građevinsko područje razvojno-istraživačkog centra marikulture u uvali Bistrina uz građevinsko područje naselja Stupa namijenjeno je smještaju građevina Razvojno-istraživačkog centra za marikulturu IC, te prateće ugostiteljske građevine (restoran) i sadržaja vezanih uz uzgajalište školjaka u tom akvatoriju.

** Izuzetno za područje Malostonskog zaljeva dozvoljava se na lokalitetu Bistrina u Općini Dubrovačko primorje planiranje dodatnih sadržaja (prodaja, degustacija, muzejsko-izložbeni prostor, turistički obilasci farmi i centra) uz obvezu ishođenja suglasnosti Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu prirode.

Ugostiteljsko-turistička namjena

Izdvojena građevinska područja (izvan naselja) ugostiteljsko-turističke namjene

Općina	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Kapacitet	Post/plan	ZOP
Dubrovačko primorje	Slano	Hotel Osmine	T1	11,0	900	pl	da
	Podimoč	Uvala Smokvina	T2 i T3	4,0	300	pt	da
	Podimoč-Banići	Budima	T1 i T2	16,0	1700	pl	da
	Banići	Rat	T1 i T2	22,0	2200	pl	da
	Doli	Sestrice	T1 i T2	40,0	3500	pl	da
UKUPNO				93,00	8600		

Općina	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Kapacitet	Post/plan	ZOP
Dubrovačko primorje	Doli	Rudine	R1*	Zona u istraživanju		pl	ne

T* - Lokacije u istraživanju - Mogu se u prostornom planu uređenja Općine planirati samo kao zone u istraživanju.

Za sve zone kao preduvjet provođenja IDPPDNŽ obvezatno je izraditi stručnu podlogu vrednovanja prostora (krajolika, kulturne i prirodne baštine, mogućnosti infrastrukturnog opremanja i sl. - Kriteriji za planiranje turističkih predjela obalnoga područja mora izrađeni od strane Savjeta prostornog uređenja Države). Za sve zone namjena će se definirati u postupku izrade stručne podloge

R1* „zona u istraživanju“ radi blizine Posebnog rezervata „Malostonski zaljev i Malo more“ te mogućeg značajnog utjecaja na obilježja posebnog rezervata zbog kojih je zaštićen. Prilikom slijedećih Izmjena i dopuna PPDNŽ istražiti mogućnost premještanja na lokaciju Sestrice.

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Luke nautičkog turizma državnog značaja

Općina	naselje	naziv/lokalitet	Kapacitet (broj vezova)	Post/ plan
Dubrovačko primorje	Kručica	Luka - suha marina	do 400	pl
	Doli	Sestrice	do 400	pl

Luke nautičkog turizma županijskog značaja

Općina Dubrovačko primorje	naselje	naziv/lokalitet	Kapacitet (broj vezova)	Post/ plan
Do 200 vezova	Slano	Slano	do 200	pl
Do 100 vezova	Kručica	Luka-Kručica	do 100	pl

Športsko-rekreacijska namjena R

Utvrđena su slijedeća izdvojena građevinska područja izvan naselja sportske namjene:

Općina/Grad	Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/ plan	ZOP
Dubrovačko primorje	Podimoč - Doli - Lisac	Rudine	R1*			
	Topolo	Vjetreni mlin	R5	1,5	pl	ne
	Slano	Slađenovići	R4	23,0	pl	da
		Mješnice	R4	4,0	pl	da
UKUPNO				28,5		

Napomena: Vrste i površine zona su okvirnog karaktera te će se detaljnije utvrditi u PPUO/G.

Poljoprivreda

PPDNŽ na području općine Dubrovačko primorje određene su dva tipa poljoprivrednog tla: vrijedno poljoprivredno tlo (oznaka P2) i ostala poljoprivredna tla (oznaka P3). Vrijedna poljoprivredna tla predstavljaju prostori Topolskog polja, Lisačkog polja i Majkova, polja ispod naselja Čepikuće i Majkovi, te vrijednih obradive površine uz druga naselja rezervirane isključivo u poljoprivredne svrhe.

Namjena ovog poljoprivrednog tla može se promijeniti samo u slučaju:

- kad nema niže vrijednoga poljoprivrednog zemljišta,
- kada je utvrđen interes za izgradnju građevina koje se prema posebnim propisima grade izvan građevinskog područja (potrebe oružanih snaga, odnosno obrane, izgradnja prometne, energetske i ostale infrastrukture, osnivanja i proširivanja groblja, odlaganja otpada, ako za to ne postoje drugi pogodni prostori, izgradnje građevina za obranu od poplave, odvodnjavanje i navodnjavanje, uređivanje bujica i zaštita voda od zagađivanja)
- pri gradnji gospodarskih građevina namijenjenih isključivo za poljoprivrednu djelatnost i prerađivanje poljoprivrednih proizvoda

Na priobalnom području, a napose na području općine Dubrovačko primorje treba poticati uzgoj aromatičnog bilja - kadulje i razvoj pčelarstva.

PPDNŽ su predviđeni poljoprivredni centri u tri reda, pa je tako općinsko središte, Slano predviđeno kao centar II. reda za opsluživanje poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava u najbližoj okolici zajedničkim servisima.

Šumarstvo

Šumarstvo na ovom prostoru kao gospodarska djelatnost ima osnovno značenje u očuvanju i pojačanoj zaštiti šumskog fonda.

Lovstvo

U prostornim planovima uređenja gradova/općina definirat će se granice lovnih područja tako da lovište ne obuhvati:

- neizgrađeno i izgrađeno građevinsko zemljište te površine na udaljenosti do 300 m od naselja
- javne prometnice i druge javne površine uključivši i zaštitni pojas.

Zabranjeno je ustanovljenje lovišta:

- na zaštićeni dijelovima prirode ako je posebnim propisima u njima zabranjen lov,
- na moru i ribnjacima s obalnim zemljištem koje služi za korištenje ribnjaka,
- u rasadnicima, voćnim i loznim nasadima namijenjenim intenzivnoj proizvodnji te pašnjacima ako su ograđeni ogradom koja sprječava prirodnu migraciju dlakave divljači,

- na miranim površinama i sigurnosnom pojasu širine do 100 m,
- na drugim površinama na kojima je aktom o proglašenju njihove namjene zabranjen lov.

Društvene djelatnosti

PPDNŽ predviđeno je razvijanje planiranog sustava središnjih naselja do 2015. godine, te u skladu s tim i razmještaj središnjih funkcija. Predloženim sustavom središnjih naselja općinsko središte Slano definirano je kao lokalno središte.

Uvjeti utvrđivanja građevinskih područja

Granice građevinskih područja utvrditi će se prostornim planovima uređenja općina/gradova na temelju detaljne analize demografskog i gospodarskog potencijala, određenih prostornih pokazatelja i iskaza površine izgrađenog i neizgrađenog dijela, uvažavajući sljedeće smjernice:

- ispitati mogućnost gradnje unutar postojećih granica građevinskog područja, a posebno unutar nedovršenih dijelova te u odnosu na kapacitet postojeće infrastrukture,
- povećati površinu građevinskog područja samo ako je iscrpljena mogućnost gradnje unutar postojećih granica tih područja i na temelju argumentiranih razvojnih potreba (porast broja stanovnika, središnje funkcije, razvoj gospodarstva), koje prati program izgradnje i uređenja zemljišta, a prijedlozi za povećanje moraju sadržavati podatke o iskorištenosti postojećeg građevinskog područja, osobito kada je neizgrađena površina veća od 10% ukupne površine građevinskog područja,
- prilagoditi gustoću stanovanja i gustoću stanovništva prema tipu naselja sukladno pripadnosti prostoru određenom u ovim Provedbenim odredbama,
- oblikovati građevinska područja primjereno geomorfološkim značajkama kao naseljsku cjelinu, odvojeno od druge takve cjeline.

Zauzetost prostora se preporuča najviše 300 m²/st pri čemu se uzima u obzir izgrađena cjelina i kompaktni dijelovi naselja unutar građevinskog područja, bez poljoprivrednih, te šumskih i vodnih površina koje nisu u funkciji naselja.

Područje naselja Slano te ostali dijelove obalnog područja Općine Dubrovačko primorje pripadaju **Prostorima niskog intenziteta korištenja koji su** su ekstenzivno izgrađena područja s malim brojem ili bez stalnog stanovništva, vrlo niskog ili nikakvog standarda komunalne infrastrukture i opreme, najčešće bez valjane prostorne organizacije cjelina koje bi odredile identitet naselja ili njegovog dijela. Zauzetost obalne crte je nesrazmjerno visoka i u odnosu na druge pokazatelje pokazuje izrazito neracionalno zaposjedanje obale. Obilježava ih nizak postotak zaposjedanja obale, uz relativno veliku gustoću naseljenosti unutar postojećih tradicionalnih aglomeracija:

U tim prostorima, odnosno u općinama gdje je postotak izgrađenosti prostora veći od postotka izgrađenosti Županije (6,1%), ne mogu se povećavati postojeća građevinska područja niti utvrđivati nova, bez obzira na njihov smještaj.

Uređenje obalnog područja temeljiti će se na sljedećim osnovnim smjernicama:

- planirati i provoditi izgradnju i uređenje prostora tako da se očuvaju prirodne, kulturne i tradicijske vrijednosti obalnog i zaobalnog krajolika te provoditi mjere za sanaciju ugroženih i vrijednih područja prirodne i graditeljske baštine,
- povećati, ako je nužno, građevinska područja gradova i naselja smještenih u obalnom području uz morsku obalu ili ušća vodotoka, u pravilu na prostorima udaljenim od obale, a samo iznimno uz obalu, da se izbjegne neprekinuta izgrađena dužobalna zona,
- osigurati dostupnost obali i javni interes za korištenje tog prostora za rekreaciju i pomorske djelatnosti te provoditi osobito mjere očuvanja prirodnih plaža,
- temeljiti na funkcionalnim kriterijima i prirodnim uvjetima cjelovito uređenje i zaštitu obalnog područja kao i pomorskog dobra na kopnu, tako da se osigura cjelovitost planskog obuhvata i korištenja prostora pojedinih morfoloških jedinica,
- očuvati značajke otoka, otočića i hridi s pretežito ili potpuno prirodnim ambijentom mora i namijeniti prvenstveno istraživanju i ograničenom, isključivo rekreativnom posjećivanju, bez mogućnosti formiranja građevinskih područja.

Određuju se kriteriji za veličinu, prostorni razmještaj i oblik građevinskih područja.

Dimenzioniranje građevinskih područja naselja temeljiti će se na projekciji broja stanovnika Županije 2015. godine koja iznosi 125 000-135 000 stanovnika. Veličine središnjih naselja osnova su za planiranje na razinama općina i gradova kao i za dimenzioniranje pojedinih sadržaja javnih funkcija. Procjenjuje se sljedeći broj stanovnika i gustoća stanovništva središnjih naselja Županije:

Definicija središta	Naselje	Optimalna veličina naselja 2015.g. (broj stanovnika)	Gustoća stanovništva 2015.g. (stanovnika/ha)
Lokalno središte	Slano	1.000 - 1.500	10 - 15

Gustoća stanovništva (G_{nst}) - odnos broja stanovnika i površine obuhvata plana (građevinsko područje naselja)
 Specifičnost grada Ploča je u velikom lučko-gosposdarstvenom kompleksu unutar građevinskog područja naselja

Za razvoj gradova i ostalih naselja određuje se primjerenim sljedeći pravac preobrazbe:

- infrastrukturna rekonstrukcija za prijelazna područja (naselje Slano)
- revitalizacija za ruralna područja i ostala naselja u Županiji (manja naselja i sela).

Za male gradove i naselja s gradskim obilježjima (Cavtat, Opuzen, Ston te potencijalno Orebić i Lastovo - područna središta) kao i lokalna središta (Slano, Trpanj, Lumbarda, Zaton i Srebreno - inicijalna razvojna žarišta unutar urbanog područja te Babino Polje, Janjina, Smokvica, Kula Norinska, Otrić Seoci, Mlinište i potencijalno Vlaka - inicijalna razvojna žarišta ruralnog prostora) predlaže se urbanizacijski proces provoditi kombinacijom postupaka za reurbanizaciju, revitalizaciju i infrastrukturnu rekonstrukciju.

Prilikom planiranja prostora u planovima užih područja zabranjuje se prenamjena osobito vrijednog i vrijednog poljoprivrednog zemljišta u građevinsko zemljište, sukladno Zakonu o poljoprivrednom zemljištu.

S obzirom da je otočno područje Županije pretežno maslinarsko-vinogradarsko, pri izradi planova gradova i općina obratiti pažnju na šume i/ili šumsko zemljištve RH kojima gospodare Hrvatske šume d.o.o., a predmet su sadnje višegodišnjih nasada, te na istima ne planirati građevinsko područje tj. ne mijenjati status i namjenu zemljišta.

Unutar građevinskog područja u planovima užih područja svrhovito je prikazati osnovne funkcije, namjene i način korištenja prostora uvažavajući slijedeće preporuke:

	niska stambena izgradnja			višestambena izgradnja
	slobodnostojeći objekt	dvojni objekt	stambeni niz	
max. izgrađenost	40%	40%	50%	30%
max. katnost	Po + P + 1 + Pk			Po + P + 4 + Pk

mješovita stambena pretežito poslovna namjena	
max. izgrađenost	40%
max. katnost	Po + P + 2 + Pk

mješovita stambena pretežito turistička namjena	
max. izgrađenost	40%
max. katnost	P + 1 + Pk

Iznimno, osim u naseljima Slano, Ston, Opuzen, Orebić i Srebreno, radi boljeg uklapanja stepenaste gradnje na terenima u nagibu, određena katnost u gornjoj tablici se ne primjenjuje.

U urbanističkim planovima uređenja potrebno je primijeniti sljedeće normative:

Namjena	Okvirni odnosi površina %	Prosječna vrijednost %
Stanovanje	31 - 47	36
Centralne funkcije	3 - 10	5
Industrija	9 - 18	11
Parkovi	9 - 29	4
Zaštitne zelene površine	8 - 26	15
Promet	10 - 25	16
Ukupno orijentacijski		100

Promet

PPDNŽ određeni su koridori i trase slijedećih prometnica koje prolaze područjem Općine:

- Jadransko-jonska autocesta
- Brza cesta Ploče - Pelješac - Rudine

Potrebno je u PPUO osigurati prostorne uvjete za planirane koridore i koridore u istraživanju na način da se određuju u slijedećim širinama i to za:

- Jadransko-jonsku autocestu 200 m,
- Brzu cestu 150 m,
- Dužjadransku želj. prugu 400 m.

Širina navedenih koridora unutar građevinskih područja naselja može se utvrditi temeljem detaljnije razrade u PPUO.

Unutar koridora predviđenog za vođenje Jadransko-jonske autoceste potrebno je razmotriti mogućnost vođenja dužjadranske željezničke pruge velikih brzina.

Omogućuje se na postojećim državnim i županijskim cestama provoditi promjene kategorije i trasa u slučaju gradnje obilaznica, zamjenskih ili novih pravaca.

Na prostoru Lisačkih rudina planira se izgradnja zračne luke kategorije 3C čija će točna lokacija biti utvrđena tek kada se završi ukupan postupak, propisan za određivanje lokacije za ovakvu vrstu objekata koji će odrediti točnu poziciju, te eventualnu mogućnost smještaja iste na predmetnom području, obzirom na ostale planirane objekte i koridore smješte na tom području.

Utvrđene su tri luke otvorene za javni promet lokalnog zanačaja i to u uvalama: Slano, Janska i Doli.

Energetika

U elektroenergetskom sustavu predviđena je izgradnja dvosistenskog 220 kV dalekovoda Plat-Imotica-Nova Sela (koridor širine 70 m), dvosistenskog 110 kV dalekovoda Imotica-Ston (koridor širine 60 m), te TS 110 kV «Imotica».

Projektom plinifikacije Dalmacije, pa tako i Dubrovačko-neretvanske županije utvrđuju se slijedeće plinoopskrbne građevine na području Općine: plinovod Opuzen - Dubrovnik (koridor širine min. 60 m) i MRS Slano.

Na području Općine predloženo je 10 potencijalnih makrolokacija vjetroelektrana, te su dani uvjeti njihovog smještaja: izvan zaštićenog obalnog područja mora, zaštićenih i predloženih za zaštitu dijelova prirodne baštine, izvan građevinskih područja (min. 500 m), infrastrukturnih koridora, visokih šuma, poljoprivrednih zemljišta te izvan zona izloženih izloženih vizurama vrijednog krajolika, te s s mora i zaštićenih kulturnopovijesnih cjelina.

Vodoopskrba

Vodoopskrba Općine temeljit će se na vodoopskrbnom sustavu s vodozahvatom na crpilištu Nereze (priobalna naselja Majkovi, Slano, Kručica, Banići, Doli), vodoopskrbnog sustava vezanog uz neumski vodovod (zaobalna naselja) i vodoopskrbnog sustava vezanog uz crpljenje vode u Stonskom polju na bunaru «Okno» i ovisno o rezultatima hidrogeoloških istraživanja u bunaru «Palata» (naselje Doli).

Postoji mogućnost opskrbe vodom naselja Slano i Majkovi, naselja Doli, te cijelog područja zaleđa općine preko planiranog magistralnog cjevovoda u koridoru autoceste, sa pratećim vodoopskrbnim građevinama, koji će se vezati na postojeći vodoopskrbni sustav koji koristi vodu sa vodocrpilišta Palata u Malom Zatonu, a kao nadopuna postojećim vodoopskrbnim sustavima.

Zaštita od štetnog djelovanja voda

Na bujičnim površinama Slanog potrebno je provesti uređenje bujica koje će obuhvaćati biološke i hidrotehničke radove

Odvodnja otpadnih voda

Predviđa se izgradnja kanalizacijskog sustava s uređajima za pročišćavanje i dugačkim podmorskim ispuštima za sva priobalna naselja u Općini (Slano, Kručica, Banići, Smokvina, Doli). Dopušta se

etapna realizacija uređaja za pročišćavanje sanitarnih otpadnih voda, u I. etapi mehaničko, a u II. etapi i biološko pročišćavanje.

Postupanje s otpadom

Komunalni otpad sa područja Općine se zbrinjava na odlagalištu Grada Dubrovnika na Grabovici, kod Osojnika. PPDNŽ-om je planirana makrolokacija županijskog centra za gospodarenje otpadom Lučino razdolje u Općini Dubrovačko primorje, na širem području naselja Trnovica i Točionik.

Krajobrazne vrijednosti

Na području Županije predlaže se temeljem Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije očuvati 61 osobito vrijedan predio - prirodni krajobraz, te nakon razmatranja mogućnosti kroz stručne studije nadležne službe zaštite prirode u budućnosti pojedine zaštititi u odgovarajućim kategorijama po zakonu. U Općini Dubrovačko primorje ima 3 osobito vrijedna predjela - prirodna krajobraza:

Grad/Općina	Redni broj	Područje
Općina Dubrovačko primorje	28	zona od rta Ratac do rta Pologrina na poluotoku Grbljava, te uvale Hodobije i Klobučara (područje Dola)
	29	širi prostor zaljeva Budima
	30	Akvatorij uvale Slano, odnosno akvatorij 100 m od obale od rta Ratac do rta Debela glava

Prirodna baština

Na području Općine Dubrovačko primorje temeljem Zakona o zaštiti prirode zaštićena je sljedeća prirodna vrijednost:

Kategorija	Ukupno	Podkategorija	Lokalitet
c) posebni rezervat	1	u moru	Malostonski zaljev i Malo more
Ukupno:	1		

Na području Općine Dubrovačko primorje predlaže se temeljem Zakona o zaštiti prirode zaštititi sljedeće prirodne vrijednosti:

Kategorija	Ukupno	Podkategorija	Lokalitet
c) posebni rezervat	2	botanički	Oleandri kod Slanog
		herpetološki	Lokve kod Gornjih Majkova
Ukupno:	2		

Dijelovi ekološke mreže

Područje obuhvata Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije preklapa se s 167 područja važnih za divlje svojte i staništa te 5 međunarodno važnih područja za ptice. U Općini Dubrovačko primorje to su:

Važna područja za divlje svojte i stanišne tipove			
Općina	Naselje	Naziv	Smjernice
Dubrovačko primorje	Doli	Stonski kanal	23,132,133,135
	Majkovi	Gornji Majkovi - lokve	33,100,107,108
		Lokva u Prljevićima	100,107,108
	Podimoć	Lokva u selu Podimoć	100,107,108
	Slano	Uvala Slano	23,25,31,32,132,133
	Slano, Majkovi	Slano - oleandri	33
	Imotica-Doli	Malostonski zaljev	121,122,124,126,128,129Ostalo: rezervat u moru

Smjernice za mjere zaštite za područja ekološke mreže su sljedeće:

Broj	Smjernice za mjere zaštite za područja ekološke mreže
23	Sprječavati nasipavanje i betonizaciju obala
25	Ograničiti sidrenje

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

31	Regulirati akvakulturu
32	Regulirati ribolov povlačnim ribolovnim alatima
33	Zaštititi područje u kategoriji posebnog rezervata
	Smjernice za mjere zaštite u svrhu očuvanja stanišnih tipova, propisanih Pravilnikom o vrstama stanišnih tipova, karti staništa, ugroženim i rijetkim stanišnim tipovima te o mjerama za očuvanje stanišnih tipova
1000	A. Površinske kopnene vode i močvarna staništa
100	Očuvati vodena i močvarna staništa u što prirodnijem stanju, a prema potrebi izvršiti revitalizaciju
107	Očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip; ne unositi strane (alohtone) vrste i genetski modificirane organizme
108	Sprječavati zaraštavanje preostalih malih močvarnih staništa u priobalju
4000	E. Šume
121	Gospodarenje šumama provoditi sukladno šumskogospodarskim planovima
122	Prilikom dovršnoga sijeka većih šumskih površina, gdje god je to moguće i prikladno, ostavljati manje neposječene površine
124	U gospodarenju šumama osigurati produljenje sječive zrelosti zavičajnih vrsta drveća s obzirom na fiziološki vijek pojedine vrste i zdravstveno stanje šumske zajednice
126	Očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip; ne unositi strane (alohtone) vrste i genetski modificirane organizme
128	U gospodarenju šumama osigurati prikladnu brigu za očuvanje ugroženih i rijetkih divljih svojti te sustavno praćenje njihova stanja (monitoring)
129	Pošumljavanje, gdje to dopuštaju uvjeti staništa, obavljati autohtonim vrstama drveća u sastavu koji odražava prirodni sastav, koristeći prirodni bliske metode; pošumljavanje nešumskih površina obavljati samo gdje je opravdano uz uvjet da se ne ugrožavaju ugroženi i rijetki nešumski stanišni tipovi
5000	F.-G. More i morska obala
132	Očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna, obale, priobalnih područja i riječnih ušća
133	Očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip; ne unositi strane (alohtone) vrste i genetski modificirane organizme
135	Sanirati oštećene dijelove morske obale gdje god je to moguće

Kulturna baština

Za naselja koja imaju zaštićene spomeničke cjeline i dijelove tih cjelina, građevinske sklopove ili pojedinačne spomenike kulture, izrađuju se prostorni planovi na temelju konzervatorske podloge. U sklopu modela revitalizacije ruralnih cjelina (sela Dubrovačkog primorja) potrebna je primjena integralnih oblika zaštite radi odgojno obrazovnih, ekoloških i turističkih učinaka, te poticanje brige za nacionalnu baštinu kod lokalnog stanovništva.

Mjere provedbe

Na temelju Zakona o prostornom uređenju i gradnji i u smislu odredbi Zakona o zaštiti prirode, Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske te planskih usmjerenja i određenja u PPDNŽ utvrđuje se potreba izrade dokumenata prostornog uređenja i to:

- a) Prostorni plan područja posebnih obilježja (PPPPO) za sljedeća područja uključujući i pripadajući akvatorij:
  - posebni rezervat Malostonski zaljev i Malo more,
- b) Izmjene i dopune Prostornih planova uređenja općina/gradova (PPUO/G) za:
  - općine: Dubrovačko primorje,
- d) Urbanistički plan uređenja za neizgrađene dijelove građevinskog područja naselja i neizgrađena područja izvan naselja te za dijelove tih područja planiranih za urbanu obnovu.
- e) U prostornom planu uređenja općine/grada odredit će se obveza donošenja detaljnih planova uređenja

Preporuča se izrada Urbanističkog plana uređenja (UPU) za obuhvat funkcionalne cjeline naselja sa pripadajućim akvatorijem:

- sjedišta općina: Slano.

Prioritet u provođenju PPDNŽ je izrada Prostornog plana uređenja općine, te Prostornog plana područja posebnih Malostonski zaljev i Malo more.

Područja i lokaliteti za istraživanje i praćenje pojava i procesa u prostoru

Za nedovoljno istražena područja te područja koja su ekološki vrijedna i potencijalno ugrožena planiranim aktivnostima, potrebno je organizirati programe istraživanja:

- detaljna ekološka istraživanja:
  - o zaljeva Budime i uvale Slano.

1.1.3.2. Izmjene i dopune PPUO Dubrovačko primorje (ciljane)

„Službeni glasnik Dubrovačko neretvanske županije“, broj 5/11.

U cilju dovršetka procedure izrade i donošenja UPU-a Banići-Kručica-Slađenovići moralo se pristupiti izradi ciljanih Izmjena i dopuna PPUO Dubrovačko primorje i to u svrhu izuzimanja područja zona ugostiteljsko-turističke namjene Budima i Rat iz obuhvata UPU-a jer su njihove površine smanjene Izmjenama i dopunama PPDNŽ.

1.1.3.3. Urbanistički planovi uređenja

Urbanistički plan uređenja naselja Slano

„Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije“, broj 5/01.

Urbanistički plan uređenja naselja Slano je prostorni plan užeg područja koji je izrađen prije izrade Prostornog plana uređenja Općine, na temelju Izmjena i dopuna Prostornog plana bivše Općine Dubrovnik za područje Općine Dubrovačko primorje, kojim je omogućeno svrhovitije uređenje i razvoj samog općinskog središta. Naime, njime su utvrđene osnovne namjene prostora, te razgraničeni javni prostori (javna i društvena namjena, pomorsko i javno dobro, javne prometne površine i ulice) od ostalih površina. Tako su planom utvrđene značajne zaštitne zelene površine u zaobalnom dijelu naselja prema državnoj cesti br. 8.

I. Izmjene i dopune UPU Slano

„Službeni glasnik Dubrovačko neretvanske županije“, broj 6/07.

Obzirom da je po donošenju UPU-a Slano, izrađen Prostorni plan Županije, te PPUO Dubrovačko primorje utvrđena je povoljnija lokacija luke nautičkog turizma, te se iskazala potreba za izmjenama i dopunama Plana u tom segmentu.

II. Izmjene i dopune UPU Slano

„Službeni glasnik Dubrovačko neretvanske županije“, broj 5/11.

Izmjena osnovnog Plana u svezi "Pojedinačnog spomenika kulture izvan povijesne jezgre" - Ljetnikovca Ohmučević te izmjene pojedinih odredbi plana u svezi kriterija za izgradnju na cijelom području obuhvata UPU-a Slano.

Urbanistički plan uređenja - 4 Banići - Kručica - Slađenovići

„Službeni glasnik Dubrovačko neretvanske županije“, broj 08/11.

UPU - 4 Banići - Kručica - Slađenovići, ima površinu 135 ha i obuhvat gp naselja Banići, Kručica, dio gp naselja Slano (Slađenovići) te poslovne namjene Banići, kao i pripadajući akvatorij.

Obzirom da su u međuvremenu stupile na snagu nove IDPPDNŽ, ukazala se potreba za usklađenjem zona izdvojene namjene izvan naselja Rat i Budima na način da se one izuzmu iz obuhvata Plana..

1.1.4. OCJENA STANJA, MOGUĆNOSTI I OGRANIČENJA RAZVOJA U ODNOSU NA DEMOGRAFSKE I GOSPODARSKE PODATKE, TE PROSTORNE POKAZATELJE

1.1.4.1. Demografski podaci

Demografska valorizacija naselja

U posebnom metodskom postupku prilagođenom potrebama prostornog planiranja daje se demografska analiza samostalnih naselja na području današnje općine Dubrovačko primorje prema rezultatima popisa stanovništva iz 1991. godine. U tom postupku koristi se 8 posebno izabranih i relevantnih demografskih pokazatelja, koji se različito vrednuju, ocjenjuju i rangiraju već prema obilježjima svakog demografskog pokazatelja, zatim se skupno zbrajaju i dobivene vrijednosti izražene u bodovima pomažu utvrđivanju odgovarajućih demografskih prilika i kategorizaciji svakog samostalnog naselja.

Prosječne vrijednosti analiziranih demografskih pokazatelja u ovom metodskom postupku za Općinu Dubrovačko primorje, Dubrovačko-neretvansku županiju i Republiku Hrvatsku prema popisu iz 1991.g. su bile:

Posebno izabrani i relevantni demografski pokazatelji		Općina Dubrovačko primorje	Dubrovačko-neretvanska županija	Republika Hrvatska
1.	Prosječna veličina naselja prema broju stanovnika	125	559	715
2.	Kretanje broja stanovnika u razdoblju 1981.-1991.- Indeks rasta/pada	84,24	109,20	103,97
3.	Dobna struktura stanovništva - Indeks starosti	157,29	63,73	66,66
4.	Stanovništvo prema migracijskim obilježjima - % stanovništva koje od rođenja stanuje u istom naselju	71,03	50,00	52,46
5.	Stanovništvo prema školskoj spremi - % stanovništva starog 15 i više godina sa srednjim, višim i visokim obrazovanjem	26,31	51,70	45,31
6.	Socijalni status stanovništva - % radnika u ukupnom broju stanovnika u zemlji	26,83	35,64	33,33
7.	Radno intenzivna naselja - % radnika-zaposlenih mještana u ukupnom broju radnika koji stanuju u tom naselju	30,45	78,16	63,43
8.	Ostala naselja - Dnevne migracije radnika - % radnika-dnevnih migranata koji iz nekog naselja svakodnevno odlaze raditi u druga naselja u ukupnom broju aktivnih stanovnika u zemlji	38,99	14,78	23,93

Sve navedene prosječne vrijednosti analiziranih demografskih pokazatelja, uzimajući naselja općine Dubrovačko primorje u cjelini, prema popisu iz 1991. godine, bile su nepovoljnije nego one iskazane za Dubrovačko-neretvansku županiju i Republiku Hrvatsku. Sveukupno gledano, negativni demografski procesi u općini Dubrovačko primorje prisutni su tijekom čitavog 20 stoljeća (smanjenje prirodnog priraštaja i nastupanje prirodnog pada stanovništva, emigracija, depopulacija, starenje stanovništva, porast staračkih domaćinstava i drugo), koji su bili posljedica društvene i gospodarske nerazvijenosti ovog kraja, posebno njegovog zaleđa, utjecali su da su demografski problemi postali ograničavajući čimbenik u razvitku ove općine. Iz toga slijedi njezina manja privlačnost, što ima za posljedicu rjeđu naseljenost, veće iseljavanje od useljavanja i brže starenje njegovog stanovništva te niži stupanj obrazovanosti i slabiji socijalni status stanovništva.

Na području općine Dubrovačko primorje 1991. godine se je nalazilo 19 samostalnih naselja s još stotinjak dijelova naselja (zaselaka). Ona su činila 8,4% svih naselja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Prosječna im je veličina iznosila samo 125 stanovnika, što je bilo četiri puta manje od prosjeka županije ili gotovo šest puta manje od onog za cijelu državu. Samo je općinsko središte Slano bilo nešto veće naselje i imalo 512 stanovnika, što je činilo 21,53% stanovništva ove općine. Ostala naselja (18) bila su relativno mala prema broju stanovnika. Najveća su naselja ranijih popisa bila Majkovi s 833 stanovnika (1890. godine) i Doli s 523 stanovnika (1953. godine), dok su ona prema ovom popisu imala između 200 i 300 stanovnika, 6 naselja je imalo između 100 i 200 stanovnika, dok je 10 naselja imalo manje od 100 stanovnika. Prema tome, kako se u ovom području nije razvilo veće i

jače središte raspoređeni su stanovnici po čitavom teritoriju i u većem broju naselja u različitim krajolicima, ali tada još uvijek s izvjesnom prevagom u naseljima zaleđa u odnosu na priobalna naselja.

U među popisnom razdoblju 1981.-1991. godine, zajednički gledano, naselja u općini Dubrovačko primorje bitno su se smanjila prema broju stanovnika i to za - 445 stanovnika ili za - 15,76%. Gotovo sva su samostalna naselja imala pad broja stanovnika, osim općinskog središta Slano, u koje je nakon prethodnog iseljavanja njegovog domicilnog stanovništva, doselio određeni broj novih imigranata iz okolnih i drugih naselja (porast iznad 20%), naselje Stupa je poraslo za jednog stanovnika, dok je naselje Podimoč zadržalo isti broj stanovnika kao u prethodnom popisu.

Dobna struktura stanovništva prema popisu iz 1991. godine pokazuje obilježja ubrzanog starenja stanovništva i bitno je bila nepovoljnija od županijskog i državnog prosjeka. Zbog niskog nataliteta i nedostatka mladog stanovništva usporava se nastavak prirodne reprodukcije stanovništva u ovom području i pokazuju znakovi duboke starosti, odnosno postepenog izumiranja naselja. Čak je 15 naselja imalo više starog nego mladog stanovništva (najgore stanje u naseljima Lisac i Podgora), odnosno samo su 3 naselja imala više mladog nego starog stanovništva (Štedrica, Imotica i Topolo), dok je u općinskom središtu Slano bio potpuno izjednačen broj i udjel mladog i starog stanovništva.

Velika većina stanovnika u naseljima općine Dubrovačko primorje od rođenja stanuje u istom svojem naselju, znatno više nego je bilo u širem okruženju, kao posljedica neznatnog useljavanja i manjeg obima lokalnih migracija, što ukazuje na njegovu manju pokretljivost i dulje zadržavanje u svom rodnom mjestu. Nije bilo razvijenih funkcija koje bi privukle novo stanovništvo i jače utjecale na lokalno preseljavanje.

Niži stupanj obrazovanosti u općini Dubrovačko primorje, nego je bio županijski i državni prosjek, ukazuje na njezinu slabiju društveno - gospodarsku razvijenost, izvjesnu izoliranost i veću udaljenost ovog područja od većih i razvijenijih gradskih središta. Iz toga je slijedio i izraziti manjak radnih mjesta u naseljima na području općine Dubrovačko primorje i prisiljenost nešto veće svakodnevne selidbe radnika iz mjesta stanovanja prema mjestu rada. Najveći broj radnih mjesta u općini bio je u općinskom središtu Slano, s nešto višim udjelom zaposlenih mještana.

Na temelju primjene ovog metodskog postupka tj. unosa podataka i ocjene (vrednovanja) pojedinih izabranih demografskih pokazatelja prema popisu iz 1991. godine izvršena je **demografska valorizacija** svakog od **19 samostalnih naselja** u općini Dubrovačko primorje te je predstavljena kategorizacijom svakog pojedinog naselja s naznačenim demografskim prilikama i dobivenim vrijednostima kroz ukupan broj bodova za svako samostalno naselje:

Kategorija naselja	Demografske prilike	Broj bodova	Samostalno naselje	Broj stanovnika	%
I.	Veoma povoljne	36-42	-		-
II.	Povoljne	29-35	-		-
III.	Zadovoljavajuće	26	Slano	512	
	Svega	22-28	1 naselje	512	21,53
I - III.	POZITIVNE	22-42	UKUPNO (1 naselje)	512	21,53
IV.	Nezadovoljavajuće	17	Banići (+ Kručica)	126	
		16	Stupa	95	
	Svega	16-21	2 naselja	221	9,29
V.	Nepovoljne	15	Majkovi	273	
		14	Doli	253	
		14	Podimoč	33	
		14	Štedrica	45	
		14	Visočani	147	
		13	Trnovica	34	
		13	Topolo	157	
		12	Imotica	86	
		12	Ošlje	118	
		11	Čepikuće	115	

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

		11	Podgora	33	
		11	Trnova	74	
		11	Smokovljani	125	
		10	Mravinca	57	
	Svega	10-15	14 naselja	1.550	65,18
VI.	Veoma nepovoljne	7	Lisac	52	
		7	Točionik	43	4,00
	Svega	4 - 9	2 naselja	95	-
VII.	Izrazito nepovoljne - naselja u izumiranju	0- 3	-	-	
VIII.	Izumrla naselja- bez stanovnika		-	-	-
IV - VIII.	NEGATIVNE	0-21	UKUPNO (18 naselja)	1.866	78,47
I - VIII.	OPĆINA DUBROVAČKO PRIMORJE	0-42	SVEUKUPNO (19 NAS.)	2.378	100,00

Na temelju ovako izvršene demografske valorizacije svih samostalnih naselja u općini Dubrovačko primorje prema popisu iz 1991. godine i identifikacije problema mogu se izvući sljedeći **bitni zaključci**:

- Na području općine Dubrovačko primorje nije bila prisutna izrazita polarizacija među naseljima prema demografskim prilikama. Naime, demografske prilike u naseljima su se kretale od zadovoljavajućih do veoma nepovoljnih, tako da ni jedno naselje nije imalo veoma povoljne i povoljne, ali ni izrazito nepovoljne demografske prilike - naselja u izumiranju.
- Samo je jedno naselje i to općinsko središte Slano, imalo **zadovoljavajuće demografske prilike**. Ono je ostvarilo **pozitivne demografske prilike**, obilježja i tijekom s djelomično pozitivnim dinamičkim i vitalnim obilježjima te s nešto višim obrazovnim stupnjem i razvijenijom društveno - gospodarskom strukturom. Očito je imalo povoljnije uvjete za razvitak. Međutim, Slano pripada među slabije demografski valorizirana gradska i općinska središta unutar Dubrovačko-neretvanske županije, čime se potvrđuje izrazita gospodarska nerazvijenost cjelokupnog područja Dubrovačkog primorja, pa tako i samog njegovog općinskog središta.
- Suprotno tome, **negativne demografske prilike** imalo je preostalih 18 samostalnih naselja, raštrkanih na kršu ovog područja, među kojima su kod dva naselja bile **nezadovoljavajuće** (Banići+Kručica) i Stupa), kod 10 naselja **nepovoljne** i kod dva **veoma nepovoljne demografske prilike** (Lisac i Točionik). To su naselja koja su imala negativne demografske prilike, obilježja i tijekom s negativnim dinamičkim i vitalnim obilježjima te s nižim stupnjem kulturne i društveno-gospodarske razvijenosti. Kod većine ovih naselja bio je prisutan ubrzani proces iseljavanja stanovništva i stalno prisutan prirodni pad stanovništva, pa je logično da je u njima živjelo sve manje stanovnika, da je bilo veoma malo mladog i sve manje zrelog stanovništva, a niži je bio i njihov stupanj kulturno - civilizacijske i društveno - gospodarske razvijenosti.
- Demografska valorizacija naselja prema popisu iz 1981. godine pokazivala je nešto bolje demografske prilike nego su bile 1991. godine. Nakon popisa iz 1981. godine slijedio je daljnji pad broja stanovnika zbog prirodnog pada i daljnjeg iseljavanja domicilnog stanovništva u druga naselja i krajeve, nastupilo je bitno starenje stanovništva, dok je bio ograničen društveno-gospodarski razvitak.
- Takva loša demografska slika i nepovoljno demografsko stanje iskazani popisom 1991. u općini Dubrovačko primorje još su se više pogoršali nakon jugoslavensko-velikosrpsko-crnogorske agresije (1991.) i Domovinskog rata (1991-1995.) na području Hrvatske, ali i susjedne Bosne i Hercegovine te zbog posljedica razornog potresa u ovom prostoru iz 1996. godine. Čitava naselja su popaljena, brojne kuće izgorjele, srušene ili oštećene, a stanovništvo bilo znatnim dijelom prognano, odnosno kasnije iseljeno te privremeno smješteno dijelom u Dubrovniku, a dijelom po cijeloj zemlji, pa i u inozemstvu. Nakon oslobođenja Dubrovačkog primorja određen broj stanovnika iz ovog prostora bio je privremeno smješten u hotelu "Osmine" u Slanom, a nakon njegove obnove u turističko naselje "Vrtovi sunca" u Orašcu. Mnogi od njih su se vratili svojim kućama, jer je obnova uglavnom završena, ali bilo je i takvih koji su se definitivno iselili iz ovog područja, bilo u Dubrovnik ili negdje drugdje u zemlji, pa i u inozemstvo.
- Političke promjene, tijekom društvenih prilika i gospodarskog razvitka, a iznad svega ratna i potresna zbivanja u ovom i širem kraju, ukazala su da se demografske prilike kod većine naselja mogu lakše pogoršati, a teže popraviti, zavisno o političkim, društvenim, gospodarskim, demografskim i prostornim prilikama i procesima. To su već donekle pokazali prvi i neki konačni rezultati popisa stanovništva iz 2001. godine, što će se moći točno utvrditi nakon objavljivanja cjelokupnih konačnih

rezultata tog popisa stanovništva. Naime, prema ovom najnovijem popisu samo je pet naselja (Slano, Banići, Podimoč, Trnovica i Štedrica) raslo prema broju stanovnika, neka prvenstveno zbog doseljavanja novog stanovništva iz drugih naselja i krajeva, a neka zbog prirodnog priraštaja. Ostala naselja i dalje su gubila brojno domicilno stanovništvo i kvarila svoja strukturna obilježja.

- Da bi neko naselje pokazivalo pozitivnu demografsku sliku i moglo pozitivno razvijati svoje demografske prilike mora imati određenu koncentraciju i rast broja stanovnika, kao posljedicu, ne samo prirodnog priraštaja, nego i privlačenja novog mlađeg za rad i za reprodukciju sposobnog stanovništva, kod njih mora biti sporije starenje stanovništva, viši stupanj obrazovanosti i puna aktivnost stanovništva s više radnih mjesta i zaposlenih mještana. To očito nedostaje među naseljima u općini Dubrovačko primorje.

Na području općine Dubrovačko primorje još nisu ostvareni svi ti uvjeti pa je zato znatno više naselja s negativnim nego s pozitivnim demografskim prilikama. Posebno nedostaju radna središta - pokretači života, takve veličine koja odgovaraju razmještaju naselja i stanovništva unutar ovog područja, što bi trebalo doprinijeti poboljšanju demografskih prilika, ne samo u tim radnim središtima, nego na čitavom njihovom gravitacijskom i utjecajnom području.

U tom smislu, može se zaključiti da ako se poprave društveno - gospodarske prilike na ovom području, može se očekivati i popravljane demografskih prilika, posebno u naseljima IV. kategorije i ponekom naselju V. kategorije, u kojima su bile nezadovoljavajuće ili nepovoljne demografske prilike, posebno u onima koja imaju bolji geografski položaj i druge povoljnije uvjete za razvitak. U tom smislu povoljniji su uvjeti u naseljima u priobalnom dijelu općine, u prigradskim naseljima i u zapadnom području zaleđa (više plodnog zemljišta, pogranično područje, veća i vitalnija naselja, bolja infrastrukturna opremljenost). Ostala, gotovo polovica od ukupnog broja naselja, najvjerojatnije će nastaviti demografski propadati i postepeno izumirati. To se posebno odnosi na ona najmanja naselja, na naselja koja su znatnim dijelom ili gotovo potpuno ispražnjena, kao i na naselja koja imaju nepovoljan geografski položaj, slabije su prometno i infrastrukturno povezana i u kojima pretežno žive stanovnici starije životne dobi.

Već samo ovo nekoliko napomena i zaključaka upućuje u kojem pravcu bi trebalo dugoročno i prioritetno usmjeravati pažnju državnih, županijskih i lokalnih vlasti i društva u prostoru općine Dubrovačko primorje. Bez ulaganja u gospodarski i društveni razvitak, u otvaranje radnih mjesta i u komunalno opremanje naselja teško će se moći postizati pozitivne demografske promjene. Uz odgovarajuću gospodarsku, socijalnu, populacijsku, prosvjetnu, infrastrukturnu i druge politike potrebno je i moguće poticati i popravljati pozitivne demografske procese u pojedinim naseljima. Samo na taj način neka od ovih naselja bi se mogla demografski revitalizirati i dalje pozitivno razvijati.

Na području općine Dubrovačko primorje ipak ima naselja koja će se teško demografski oporaviti, posebno nakon stradanja tijekom Domovinskog rata i posljednjeg potresa, zbog ne vraćanja dijela njihovog stanovništva. Došlo se u situaciju da će neka naselja trebati prepustiti daljnjem spontanom razvitku, ostajanju bez stalnih stanovnika, pa i izumiranju. U onim drugim trebat će razvijati gospodarstvo u tercijarnom i kvartarnom sektoru, ali ne zanemarujući primarni i sekundarni sektor. Samo tako bi mogla neka od tih samostalnih naselja, posebno općinsko središte te manja lokalna i razvojna središta, privlačiti nove mlađe stanovnike.

Suvremeni procesi preobrazbe naselja

Na temelju modela diferenciranja novih općina prema stupnju društveno-gospodarske preobrazbe prema podacima popisa iz 1991. godine **općina Dubrovačko primorje** je imala **obilježje ruralne općine** s dvostruko većim udjelom poljodjelskog stanovništva (18,25%) od hrvatskog prosjeka (9,1%) i znatno manjim udjelom radnika u aktivnom stanovništvu u zemlji (54,59%) od hrvatskog prosjeka (73,6%). Područje općine Dubrovačkog primorja bilo je tipično izolirano ruralno područje. Veća ili manja naselja su bila dijelom raštrkana ili okupljena oko svog lokalnog središta. Po svojoj su strukturi bila prevladavajuće agrarna ili ribarska i ruralna, gospodarski nerazvijena i infrastrukturno neopremljena. Tek kada su se počele osnivati i razvijati razne tercijarne i kvartarne, pa i neke druge djelatnosti u lokalnom i pomoćnim središtima ove jedinice lokalne samouprave, sve se to počelo odražavati i na društveni i gospodarski razvitak područja općine Dubrovačko primorje i dolazilo je do spontane postepene suvremene preobrazbe naselja u ovom području.

Proces **urbanizacije** složeni je proces mijenjanja jednog prostora, koji bitno utječe na promjenu strukture naselja. Najprije nastupaju procesi **deagrarizacije i industrijalizacije**, a u najnovije doba procesi **tercijarizacije i kvartarizacije** (među kojima se osobito ističe niz novih poticaja vezanih za pružanje raznih usluga), koji razbijaju izoliranost pojedinih naselja i krajeva. Ta preobrazba prostora sadrži izmjene njegove društvene i gospodarske strukture, funkcija i fizionomije. Prostor poprima gradska obilježja i način života, te u njemu dolazi do odgovarajućih vidljivih vanjskih promjena u krajoliku.

Pod utjecajem općeg globalnog razvitka i tih suvremenih procesa na cjelokupnom prostoru Republike Hrvatske i Hrvatskog primorja, uključujući tu i prostor Dubrovačko - neretvanske županije, a osobito pod snažnim djelovanjem deagrarizacije i **urbanizacije**, industrijalizacije i **razvitka prometa, turizma i drugih usluga**, šire se gradska i polu-gradska naselja i jača preobrazba njihovih okolica, u kojima se počinju razvijati nove gospodarske i središnje uslužne funkcije i jače razvijaju njezina gradska i prigradska naselja te središta rada. Rezultat toga je da se postepeno sve više urbaniziraju naselja u tom prostoru.

Širenjem procesa urbanizacije prema okolici gradova i drugih razvojnih središta, dolazi do postupne društveno-gospodarske preobrazbe prostora i pojedinih naselja, koja poprimaju neka gradska obilježja, ali se još u nekima, više ili manje, miješaju osobine gradskog i seoskog načina života. Najprije se mijenjaju strukture stanovništva i domaćinstava (kućanstava), što se zatim odražava na osnovni izgled i strukturu njihovih kuća, a time se uvjetuje fizionomska i funkcionalna preobrazba naselja. Tako se između gradskih središta i seoskih naselja razlikuju **prijelazna urbanizirana naselja**.

U cijeloj svojoj povijesti, pa tako i u suvremenim prilikama, Dubrovnik je u tolikoj mjeri razvio svoje funkcije i utjecaj da nije dopustio stvaranje drugih jačih središta u svojoj blizini. To se odrazilo i na razvitak naselja u njegovoj bližoj ili daljoj okolici, pa tako i u općini Dubrovačko primorje. Međutim, to ne znači da nije došlo do njezine društveno-gospodarske i prostorno-fizionomske preobrazbe. Taj je proces najintenzivniji bio gdje okosnice urbanizacije slijede prometne osovine. Ta je preobrazba, među ostalim, izražena prisutnim žarištem urbanizacije oko općinskog središta Slano, ali i počecima stvaranja okosnice urbanizacije na pravcima duž obale vezane za Jadransku turističku cestu (magistralu) i druge važne prometnice. One su se spontano razvijale, kao i neke druge, kao pozitivna novija tendencija. Veoma su nejednako urbanizirane, ponegdje malo i isprekidane i zato još nisu u cijelosti dovršene i međusobno povezane.

Na taj način, širio se utjecaj Dubrovnika duž glavnih prometnica i prema sjeverozapadu, gdje je zahvatio i manji dio općine Dubrovačko primorje, odnosno samostalna naselja **Slano i Majkovi**, koja su postala sastavni dio **gradske regije Dubrovnika**, koja se tako protezala od općinskog središta Slano na sjeverozapadu do gradića i općinskog središta Cavtata na jugoistoku. Time je potvrđena njihova uska međusobna povezanost i međuzavisnost.

Područje općine Dubrovačko primorje još nema gradskog naselja, među ostalim, jer je još nedostatna koncentracija stanovništva u i oko jednog središta (nema naselja s 2.000 i više stanovnika).

Na temelju raspoloživih podataka iz 1991. godine i uz pomoć modela izdvajanja urbaniziranih naselja u Republici Hrvatskoj, uočljiva je društveno-gospodarska preobrazba samostalnih naselja. Na temelju ispunjavanja odgovarajućih kriterija može se utvrditi da je, unutar općine Dubrovačko primorje, postigavši visok stupanj društveno-gospodarske preobrazbe, ostvarilo status **jače urbaniziranih naselja** 5 samostalnih naselja: **Slano, Doli, Ošlje, Smokovljani i Visočani**. Sva ova naselja imala su manje od 10% poljodjelskog stanovništva i više od 75% radnika u aktivnom stanovništvu u zemlji. Nešto niži stupanj društveno - gospodarske preobrazbe (manje od 20% poljodjelskog stanovništva i više od 50% radnika u aktivnom stanovništvu u zemlji) i status **slabije urbaniziranih naselja** dostiglo je još 7 samostalnih naselja: **Banići (+Kručica), Majkovi, Podgora, Podimoč, Trnovica, Imotica i Štedrica**. Tako je 1991. godine na području općine Dubrovačko primorje bilo ukupno 12 jače i slabije urbaniziranih naselja, koja su zajedno imala 1.785 stanovnika, što je predstavljalo čak 75,06% svih stanovnika ove današnje općine. Dakle, u tom razdoblju bitno se proširilo urbanizirano područje, koje

je činilo već priličnu većinu na ovom području. Time je pokazano da je proces preobrazbe naselja već bio dobro obuhvatio ovaj prostor, njegova naselja i stanovništvo.

Slabiji intenzitet društveno-gospodarske preobrazbe imala su ona seoska naselja, koja su najviše bila vezana za razvitak poljodjelstva i imala najslabije uvjete za razvitak drugih djelatnosti (imala su više od 20% poljodjelskih stanovnika i manje od 50% radnika u aktivnom stanovništvu u zemlji) pa su zato ona i dalje zadržala status **ruralnih naselja**. Toj je skupini pripadalo preostalih 7 samostalnih naselja u zaleđu općine Dubrovačko primorje (**Trnova, Mravinca, Čepikuće, Lisac, Točionik, Stupa i Topolo**). U njima je 1991. godine živjelo 593 stanovnika ili 24,94% svih stanovnika ove općine.

1.1.4.2. Gospodarski podaci

Dugogodišnja nerazvijenost i nedjelotvornost gospodarskih i društvenih funkcija u naseljima općine Dubrovačko primorje još je više naglašena zbog posljedica Domovinskog rata i posljednjeg razornog potresa. Brojni raniji negativni procesi, trendovi, promjene, nedostaci i problemi pogoršali su se i još više došli do izražaja zbog ratnih šteta i potresnih rušenja i oštećivanja objekata, višegodišnje isključenosti pojedinih sustava i djelatnosti iz funkcije, gospodarske stagnacije, mirovanja i propadanja u ovom tranzicijskom razdoblju pretvorbe vlasništva i nedovršenosti tih tijekova, što je dovelo do gubljenje identiteta, prekidanja nekih pozitivnih stremljenja, izgubljenih prihoda i neostvarene dobiti u gospodarstvu, osobito u nerazvijenim i naročito ugroženim dijelovi općine.

Nije zato bilo lako utvrditi ili procijeniti pravu i potpunu veličinu ratnih i potresnih šteta u naseljima ove općine. Razorenost naselja u općini Dubrovačkom primorju po kategorijama oštećenja pokazuje da su imala više od 50% objekata oštećenja IV., V. i VI. kategorije naselja Slano, Banići, Trnova, Podgora, Čepikuće, Lisac, Točionik i Visočani. Velike su štete i negativne posljedice bile na gospodarskim i javnim objektima i sadržajima, od kojih se neki još nisu ni počeli obnavljati, nije izvršena pretvorba vlasništva, nalaze se potpuno izvan funkcije (pogoni Dalmacijabilja u Dolima, prerada arhitektonsko-građevnog kamena tvrtke Ragusa iz Dubrovnika u Smokovljanima, farma kokoši za proizvodnju konzumnih jaja u Banićima, hotel Admiral u Slanom i drugi). Eksploatacijsko polje arhitektonsko-građevnog kamena "Visočani" tvrtke Ragusa iz Dubrovnika je obnovljen, moderniziran i proizvodi cca 40% više nego u prijeratnom periodu. Danas je to svjetski poznato eksploatacijsko polje koje dio proizvodnje izvozi na svjetsko tržište, a većim dijelom opskrbljuje lokalne proizvođače koji su podigli nove pogone zanatske prerade arhitektonsko-građevnog kamena u mjestu Visočani. Tome je potrebno dodati da su bili još oštećeni i srušeni luka, prometnice, vodovod, kanalizacija, električna, telefon, okoliš, graditeljska baština, kuće za odmor i rekreaciju. Nešto od toga je već obnovljeno, neki se objekti još obnavljaju, dok neki čekaju bolje prilike da se počnu obnavljati ili se neće nikad više obnoviti. Dosadašnja obnova stanova i kuća u svakom slučaju je već popravila ne samo teško poratno stanje nego i ranije nedostatke u stambeno-komunalnom fondu i standardu života stanovnika tog kraja. U nekim stvarima općina Dubrovačko primorje ipak je vraćena desetljeća unatrag, ali sada bez ondašnjih prirodnih resursa i s ranama u prostoru. Nije zato za čuditi se što je državna vlast općini Dubrovačko primorje dodijelila status područja posebne državne skrbi.

Još nema dovoljno raspoloživih i objavljenih podataka da bi se mogla dati ocjena o stanju procesa urbanizacije i društveno - gospodarske preobrazbe u općini Dubrovačko primorje prema posljednjem popisu iz 2001. godine.

Sve do sada iznijeto pokazuje da su **središta rada** pokretači života među samostalnim naseljima na nekom području, a **gradovi** nositelji funkcionalnog ustrojstva prostora. Oni organiziraju i najviše utječu na razvitak složenog sustava proizvodnje, razmjene i potrošnje materijalnih dobara i uslužnih funkcija ne samo za svoje stanovništvo nego i za svoju užu i širu okolicu. Tako se u općini Dubrovačko primorje očekuje, da će se pod utjecajem gradskog središta Dubrovnika, ali i vlastitih vrijednosti, snaga i inicijativa, ona društveno - gospodarski razvijati, odnosno da će se razvijati pojedina naselja i postepeno stvarati manja lokalna središta, a posebno jačati njegovu općinsko središte Slano. Ono se treba najprije isticati s polu-gradskim izgledom, funkcijama i obilježjima života, da bi se zatim počela bitno mijenjati demografska strukturu ostalih samostalnih naselja, odnosno dinamika urbanizacije u njegovoj okolini.

Tek predstoji potpuni društveno-gospodarski preobražaj urbaniziranih i ostalih naselja na području općine Dubrovačko primorje, kao i šire okolice. Nažalost, ratne prilike, tranzicijsko razdoblje i depopulacijske tendencije usporile su te tijekove. Daljnja preobrazba treba biti vidljiva ne samo novim izgledom kuća i naselja, njihovim opremanjem potrebnom komunalnom infrastrukturom, nego i rastom broja stanovnika i njegovim strukturnim promjenama, među kojima treba prevladavati njegova neagrarna komponenta. S druge pak strane, neka naselja, u kojima je već danas veoma malo stanovnika, očekuje se da će potpuno ostati bez stalno prisutnih stanovnika i tako će potpuno izumrijeti ili će neka od njih dobiti novu funkciju povremeno nastanjenih naselja rekreacijskog tipa (kao kuće i naselja za odmor), ako za to budu imali uvjete i bude interesa.

Ratno pustošenje i razaranje, sadašnje zaostajanje u društvenog i gospodarskom razvitku te neke dosadašnje problematične spontane tendencije u prostornom i demografskom razvitku područja općine Dubrovačko primorje zahtijevaju sagledati probleme, poteškoće i ograničenja u razvitku ovog područja, a prostorno planskim dokumentima popraviti ono što je upropašteno bespravnom i stihijskom izgradnjom posljednjih desetljeća, te ukazati put prema daljnjoj obnovi, izgradnji i razvitku. Tim aktivnostima mora se popravljati i unapređivati ovo stanje, a time i podizati standard i kvaliteta života u ovom području.

1.1.4.3. Prostorni pokazatelji

U pogledu prostornih pokazatelja stanje u prostoru je zadovoljavajuće iz razloga što usprkos značajnim ograničavajućim faktorima postoji mogućnost daljnjeg kvalitetnog ravnomjernog razvoja prostora Općine.

Glavni ograničavajući faktori su propisane mjere zaštite zaštićenog obalnog područja mora, zatim krajobraznih vrijednosti, zaštićenih dijelova prirode, kulturne baštine, voda i mora, zatim utvrđena područja ograničenja u korištenju kao što su seizmotektonski aktivna područja, inženjersko-geološki nestabilna područja kod Slanog i Majkova, zone sanitarne zaštite vodocrpilišta Nereze, javna vodna dobra povremenih tokova - bujica, magistralni infrastrukturni koridori, nepovoljne morfološke karakteristike, nedostatna širina državnog teritorija, te minski sumnjive površine.

Navedena ograničenja se očituju u najvećoj mjeri u priobalnom prostoru općine. Ograničenja navedenih mjera zaštite u prostornom smislu najvećim dijelom se ogledaju u ograničenju daljnjeg razvoja (širenja) izgrađenih struktura, a poglavito građevinskih područja naselja i izdvojenih građevinskih područja gospodarskih namjena.

Usprkos zakonskim propisima utvrđenoj zaštiti zaštićenog obalnog područja mora u dubini od 1 km u kopno, te 300 m u more od obalne linije moguće je formiranje adekvatnih građevinskih područja u obimu primjerenom realnim potrebama korisnika prostora, obzirom da su zatečena građevinska područja priobalnih naselja predimenzionirana.

U pogledu gospodarskih djelatnosti značajno ograničenje koje predstavlja prostor Posebnog rezervata Malostonski zaljev koji značajno zalazi i u zaobalni prostor. Sukladno zakonskim propisima unutar tog područja nije moguće smještaj vjetroelektrana, te golf igrališta.

Ograničenje daljnjeg jačeg gospodarskog i turističkog razvoja u obalnom području predstavlja neizgrađen sustav odvodnje otpadnih voda, obzirom da je isti obvezatno propisan za sva priobalna naselja i izdvojene gospodarske zone u priobalnom području Županije. Stoga svakoj daljnjoj izgradnji značajnijih smještajnih turističkih kapaciteta kao (Budima, Smokvina, Rat, Sestrice) i poslovne zone u Banićima mora prethoditi izgradnja sustava odvodnje otpadnih sanitarnih voda s uređajem za pročišćavanje i dugačkim podmorskim ispustom.

Magistralni (od državnog i županijskog značaja) infrastrukturni koridori autoceste, dužjadranske željeznice, 110 i više kV dalekovoda predstavlja prostorno ograničenje u smislu stvaranja prostornih barijera. No, isto tako predstavljaju i najznačajniji faktor u poticanju svekolikog razvoja prostora Općine.

Značajno ograničenje u trasiranju navedenih prometnica i ostalih infrastrukturnih građevina predstavlja nepovoljan reljef, te nedostatna širina državnog teritorija. Iz toga proizlazi sabijenost nekoliko velikih infrastrukturnih linijskih građevina na pojedinim točkama, te znatno skuplja izvedba (mnogobrojni tuneli, zasjeci, mostovi i vijadukti).

Nakon završetka Domovinskog rata, još uvijek se nažalost osjećaju posljedice okupacije dijela državnog teritorija, što se u prostornom smislu ogleda u značajnim površinama koje se nalaze pod minama. Tako navedene površine nije moguće koristiti do njihovog konačnog razminiranja.

Najveće prostorne mogućnosti za daljnji razvoj pruža zaobalni dio Općine uz planirane značajne prometnice, te polja. Tako se na ovom području omogućuje prostorni razmještaj gospodarskih zona, eksploatacijskih polja mineralnih sirovina, vjetroelektrana, solarnih elektrana, građevina za postupanje s otpadom, poljoprivrednih gospodarstava (ratarskih i stočarskih farmi) itd.

2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA I UREĐENJA

2.1. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA ŽUPANIJSKOG ZNAČAJA

2.1.1. RAZVOJ NASELJA POSEBNIH FUNKCIJA I INFRASTRUKTURNIH SUSTAVA

U skladu s planiranim optimalnim sustavom središnjih naselja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji općinsko središte, Slano potrebno je razvijati kao lokalno središte. Stoga razmještaj i razvitak središnjih funkcija u Slanom mora biti primjeren PPDNŽ izvršenoj klasifikaciji za kategoriju lokalnog središta. Sve funkcije u općinskom središtu potrebno je razvijati i dimenzionirati u skladu s razvitkom ovoga kraja povezano s njegovim brojem stanovnika, koji gravitira i koristi te usluge.

Uzdužna razvučenost relativno uskog primorskog područja krajnjeg jugoistočnog dijela Države, odnosno Dubrovačko-neretvanske županije nameće izbor prostornog modela u usmjeravanju procesa urbanizacije i razvitka naselja, odnosno oblik uzdužnog policentričnog urbanog razvitka. Taj je prostor međusobno povezan važnom dužobalnom državnom prometnicom «Jadranskom magistralom», a ubuduće će biti još bolje povezan dužjadranskom autocestom i željezničkom prugom. Soga treba poticati daljnje razvijanje i jačanje uzdužnu dužuobalnu okosnicu urbanizacije čiji nukleus na području Općine Dubrovačko primorje tvori potez Slano-Banići.

Kako bi se gore navedene prometnice, te ostale infrastrukturne građevine od važnosti za Državu i Županiju (brza cesta od čvorišta Rudine prema Pelješcu, granični prijelazi, magistralni plinovod s MRS, 110 kV TS TS Imotica, 220(400) kV dvosistemski DV Plat - Imotica - Zagvozd, 110 dvosistemski DV Imotica - Ston, vjetroelektrane, županijski centar za postupanje s otpadom, tercijarna zračna luka, luke za nautički turizam) mogle realizirati potrebno je utvrditi njihove lokacije, te najpovoljnije trase s koridorima propisanih širina.

2.1.2. RACIONALNO KORIŠTENJE PRIRODNIH IZVORA

- onemogućiti bilo kakvo negativno djelovanje i onečišćavanje u prostoru kojim se na bilo koji način ugrožava prirodni okoliš i prirodni izvori iz njega: racionalizirati prostore za izgradnju, zaštitom prostora i očuvanjem biološke raznolikosti, naročito zaštitom prirodnih resursa koji su već danas u deficitu
- pitka voda od državnog je značaja, stoga je zaštita pričuva pitke vode od zagađivanja i onečišćenja primarna zadaća
- očuvanje od zagađenja mora koje služi u rekreacijsko-turističke, prometne, prehrambene, za ribolov i marikulturu, komunalne i druge svrhe
- očuvanje i zaštita šuma: očuvanje šuma od propadanja i poboljšanje funkcija šuma kao i napredno gospodarenje šumama
- zaštita poljoprivrednog zemljišta, naročito ograničavanjem izgradnje izvan građevinskih područja
- zaštita povremenih tokova - bujica koje prolaze vodnim dobrom od zahvata u prostoru kojima bi se narušili prihvati i provođenje velikih voda kroz njihova korita
- očuvanje i zaštita krajobraza ograničavajući sve aktivnosti koje bi pridonijele njegovoj devastaciji: nekontrolirana izgradnja, izgradnja objekata koji svojim izraženim geometrijskim oblikom značajnije utječu na devastaciju
- eksploatacija mineralnih sirovina mora se izvoditi po pravilima struke uz poštivanje utvrđenih ograničenja izvedenih iz potrebnih studija, a prema revidiranim rudarskim projektima i uvjetima iskazanim u Koncesiji za izvođenje rudarskih radova za svako eksploatacijsko polje. (Revidirani rudarski projekti predviđaju sanaciju tijekom i po prestanku eksploatacije).

2.1.3. OČUVANJE EKOLOŠKE STABILNOSTI I VRIJEDNIH DIJELOVA OKOLIŠA

- obvezno vođenje brige o zaštiti prirode i prirodnih vrijednosti, te o unapređenju i zaštiti okoliša između ostalog uključujući troškove zaštite okoliša u troškove proizvodnje
- voditi brigu o prirodnim ili kultiviranim/ruralnim krajolicima i ekološkim sustavima, kako bi se sačuvala priroda i karakteristični krajolici, odnosno zaštititi sveukupne biološke i krajobrazne raznolikosti, te očuvanje i racionalno korištenje prirodnih dobara
- spriječiti degradiranje i uništavanje osobito zaštićenih dijelova prirode, prirodnog bogatstva i resursa, te šuma od sječe i usitnjavanja površina na manje od 1000m², poljoprivrednih površina od zapuštanja i sl., zaštititi tlo od erozija i klizišta, spriječiti zagađenje podzemnih voda i mora, te devastaciju područja za iskorištenje mineralnih sirovina
-

2.2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA OPĆINSKOG ZNAČAJA

2.2.1. DEMOGRAFSKI RAZVOJ

Da bi se demografski razvoj, a time isto tako prostorni razvoj i uređenje područja općine Dubrovačko primorje, usmjerio u pravcu pravilnog gospodarenja i uspostavljanja potrebne ravnoteže u prostoru, utvrđeni su sljedeći ciljevi:

- kvalitetno integrirati demografsku razvojnu sastavnicu u kontekst politike budućeg cjelokupnog prostornog i društveno - gospodarskog razvitka ove općine i šireg dubrovačkog, primorskog i državnog područja,
- mjerama na razini zapošljavanja i socijalne skrbi ublažavati i popravljati negativne demografske tendencije u razmještaju, gustoći naseljenosti, kretanju broja stanovnika, prirodnom kretanju, migracijama te strukturnim i ostalim obilježjima stanovništva i domaćinstava / kućanstava na cijelom području općine Dubrovačko primorje, odnosno nastojati revitalizirati demografski najugroženija njegova samostalna naselja, ako je to u funkciji razvitaka ovog kraja,
- gospodarskim i socijalnim mjerama smanjiti interes, a u krajnjoj liniji i zaustaviti, osobito kod mlađeg i zrelog radno sposobnog i fertilnog stanovništva, trajno iseljenje u inozemstvo i u druga područja Hrvatske, uključujući i Dubrovnik, te poticati vraćanje lokalnog domicilnog, dubrovačkog i drugog hrvatskog, posebno mlađeg i školovanog, stanovništva iz drugih krajeva u domovini i iz drugih država u ovaj njihov kraj i zavičaj,
- planski razmještavati i organizirano usmjeravati doseljavanje stanovništva, kako bi se naseljavanje uskladilo s pogodnim prirodnim obilježjima, ali i s razmještajem gospodarskih i društvenih sadržaja i mogućim otvaranjem novih radnih mjesta u radnim središtima u ovom području,
- potrebno je otvarati nova radna mjesta u svim komparativnim gospodarskim i društvenim djelatnostima (poljodjelstvo, marikultura, kamenarstvo, turizam, promet, malo poduzetništvo, razne usluge, i drugo), težiti uspostaviti ravnomjerniji razvitak svih dijelova teritorija općine te razvijati policentrični sustav glavnog i manjih lokalnih središta na području općine Dubrovačko primorje,
- nastojati demografski obnavljati te dalje stvarno poboljšavati standard i kvalitetu življenja stanovništva i domaćinstava / kućanstava, osobito jače ili slabije urbaniziranih naselja, odnosno općinskog i manjih lokalnih središta, gdje za to postoje objektivne potrebe i mogućnosti,
- potrebno je uspostaviti odgovarajuću ravnotežu između broja stalnog stanovništva i onog koje privremeno i povremeno boravi u ovom prostoru i njihovim naseljima, kako bi se među njima mogla uspostaviti potrebna harmonija, a ne da dođe do nesklada i negativne majorizacije, što može ugroziti pojedine interese i život tih naselja i područja u cjelini,
- osigurati uvjete za pozitivne učinke širenja procesa urbanizacije na čitavom području općine,
- kao i u drugim hrvatskim krajevima, potrebno je sprovesti korjenitu preobrazbu društva, izvršiti kvalitetne strukturne promjene, kako bi se i ovaj kraj mogao kvalitetno integrirati u šire dubrovačke, hrvatske, mediteranske i europske sustave.

Budući demografski razvitak

Stanovništvo je značajan čimbenik dugoročnog društveno - gospodarskog razvitka i korištenja prostora. Ono u stabilnim prilikama postupno mijenja svoje vitalne značajke, pa odatle određena sporost odvijanju demografskih tijekova. Na obilježja i razvitak stanovništva djeluju biološki, društveno - gospodarski, kulturno - obrazovni, zdravstveno - socijalni, psihološki, politički, etički, etnički i drugi čimbenici. Samo njihovim pozitivnim djelovanjem i mijenjanjem moguće je zaustaviti negativne demografske tijekove i ostvariti uvjete za postizavanje pozitivnih promjena i rezultata u razvitku stanovništva. Međutim, često su bitno ograničene mogućnosti biološke revitalizacije stanovništva u uvjetima njegovog sve većeg starenja i pored zajedničkog djelovanja svih relevantnih čimbenika.

Pod utjecajem veoma složene, teške i dugotrajne političke, društvene i gospodarske krize u zemlji, posljedica Domovinskog rata i posljednjeg potresa, zbog specifičnih tranzicijskih prilika i potrebne korjenite preobrazbe hrvatskog društva, a unutar njega Dubrovačko-neretvanske županije i općine Dubrovačko primorje, nije jednostavno predvidjeti moguće **demografske promjene za dulje vremensko razdoblje** za jedinice lokalne uprave i samouprave, općinska središta i ostala samostalna

naselja. Ipak realne činjenice ukazuju da se **može očekivati sljedećih godina daljnji pad broja stanovnika u općini Dubrovačko primorje**, prvenstveno zbog daljnjeg prirodnog pada stanovništva, jer će se sigurno još neko vrijeme manje rađati novo nego umirati staro stanovništvo.

Izvjescni početak demografskog oporavka može nastupiti ako se osiguraju potrebni uvjeti, kao što su gospodarska obnova, prestrukturiranje i razvitak te mogućnost zapošljavanja - nova radna mjesta, prvenstveno unutar ove općine, ali i u njenoj neposrednoj blizini (Dubrovnik, Ston i dr.), vodeći računa o ekološkoj ravnoteži i zaštiti raznolikosti krajolika u općini. Tako bi bilo moguće postepeno ostvariti prirodni prirast stanovništva, kao i privlačenje i useljavanje novog stanovništva iz drugih područja, što znači ostvarenje pozitivnog migracijskog salda. Vjeruje se da će se u dužem vremenskom razdoblju, primjenom dugoročne aktivne populacijske politike i promjenom prirodnih i migracijskih tijekova, uz dužan gospodarski razvitak, moći očekivati nastavak pozitivnih demografskih promjena u samostalnim naseljima u općini Dubrovačko primorje.

Ako se ostvare potrebni uvjeti za demografski oporavak ovog kraja, može se očekivati da će slijediti ponovni nešto veći natalitet i prirodni priraštaj, kao i pozitivan migracijski saldo, pa iz toga i lagani rast njegovog broja stanovnika, što znači da se **može u dogledno vrijeme (2015.) očekivati da će u općini Dubrovačko primorje živjeti do 2.400 stalnih stanovnika**.

Da li treba doći do potpune preraspodjele stanovništva, do unutarnjeg preseljavanja iz zaleđa prema priobalnom području? To ne bi trebalo poticati i podržavati obzirom na važnu ulogu zaleđa unutar općine, ali i za Županiju i Državu. Posljedica toga bi bilo zapuštanje obrade zemlje i poljodjelske proizvodnje u zaleđu, teže korištenje ostalih prirodnih komparativnih prednosti i vrijednosti tog kraja, kao i teže kontroliranje graničnog područja. Zato bi od veće koristi bilo ulaganje u prirodne i ljudske vrijednosti tog kraja, kako bi se ono ne samo održalo, nego i dalje razvijalo. Izvjesna preseljavanja unutar same općine ipak su moguća i treba ih usmjeravati prema postojećim naseljima kako bi se ona povećala i funkcionalno ojačala te tako predstavljala osnovu za daljnji oporavak cjelokupnog područja općine. Svaka nova izgradnja u općini Dubrovačko primorje mora voditi računa da ne dođe do ekološke neravnoteže u prostoru i narušavanja posebnih vrijednosti tih prostora, bez obzira da li se oni nalaze ili ne pod posebnom zaštitom države.

Na temelju svega navedenog, može se očekivati i podržavati daljnji rast broja stanovnika u **općinskom središtu Slano** (Slano, Banja, Grgurići, Slađenići) s tendencijom da postupno naraste **do 1.000 stanovnika**.

U svim ostalim naseljima u općini najviše bi moglo biti do 1.400 stanovnika. Očekuje se da bi se stanovništvo moglo raspodijeliti tako da ih podjednako bude u preostalim naseljima u priobalnom području (Doli, Banići, Kručica i Majkovi) i u zaleđu, gdje će izvjesna prevaga broja stanovnika biti u zapadnom nad istočnim područjem zaleđa. U sva tri ova područja treba osigurati mogućnost oživljavanja i daljnji razvitak gospodarstva, gdje će se onda nastaviti okupljati lokalne središnje funkcije i stvarati jezgre pomoćnih središnjih naselja. U demografskom pogledu najneizvjesnije je stanje u naseljima istočnog područja zaleđa.

Na isti način se može prognozirati kretanje broja domaćinstava - kućanstava, tako da bi **općina Dubrovačko primorje mogla imati 750 - 900 domaćinstava / kućanstava, čija bi prosječna veličina mogla biti 2,7 - 2,9 članova**. Ona bi trebala biti raspoređena između općinskog središta i ostalih naselja u skladu s razmještajem stanovništva.

Buduća nastojanja u demografskim promjenama u općini trebaju više biti usmjerena prema kvalitativnim nego prema kvantitativnim promjenama. To znači nastojati ostvariti pozitivne promjene u demografskim strukturama. Trebat će više koristiti unutarnje rezerve (uključujući prirodno kretanje, transformaciju poljodjelskog stanovništva i dr.), nego se oslanjati na veće useljavanje sa strane. Svrha svega je uravnotežiti odnose između muškog i ženskog stanovništva, održati mlađom dobnu strukturu i prihvatljiv indeks starosti stanovništva, podignuti obrazovnu razinu stanovništva, zadržati visok udjel aktivnosti stanovništva i njegovu stopu zaposlenosti s posebnim naglaskom na povećanje broja radnih mjesta i zaposlenih mještana na području ove općine. Time će se podizati kvaliteta i standard življenja stanovništva i domaćinstava - kućanstava, što se mora odraziti kod načina stanovanja, razvijanja pojedinih djelatnosti, komunalnoj opremljenosti i ekološkim prilikama u krajoliku ove općine.

2.2.2. ODABIR PROSTORNO-RAZVOJNE STRUKTURE

U odabiru prostorno razvojne strukture, obzirom na prirodne resurse područja, te naslijeđeno stanje u prostoru, ključnu ulogu s gledišta korištenja prostora trebaju imati turizam, poljoprivreda, trgovina i industrija. Druga komponenta koja igra ključnu ulogu u poimanju razvoja uz suživot sa okolnim datostima prostora jest dosljedna i pažljiva zaštita prirodnih i graditeljskih vrijednosti područja Općine. Sukladno tome predlaže se osnovna prostorno-razvojna struktura područja Općine:

- utvrditi prostorno-strukturni sustav kojim će se odrediti žarišta i pravci prostornog razvoja, te njihove međusobne veze i pozitivan utjecaj na nerazvijeni zaobalni dio Općine,
- u obalnom području jače razvijati turističku ponudu podizanjem kvalitete sadržaja i smještaja u postojećim kapacitetima uz osiguranje prostornih uvjeta za realizaciju novih turističkih zona na lokalitetima Budima, Rat, Sestrice i uvala Smokvina,
- prostorni razmještaj proizvodnih kapaciteta temeljiti na uspostavljanju široke mreže manjih i raznovidnih proizvodnih jedinica i daljnjem razvoju već formiranih i planiranih većih i složenih gospodarskih cjelina koje su od posebnog značenja za područje cijele Općine,
- poticati razvoj ribarstva i marikulture,
- u zaobalnom prostoru poticati uz razvoj djelatnog, konkurentnog i ekološki čistog poljodjelstva i manjih gospodarskih kapaciteta i razvoj seoskog turizma kako u naseljima, tako i izvan njih na farmama (poljoprivrdnim gospodarstvima).

2.2.3. RAZVOJ NASELJA, DRUŠTVENE, PROMETNE I KOMUNALNE INFRASTRUKTURE

2.2.3.1. Razvoj naselja

Područje općine Dubrovačko primorje je prostor slabe naseljenosti, a djelomično i raštrkanosti malih naselja i zaselaka u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Njezin sustav središta služi za smještaj i razvitak središnjih uslužnih funkcija (gospodarskih i društvenih tercijarnih i kvartarnih uslužnih djelatnosti) i drugih nositelja cjelokupnog gospodarskog razvitka ovog područja, ali i kao svojevrsna mreža naselja podobnih za stanovanje i za privlačenje novih stanovnika i osiguranje zadovoljavajuće kvalitete života postojećem i novodoseljenom stanovništvu. Da bi se to moglo ostvariti potrebna je izuzetno kvalitetna povezanost s drugim dijelovima Dubrovačko-neretvanske županije i susjednih područja te integracija u hrvatski nacionalni i mediteranski prostor.

Prostorno-planskom dokumentacijom razlikuju se tipovi naselja: gradska, prijelazna urbanizirana i seoska, s time da se u analizama naselja težište stavlja na gradska i urbanizirana naselja, proces urbanizacije i na radna središta.

Gradovi kao čvorišne točke u prostoru sa svojom funkcijom upravljaju i djeluju na svoje socio-gospodarske gravitacijske okolice. To su najvažnija i najveća radna središta u prostoru.

Prijelazna jače ili slabije urbanizirana naselja su ona koja su doživjela određeni stupanj socio-gospodarske i druge preobrazbe, te postepeno poprimaju gradska obilježja. Razvijaju se najčešće u prigradskim, međugradskim i samostalnim urbaniziranim područjima. Neka od njih postaju lokalna radna i upravna središta veoma važna u zapošljavanju lokalnog radno aktivnog stanovništva.

Seoska - ruralna naselja nisu doživjela veću preobrazbu, ali realno je očekivati da će i u njima doći do određene preobrazbe i to u pravcu njihove urbanizacije ili pak jačanja agrarnog i primorskog karaktera uz adekvatnu modernizaciju rada i života.

Ovakva kretanja poželjno je planski poticati i usmjeravati, posebno iz razloga što je u neposrednoj blizini radnih i gradskih središta još uvijek u praksi prisutna nekontrolirana i stihijska izgradnja, što otežava njihov razvitak i kvira kvaliteta i standard života.

Osnovni ciljevi razvoja naselja

- Razvijati prostorni oblik urbanizacije primjeren društvenoj i gospodarskoj razvijenosti ovog područja.
- Razvijati sustav središnjih naselja te poticati razvoj većih naselja te lokalnih i manjih lokalnih središta kao žarišta i polova razvitka - radnih središta na načelima policentričnog i ravnomjernijeg uravnoteženog razvitka u prostoru.
- Stalno razvijati stambene, radne, uslužne i rekreacijske funkcije u naseljima, a posebno u gradskim, važnijim i manjim lokalnim radnim, uslužnim i turističkim središtima, a njihovom opremljenošću prometnom i komunalnom infrastrukturom povoljno utjecati na daljnje pozitivne demografske prilike i tijekove i na cjelokupni razvitak ovog područja.
- Potrebno je uspostaviti sklad i ravnotežu unutar pojedinih naselja između stambene izgradnje za stalno stanovanje i one za privremeno stanovanje, odnosno za odmor i rekreaciju, kao i za smještaj turista-gostiju. To treba osigurati kako kroz ograničavanje ukupnih kapaciteta, tako i kroz racionalnu namjenu prostora svakog pojedinog naselja. Svako narušavanje tog sklada smanjuje cjelokupnu kvalitetu života u tim naseljima.
- Odabrano i postupno revitalizirati samostalna naselja, kroz aktivnu politiku uređenja pojedinih naselja, podizanjem stambenog i komunalnog standarda, boljim prometnim povezivanjem sa središtima te omogućavanjem suvremenijeg razvitka agrarne i drugih djelatnosti. Unutar naselja i u njihovoj neposrednoj blizini važno je očuvati karakteristične prirodne vrijednosti i krajolike, strukturu građenja, tradicionalne građevne materijale i oblike.

- Korisno je obnavljati i zapuštena naselja i kućanstva i kad je to neracionalno glede infrastrukture, s ciljem zaštite prostora i krajolika te postizanja drugih probitaka u temeljnom usmjerenju prostornog uređenja ovog područja. Takva obnova treba obvezno uvažavati staru strukturu naselja i kućanstava, građevinske materijale i oblike, uz osiguranje prometne dostupnosti i telekomunikacijskih veza.
- Glede komunalne infrastrukture, svako naselje i kućanstvo mora imati osiguranu pitku vodu, prikladan sustav odvodnje i odvoza otpadnih tvari, električnu struju, mogućnost telefonske linije, osigurane televizijske i radio prijenose te priključak na lokalnu prometnu mrežu, a kada se stvore uvjeti i na plin te blizinu groblja.
- Prostorni razvoj i uređenje ovog područja treba regulirati Prostornim planom uređenja općine Dubrovačko primorje, urbanističkim planom općinskog središta Slano, a uređenje ostalih naselja smjericama za uređenje naselja, a po potrebi i drugim prostornim planovima.

2.2.3.2. Razvoj društvene infrastrukture - središnjih uslužnih funkcija

Razvoj društvene infrastrukture ili središnjih uslužnih funkcija, koje čine društvene i gospodarske uslužne djelatnosti, izuzetno je važan odsječak sadržaja društvenog života i u funkciji je općeg razvoja nekog prostora. One su u neposrednom međudjelovanju s ostalim oblicima života u nekom prostoru, pa ne može doći u pitanje potreba njihovog razvoja. Iskazano potvrđivanje značenja upravnih, pravosudnih, vjerskih, obrazovnih i kulturnih institucija, zdravstva i socijalne skrbi, uslužnih gospodarskih djelatnosti, športske i tehničke kulture te još po neke središnje uslužne funkcije, potpomoći će opći smjer razvoja. Društvene i gospodarske uslužne djelatnosti imaju tržišnu važnost, ali kako je ipak ograničen njihov utjecaj, ne mogu se smatrati kao čista potrošnja i u tome je njihovo posebno značenje. Za neke središnje uslužne funkcije, osobito one nižeg reda i lokalnog značenja, djelomičnu brigu oko osnivanja i njihovog djelovanja snose organi lokalne samouprave i lokalno gospodarstvo, ali i lokalno stanovništvo.

Općina Dubrovačko primorje nema još takav sustav društvenih i gospodarskih uslužnih djelatnosti, koji svojom mrežom po naseljima pokriva cijeli ovaj prostor te odgovara razmještaju i potrebama stalnog i privremenog stanovništva, što trebaju biti u funkciji njegovog općeg društvenog razvoja. One trebaju biti sastavni dio skupine središnjih uslužnih funkcija, koje služe stanovnicima ovog prostora u svakodnevnom životu. Prostori za smještaj, izgradnju i razvitak društvene i gospodarsko uslužne infrastrukture svode se na određena naseljena mjesta i zato ulaze u planski zasnovan sustav središnjih uslužnih funkcija i središnjih naselja, koji je generalno utvrđen Prostornim planom Dubrovačko - neretvanske županije, a detaljnije se razrađuje ovim prostornim planom.

Društvene i gospodarske uslužne djelatnosti, odnosno središnje uslužne funkcije, usmjerene su prema njezinim korisnicima tj. prema podizanju kvalitete života stanovnika i pojedinih samostalnih naselja u njihovom utjecajnom i gravitacijskom području. One su izraz upravno - administrativno - političko - teritorijalnog i vjerskog ustrojstva i načina upravljanja na ovom općinskom području. Kvalitetom ovih funkcija podiže se obrazovna i kulturna razina, zdravstvena kultura i standard cjelokupnog stanovništva u gravitacijskom području ovih funkcija. One pridonose povećanju pružene socijalne skrbi stanovništvu radi otklanjanja postojećih socijalnih problema i razlika, osiguravaju nesmetano bavljenje športskim aktivnostima i tehničkom kulturom, ostvaruju mogućnost rekreacije, odmora i zabave stanovništva, osiguravaju opskrbu i potrebne usluge u svakodnevnom životu te omogućuju ostvarenje drugih mnogobrojnih dugoročnih ciljeva u ovom prostoru.

Ne treba ispustiti iz vida da društvene i gospodarske uslužne djelatnosti, kao uostalom i druge gospodarske djelatnosti, pružaju lokalnom stanovništvu mogućnost zapošljavanja i time osiguranje izvora svoje egzistencije, kako svoje osobne i svojih obitelji, tako i šire zajednice. To je važna razvojna komponenta unapređenja ovih djelatnosti.

Opći ciljevi i smjerovi u razvoju društvenih i gospodarskih uslužnih djelatnosti su:

- Jačati društveno integrativne funkcije naselja radi zadovoljavanja osnovnih potreba lokalnog stanovništva (odgoj i obrazovanje, zdravstvo, socijalna skrb, kultura, religija, šport i drugo).
- Uskladiti razvitak i razmještaj uslužnih funkcija državne uprave i lokalne samouprave (npr. matični ured, mjesni odbori, porezna služba, policijska postaja, poštanski uredi i drugo) u budućnosti s potrebama stanovništva općine Dubrovačko primorje, odnosno s demografskim razvitkom ovog područja.
- Omogućiti normalno djelovanje vjerskih zajednica u skladu s potrebama stanovništva i u tu svrhu osigurati prostore za izgradnju novih vjerskih objekata.
- Osigurati prostor u pojedinim naseljima za djelovanje raznih udruga građana u skladu s potrebama stanovništva i interesnih skupina.
- Funkcionalno ustrojiti sadržaj i mrežu objekata predškolskog odgoja i naobrazbe kao djelatnosti da potiče opće poboljšanje života (socijalizacija, proizvodnost rada, lakši nastavak školovanja i dr.) i da predvidi povećanje obuhvata djece u dječjim vrtićima u skladu s demografskim kretanjima u ovom području.
- Uspostaviti demografski i prostorno planerski utemeljenu moguću osnovnoškolsku mrežu na području ove općine na temeljima nove reforme osnovnog obrazovanja i zakonskih postavki.

- Voditi računa o srednjoškolskom obrazovanju djece ove općine u širem prostoru u skladu s predstojećom reformom srednjeg školstva, te financirati i stimulirati pohađanje viših i visokih škola i fakulteta za dobivanje profila stručnjaka potrebnih ovom kraju.
- Nastojati ravnomjerno razvijati kulturnu aktivnost i u doglednoj budućnosti osnivati potrebne kulturne institucije te čuvati i njegovati tradicijsku izvornu kulturu u pojedinim naseljima i među stanovništvom ove jedinice lokalne samouprave, koja odražava njezinu prepoznatljivost u okvirima mediteranskog, hrvatskog nacionalnog i regionalnog dubrovačkog identiteta.
- Brinuti se za zaštitu kulturne i prirodne baštine, okoliša i krajolika na cijelom području ove općine, a osobito zaštititi izvornost Malostonskog zaljeva i uvale Bistrina te drugih zaštićenih prirodnih sadržaja.
- Uskladiti razvoj djelatnosti zdravstva i socijalne skrbi te njihov prostorni razmještaj s prihvaćenim standardima, ali i u skladu s potrebama ovog područja.
- Poticati razvitak financijskih institucija, malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva, te omogućiti modernizaciju objekata za odvijanje trgovačke djelatnosti, kako bi se podigla razina trgovinske i druge ponude prema domaćem stanovništvu i drugim korisnicima usluga (privremeni korisnici, povremeni gosti-turisti, tranzitni putnici i dr).
- Koristiti komparativne prednosti ovog prostora u razvijanju turističkih i ugostiteljskih aktivnosti i sadržaja, kao sastavni dio turističke ponude Hrvatskog primorja i područja Dubrovačko-neretvanske županije, a posebno kao što su priobalno područje te drugih zaštićenih i registriranih profanih i sakralnih objekata i sadržaja.
- Prihvatiti socijalizirani i organizirani pristup problemu korištenja slobodnog vremena (baviti se nekim korisnim i zdravim aktivnostima u slobodnom vremenu), među ostalim i zbog borbe protiv raznih oblika ovisnosti i asocijalnog ponašanja (maloljetnička delikvencija, pušenje, alkoholizam, droga, kriminal).
- Poticati i ubrzati izgradnju potrebnih športskih i školskih igrališta, dvorana, bazena, kuglana, bočališta i drugih športskih objekata i sadržaja s ciljem širenja športskih aktivnosti i rekreacije među svim stanovnicima i u svim dijelovima područja općine Dubrovačko primorje.
- Omogućiti stanovništvu općine Dubrovačko primorje siguran i brži pristup korištenju središnjih uslužnih funkcija u drugim središtima (Dubrovnik, Ston i dr.), osobito srednjeg i višeg reda, ako se one ne nalaze i ne razvijaju na području ove općine.
- Optimalno koristiti kredite za razvoj i obnovu u aktiviranju komparativnih prednosti ovog prostora za ubrzani razvitak gospodarstva u općini Dubrovačko primorje (obnoviti izvornu i rentabilnu poljodjelsku proizvodnju, na znanstvenim temeljima osloniti razvitak marikulture i ribarstva, razvijati turizam koji se može prilagođavati turističkoj potražnji, osposobiti male pogone, kamenarske radionice i druge sadržaje).

2.2.3.3. Razvoj prometne i komunalne infrastrukture

Posebnu pozornost je potrebno posvetiti uz izgradnju državne i županijske i izgradnji lokalne infrastrukture, kako bi se osigurali uvjeti za razvitak gospodarstva i podigli kvaliteta i standard života stanovništva (izgraditi potrebne i kvalitetnije prometnice, privezišta, dovesti pitku vodu u svako naselje, osigurati odvodnju otpadnih voda u najugroženijem priobalnom području, osigurati kvalitetnu opskrbu električnom energijom, dobre telekomunikacijske veze i drugo). U okviru prostornog razvitka i uređenja prostora općine Dubrovačko primorje, pored već navedenog potrebno je:

- osigurati zaštitu vodocrpilišta Nereze od zagađenja u cilju osiguravanja dovoljne količine vode dobre kvalitete
- povećati sigurnost snabdijevanja pitkom vodom iz vodoopskrbnog sustava izgradnjom novih kapaciteta vodosprema i novih magistralnih cjevovoda, izgradnjom NUS-a (nadzorno-upravljačkog sustava), te izgradnjom sustava za održanje kakvoće vode
- u rekonstrukcijama i novoj izgradnji vodoopskrbnog sustava osigurati kvalitetnu protupožarnu zaštitu ugradnjom dovoljnih profila cjevovoda i hidranata
- rješavati pitanja odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda priobalnih naselja, te izdvojenih gospodarskih zona izvan naselja s naglaskom na povećanje kvalitete življenja, zaštite okoliša i naročito očuvanja mora od zagađenja
- u postojećem sustavu odvodnje otpadnih voda Slanog potrebno izgraditi kolektore i uređaje za pročišćavanje otpadnih voda, te ispuste u prijemnik kao i riješiti individualne zahvate
- predvidjeti izgradnju plinskog distribucijskog sustava
- distribucijski elektroenergetski sustav uključivo sa centrom za nadzor i upravljanje izgrađivati odnosno prilagođavati tako da se sustav srednjeg napona postupno prebaci sa 10 kV na 20 kV
- u priobalnim naseljima zamijeniti zračnu električnu mrežu podzemnim energetskim kablovima
- unaprijediti sustav za gospodarenje otpadom (županijski centar za gospodarenje otpadom, reciklaža komunalnog i građevinskog otpada).

2.2.4. ZAŠTITA KRAJOBRAZNIH I PRIRODNIH VRIJEDNOSTI I POSEBNOSTI KULTURNO-POVIJESNIH CJELINA

Kulturna i prirodna baština predstavljaju temelj identiteta i dokaz je povijesnog kontinuiteta razvitka sredine pa ju je potrebno štiti od svake daljnje devastacije i degradacije njenih temeljnih vrijednosti.

Prirodne vrijednosti su vrlo važan resurs, koji je potrebno ne samo štiti već i unapređivati. Evidentirana područja i područja potencijalno vrijedna za zaštitu potrebno je dodatno vrednovati te ovisno o rezultatima eventualno zaštititi.

Potrebno je postići održivo upravljanje zaštićenim i vrijednim dijelovima prirode, na način da se izrade Planovi upravljanja uz razmatranje mogućnosti gospodarskog korištenja.

Neophodno je provođenje Ocjene prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu.

Nakon donošenja Krajobrazne osnove Republike Hrvatske, potrebno je izvršiti cjelovito vrednovanje krajobraza na lokalnoj razini i po potrebi revidirati Prostorno plansku dokumentaciju.

Potrebno je pokrenuti adekvatnu zaštitu evidentiranih kulturnih vrijednosti lokalnog značaja. Osim pojedinačnih građevina, kulturnu baštinu čini i prostorna baština, koja je zajedničko djelo čovjeka i prirode, odnosno rezultat je ljudskog djelovanja kroz povijest. Tako je kultivirani krajolik neponovljiv, a svako novo širenje građevinskih zona u kvalitetne krajobrazne prostore znači osiromašenje krajolika i gubitak samosvojnosti.

Povijesne cjeline i ambijenti, kao i pojedinačne građevine sa spomeničkim obilježjima, zajedno sa svojim okolišem, moraju biti na kvalitetan način, sukladno njihovim prostornim, arhitektonskim, etnološkim i povijesnim karakteristikama, uključeni u budući razvoj. To prije svega podrazumijeva:

- zadržavanje i očuvanje prostornih odnosa definiranih tijekom povijesti, koji se manifestiraju u cjelovitoj slici prostora kao kulturnog krajolika
- očuvanje prostorne homogenosti naselja, prije svega njegova volumena, okruženog područjima kultiviranog krajolika
- zadržavanje povijesnih oblika komunikacija - starih cesta, pješačkih puteva i staza,
- očuvanje povijesnog naseobinskog ustroja, parcelacije i tradicijske arhitekture
- oživljavanje povijesnih oblika naseljenosti - sela, zaselaka i stanova u okviru njihovog prostornog okruženja, povijesne matrice, parcelacije i tradicijske građevne strukture
- revitalizaciju napuštenih sela i zaselaka, izuzetne etnološke, arhitektonske i ambijentalne vrijednosti
- očuvanje i obnovu tradicijske arhitekture, stambene i gospodarske, kao i svih povijesnih arhitektonskih građevina spomeničkih svojstva, kao nositelja prepoznatljivosti prostora
- očuvanje povijesne slike prostora i karakterističnih vizura
- očuvanje i njegovanje izvornih i tradicionalnih funkcija i sadržaja, poljoprivrednih kultura i tradicionalnog načina obrade zemlje
- zadržavanje i očuvanje karakterističnih toponima, naziva sela i brežuljaka od kojih neki imaju povijesno (arheološko) i simboličko značenje
- očuvanje i obnovu svih građevina i sklopova s kulturno-povijesnim obilježjima.
- istraživanje i prezentaciju arheoloških nalaza i mjesta

Zaštita i obnova kulturno povijesnih i krajobraznih vrijednosti postavljaju se kao važan zadatak na kojem cijela Hrvatska treba graditi svoj identitet, stoga je za potrebe ovog plana izrađena Konzervatorska podloga. Cilj te podloge je ustanoviti osnovne prostorne i razvojne činitelje očuvanja kulturne baštine, te dati smjernice i uvjete korištenja prostora, za djelovanje u prostoru i za pojedinačne graditeljske zahvate. Zaštita graditeljske baštine se provodi prema usvojenim načelima integralne zaštite prostora, ali i očuvanjem autentičnosti kroz obnovu izvornih obilježja građevine. Modaliteti zaštite određuju se prema kriteriju zoniranja, (stroga zona zaštite povijesnih struktura i kontaktne zone), te prema propisanim mjerama zaštite. Potrebno je s naročitom pažnjom pristupiti planiranju građevinskih područja, kako ne bi došlo do narušavanja kvalitetnih prostornih odnosa, uz očuvanje vrijednih vizura na sela.

Za građevine najveće kulturno povijesne vrijednosti potrebno je provesti konzervatorsko restauratorska istraživanja prije bilo kakvih zahvata. Za potrebe restauracijskih radova na ovim građevinama potrebno je osigurati eksploatacijsko polje u kojem se može po potrebi eksploatirati

izvorni materijal iz koje je ta građevina i izrađena. Za sva naselja s očuvanom povijesnom građevnom strukturom potrebno je izraditi detaljnu inventarizaciju svih vrijednosti naselja, prostornih i graditeljskih, temeljem kojih će se odrediti smjernice za potrebne i moguće zahvate unutar prostora naselja i na pojedinačnim građevinama.

2.3. CILJEVI PROSTORNOG UREĐENJA NASELJA NA PODRUČJU OPĆINE

2.3.1. RACIONALNO KORIŠTENJE I ZAŠTITA PROSTORA

U svrhu što racionalnijeg korištenja i zaštite prostora potrebno je provesti slijedeće:

- Sanaciju bespravne izgradnje dijelom uvrštenjem u građevinska područja
- Utvrditi u najvećoj mogućoj mjeri zajedničke koridore značajnih infrastrukturnih građevina.
- Sanaciju devastiranih površina, posebno napuštenih eksploatacijskih polja i divljih odlagališta otpada prenamjenom u trajne oblike korištenja ili rekultivacijom.
- Uspostavu jedinstvenog sustava za sprječavanje i uklanjanje šteta od elementarnih nepogoda.

2.3.2. UTVRĐIVANJE GRAĐEVINSKIH PODRUČJA

Obzirom na utvrđeno stanje i provedenu analizu građevinskih područja u polazištima ovoga Plana, potrebno je na slijedeći način utvrditi građevinska područja:

- Uskladiti građevinska područja s Izmjenama i dopunama Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije („Službeni glasnik Dubrovačko-neretvanske županije“, broj 07/10.), sa Zakonom o prostornom uređenju i gradnji te s novim strateškim dokumentima
- Ukidanje građevinskog područja ugostiteljsko-turističke namjene Planikovac u površini od 5 ha
  - Pri utvrđivanju građevinskog područja preispitati mogućnost korištenja neiskorištenog prostora za moguću izgradnju interpolacijama ili adaptacijama i zamjenama starih građevina novima.
  - Utvrditi da li postoji potreba za zadržavanjem građevinskog područja za pojedine prostorno izdvojene čestice izvan naselja udaljene od prometnica u zaobalnom brdskom graničnom području, obzirom da su do sada utvrđena selektivno, što znači da je dio takve stare izgradnje ostao izvan građevinskog područja.
  - Utvrditi komunalno opremljene dijelove građevinskih područja.
  - Zaustaviti daljnje širenje naselja na nove neizgrađene površine (pretežno poljoprivredne), tako da se pri određivanju građevinskih područja obuhvate i objedine samo već izgrađeni dijelovi naselja i oni načeti izgradnjom (u zaobalnom dijelu obuhvati po mogućnosti zatečenu izgradnju izvan građevinskog područja).
  - Preoblikovati građevinska područja zaobalnih ruralnih naselja na način da se sačuva prepoznatljivost pojedinih dijelova naselja, odnosno starih zaseoka, tako da se isključi njihovo spajanje u jedinstveno građevinsko područje, pogotovu zauzimanjem značajnih poljoprivrednih površina (npr. naselje Visočani).
  - Prestrukturirati građevinska područja unutar kojih su s jedne strane utvrđene značajne površine koje do sada nisu bile privedene namjeni, a niti imaju takve naznake, te s druge strane značajna izgradnja (cijeli zaseoci) izvan građevinskog područja (npr. naselje Doli).
  - Mjerama porezne politike potrebno je stimulirati korištenje zemljišta opremljenog infrastrukturom unutar građevinskog područja kao građevinsko, a ne kao poljoprivredno ili ono neprivedeno osnovnoj namjeni. Na taj način doprinijet će se svrsishodnijem korištenju građevinskog zemljišta, te prometne i komunalne infrastrukture unutar granica građevinskog područja.
  - Utvrditi nova građevinska područja izdvojenih namjena ugostiteljsko turističke zone Sestrice, luke nautičkog turizma državnog značaja u Dolima i u Kručici (suha marina) i proizvodno-poslovnih zona na lokacijama Lučino razdolje, Kučalin do i Smrijek itd.
  - Povećanja i smanjenja građevinskih područja izdvojene namjene sukladno IDPPDNŽ.
  - Ispitati premještaj golf igrališta s lokacije Rudine na lokaciju Sestrice.
  - Preispitati građevinska područja naselja Topolo, Podgora, Trnova, Podimoč itd, obzirom da su u potpunosti izgrađena.

2.3.3. UNAPREĐENJE UREĐENJA NASELJA I KOMUNALNE INFRASTRUKTURE

- Važno je sustavno unapređenje uređenja i opremanja naselja, a posebno općinskog središta. Temeljne funkcije za kvalitetan život, a posebno osnovno školovanje, zdravstvena zaštita i opskrba, trebale bi biti osigurane na razini stanovništvu prihvatljivog komfora i dostupnosti. Ta dostupnost može se osigurati očuvanjem tradicijskih i gradnjom novih objekata, ali i funkcioniranjem unutar sustava po principu: usluga što bliže potrošaču i korisniku.
- S ciljem zaštite prostora korisno je obnavljati i zapuštena naselja i kad je to neracionalno glede komunalne infrastrukture, s ciljem postizanja drugih probitaka u temeljnom usmjerenju prostornog razvoja Županije. Takva obnova treba obvezno uvažavati i očuvati prirodne vrijednosti i kvalitetu krajolika, staru strukturu građenja naselja i domova, tradicionalne građevinske materijale i oblike, uz osiguranje prometne dostupnosti i telekomunikacijskih veza.
- Obveza je planirati i odrediti mjere za komunalno i infrastrukturno opremanje područja naselja kao uvjet za daljnji razvoj i izgradnju svakog naselja i kućanstva, s time da se mora osigurati pristupna prometnica, pitka voda, prikladan sustav odvodnje otpadnih voda, sustav gospodarenja otpadom, električna struja, ako postoje mogućnosti i plinopskrbni priključak i mogućnost telefonske linije.
- Provesti rehabilitaciju (sanaciju i rekonstrukciju) starih dijelova vodoopskrbnih mreža sa većim gubicima, a kapacitete i raspored postojećeg, te potrebnog (budućeg) vodospremničkog prostora planirati u ulozi postizanja optimalnih pogonskih stanja.

3. PLAN PROSTORNOG UREĐENJA

3.1. PRIKAZ PROSTORNOG RAZVOJA NA PODRUČJU OPĆINE U ODNOSU NA PROSTORNU I GOSPODARSKU STRUKTURU ŽUPANIJE

Prostornim planom Dubrovačko-neretvanske županije (PPDNŽ) definirane su osnovne prostorno-funkcionalne cjeline. Prema osnovnoj organizaciji prostora Županije, područje Općine se prema prirodnim obilježjima nalazi unutar prostorno-funkcionalne cjeline; priobalno područje, koju čini obalno i zaobalno područje. Upravo je ovo područje kroz urbanizaciju i litorizaciju, kao jedne od najsveobuhvatnijih i najdinamičnijih među suvremenim društveno-gospodarskim tokovima, doživjelo složeni proces mijenjanja jednog prostora, koji je bitno utjecao na promjenu strukture naselja. Najprije su nastupili procesi deagrarizacije i industrijalizacije, a potom u novije doba procesi tercijarizacije i kvartarizacije (među kojima se osobito ističe razvitak turizma, izgradnja prometnica i niz novih poticaja), koji razbijaju izoliranost pojedinih naselja i krajeva.

Posljedica navedenog je potpuna koncentracija gotovo svih aktivnosti u obalnom pojasu Općine, gdje su se uz naselje Slano kao općinsko središte razvila još dva značajnija naselja; Doli i Banići. Banići sa naseljem Kručice i Slano zajedno sa svojim postojećim i planiranim izdvojenim gospodarskim i športsko-rekreacijskim zonama čine jedinstvenu urbanu strukturu. Stoga će obalni prostor na potezu Banići-Slano i dalje biti glavni pokretač cjelokupnog društveno-gospodarskog razvitka i života u ovom području. Pod utjecajem ovog razvojnog područja moguće je očekivati popravljavanje demografskih prilika, kao i društveno-gospodarske, fiziomske i funkcionalne preobrazbe u zaobalju.

Može se reći da će u skoroj budućnosti jedan od bitnih pokretača svekolikog razvoja Općine biti autocesta koja će kako područje Općine, tako i cjelokupno područje krajnjeg jugoistočnog dijela Hrvatske kvalitetno spojiti sa preostalim dijelom Države, te s ostalim europskim prometnim pravcima (Budimpešta - Sarajevo - Ploče). Time će se omogućiti brži protok ljudi i tvarnih dobara, te s time i ostanak ljudi u zaobalnom dijelu Općine. Time će se potaknuti razvoj i tog dijela Općine, čija će okosnica biti gospodarske djelatnosti: turističke djelatnosti u svezi s športsko rekreacijskim djelatnostima, eksploatacija i obrada kamena, poljoprivreda i energetska (vjetro i solarne elektrane) djelatnostima.

Pored županijskog plana, uvažavajući obveze i usmjerenja iz Strategije i Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske, ovim Planom je predložen cjelovit sustav prostornog uređenja koji bi trebao omogućiti daljnji ravnomjerniji razvitak Općine Dubrovačko primorje. To se postiže određivanjem: organizacije i namjene, te korištenja prostora, sustava središnjih naselja i razvojnih središta, gospodarskih i društvenih djelatnosti od šireg značenja, propisivanjem učinkovitih uvjeta korištenja, uređenja i zaštite prostora, prostornih uvjeta za razvoj infrastrukturnih sustava i gospodarenje otpadom, te osobitim vođenjem računa o sprječavanju nepovoljna utjecaja na okoliš.

3.2. ORGANIZACIJA PROSTORA I OSNOVNA NAMJENA I KORIŠTENJE POVRŠINA

Predloženom organizacijom prostora trebao bi se omogućiti ravnomjerniji razvoj na području Općine. Njome su određene prostorno-razvojne cjeline i sustav razvojnih središta kao nositelja i pokretača budućeg razvoja. Prostorno-razvojne cjeline određene su prometno-geografskim i prirodnim obilježjima, gospodarskim karakteristikama, razmještajem, veličinom i tipom naselja, mrežom središnjih funkcija, infrastrukturnom mrežom, te sagledavanjem potencijala prostora. Temeljem toga određene su tri osnovne prostorno-funkcionalne cjeline; priobalje, zaobalje i otočje.

Na temelju uspostavljene nove političko-teritorijalne podjele u Republici Hrvatskoj, demografskih obilježja u prostoru zemlje, gospodarske razvijenosti i mogućnosti, uspostavljenih gravitacijskih odnosa u prostoru te analize razvijenosti i razmještaja brojnih uslužnih djelatnosti svrstanih u 14 svojstvenih temeljnih skupina središnjih uslužnih funkcija dolazi se do prijedloga planiranog **sustava središnjih naselja** i uspostavljanja sljedećih hijerarhijskih odnosa između pojedinih stupnjeva (kategorija) središnjih naselja:

- I. Središte države (važnije europsko središte)
- II. Središte makroregije (manje europsko središte)
- III. Središte županije (regionalno i više nadlokalno središte)
- IV. Središte grada (međupćinsko i nadlokalno središte)
- V. Središte grada/općine (važnije lokalno središte)
- VI. Manje lokalno središte (pomoćno središnje naselje, pomoćno središte)
- VII. Naselje s pojedinačnim središnjim uslužnim funkcijama.

Središnje naselje pripada nekoj kategoriji u sustavu središnjih naselja ako udovoljava većini postavljenih kriterija i ako ima veći broj različitih središnjih uslužnih funkcija, koje se odnose na tu kategoriju. U tom smislu treba razlikovati barem tri podvrste unutar svake kategorije središnjih naselja, zavisno da li u prosjeku ispunjava postavljene kriterije, odnosno da li su razvijeni iznad ili ispod tog prosjeka, a nisu ili ne trebaju preći u drugu višu ili nižu kategoriju središnjih naselja. Isto tako i dalje će trebati uzeti u obzir utjecaj drugih različitih čimbenika (reljef, gustoća naseljenosti, razmještaj i veličina naselja, prometna pristupačnost, razvitak novih procesa u prostoru, utjecaji iz udaljenijih područja, pogranični karakter područja i drugi), koji na različite načine djeluju na razmještaj i razvitak pojedinih središnjih naselja i uspostavljanje sustava središnjih naselja u nekom prostoru.

Budući razvitak središnjih uslužnih funkcija i sustav središnjih naselja temelje se na zahtjevima novog društvenog uređenja i političko-teritorijalnog ustrojstva Republike Hrvatske, na postavljenim ciljevima razvitka u prostoru, na politici izbjegavanja prevelikih koncentracija stanovništva u velikim gradovima i težnjom za boljom disperzijom stanovništva u prostoru, odnosno sprječavanja negativnih demografskih trendova, ravnomjernijeg regionalnog razvitka i razvitka policentričnog sustava te na težnji za podizanjem standarda i kvalitete života lokalnog stanovništva. Kod svega toga se predviđa ekonomičniji, racionalniji i funkcionalniji razvitak, razmještaj i strukturu središnjih uslužnih funkcija.

Prema tome, izvjesne prostorno-planske tendencije i pretpostavke (demografske prognoze, nastavak procesa urbanizacije, razvitak nekih gospodarskih djelatnosti, suvremenije planirana prometna mreža, ekonomičnija mreža središnjih uslužnih funkcija, rast središnjih naselja) utječu na koncipiranje takvog sustava središnjih naselja koji će najviše odgovarati potrebama stanovništva i drugim korisnicima na području općine Dubrovačko primorje i pojedinim njegovim dijelovima te će se tako na najbolji mogući način uklopiti u cjelokupnu koncepciju prostornog razvitka i uređenja ove općine, ali i cjelokupne Dubrovačko-neretvanske županije.

Općina Dubrovačko primorje je prostrano područje i zato ima potrebe ustrojstva klasične mreže i sustava središnjih naselja. Središnje uslužne funkcije nižeg lokalnog značenja treba osigurati na području svoje općine i unutar postojećih naselja. Većinu središnjih uslužnih funkcija srednjeg i višeg reda njezini stanovnici će i u buduće koristiti u gradu Dubrovniku, županijskom i regionalnom središtu, a kasnije eventualno i u Stonu, planiranom međupćinskom i nad lokalnom središtu.

U skladu s planiranim razmještajem stanovništva, njihovim potrebama, razvijanjem središnjih uslužnih funkcija, gospodarskim mogućnostima i prethodno postavljenim kriterijima predviđa se do 2015. ili neke kasnije godine na sljedeći način razvijanje **novog sustava središnjih naselja u općini Dubrovačko primorje**:

Postojeće **općinsko središte SLANO** i dalje će razvijati središnje uslužne funkcije općinskog značenja, čije se gravitacijsko i utjecajno područje podudara s područjem općine Dubrovačko primorje, ali i drugih središnjih uslužnih funkcija nižeg reda potrebnih stanovnicima tog središta, bliže okolice, ali i turistima i drugim posjetiteljima koji će ih svakodnevno koristiti. Razvijat će turizam i druge potrebne gospodarske djelatnosti. Ono će se razvijati kao naselje s nekim obilježjima gradskog karaktera oko istoimene uvale (luke) i obuhvaćat će i dalje dijelove središta naselja Slano, te područja zaselaka Banja, Grgurići i Slađenovići. Vezano je na Jadransku turističku cestu, a kasnije i na druge državne i županijske ceste. Ono bi moglo rasti do 1.000 stanovnika.

Predviđa se da će se od javnih funkcija u njemu razvijati: općinsko vijeće, načelnik općine, općinske službe, matični ured, policijska postaja, lučka ispostava, službe i sadržaji vezani za funkciju graničnog prijelaza, rimokatolički župni ured i župna crkva, franjevački samostan i crkva s kulturnim sadržajima, političke stranke, razne udruge, dječji vrtić, matična osnovna škola, centar za kulturu s domom kulture, kino dvoranom (polivalentna dvorana), čitaonicom i knjižnicom, kulturno umjetničko društvo, zavičajni muzej (zbirka), galerija slika i drugih umjetnina, zdravstvena ambulanta (opće medicine, zubna, patronaža, depo lijekova), (po potrebi veterinarska ambulanta), poljodjelska apoteka, dom starih i nemoćnih, odnosno umirovljenika, socijalna služba, ispostava banke, zastupnik osiguravajućeg zavoda, ispostava lutrije, poštanski ured, telefonska centrala, pomoćni telegraf, turistička zajednica i ured, turistička agencija, lokalni športski klubovi i manja športska igrališta, od kojih neki zajednički s osnovnom školom (dvorana, igrališta za male športove, bazen), športovi na moru (jedrenje, veslanje, ronjenje, plivanje, vaterpolo i dr.), te brojni prometni, trgovački, ugostiteljski, obrtnički, uslužni, komunalni i drugi poslovni sadržaji potrebni stanovništvu općine, turistima i tranzitnim putnicima, vozilima, domaćinstvima, institucijama itd.

Planirana mala lokalna središta ili pomoćna središnja naselja, odnosno naselja s pojedinačnim funkcijama po područjima su u:

priobalnom području:

- Banići** planirano 300 stanovnika. Stambeno i poslovno predgrađe općinskog središta Slano, proizvodno središte, ribarske i turističke funkcije, te malo lokalno uslužno središte.
- Doli** planirano 200-250 stanovnika. Poljodjelstvo i ribarsko naselje, proizvodno središte, turističke i rekreacijske funkcije, neke osnovne uslužne funkcije.
- Majkovi** planirano 200-250 stanovnika. Poljodjelsko naselje, proizvodno i prerađivačko središte (maslinarstvo, smokva, kamenarstvo, turizam i dr.), turističke i uslužne funkcije.

Istočnom području zaleđa:

Čepikuće - Lisac

podjela osnovne funkcije manjeg lokalnog središta za istočno područje zaleđa (mjesni odbor, vijeće mjesnog odbora, mjesne udruge, ogranci političkih stranaka, župni ured i župna crkva, područna osnovna škola/odjeljenje, dom kulture s odgovarajućim sadržajima, zdravstvena ambulanta bez stalnog liječnika, poštanski ured, trgovačke prodavaonice, ugostiteljske radnje, pojedinačne obrtničke i uslužne radionice, lokalni športski klubovi i igrališta i sl.), poljodjelska funkcija, pogon sortiranja i prerade ljekovitog i aromatskog bilja, granične funkcije (granični cestovni prijelaz s potrebnim službama i sadržajima).

Zapadnom području zaleđa:

Topolo - Ošlje - Smokovljani

dijele funkciju manjeg lokalnog središta za zapadno područje zaleđa i međusobno raspodjeljuju odgovarajuće sadržaje (mjesni odbor, vijeće mjesnog odbora, mjesne udruge, ogranci političkih stranaka, župni uredi i župne crkve, matična osnovna škola, dom kulture s odgovarajućim sadržajima, zdravstvena ambulanta bez stalnog liječnika,

poštanski ured, trgovačke prodavaonice, ugostiteljske radnje, pojedinačne obrtničke i uslužne radionice, lokalni športski klubovi i igrališta i sl.), poljodjelska funkcija, a djelomično aktivnosti oko marikulture, odnosno eksploatacije i prerade kamena te drugi proizvodni i prerađivački pogoni.

Ostala naselja na području Općine Dubrovačko primorje su bez obveze razvijanja središnjih uslužnih funkcija i nemaju status središnjeg naselja:

Kručica samostalno naselje u priobalnom području koje je u nastavku razmatrano zajedno s naseljem Banići, obzirom da zajedno tvore jedinstvenu prostorno-funkcionalnu cjelinu.

Trnova, Mravinca, Podgora, Podimoč, Točionik i Trnovica samostalna naselja u istočnom području zaleđa,

Visočani, Stupa, Štedrica i Imotica - samostalna naselja u zapadnom području zaleđa.

Ovako ustrojeni sustav središnjih naselja na teritoriju Općine Dubrovačko primorje zahtjeva još bolju prometnu povezanost između pojedinih samostalnih naselja i njihovih lokalnih središta, a naročito bitno poboljšanje veza prema susjednim područjima.

Sve funkcije u Općini Dubrovačko primorje dimenzioniraju se u skladu s razvitkom ovog kraja povezano s njegovim brojem stanovnika, koji gravitira i koristi te usluge, uključujući i povremene goste - turiste i putnike - posjetitelje, koji povremeno borave ili posjećuju ovaj kraj i njegova središta, bilo da se radi o općinskom središtu, kao važnijem lokalnom središtu ili manjim lokalnim središtima.

Ovakav sustav središnjih naselja na ovom prostoru na racionalan način približava središnje usluge i druge funkcije stanovništvu i drugim korisnicima, osobito one koje su im potrebne u svakodnevnom životu, pružajući im približno jednake uvjete života, pa tako doprinosi porastu kvalitete i standarda njihova života.

U pogledu osnovne namjene i korištenje prostora, područje Općine rasčlanjeno je na površine za razvoj i uređenje naselje i na površine za razvoj i uređenje izvan naselja. Za površine namijenjene izgradnji naselja, te smještaju gospodarskih djelatnosti, groblja i športsko-rekreacijskih sadržaja utvrđena su građevinska područja.

Prema dovršenosti građevinska područja rasčlanjena su na izgrađene, neizgrađene komunalno opremljene i neizgrađene dijelove, odnosno na dijelove koji su privedeni planiranoj namjeni, koji su komunalno opremljeni i spremni za izgradnju i one koji to nisu. UPU-ima izgrađeni i neizgrađeni dijelovi građevinskih područja detaljnije se rasčlanjaju prema oblicima korištenja površina.

Izgrađeni dio građevinskog područja predviđen je za održavanje, obnovu, dovršavanje i uređenje rekonstrukcijom i sanacijom postojećih, te interpoliranom izgradnjom novih građevina. Neizgrađeni komunalno opremljeni i neizgrađeni dio građevinskog područja predviđen je za daljnji razvoj izgradnjom novih građevina i uređenjem novih prostora ukoliko je manji od 5.000 m² i prije izrade UPU-a.

Područje Općine ovim je Planom prema korištenju i namjeni površina razgraničeno za razvoj i uređenje (prikazano je na kartografskom prikazu br. 1 "Korištenje i namjena površina") na sljedeći način:

- Razvoj i uređenje prostora/površina naselja
- Razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja.

3.2.1. RAZVOJ I UREĐENJE PROSTORA/POVRŠINA NASELJA

Površine za razvoj i uređenje naselja su **građevinska područja naselja** koja su rasčlanjena na izgrađene, neizgrađene komunalno opremljene i neizgrađene dijelove.

Neizgrađeni komunalno opremljeni i neizgrađeni dio građevinskog područja naselja može se do privođenja namjeni koristiti kao poljoprivredno zemljište ili za sadržaje privremenog ili povremenog karaktera (odlukama lokalne samouprave temeljenim na posebnim propisima) kao što su: montažni kiosci, sajmovi, razne prigodne manifestacije i sl.

Građevinsko područja naselja može imati isključivu ili mješovitu namjenu.

Isključivu namjenu ima površina čije je korištenje podređeno jednoj (osnovnoj) namjeni. Na površini isključive namjene mogu se planovima užeg područja planirati samo oni drugi sadržaji koji proizlaze iz potrebe osnovne namjene, a to se u pravilu odnosi na površine pratećih sadržaja te infrastrukturne građevine.

Mješovitu namjenu ima površina koja sadržava više različitih namjena, od kojih jedna može biti pretežita.

Građevinska područja naselja (GPN) smatraju se površinama **mješovite namjene** (u kojima prevladava stambena namjena), a namijenjena su za smještaj i/ili uređenje:

- stanovanja s pratećim pomoćnim i gospodarskim funkcijama,
- javnih i društvenih djelatnosti (upravna, socijalna, zdravstvena, školska, kulturna, vjerska i dr.),
- gospodarskih djelatnosti:
  - proizvodnih i poslovnih (uslužne, trgovačke, za proizvodnju manjeg opsega, zanatske, komunalno-servisne) bez nepovoljnih utjecaja na život,
  - ugostiteljsko-turističkih (hoteli, turistička naselja i kampovi/autokampovi)
  - poljoprivrednih,
- športsko-rekreacijskih površina i djelatnosti,
- javnih zelenih površina (javni parkovi i zaštitne zelene površine),
- prometne, energetske i komunalne infrastrukture,
- groblja,
- građevina za potrebe zaštite od elementarnih nepogoda i ratnih opasnosti,
- i drugih građevina i površina koji nisu nespojivi s osnovnom stambenom namjenom ili koje služe za funkcioniranje naselja i/ili dijelova naselja.

Gore navedene namjene i sadržaji mogu se planirati u naselju, bilo da su razgraničene ovim Planom kao površine isključive namjene unutar površine naselja ili razgraničene planom užeg područja u skladu s uvjetima ovoga Plana.

Unutar građevinskog područja naselja odnosno u njegovoj neposrednoj blizini ne mogu se graditi građevine koje bi svojim postojanjem ili uporabom, posredno ili neposredno, ugrožavale život i rad ljudi u naselju, odnosno vrijednosti postojećeg okoliša naselja.

Ovim planom utvrđena su građevinska područja i izdvojeni dijelovi građevinskog područja naselja:

- **naselja u ZOP-u:** Banići, Kručica i Slano (unutar ZOP-a sa više od 50% površine ukupnog građevinskog područja naselja) te 46% dijela građevinskog područja naselja Doli.
- **naselja izvan ZOP-a:** Štedrica, Imotica, Topolo, Stupa, Ošlje, Smokovljani, Visočani, Lisac, Podimoč, Točionik, Čepikuće, Trnovica, Podgora, Mravinca, Trnova, Majkovi i 54% dijela naselja Doli.

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Građevinska područja mješovite namjene

Naselje	Prognoza broja stanovnika 2015.			Površina građevinskog područja			Gustoća stanovanja
	stalni	povremeni	ukupno	Ukupno	Izgrađeno i komunalno opremljeno		
					ha	%	St/ha
Imotica	90	10	100	11,85	11,52	97,2	8,4
Ošlje	90	30	120	15,80	7,65	48,4	7,6
Smokovljani	130	0	130	29,29	9,60	32,8	4,4
Stupa	60	40	100	4,70	3,27	69,6	21,27
Štedrica	90	20	110	5,10	4,75	93,1	21,6
Topolo	160	30	190	12,10	9,67	79,9	15,7
Visočani	140	10	150	19,81	9,27	46,8	7,57
Čepikuće	90	10	100	12,66	8,47	66,9	7,89
Lisac	30	5	35	9,45	5,1	53,9	3,7
Mravinca	40	10	50	4,60	3,74	81,3	10,9
Podgora	40	5	45	4,00	1,81	45,2	11,2
Podimoč	50	10	60	4,61	2,17	47,1	13,0
Točionik	20	5	25	5,80	3,96	68,3	4,3
Trnova	30	10	40	7,07	3,19	45,1	5,6
Trnovica	40	5	45	5,30	3,62	68,3	8,5
Doli	200	50	250	47,40	22,43	47,3	5,3
Majkovi	200	40	240	49,50	23,29	47,1	4,8
Banići, Kručica, Slađenići	250	70	320	47,42	34,63	73,0	6,75
Slano (bez Slađenića)	650	250	900	75,13	67,80	90,1	12,0
Ukupno	2.400	600	3.000	371,59	235,94	63,5	8,1

Uvjeti uređenja građevinskog područja naselja razlučuju se prema dovršenosti.

Prema dovršenosti građevinsko područje se dijeli na izgrađene, neizgrađene komunalno opremljene i neizgrađene dijelove.

Užim planovima uređenja (UPU ili DPU-ima) naselja u ZOP-u preciznije će se odrediti namjena površina u odnosu prema izgrađenim, neizgrađenim komunalno opremljenim i neizgrađenim dijelovima, te pretežitosti namjena unutar granica samog plana.

Izgrađeni dio građevinskog područja naselja predviđen je za održavanje, obnovu, dovršavanje i uređenje rekonstrukcijom i sanacijom postojećih, te interpoliranom izgradnjom novih građevina.

Neizgrađeni komunalno opremljen dio građevinskog područja predviđen je za održavanje, obnovu, dovršavanje te daljnji razvoj izgradnjom novih građevina i uređenjem postojećih i novih prostora.

Neizgrađeni dio građevinskog područja naselja predviđen je za daljnji razvoj naselja izgradnjom novih građevina i uređenjem novih prostora.

(1) Uvjeti uređenja građevinskog područja naselja prema namjeni i korištenju utvrđuju se za:

- smještaj stambenih građevina
- smještaj gospodarskih djelatnosti
  - proizvodnih i poslovnih,
  - ugostiteljsko-turističkih, (hoteli, turistička naselja i kampovi/autokampovi)
  - poljoprivrednih,

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

- smještaj društvenih djelatnosti
- smještaj športsko-rekreacijskih površina
- uređenje zelenih površina.

Obzirom na namjenu građevina u građevinskom području naselja, zgrade se dijele na:

- zgrade stambene namjene (tip individualno stanovanje)
  - obiteljske kuće
- zgrade mješovite namjene:
  - stambeno-poslovne (stanovanje zauzima više od 50% korisne površine) - tip višestambene zgrade
  - poslovno-stambene namjene (stanovanje manje od 50% korisne površine građevine)
- zgrade poslovne namjene
- zgrade proizvodne namjene
- zgrade ugostiteljsko-turističke namjene
- zgrade javne i društvene namjene
- zgrade sportsko-rekreacijske namjene.

U smislu broja samostalnih stambenih jedinica, **stambene zgrade** se dijele na:

- **tipa individualno stanovanje** s do 3 samostalne stambene jedinice
- **tip višestambene zgrade** s 4 -10 samostalnih stambenih jedinica

(1) Za naselja u ZOP-u: Slano, Slađenići, Banići, Kručica, Janska i dio naselja Doli, te izvan ZOP-a za dio naselja Smokovljani-Visočani (u polju, uz industrijske zone) prema načinu i vrsti građevina određuju se sljedeći urbanistički parametri te ostali kriteriji i to:

Vrsta građevine	Način izgradnje	Min površina građ. čestice (m ²)	Min širina građ. čestice na regulac. pravcu (m)	Max koef. izgrađenosti (kig)	Max koef. iskorištenosti (kis)*	Najveća katnost E ravni teren (kosi teren)	Najveća visina (m)	Najveća katnost pomoćnih objekata
IZGRAĐENI DIO NASELJA I NEIZGRAĐENI KOMUNALNO OPREMLJENI DIO NASELJA								
Građevine stambene namjene (tip individualno stanovanje)	SS	300	11,0	0,4	1,6	Po+Pr+3 (Po+Su+Pr+2)	12,0	Po+Pr+1 (Po+Su+Pr)
	D	200	10,0	0,4	1,6			
	N	100	6,0	0,5	2,0			
Građevine mješovite namjene	SS	400	16,0	0,4	1,6	Po+Pr+3 (Po+Su+Pr+2)	12,0	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)
Građevine proizvodne namjene	SS	400	16,0	0,4	1,2	2Po+Pr+2 (2Po+Su+Pr+1)	9,0	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)
Građevine poslovne namjene	SS	400	16,0	0,4	1,6	2Po+Pr+3 (2Po+Su+Pr+2)	12,0	2Po+Pr+1 ili (2Po+Su+Pr)
Građevine ugostiteljsko-turističke namjene	SS	700	16,0	0,4	1,6	2Po+Pr+3 (2Po+Su+Pr+2)	12,0	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)
Građevine javne i društvene namjene	SS	700	16,0	0,4	1,6	2Po+Pr+3 (2Po+Su+Pr+2)	12,0	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)
Građevine sportsko-rekreacijske namjene	SS	1200	16,0	0,3	0,8	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)	10,0 (dvorane)	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)

Vrsta građevine	Način izgradnje	Min površina građ. čestice (m ²)	Min širina građ. čestice na regulac. pravcu (m)	Max koef. izgrađenosti (kig)	Max koef. iskorištenosti (kis)*	Najveća katnost E ravni teren (kosi teren)	Najveća visina (m)	Najveća katnost pomoćnih objekata
NEIZGRAĐENI DIO NASELJA								
Građevine stambene namjene	SS	300	11,0	0,3	1,2	Po+Pr+3 (Po+Su+Pr+2)	12,0	Po+Pr+1 (Po+Su+Pr)
	D	250	10,0	0,3	1,2			
	N	200	6,0	0,4	1,6			
Građevine mješovite namjene	SS	600	16,0	0,3	1,2	Po+Pr+3 (Po+Su+Pr+2)	12,0	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Građevine proizvodne namjene	SS	600	16,0	0,3	0,9	2Po+Pr+2 (2Po+Su+Pr+1)	9,0	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)
Građevine poslovne namjene	SS	600	16,0	0,3	1,2	2Po+Pr+3 (2Po+Su+Pr+2)	12,0	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)
Građevine ugostiteljsko-turističke namjene	SS	800	16,0	0,3	1,2	2Po+Pr+3 (2Po+Su+Pr+2)	12,0	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)
Građevine javne i društvene namjene	SS	800	16,0	0,3	1,2	2Po+Pr+3 (2Po+Su+Pr+2)	12,0	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)
Građevine sportsko - rekreacijske namjene	SS	1200	16,0	0,3	0,8	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)	10,0 (dvorane)	2Po+Pr+1 (2Po+Su+Pr)

*Potpuno ukopane podzemne etaže (Po) građevina namijenjene smještaju garažnih mjesta ne ulaze u obračun za k_{is} .

Napomena: SS - samostojeće zgrade, D - dvojne zgrade N - zgrade u nizu

Za naselja Štedrica, Imotica, Topolo, Stupa, Ošlje, Smokovljani, Visočani, Lisac, Podimoč, Točionik, Čepikuće, Trnovica, Podgora, Mravinca, Trnova, Majkovi i dio naselja Doli određuju se sljedeći kriteriji za gradnju:

- s obzirom na tradicijski način korištenja građevina i ruralni karakter naselja, sva građevinska područja naselja su mješovite namjene. Mješovita namjena podrazumijeva mogućnost planiranja i izgradnje građevina stambene, gospodarske djelatnosti (poslovne, proizvodne, ugostiteljsko-turističke, poljoprivredne), društvene, sportsko-rekreacijske namjene i javne namjene.
- s obzirom na specifičnost kulturno-povijesnog nasljeđa omogućuje se gradnja novih stambeno-gospodarskih sklopova i rekonstrukcija postojećih stambeno-gospodarskih sklopova.
- tradicijski izgrađeni stambeno-gospodarski sklopovi moraju se zadržati u prostoru uz mogućnost rekonstrukcije kojom zadržavaju povijesnu tlocrtnu matricu, povijesnu parcelaciju i povijesne komunikacije
- u tradicijski izgrađenim stambeno-gospodarskim sklopovima dopušta se prenamjena prostora prigodom rekonstrukcija i revitalizacije sklopa
- u tradicijski izgrađenim zgradama ili sklopovima koji su ruševni može se, poštujući povijesnu tlocrtnu matricu (vanjske dimenzije zgrade) izgraditi zamjenske građevine uklanjanjem ruševnih elemenata
- u izgrađenim dijelovima naselja građevinski i regulacijski pravac potrebno je odrediti sukladno povijesnoj matrici. Na građevnim česticama u proširenju izgrađenog dijela gdje nema povijesne matrice građevinski i regulacijski pravac mora koincidirati sa rubnom tradicijskom izgradnjom.
- udaljenost zgrade od susjedne međe može biti i manja od dozvoljenih (i na samom rubu građevne čestice) ako se slijedi postojeća izgradnja ili poštuje povijesna matrica
- potrebno je poštivati povijesnu parcelaciju u tradicijski izgrađenim cjelinama, a na neizgrađenim područjima izgradnjom ne odudarati od tradicionalnih dimenzija,
- najveća dozvoljena etažna visina građevina iznosi: na ravnom terenu $E=Po+Pr+2$, a na kosom terenu $E=Po+Su+Pr+1$, a najveća visina $V= 9,0$ m od najniže kote terena do vijenca
- krovništa građevina se izvode kao kosa dvostrešna, nagiba do 30° s pokrovom u pravilu od kupe kanalice ili kupe mediteran, bez mogućnosti gradnje belvedera. Prostor pod krovom može imati prozore na zabatnim zidovima gdje je to moguće
- u tradicijski izgrađenim cjelinama prigodom rekonstrukcije ne dozvoljava se prigradnja terasa na stupovima niti izgradnja balkona duž čitavog pročelja, ali se dozvoljava izvođenje ravne krovne terase na dijelovima sklopova koji su položeni okomito na slojnice
- mogući su svi oblici izgradnje sukladni tradicijskom načinu gradnje (stambeno-gospodarski sklopovi, izduženih tlocrtnih gabarita tradicionalnih dimenzija (5-6,5 m x 8-12 m), ali i tlocrtno raščlanjene građevine na više zasebnih zgrada, povezani denivelirani volumeni, poluotvoreni vanjski prostori, (skupne građevine)
- u tradicijski izgrađenim stambeno-gospodarskim sklopovima poštivanjem povijesne parcelacije potrebno je zadržati povijesne komunikacije, a potrebne garaže i mjesta za parkiranje može se graditi kao prizemne ili suterenske zgrade (u podzidima) u rubnom građevinskom području povijesno izgrađene cjeline
- pojate s gumnima mogu se rekonstruirati (nadograditi tesanim kamenom) u povijesnim tlocrtnim dimenzijama i za druge namjene,

- povijesne putove omeđene duž trase suhozidima ne smije se proširivati rušenjem suhozida
- kameni podzidi (međe) unutar naselja i tradicijski izgrađenih cjelina ne smiju se rušiti radi izgradnje betonskih podzida.

Za naselja – povijesna sela izvan ZOP-a Štedrica, Imotica, Topolo, Stupa, Ošlje, Smokovljani, Visočani, Lisac, Podimoč, Točionik, Čepikuće, Trnovica, Podgora, Mravinca, Trnova, Majkovi i dio naselja Doli kao i dijelove naselja Podimoč (Smokvina) i Stupa (Bistrina) neizgrađenim komunalno opremljenim dijelovima naselja te u neizgrađenim dijelovima naselja mješovite namjene prema načinu i vrsti građevina određuju se sljedeći urbanistički parametri te ostali kriteriji:

Vrsta građevine	Način izgradnje	Min površina građ. čestice (m ²)	Min širina građ. čestice na regulac. pravcu (m)	Max koef. izgrađenosti (kig)	Max koef. iskorištenosti (kis)*	Max GBP (m ²)	Najveća katnost E ravni teren (kosi teren)	Najveća visina (m)	Najveća katnost pomoćnih objekata
Građevine stambene namjene	SS	300	11,0	0,4	1,0	600	Po+Pr+2 (Po+Su+Pr+1)	9,0	Po+Pr+1 (Po+Su+Pr)
	D	200	10,0	0,4	1,2				
	N	100	6,0	0,5	1,5				
Građevine mješovite namjene	SS	400	16,0	0,4	1,2	600	Po+Pr+2 (Po+Su+Pr+1)	9,0	Po+Pr+1 (Po+Su+Pr)
Stambeno-gospodarski i sklopovi	skupne zgrade	400-500	16,0	0,4	1,2	500	Po+Pr+2 (Po+Su+Pr+1)	9,0	Po+Pr+1 (Po+Su+Pr)

*Potpuno ukopane podzemne etaže (Po) građevina namijenjene smještaju garažnih mjesta ne ulaze u obračun za k_{ig}.

Napomena: SS - samostojeće zgrade, D - dvojne zgrade N - zgrade u nizu

Stambene građevine su građevine tipa individualno stanovanje, stambene ili stambeno-poslovne namjene s najviše tri 3 odvojene stambene jedinice odnosno s maksimalno 30 % GBP poslovne namjene.

Mješovite građevine su stambeno-poslovne namjene - tipa višestambene zgrade sa 4-10 odvojenih stambenih jedinica ili poslovno-stambene namjene.

U građevinskim područjima naselja moguće je graditi stambene građevine na samostojeći (SS), dvojni (D) ili skupni način (zgrade u nizu) (N), a mješovite građevine samo na samostojeći način (SS).

Gradnja **višestambenih zgrada** dozvoljena je samo unutar građevinskih područja naselja Banići, Slano i Doli, te dijela građevinskog područja naselja Kručica (uvala Janska i Slađenovići).

U izdvojenom građevinskom području naselja Majkovi na području Ratac, dozvoljava se smještaj isključivo zgrada tipa individualno stanovanje i pomoćnih uz njih.

Pod **proizvodnim i poslovnim djelatnostima unutar građevinskih područja naselja** podrazumijevaju se:

- neopasne djelatnosti kojima se obavljaju uslužne (intelektualne, bankarske, poštanske, ugostiteljske, servisne /servis bijele tehnike, informatičke opreme i sl./ i druge usluge), trgovačke, komunalno-servisne i proizvodne djelatnosti (zanatska proizvodnja) kod kojih se ne javljaju: buka, zagađenje zraka, vode i tla, te ostali štetni utjecaji po ljudsko zdravlje i okoliš.
- potencijalno opasne djelatnosti po ljudsko zdravlje i okoliš kojima se obavljaju uslužne (servis automobila, ugostiteljske djelatnosti s glazbom i sl.), trgovačke (tržnica, prodaja građevinskog materijala i sl.), komunalno-servisne i proizvodne djelatnosti (zanatska proizvodnja - limarije, lakirnice, bravarije, kovačnice, stolarije, i sl.).

Pod **ugostiteljsko-turističkim djelatnostima u građevinskim područjima naselja** podrazumijevaju se prvenstveno usluge pružanja smještaja u ugostiteljsko-turističkim građevinama čiji se smještaj omogućuje unutar:

- prostornih cjelina ugostiteljsko-turističkih namjena kao isključiva namjena (do 20% u naselju)

- o prostornih cjelina mješovite namjene na površinama razgraničenih UPU-om ili DPU-om.

Unutar prostornih cjelina ugostiteljsko-turističkih namjena čiji zbroj površina može činiti najviše 20% ukupne površine građevinskog područja naselja, odnosno pojedinog izdvojenog dijela građevinskog područja naselja u kojem se nalaze, omogućuje se smještaj slijedećih ugostiteljsko-turističkih građevina:

- smještajni objekti iz skupine hoteli (hotel, aparthotel, turističko naselje, turistički apartmani, pension, guest house), sa pratećim športsko-rekreacijskim građevinama i površinama,
- kamp/autokamp sa pratećim športsko-rekreacijskim građevinama i površinama,
- konačište.

Ugostiteljsko-turistička namjena unutar građevinskih područja naselja (do 20% u naselju) su:

Naselje	lokalitet	vrsta	oznaka	Kapacitet (ležaja)	Plan/post	Površina (ha)
Slano	Slano	hotel "Admiral Grand hotel"	T1	500	postojeće	2,58
Slano	Banja	autokamp „Banja“	T3	-	postojeće	0,51
Slano	Banja	autokamp „Bambo“	T3	-	postojeće	0,28
Slano	Grgurići	autokamp Grgurići 1	T3	-	postojeće	0,23
Slano	Grgurići	autokamp Grgurići 2	T3	-	postojeće	0,28
Slano	Grgurići	autokamp „Rogač“	T3	-	postojeće	0,2
UKUPNO				-		4,07

Luka nautičkog turizma županijskog značaja unutar građevinskog područja naselja je:

Naselje	naziv/lokalitet	Kapacitet (broj vezova)	Površina (ha) kopno / more	Post/ plan
Slano	Slano	do 200	cca 1,0 / 5,85 ha	pl

Unutar prostornih cjelina **mješovite namjene na površinama razgraničenih UPU-om ili DPU-om** na zasebnoj građevnoj čestici omogućuje se smještaj hotela, pansiona, konačišta, kampa/autokampa, hotelskih vila, turističkih apartmana i sl.

Pod **poljoprivrednim djelatnostima unutar građevinskog područja** naselja podrazumijevaju se:

- proizvodnja i skladištenje poljoprivrednih proizvoda i
- uzgoj domaćih životinja

obiteljskog domaćinstva za vlastite potrebe i potrebe tržišta.

Pod **društvenim djelatnostima unutar građevinskog područja naselja** podrazumijevaju se:

- javne djelatnosti (upravna, pravosudna, udruge građana, političke stranke i druge javne organizacije, socijalna, zdravstvena, odgojno-obrazovna, kulturna, vjerska i dr.) i
- športsko-rekreacijske djelatnosti.

Športsko-rekreacijske površine unutar građevinskog područja naselja su:

R.broj	naselje	lokalitet	vrsta	Plan/post	Površina (ha)
1.	Slano	u naselju	sportska dvorana	postojeća	0,2
2.	Slano	Kosmatovica	sportski centar	postojeće	0,3
3.	Majkovi	Gajina	vidikovac	postojeće	2,6
4.	Ošlje	Gorica	košarkaško i nogometno igralište	postojeće	0,1
5.	Smokovljani	Vidovo polje	nogometno igralište	postojeće/planirano	1,7
6.	Topolo	uz Sv. Luja	košarkaško igralište	postojeće	0,4
7.	Stupa	u naselju	igralište	postojeće	0,4
8.	Visočani	preko puta Sv. Ivana	nogometno igralište	postojeće	0,1
9.	Banići	u poslovnoj zoni	košarkaško igralište	postojeće	0,3
10.	Štedrica	Pod gredom	igralište	postojeće	0,3
UKUPNO					6,4

Groblja unutar građevinskog područja naselja su:

R. broj	Naselje	Naziv mjesnog groblja	Ukupno (ha)	Proširenje
1.	Štedrica	Sv. Trojstvo	0,07	
2.	Smokovljani	Sv. Vid	0,4	
3.	Mravinca	Male Gospe	0,06	
4.	Trnova	Sv. Ivan	0,07	
5.	Banići	Sv. Marija Magdalena	0,2	da
6.	Doli	Velika Gospa	0,2	
7.	Imotica	Sv. Ane	-	
8.	Podimoč	Sv. Ana	-	
9.	Podgora	Sv. Križ (Miholj krst)	-	
	UKUPNO		1,00	

Pod zelenim površinama unutar građevinskog područja naselja podrazumijevaju se slijedeće "negradive" površine javne namjene:

- javni parkovi (hortikulturno uređene površine) i
- zaštitne i ostale javne zelene površine.

3.2.2. RAZVOJ I UREĐENJE PROSTORA/POVRŠINA IZVAN NASELJA

Površine za razvoj i uređenje izvan naselja jesu sljedeće površine koje su ovim Planom određene izvan građevinskog područja naselja kao:

- **građevinska područja izdvojenih namjena izvan naselja**
  - gospodarske namjene
    - proizvodne,
    - poslovne,
    - ugostiteljsko-turističke,
    - eksploatacija mineralnih sirovina,
    - akvakultura
  - športsko-rekreacijske namjene,
  - površine infrastrukturnih sustava
  - groblja.
- **prostori/površine izvan građevinskih područja**
  - poljoprivredne,
  - šumske,
  - vodne površine
- **izgrađene strukture izvan građevinskih područja**
  - površine infrastrukturnih sustava
  - površine za gospodarske djelatnosti
  - rekreacijske djelatnosti.

3.2.2.1. Građevinska područja izdvojene namjene izvan naselja

Građevinska područja izdvojenih namjena izvan naselja jesu sljedeće površine:

- Gospodarska namjena - proizvodna I
  - pretežito industrijska I1
  - pretežito zanatska I2
  - pretežito prehrambeno-prerađivačka I3
  - pretežito građevinarska (asfaltna baza) I4
- Gospodarska namjena - površine za iskorištavanje mineralnih sirovina E
  - kamen E3
- Gospodarska namjena - površine uzgajališta (akvakultura) H
  - uzgajalište školjkaša H1
  - otpremni centar za školjkaše H4 (prihvatno-otpremni i purifikacijski centar za školjkaše)
  - razvojno-istraživački centar za marikulturu IC
- Gospodarska namjena - poslovna namjena K
  - pretežito uslužna K1
  - pretežito trgovačka K2
  - komunalno-servisna K3
  - pretežito reciklažna K4
  - mješovite zone pretežito poslovne K5
- Gospodarska namjena - ugostiteljsko-turistička T
  - hotel T1
  - turističko naselje T2
  - auto-kamp T3
  - luka nautičkog turizma LN
- Športsko-rekreacijska namjena R
  - golf R1*
  - vodeni sportovi R2
  - športska dvorana R3
  - športska igrališta R4
  - rekreacijski park R5
  - plaže
- Građevinska područja infrastrukturnih sustava
  - samostalne solarne elektrane
  - trafostanice
  - odlagalište građevinskog otpada
  - zračna luka (IS)
  - helidrom IS
  - benzinska postaja IS
  - prateće građevine uz autocestu IS
- Groblja G

a) Gospodarska namjena - proizvodna namjena I

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za **proizvodnu namjenu** su sljedeće:

- pretežito industrijska I1
- pretežito zanatska I2
- pretežito prehrambeno-prerađivačka I3
- pretežito građevinarska (asfaltna baza) I4

Građevinska područja izdvojene gospodarske namjene izvan naselja pretežito I - industrijske ili mješovite industrijsko-poslovne (I, K):

Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/ plan	ZOP
Imotica	Imotica	I2	1,0	pt/pl	ne
Štedrica	Štedrica	I2, I3	8,0	pl	ne
Smokovljani-Visočani	Smokovljani-Visočani	I2	18,0	pt/pl	ne
Visočani	Visočani	I2	6,0	pt/pl	ne
	Visočani II	I2	6,0	pt/pl	ne
Podimoč	Rudine	I1, K5	70,0	pl	ne
	Mironja	I4	3,0	pt	ne
UKUPNO			112,00		

Građevinska područja proizvodne namjene utvrđena su za potrebe smještaja značajnijih proizvodnih sadržaja u zasebnim zonama izvan naselja, kako bi se izbjeglo njihovo smještanje unutar samog građevinskog područja naselja s pretežito stambenom namjenom s kojom nisu kompatibilni.

Utvrđena građevinska područja proizvodnih namjena smještena su isključivo u zaobalnom dijelu Općine izvan ZOP-a uz značajne prometnice i prometna čvorišta kako bi distribucija teretnog prometa bila što preglednija i jednostavnija (izbjegavanje teretnog prometa kroz naselja).

Unutar proizvodnih zona omogućuje se smještaj proizvodnih, poslovnih i manjih ugostiteljsko-turističkih sadržaja (manji smještajni kapaciteti - hotel, restoran, cafe bar i slično) te uslužnih i komunalno-servisnih sadržaja.

Građevinsko područje proizvodne pretežito industrijske namjene (oznaka I1) namijenjeno je smještaju građevina industrijske i zanatske proizvodnje, te poslovnih građevina trgovačkih, uslužnih i komunalno-servisnih sadržaja.

Proizvodna zona pretežito industrijske namjene (I1) na području Rudina utvrđena je za smještaj proizvodnih sadržaja većeg kapaciteta, a time veće veličine građevne čestice i gabarita građevina, odnosno industrijskih kompleksa.

Proizvodne zone pretežito zanatske (I2) i pretežito prehrambeno-prerađivačke proizvodnje (I3) predstavljaju zone unutar kojih se omogućuje smještaj proizvodnih građevina manjeg kapaciteta na manjim građevinskim česticama.

Građevinska područja proizvodne pretežito zanatske namjene (oznaka I2) namijenjena su smještaju građevina zanatske proizvodnje, te poslovnih građevina trgovačkih, uslužnih i komunalno-servisnih sadržaja. U izgrađenim dijelovima građevinskog područja pretežito zanatske proizvodnje nalaze se manji pogoni za preradu kamena (Visočani-Smokovljani).

Građevinsko područje proizvodne pretežito prehrambeno-prerađivačke namjene (oznaka I3) namijenjeno je smještaju građevina prehrambeno-prerađivačke proizvodnje, te poslovnih građevina trgovačkih, uslužnih i komunalno-servisnih sadržaja.

Građevinsko područje asfaltna baze (oznaka I4) namijenjeno je smještaju građevina za proizvodnju asfalta i srodnih proizvoda (uz eksploatacijsko polje Mironja).

b) Gospodarska namjena - površine za iskorištavanje mineralnih sirovina E

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izdvojene namjene izvan naselja za iskorištavanje mineralnih sirovina su sljedeće:

- kamen E3

Izdvojena građevinska područja izvan naselja gospodarske namjene E3 - eksploatacijska polja mineralnih sirovina su:

Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/plan	ZOP
Visočani	Visočani	E3 (AGK)	25,82	pt/pl	ne
Podimoč	Mironja	E3 (TGK)	25,7	pt/pl	ne
Mravinca	Mironja II	E3 (AGK)	12,46	pl	ne
UKUPNO			63,98		

Istražni prostori mineralnih sirovina u Županiji su:

Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/plan	ZOP
Trnova	Vjetreno	TGK	35,15	pl	ne
Visočani	Smokovljani	AGK	54,53	pl	ne
Visočani	Smokovljani-uz Ž6228	AGK	17,61	pl	ne
Topolo	Topolo	AGK	9,5	pl	ne
Trnovica	Trnovica	AGK	285,89	pl	ne
Ošlje	Veleč*	AGK	17,3	*	ne
Slano	Loznica	AGK	7,34	pl	ne
UKUPNO			427,32		

* obzirom na kvalitetu AGK na predmetnoj lokaciji potrebno je ispitati mogućnost istraživanja unutar Posebnog rezervata Malostonski zaljev i malo more uz dopuštenje nadležnih ministarstava, te ukoliko se steknu uvjeti zaštite posebnog rezervata i utvrdi se mogućnost obavljanja djelatnosti, u sljedećim Izmjenama i dopunama PPDNŽ će se uvrstiti kao zona eksploatacije.

Građevinska područja eksploatacijske namjene (oznaka E3) utvrđena su za eksploatacijska polja arhitektonskog građevnog kamena (Visočani i Mironja II) i tehničkog građevnog kamena (Mironja) unutar kojih je moguć smještaj rudarskih građevina sukladno posebnom propisu.

c) Gospodarska namjena - površine uzgajališta (akvakultura) H

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za akvakulturu su sljedeće:

- uzgajalište školjkaša H1
- otpremni centar za školjkaše H4 (prihvatno-otpremni i purifikacijski centar za školjkaše)
- razvojno-istraživački centar za marikulturu IC

Potencijalna područja pogodna za potrebe razvoja uzgoja su:

Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/ plan.
Stupa	Bistrina (Malostonski zaljev)	IC, H1	225,80	pt
Stupa	Bistrina (na kopnu)	H4	2,40	pl
Stupa	Bistrina (na kopnu) - Sveučilište	IC, H4	1,10	pt/pl
UKUPNO			229,30	

Građevinsko područje otpremnog centra za školjkaše naselja Stupa (H4) u uvali Bistrina uz građevinsko područje naselja Stupa namijenjeno je smještaju poslovnih i poslovno stambenih građevina otpremnog i purifikacijskog centra privatnih uzgajivača školjkaša, te pratećih dodatnih sadržaja (ugostiteljske građevine, trgovine s prodajom i degustacijom, muzejsko-izložbeni prostori, turistički obilasci farmi i sadržaja vezanih uz uzgajalište školjaka u tom akvatoriju).

Građevinsko područje razvojno-istraživačkog centra za marikulturu Sveučilišta u Dubrovniku (IC i H4) u uvali Bistrina namijenjeno je smještaju građevina Razvojno-istraživačkog centra za marikulturu IC, te građevina otpremnog centra za školjkaše (H4) kao i pratećih građevina ugostiteljske-turističke namjene (smještaj stručnjaka i znanstvenika, restoran i sl.) i sadržaja vezanih uz uzgajalište školjaka te uz mediteransko bilje i južne kulture, u cilju formiranja Tehnološko i poslovno-inovacijskog centra za marikulturu i mediteranske kulture.

Za područje Malostonskog zaljeva na lokalitetu Bistrina dozvoljava se planiranje dodatnih sadržaja (prodaja, degustacija, muzejsko-izložbeni prostor, turistički obilasci farmi i centra) uz obvezu ishođenja suglasnosti Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu prirode.

d) Gospodarska namjena - poslovna namjena K

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izdvojene namjene izvan naselja za poslovnu namjenu su sljedeće:

- pretežito uslužna K1
- pretežito trgovačka K2
- komunalno-servisna K3
- pretežito reciklažna K4
- mješovito zone pretežito poslovne K5

Izdvojena građevinska područja izvan naselja gospodarske namjene pretežito K - poslovne namjene su:

Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/ plan	ZOP
Banići	Banići	K5 (K1, K2, K3)	33,0	pt/pl	da
Trnovica, Točionik	Lučino razdolje	K4 (K3)	58,0	pl	ne
Slano, Banići, Trnova	Smrijek	K4	1,0	pl	ne
Slano	Kučalin do	K4	1,0	pl	ne
UKUPNO			93,00		

Građevinsko područje poslovne namjene (oznaka K5) namijenjeno je smještaju poslovnih građevina trgovačkih, uslužnih i komunalno-servisnih sadržaja.

Građevinsko područje poslovne namjene (oznaka K5) predstavlja zonu Banići smještenu uz građevinsko područje istoimenog naselja unutar koje se predviđa smještaj značajnijih trgovačkih, uslužnih i komunalno-servisnih djelatnosti koje se po svom kapacitetu i veličini ne mogu smjestiti unutar građevinskog područja naselja. Ovim Izmjenama i dopunama prostornog plana površina poslovne zone se povećava na 33,0 ha, sukladno PPDNŽ.

Građevinsko područje poslovne namjene pretežito reciklažne (oznaka K4) namijenjeno je smještaju građevina za gospodarenje otpadom.

Građevinsko područje poslovne namjene pretežito reciklažne namjene Lučino razdolje predstavlja zonu županijskog centra za gospodarenje otpadom s građevinama za mehaničko-biološku obradu komunalnog otpada, obradu građevinskog otpada, privremeno skladištenje opasnog otpada, odlagalište stabiliziranog organskog otpada i odlagalište inertnog otpada. Vodoistražnim radovima i postupkom procjene utjecaja na okoliš potrebno je utvrditi pogodnost zone za planiranu namjenu.

Građevinsko područje poslovne namjene Smrijek predstavlja zonu unutar koje će se smjestiti reciklažno dvorište namijenjeno razvrstavanju i privremenom skladištenju komunalnog otpada.

Građevinsko područje poslovne namjene Kučalin do predstavlja zonu unutar koje će se smjestiti reciklažno dvorište (pogon) za inertni građevni otpad s građevinama namijenjenom razvrstavanju, mehaničkoj obradi i privremenom skladištenju građevinskog otpada.

e) Gospodarska namjena - ugostiteljsko-turistička namjena T

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izdvojene namjene izvan naselja za ugostiteljsko-turističku namjenu su sljedeće:

- hotel T1
- turističko naselje T2
- autokamp T3
- luka nautičkog turizma LN

Izdvojena građevinska područja (izvan naselja) ugostiteljsko-turističke namjene su:

Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Kapacitet	Post/plan	ZOP
Slano	Hotel Osmine	T1 i T2	11,0	900	pt/pl	da
Podimoč	Uvala Smokvina	T2 i T3	4,0	300	pt/pl	da
Podimoč-Banići	Budima	T1 i T2 i T3	16,0	1700	pl	da
Banići	Rat	T1 i T2	22,0	2200	pl	da
Doli	Sestrice	T1 i T2	40,0	3500	pl	da
UKUPNO			93,00	8600		

Luke nautičkog turizma državnog značaja su:

naselje	naziv/lokalitet	Površina (ha) kopno / more	Kapacitet(broj vezova)	Post/plan
Kručica	Luka - suha marina	15,8 / 0	do 400	pl
Doli	Sestrice	2,1 / do 10 ha	do 400	pl

Luke nautičkog turizma županijskog značaja su:

naselje	naziv/lokalitet	Površina (ha) kopno / more	Kapacitet(broj vezova)	Post/plan
Kručica	Luka-Kručica	0,5 / do 10 ha	do 100	pl

Građevinsko područje ugostiteljsko-turističke namjene predstavljaju površine izvan naselja unutar kojih se omogućuje smještaj ugostiteljsko-turističkih građevina sa smještajnim kapacitetima i pratećim športsko-rekreacijskim građevinama i površinama.

Građevinsko područje hotela (oznaka **T1**) namijenjeno je, sukladno Zakonu, smještaju ugostiteljsko-turističkih građevina u kojem će hoteli imati najmanje 70% i vile najviše 30% smještajnog kapaciteta.

Građevinsko područje turističkog naselja (oznaka **T2**) namijenjeno je, sukladno Zakonu, smještaju ugostiteljsko-turističkih građevina u kojem će hoteli imati najmanje 30% i vile najviše 70% smještajnog kapaciteta.

Ugostiteljsko-turističke građevine namijenjene smještaju i pratećim sadržajima trgovačke, uslužne, ugostiteljske, športske, rekreacijske, zabavne i slične namjene u izdvojenim građevinskim područjima ugostiteljsko-turističke namjene izvan naselja ne mogu se etažirati, osim kad se radi o turističkim građevinama namijenjenim isključivo smještaju, kao što su vile i druge građevine u kojima osim apartmana nema drugih sadržaja, ako se time ne narušava omjer smještajnih kapaciteta u hotelu T1, odnosno turističkom naselju T2. Etažiranjem turističke građevine ne mijenja se njezina namjena.

Posebni dio građevine iz prethodnog stavka može se otuđiti samo stjecatelju koji upravljanje tim dijelom u svrhu obavljanja turističke djelatnosti povjeri ugovorom osobi registriranoj za obavljanje turističke djelatnosti i koja se obveže sudjelovati u podmirivanju troškova održavanja sadržaja u funkciji turističke zone u kojoj se građevina nalazi razmjerno veličini posebnog dijela.

(1) **Građevinsko područje kampa i autokampa** (oznaka **T3**) namijenjeno je, sukladno Zakonu, smještaju kampa-autokampa sa pratećim športsko-rekreacijskim sadržajima.

(2) **Građevinsko područje luke nautičkog turizma** (oznaka **LN**) namijenjeno je, sukladno Zakonu, smještaju građevina za pružanje usluga nautičkog turizma sa pratećim ugostiteljskim, trgovačkim, uslužnim i športsko-rekreacijskim sadržajima.

PPDNŽ je utvrdio zonu **R1*** na Rudinama kao „**zonu u istraživanju**“ radi blizine Posebnog rezervata „Malostonski zaljev i Malo more“ te mogućeg značajnog utjecaja na obilježja posebnog rezervata zbog kojih je zaštićen. Utvrđena je potreba izrade ocjene mogućnosti premještanja lokacije namijenjene za golf igralište sa Lisačkih rudina na lokaciju Sestrice. Kroz Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Općine, a sukladno Odluci o izradi, naručena je „Stručna ekspertiza za ocjenu mogućnosti premještanja lokacije namijenjene za golf igralište sa Lisačkih rudina na lokaciju Sestrice“ koja je donijela zaključak da je, gledajući u cjelini, kao i s vidika potencijala prostora i po utjecajima na krajobrazno-prostorne sustave vrijednosti za smještaj i prostornu organizaciju golf igrališta, povoljnija lokacija Sestrice.

f) Športsko-rekreacijska namjena R

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izdvojene namjene izvan naselja za športsko-rekreacijsku namjenu su sljedeće:

- golf R1*
- vodeni sportovi R2
- športska dvorana R3
- športska igrališta R4
- rekreacijski park R5

Izdvojena građevinska područja izvan naselja sportske namjene su sljedeća:

Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/ plan	ZOP
Slano	Ponta - Slađenići	R1, R2, R4, R5	20,0	pl	da
	Mješnice	R4	5,5	pl	da
Stupa	Vjetreni mlin	R5	1,0	pl	ne
Doli	Sestrice	R1*	206,0	pl	da
UKUPNO			232,5		

* - zona u istraživanju - Na temelju izvršenih analiza, u Ciljanim Izmjenama i dopunama PPDNŽ koje su u tijeku, izmješteno je golf igralište s lokacije Rudine na lokaciju Sestrice te je ucrtana zona R1 i obuhvat utvrđen studijom. Stupanjem na snagu Ciljanih IDPPDNŽ „zona u istraživanju R1**“ iz ovog Plana će postati sportsko-rekreacijska zona R1 te će se za nju izraditi DPU Golf Sestrice.

Građevinsko područje sportsko-rekreacijske namjene namijenjeno je, sukladno Zakonu, smještaju građevina za sportsko-rekreacijske sadržaje sa pratećim sadržajima.

Izmjenama i dopunama Prostornog plana uređenja Općine, a sukladno PPDNŽ, utvrđena su građevinska područja **športsko-rekreacijske namjene** i to: športsko igralište sjeverozapadno od Slanog (Mješnice), rekreacijski centri Vjetreni mlin i Ponta - Slađenići te građevinsko područje golfa u istraživanju Rudine/Sestrice.

Izdvojena građevinska područja izvan naselja sportske namjene (pa tako i golf igrališta) planiraju se na način da najmanje 60% površine tog građevinskog područja bude uređeno kao parkovni nasadi i prirodno zelenilo, a ukupna tlocrtna bruto površina zatvorenih i natkrivenih građevina može iznositi najviše 10% površine sportskih terena i sadržaja (odnosno 10% od preostalih 40% površine zone, što iznosi max 4% površine zone).

Građevinsko područje športsko-rekreacijske zone (oznaka **R1, R2, R4, R5**) na lokaciji Ponta Slađenići predviđeno je za smještaj svih tipova športsko-rekreacijskih građevina i otvorenih igrališta (npr. golf sa 9 rupa, vodeni park itd) s pratećim ugostiteljskim, trgovačkim i pomoćnim građevinama (klubovi, restorani, sanitarije, tuševi, garderobe, skladišta i sl.).

Građevinsko područje športsko-rekreacijske zone (oznaka **R4**) na lokaciji športskog (nogometnog) igrališta sjeverozapadno od Slanog (Mješnice) predviđeno je za smještaj igrališta za veliki nogomet s tribinama, sa pomoćnim igralištem i pratećim građevinama kao što su ugostiteljski sadržaji, sanitarije, garderobe, prostorije nogometnog kluba, spremišta rekvizita, materijala i strojeva za održavanje terena, i sl.

Građevinsko područje športsko-rekreacijske zone (oznaka **R5**) na lokaciji Vjetreni mlin namijenjeno je smještaju rekreacijskog (memorijalnog) parka sa dvoranom bočališta i sličnih sadržaja za rekreaciju sa pratećim ugostiteljskim, trgovačkim i pomoćnim građevinama (sanitarije, tuševi, garderobe, skladišta i sl.). Potrebno je dobiti suglasnost HAC-a za predloženu lokaciju, obzirom da se nalazi u istražnom koridoru autoceste.

Građevinsko područje golfa (oznaka **R1**) namijenjeno je smještaju golf igrališta u širem smislu (internacionalno natjecateljsko golf igralište s 18 + 9 polja, golf akademija, golf range - vježbalište za dugu i kratku igru te ostalih športsko-rekreacijskih sadržaja (tenis igrališta, bazeni i sl.)) te uz njega

smještaj zatvorenih i natkrivenih građevina u okviru golf igrališta (klupske kuće, servisni centar, te ugostiteljsko-turističke građevine sa smještajnim kapacitetima).

U Prostornom planu Županije je rečeno "Prilikom slijedećih Izmjena i dopuna PPDNŽ istražiti mogućnost premještanja na lokaciju Sestrice". Slijedom toga, kroz ove Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Općine, a sukladno Odluci o izradi, naručena je „Stručna ekspertiza za ocjenu mogućnosti premještanja lokacije namijenjene za golf igralište sa Lisačkih rudina na lokaciju Sestrice“. Studija je donijela zaključak da je, gledajući u cjelini, kao i s vidika potencijala prostora i po utjecajima na krajobrazno-prostorne sustave vrijednosti za smještaj i prostornu organizaciju golf igrališta, povoljnija lokacija Sestrice.

Na temelju izvršenih analiza, u Ciljanim Izmjenama i dopunama PPDNŽ koje su u tijeku, izmješteno je golf igralište s lokacije Rudine na lokaciju Sestrice te je ucrtana zona R1 i obuhvat utvrđen studijom. Stupanjem na snagu Ciljanih IDPPDNŽ „zona u istraživanju R1“ iz ovog Plana će postati sportsko-rekreativna zona R1 te će se za nju izraditi DPU Golf Sestrice.

Kriteriji kvalitete potencijala su bili:

- pored Sestrica planirani su ugostiteljsko- turistički sadržaji (T1 i T2), sadržaji koji su međusobno skladni i u uzajamnoj sinergiji s golf igralištem. S druge strane, u kontaktnom je okruženju Rudina veliko polje vjetroelektrana i aerodrom kojemu za planiranu klasu treba i određena dužina piste pa se dio njegove lokacije potencijalno širi na površine s namjenom golfa i preklapaju upravo s ravnijim djelovima. Pojava potencijalne buke i percepcijske barijere dodatno pogoršavaju uvjete za organizaciju golf igrališta na lokaciji Rudine
- vlasništvo je na lokaciji Sestrice uglavnom vlasnički riješeno, regulirano tako da za realizaciju golf igrališta ne bude prepreka. Za lokaciju Rudina, vlasništvo je ostalo neregulirano i tu su moguće zapreke
- opskrba vodom je olakšana na lokaciji Sestrice zbog povećane ugostiteljsko-turističke aglomeracije u kontaktom području, upravo u ljetnoj sezoni: spranj-kolovoz kada je najveća potrošnja vode, ona se može koristiti u obliku pročišćene sanitarno-potrošne do čistoće za upotrebu zalijevanja travnjaka. Osim toga tu postoji mogućnost korištenja i desalinizirane vode s obzirom na blizinu mora
- percepcijski i rekreativni potencijali su na Sesticama veći zbog planirane ugostiteljsko-turističke aglomeracije, blizine mora i rekreacijskih sadržaja koji prate turističku aktivnost s potencijalima umreženja korištenja golf igrališta
- potencijali Rudina po percepcijskim i rekreativnim kvalitetama su s obzirom na okruženje polja vjetroelektrana i aerodroma znatno manjih potencijala. Reljefne povoljnosti su nešto bolje na lokaciji Sestrice nego na lokaciji Rudine.

Kriteriji utjecaja planiranog golf igrališta alternativnih lokacija Rudine i Sestrice na sustave prostornih, krajobrazno-ekoloških vrijednosti kako šireg prostora tako i određenih lokacija su:

- na lokaciji Sestrice je bolja ocjena utjecaja na kvalitativnu sliku reljefa, zbog prirode mikroreljefa i mogućnosti njegove djelimične integracije, konzervacije i rekonstrukcije s lakšim alokacijskim prilagodbama polja golf igrališta
- u cjelini prostora na obje lokacije, novom aktivnošću, dobit će se bolja tla. Na lokaciji Rudine će ona biti manjih vrijednosti zbog veće polarizacije uređenja tla na više uređeni dio i na prirodni prostor što se ocjenjuje s pozitivnim utjecajem. S druge će pak strane na Sesticama biti ravnomjerno raspoređeno tlo u prostoru obuhvata
- Voda je veoma važan resurs i zato su posebno, s visokim ponderom ocijenjivane lokacije na kojima se mogu koristiti alternativni izvori snabdijevanja vodom u odnosu na standardno korištenje iz vodovodnog sustava. Osim toga ocijenjivana je i mogućnost onečišćenja podzemnih voda i poremećaja količine i toka vode od mogućeg prekomjernog crpljenja vodenih resursa male izdašnosti. Kako po pitanju alternativnih mogućnosti snabdijevanja vodom tako i mogućeg negativnog djelovanja, lokacija Rudine je u gorem položaju s potencijalno negativnim utjecajem. Lokacija Sestrice s druge strane može koristiti alternativne izvore vode iz ugostiteljsko-turističkog sustava ili pak desalinizacijom iz mora što znači i pozitivan utjecaj, jer je to velik oblik prištednje temeljnih i ograničenih prostornih resursa.
- Vegetacijski bi pokrov s planiranim golf igralištem u cjelini mogao doprinijeti boljoj i bogatijoj vegetacijskoj strukturiranosti s alternirajućim sustavima visokog raslinja, stablašicama, u kontrastu

s velikim plohama travnjaka. Na lokaciji Rudine pozitivan bi učinak bio mali, dok bi kod Sestrica bio veći. Razlika je u boljim prostornim mogućnostima za ravnomjerniji raspored novog vegetacijskog pokrivača na Sesticama nego na Rudinama.

- Slika utjecaja na faunu je zapravo vidik utjecaja na krajobrazno-prostorne strukture koje tvore staniša za raznovrsne tipove faune. Tako se slika utjecaja na faunu u mnogim elementima preklapa s utjecajem na strukturu staništa koju ona obitava ili bi mogla obitavati na budućem golf igralištu. Rudine bi imale malo pozitivnog efekta dok bi Sestrice imale više pozitivnog efekta na strukturu staništa za faunu
- Krajobrazno-ekološka raznolikost kao sustav vrijednosti bi imao malo negativan i malo pozitivan učinak. Naime kod Sestrica je utjecaj golf igrališta s negativnom ocjenom zato što bi moglo doći do siromašenja karaktera prirodnog krajobraza kao osobito vrijednog predjela koji je tako opredijeljen u PPDNŽ. Inače bi utjecaj na bogatstvo krajobrazno-ekoloških struktura u prostoru obuhvata Sestrica bio veći sa produkcijom složenijih sustava nego što je stanje u prostoru. Za Rudine je situacija pozitivnija jer nema posebno vrijednih prirodnih sustava vegetacije čije bi karakteristike zaštite bile promijenjene. Inače bi potencijal za krajobrazno-ekološku raznolikost bio manji nego kod Sestrica.
- Sustavi vrijednosti kulturnih značajki odnosno baštine na obje lokacije su u porastu. Naime, s obzirom na to da golf igralište je posebno cijenjeno kad u svojoj prostornoj strukturi ima integrirane elemente kulturnog značaja i baštine. Stoga se svaki trag kulturno-povijesnih sustava vrijednosti koristi integrirajući ih u rješenja golfa. Na taj način se kulturna baština aktivno čuva i prezentira a što doprinosi bogatstvu kraja. Sestrice imaju pozitivniji utjecaj.
- doprinos golf igrališta na sliku vizualnih vrijednosti je pozitivan. Bolje su mogućnosti skladnog integriranja cjeline golf igrališta u širi kontekst prostora kod Sestrica nego kod Rudina zbog manje vizualne eksponiranosti. Velika travnata polja golf igrališta su skladnija krajoliku Rudina nego Sestrica. Također, Sestrice imaju lokacijske potencijale uz morsku obalu i u sprezi s turističkim okruženjem bolje nego Rudine.

Slijedom rečenog, „Stručna ekspertiza za ocjenu mogućnosti premještanja lokacije namijenjene za golf igralište sa Lisačkih rudina na lokaciju Sestrice“ je donijela zaključak da je gledajući u cjelini, kao i s vidika potencijala prostora i po utjecajima na krajobrazno-prostorne sustave vrijednosti za smještaj i prostornu organizaciju golf igrališta, povoljnija lokacija Sestrice.

Plaže

Na području Općine određene su uređene plaže i prirodne plaže.

Naselje	Lokalitet	Vrsta
Slano	Banja	U
	Vojvodina punta	U
	na Kamenjima (do rta Kosmatovica)	U
	"Admiral Grand hotel"	U
	Stara pošta	U
	Grgurići	U
Doli	Doli	U
Slađenovići	Slađenovići	U
Banići	Janska	U
Uz TZ Budima	Budima	U
Uz TZ Osmine	hotel "Osmine"	U
Uz TZ Smokvina	Smokvina	U
Uz TZ Sestrice	Sestrice	U
Majkovi	Ratac	P
Podimoć	Hodoblja	P
Doli	Uvala Pržina	P
Slano	Uvala pod Luncijatom	P
	Uvala Brnakova	P
UKUPNO		

U - uređena plaža, P - prirodna plaža

Unutar obalnog dijela građevinskih područja omogućuje se smještaj kupališta - uređenih plaža, pod kojima se podrazumijevaju nadzirane i pristupačne plaže svima pod jednakim uvjetima s kopnene i morske strane uključivo i osobama s poteškoćama u kretanju, većim dijelom uređenog i izmijenjenog

prirodnog obilježja, te infrastrukturno i sadržajno uređeni kopneni prostori neposredno povezani s morem, označeni i zaštićeni s morske strane.

Na dijelu kopna što pripada uređenoj plaži dozvoljava se izgradnja građevine površine do 50 m² bruto građevinske površine i visine do 3 m, u funkciji uređene plaže (sanitarije, spremište pribora za čišćenje, tuševi, kabine, oprema za iznajmljivanje i sl.) u okviru koje može biti i prostor za ugostiteljsku namjenu koju vodi onaj koji ima koncesiju i koji uređuje, čisti i osigurava plažu.

Prirodna morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna s kopnene i/ili morske strane infrastrukturno neopremljena, potpuno očuvanoga zatečenoga prirodnog obilježja.

g) Građevinska područja infrastrukturnih sustava

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za infrastrukturne sustave (IS) su sljedeće:

- transformatorske stanice
- odlagalište građevinskog otpada
- zračna luka IS
- helidrom IS
- benzinska postaja IS
- prateće građevine uz autocestu IS

Prostori/površine infrastrukturnih sustava su:

Naselje	Vrsta	Duljina (km)	Površina (ha)	Post/plan
Imotica, Doli, Slano	transformatorske stanice		3,0	pl
Visočani	odlagalište građevinskog otpada		1,2	pl
Lisac/Visočani/Doli/Podimoć	Zračna luka	1,8	120,00	pl
Slano	helidrom		0,3	pl
Podimoć	Benzinska postaja Budima (kopno / more)		1,5 / 0,7	pl
Doli	Odmorište PUO Doli		0,23	pl
Doli	Čeoni cestarski prolaz (CCP)		0,64	pl
Slano	Centar za održavanje i kontrolu prometa (COKP)		1,8	pl
Slano	Cestarinski prolaz (CP)		0,4	pl
UKUPNO			129,07	

Osim površinama iz prethodnog stavka, smještaj infrastrukturnih građevina kako izvan, tako i unutar građevinskih područja određen je lokacijom, koridorom ili trasom koji su naznačeni na kartografskim prikazima, br. 1. "Korištenje i namjena površina" i br. 2 "Infrastrukturni sustavi".

h) Groblja

Planom su utvrđena **GP groblja** koja se nalaze izdvojena izvan naselja. Ova groblja po svojoj veličini pripadaju malim grobljima.

Građevinska područja groblja su:

R. broj	Naselje	Naziv mjesnog groblja	Izgrađeno ha	Ukupno (ha)	Proširenje
1.	Čepikuće	Sv. Martin	0,13	0,13	
2.	Kručica	Svi Sveti	0,16	0,16	
3.	Lisac	Gospa od Rozarija	0,18	0,18	
4.	Majkovi	Sv. Petar	0,05	0,05	
5.	Majkovi	Sv. Trojstvo	0,25	0,25	
6.	Majkovi	Sv. Stjepan	0,16	0,16	
7.	Ošlje	Sv. Petar	0,23	0,53	da
8.	Slano -	Gospa od Karmena	0,14	0,47	da
9.	Točionik	Sv. Kuzma i Damjan	0,03	0,03	
10.	Topolo	Mala Gospa	0,28	0,6	da
11.	Trnovica	Sv. Ivan	0,10	0,10	
12.	Visočani	Sv. Ivan	0,13	0,13	
	UKUPNO		1,84	2,79	

Građevinska područja groblja namijenjena su smještaju građevina osnovne namjene koje su propisane posebnim propisom.

Planira se proširenje groblja Sv. Petar u Ošljem, Gospa od Karmena u Slanome i Mala Gospa u Topolome.

3.2.2.2. Prostori/površine izvan građevinskih područja

Prostori/površine izvan građevinskih područja definirane su sljedećim planskim kategorijama:

- Poljoprivredne, šumske i vodene površine
  - poljoprivredno tlo - vrijedno obradivo tlo P2
  - poljoprivredno tlo - ostalo obradivo tlo P3
  - šume - gospodarske i zaštitne Š1 i Š2
  - šume - posebne i rekreativne Š3
  - ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište PŠ, te kamenjari i goleti
  - vodene površine V - vodotoci, jezera i more
  - uzgajalište školjaka (H1)

Poljoprivredna tla isključivo osnovne namjene (oznaka **P2** i **P3**) namijenjena su prvenstveno poljoprivrednoj djelatnosti, te uz nju smještaju infrastrukturnih građevina, lovačkih domova i strelišta, uzgoju divljači, uređenju ribnjaka, te stambenih i gospodarskih objekata za vlastite potrebe i potrebe seoskog turizma, u funkciji obavljanja poljoprivredne djelatnosti (poljske kućice, biljne i životinjske farme izvan obuhvata ZOP-a, vinski i maslinarski podrumi, kušaonice). Obzirom na obradivu vrijednost poljoprivredna tla su rasčlanjena na vrijedna i ostala poljoprivredna tla.

Vrijedno obradivo tlo (oznaka **P2**) su površine na kojima se ne predviđa smještaj lovačkih domova i strelišta, građevina za uzgoj divljači, te uređenja ribnjaka i sklopova gospodarskih građevina za uzgoj životinja (životinjskih farmi), kao i površinskih infrastrukturnih građevina koje nisu naznačene Planom. Time su površine Topolskog i Lisačkog polja, polja ispod naselja Čepikuće i Majkovi, te vrijednih obradivih površina uz druga naselja rezervirane isključivo u poljoprivredne svrhe.

U vidu smještaja građevina u svrhu obavljanja poljoprivrednih djelatnosti unutar obuhvata ZOP-a omogućuje se smještaj takvih građevina izvan građevinskih područja samo za prijavljeno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo i pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga u seljačkom domaćinstvu, obrt registriran za obavljanje poljoprivrede ili pravne osobe registrirane za obavljanje poljoprivrede s površinom zemljišta najmanje 3,0 ha (kao prizemne građevine ukupne površine do 400 m² i potpuno ukopanim podrumom do 1000 m², udaljenosti najmanje 100 m od obalne crte).

Ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište (oznaka **P3**) su površine namjenjene za smještaj građevina koje je moguće sukladno Zakonu graditi izvan građevinskih područja.

Gospodarsko-zaštitne šume (oznaka **Š1** i **Š2**) imaju većim dijelom zaštitne funkcije, a u manjoj mjeri gospodarske. Prvenstvena im je namjena zaštita i sanacija ugroženih područja (vodozaštitna i protuerozijska funkcija), poboljšanje mikroklimatskih osobina područja, zaštita naselja, zaštita prometnica, gospodarskih i drugih građevina. Unutar zaštitno-gospodarskih šuma, u svrhu osnovne namjene, sukladno Programima za gospodarenje pojedinih gospodarskih jedinica, omogućava se smještaj sljedećih zahvata: građevina za potrebe gospodarenja šumama (lugarnice i sl.), znanstveno-istraživačkih stanica za praćenje stanja šumskih ekosustava, građevina za prihranjivanje i uzgoj divljači, izletišta, planinarskih domova, lovačke kuće, staza i odmorišta za planinare, šetače i bicikliste, lovačkih kuća, farmi za uzgoj divljači, depoa drvene građe, otkupnih stanica šumskih plodina, uz posebne uvjete korištenja šuma koje propisuje nadležno državno tijelo.

Šume posebne i rekreativne namjene (oznaka **Š3**) su:

- šumski sjemenski objekti
- šume unutar zaštićenih područja ili prirodnih vrijednosti zaštićene na temelju propisa o zaštiti prirode
- šume namijenjene znanstvenim istraživanjima, nastavi, potrebama obrane Republike Hrvatske te potrebama utvrđenim posebnim propisima.
- šume namijenjene rekreativnoj namjeni i oplemenjivanju krajobraza.

Unutar šuma posebne i rekreativne namjene mogu se planirati sljedeći zahvati: planinarski domovi, izletišta, rekreacijski sadržaji, arboretumi, znanstveno-istraživačke stanice za praćenje stanja šumskih ekosustava uz uvjete korištenja šuma koje propisuje nadležno Ministarstvo.

Vodne površine (oznaka **V**) čini morski akvatorij (površina/podmorje namijenjeno gospodarenju - marikultura u Malostonskom zaljevu, ribarstvo, prometovanju - plovni putevi i morske luke te športsko-rekreacijskim aktivnostima - športovi na vodi i sl.) te javno vodno dobro (bujični tokovi).

3.2.2.3. Izgrađene strukture izvan građevinskih područja

Izvan građevinskih područja omogućuju se sukladno Zakonu zahvati u prostoru za:

- infrastrukturne sustave
- gospodarske djelatnosti
- rekreacijske djelatnosti.

a) Površine infrastrukturnih sustava

Kategorije za razvoj i uređenje prostora/površina izvan naselja za ostale infrastrukturne sustave su sljedeće:

- auto-cesta
- brza cesta
- željeznica
- zračna luka
- granični prijelazi
- benzinske crpke
- energetske građevine
- potencijalne zone vjetroelektrana
- samostalne solarne elektrane
- vodnogospodarske građevine.

Površine infrastrukturnih sustava namijenjene su za smještaj infrastrukturnih prometnih i energetskih, te komunalnih površinskih građevina. U infrastrukturne površine spadaju površine (trase i koridori) prometnica (ceste i željeznička pruge) koje su na kartografskim prikazima prikazane linijski.

Smještaj infrastrukturnih građevina kako izvan, tako i unutar građevinskih područja određen je lokacijom, koridorom ili trasom koji su naznačeni na kartografskim prikazima, br. 1. "Korištenje i namjena površina" i br. 2 "Infrastrukturni sustavi".

Izvan građevinskih područja se dozvoljava smještaj:

- građevina posebne namjene (građevine od interesa za obranu zemlje i zaštitu od elementarnih nepogoda, vatrogasne osmatračnice i sl.) u skladu s posebnim propisima,
- infrastrukturnih prometnih i komunalnih građevina s pripadajućim objektima, uređajima i instalacijama, a među njima:
  - građevine za potrebe održavanja cesta i pružanja usluga vozačima i putnicima (reklamnih/oglasnih panoa uz prometnice, cestarske kućice, odlagalište opreme, benzinske crpke, parkirališta, odmorišta i sl.) prizemne visine do najviše 4,5 m, U postupku ishoda lokacijske dozvole, među ostalim, potrebno je zatražiti uvjete nadležne uprave za ceste.

Lokacije graničnih prijelaza predstavljaju površine namijenjene za smještaj građevina uz prometne građevine (ceste) unutar njihovih koridora u kojima se obavljaju poslovi vezani uz kontrolirani protok ljudi i roba preko državne granice i uz koje se omogućava gradnja trgovačkih, ugostiteljskih i poslovnih sadržaja u funkciji prijelaza.

Lokacija benzinske crpke na kopnu predstavlja površine namijenjene za smještaj građevina uz prometne građevine (ceste) unutar njihovih koridora i uz koje se omogućava gradnja trgovačkih, ugostiteljskih i poslovnih sadržaja u funkciji odmorišta na cesti.

Lokacija benzinske crpke na obali predstavlja površinu namijenjenu za smještaj građevina u okviru izdvojenog dijela luke otvorene za javni promet.

Predlažu se sljedeće potencijalne makrolokacije vjetroelektrana na manje izloženim vizurama u zaleđu kopnenog dijela Županije i na poluotoku Pelješcu:

Naselje	Lokalitet	Površina (ha)	Planirana/potencijalna
Visočani, Podimoč, Doli	Rudine	481,28	planirana
Topolo, Stupa, Ošlje	Vrtog	316,60	potencijalna
Točionik, Trnovica	Grabova gruda*	167,37	potencijalna
Trnovica, Čepikuće,	Trštenovo*	140,00	potencijalna
Podgora, Mravinca, Čepikuće	Štrbina	207,70	potencijalna
Trnova	Vjetreno 1	46,07	potencijalna
Trnova	Vjetreno 2	26,48	potencijalna
Majkovi	Glave*	772,29	potencijalna
UKUPNO		2157,79	

* Makrolokacija je utvrđena kao potencijalna i za smještaj solarne elektrane.

Makrolokacije Grabova gruda, Trštenovo i Glave su utvrđene kao potencijalne i za smještaj solarne elektrane.

Na kartografskim prikazima 1. i 2.3. naznačene su potencijalne lokacije za smještaj solarnih elektrana do 25,0 ha koje su valorizirane Stručnom ekspertizom za utvrđivanje potencijalnih zona za smještaj sunčanih elektrana na području Općine Dubrovačko primorje.

b) Građevine za gospodarske djelatnosti

Pod gospodarskim djelatnostima izvan građevinskih područja podrazumijevaju se sljedeće djelatnosti:

- ribarstvo i marikultura
- poljoprivreda
- šumarstvo
- lovstvo.

Ribarstvom se smatra djelatnost lova i sakupljanja riba i morskih organizama sukladno posebnom propisu, te je u tu svrhu označeno ribolovno područje ribolova izuzev kočom unutar akvatorija Stonskog i Koločepskog kanala, te zaljeva Budime.

Pod zahvatima u prostoru u svrhu obavljanja poljoprivrednih djelatnosti (ratarstva, voćarstva, vinogradarstva, maslinarstva, cvječarstva, stočarstva) podrazumijevaju se:

- obiteljska poljoprivredna gospodarstva
- sklopovi gospodarskih građevina za biljnu proizvodnju (biljne farme),
- sklopovi gospodarskih građevina za uzgoj životinja (životinjske farme),
- pojedinačni gospodarski objekti u funkciji poljoprivredne proizvodnje:
  - poljskih kućica (pojata),
  - spremišta za alat,
  - staklenici i plastenici
  - vinski i maslinarski podrumi i kušaonice,
  - ostale građevine za poljoprivrednu proizvodnju.

Šumama i šumskim zemljištem gospodari se temeljem šumskogospodarske osnove.

Šume i šumska zemljišta dobra su od interesa za Republiku Hrvatsku i ispunjavaju gospodarsku, ekološku i društvenu funkciju, te je nužno održivo gospodarenje i racionalno korištenje šumskih resursa.

Gospodarenje divljači i lovištima provodi se temeljem lovnogospodarske osnove.

Registrirana planinarska i lovačka društva mogu graditi planinarski odnosno lovački dom.

c) Građevine za rekreacijske djelatnosti

Izvan građevinskih područja omogućuje se smještaj rekreacijskih građevina i sadržaja kao što su: pješačke, biciklističke, jahačke, vinske, kulturno-povijesne, trim staze i sl., otvorena travnata igrališta, prirodne morske plaže, vidikovci, a izvan ZOP-a i planinarski domovi, streljane i sl.

Izvan građevinskih područja i prometnica utvrđenih ovim Planom, moguće je uređivati rekreacijske staze - pješačke, trim, biciklističke, jahačke, kulturno-povijesne. Ove staze i putove moguće je planirati i kao vinske ceste u funkciji podizanja turističke atraktivnost.

Izvan građevinskog područja naselja i izdvojenih građevinskih područja ugostiteljsko-turističke i sportsko-rekreacijske namjene evidentirane su prirodne morske plaže: Uvala Brnakova, Uvala Pržina i Uvala pod Luncijatom. Prirodna morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna s kopnene i/ili morske strane infrastrukturno neopremljena, potpuno očuvanog zatečenog prirodnog obilježja.

Vidikovci se mogu opreмати kao uređena odmorišta bilo da se do njih pristupa kolnim ili pješačkim putem.

U okviru vidikovca moguće je izgraditi nadstrešnicu do 10 m² građevinske bruto površine, smjestiti sanitarni objekt, hortikulturno urediti područje vidikovca primjerenim sadnim materijalom i opremiti parkovnim inventarom (klupama, zidićima, panoramskim dalekozorima, informativnim pločama i sl.). Moguće je urediti i parkiralište, ako se do vidikovca pristupa i cestom.

Preporuča se izrada studije (idejnog rješenja) prema kojoj bi se turističko-rekreacijskim stazama iz stavka (1) ovoga članka vidikovci i ostale prirodne i/ili kulturne znamenitosti povezale u osmišljenu mrežu atrakcija.

3.2.3. ISKAZ PROSTORNIH POKAZATELJA ZA NAMJENU POVRŠINA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

redni broj	namjena površina	oznaka	ukupno (ha)	Udio % od površine Općine (19724,6 ha kopno 2973,6 ha more)
1.	GRAĐEVINSKA PODRUČJA NASELJA		371,59	1,82
	Građevinska područja mješovite namjene	GP	359,32	1,88
	Ugostiteljsko-turističke namjena (do 20% u naselju)		4,07	0,02
	Luka nautičkog turizma		cca 1,0	0,05
	Športsko-rekreacijske namjene		6,2	0,03
	Groblja		1,0	0,01
2.	IZGRAĐENE STRUKTURE IZVAN GP NASELJA		748,70	3,79
	gospodarska - proizvodna namjena	I	112,00	0,57
	gospodarska - eksploatacija mineralnih sirovina	E	63,98	0,32
	gospodarska - marikultura - kopno	H4-IC	3,5	0,02
	gospodarska - poslovna namjena	K	93,0	0,47
	gospodarska - ugostiteljsko turistička namjena	T	93,0	0,47
	luke nautičkog turizma - kopno	LN	18,4	0,10
	športsko-rekreacijska namjena	R	26,5	0,13
	športsko-rekreacijska namjena – zona u istraživanju	R*	206,0	1,04
	groblja	+	2,79	0,01
	površine infrastrukturnih sustava ²	IS	129,07	0,64
Općina ukupno - građevinska područja - kopno		-	1120,29	5,68
3.	POLJOPRIVREDNE POVRŠINE	P	1364,89	6,92
	vrijedno obradivo tlo	P2	1312,77	6,66
	ostala obradiva tla	P3	52,12	0,26
4.	ŠUME	Š	7750,69	39,29
	gospodarske i zaštitne šume	Š1 i Š2	6138,40	31,12
	posebne šume	Š3	1612,29	8,17
5.	OSTALE POLJOPRIVREDNE I ŠUMSKE POVRŠINE	PŠ	10620,03	53,84
	Ostale poljoprivredne i šumske površine	PS	10620,03	53,84
	Istražni prostori mineralnih sirovina	Ex	427,32	2,17
	Potencijalne i planirane VE i SE	VE SE	2585,02	13,10
Općina ukupno - ostala područja - kopno			18609,07	94,34
6.	MORSKE POVRŠINE		251,65	8,46
	gospodarska - marikultura - more	H1	225,80	1,14
	luke nautičkog turizma - more	LN	25,85	0,15
Općina ukupno - planirana područja - more		-	251,65	8,46
SVEUKUPNO - OPĆINA – planirana područja			1371,94	6,95
7.	ZAŠTIĆENE CJELINE		8078,89	40,96
	Posebni rezervat u moru	PR	3252,36	-
	Kopno		3011,58	
	More		240,78	
	Evidentirani za zaštitu	PR	92,97	-
	Posebni rezervat (herpetološki i botanički)			
	Kopno			

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

	Ekološka mreža - ukupno Kopno More		6078,34 3104,74 2973,60	
	Važna područja za divlje svojte i stanišne tipove Kopno More	NEM	3104,74 509,88	-
	Koridor za kornjače More		2973,60	
	Zaštićena graditeljska baština arheološka područja etnozone povijesne graditeljske cjeline		10,98 1135,29 3,41	-
	Evidentirana graditeljska baština - arheološka područja		994,75	-
8.	CJELINE ZAŠTIĆENE OVIM PLANOM		8774,2	44,48
	- kulturni krajobraz Kopno		6066,47	
	- prirodni krajobraz Kopno More		658,72 2157,00	-

3.3. PRIKAZ GOSPODARSKIH I DRUŠTVENIH DJELATNOSTI

3.3.1. GOSPODARSKE DJELATNOSTI

U utvrđivanju i transformaciji prostorno-gospodarske strukture općine Dubrovačko primorje polazi se s gledišta novog geopolitičkog, geostrateškog i prometno-geografskog položaja Republike Hrvatske, Dubrovačko-neretvanske županije i općine Dubrovačko primorje, a vodeći računa o državnim, županijskim i lokalnim interesima i aspiracijama stanovništva, oslanjajući se na prirodne i stvorene resurse, te na postojeće gospodarske i društvene djelatnosti, nastavljajući proces pretvorbe i privatizacije gospodarskih subjekata te stimulirajući poduzetničke inicijative stanovništva u tom prostoru. Obnova gospodarstva je u tijeku, ali nepovoljna dobna struktura i loše materijalno stanje stanovništva te nerazvijeno gospodarstvo, otežavaju napredak, pa je teško očekivati da bi se tako brzo mogla uspješno završiti bez jače pomoći i podrške državne pa i međunarodne zajednice. Treba optimalno valorizirati prirodne vrijednosti i komparativne prednosti ovog područja i uskladiti razvitak ovog područja sa susjednim područjima.

Zato se općina Dubrovačko primorje uklapa u **provedbu posebne skrbi koju provodi država** u ovom području, kako bi se političkim, socijalnim, gospodarskim, populacijskim i drugim mjerama poticali pozitivni demografski, gospodarski i društveni procesi, odnosno u sklopu toga ova općina nastoji pomoći osigurati zadovoljavajući razvitak gospodarstva i društvenih djelatnosti te punu zaposlenost stanovništva.

Općina Dubrovačko primorje, unutar Dubrovačko-neretvanske županije i Republike Hrvatske, postalo je granično područje prema susjednoj državi Bosni i Hercegovini. Dobivanje uloge pograničnog područja pogoduje u ovoj općini **razvitku graničarskog gospodarstva** ili brojnih **graničnih funkcija**, izgradnji sadržaja vezanih za granične cestovne prijelaze, eventualnom odabiru prostora za rad slobodnih bescarinskih zona, te za poticanje i razvijanje prekogranične i malogranične suradnje (međusobno zapošljavanje, razmjena dobara, zajedničko osnivanje pojedinih proizvodnih i sličnih pogona i dr.). U tom kontekstu treba posebno razmotriti moguće značenje i ulogu ovog područja u obrambenoj strategiji zemlje (vojni sadržaji u zaleđu: aerodrom, potrebni poligoni, obitavališta i dr.).

U okviru prostornog razvitka i uređenja prostora općine Dubrovačko primorje, zbog raskrižnog i tranzitnog položaja ove općine, posebna se pažnja posvećuje osiguranju prostora i **izgradnji državne, županijske (regionalne) i lokalne prometne infrastrukture** (15-tak prometnica). Rješavanju tog važnog problema već se pristupilo započetim pripremnim radovima oko izgradnje dionice Jadranske autoceste Ploče - Dubrovnik i brze ceste Ploče - Komarna - most - Brijesta na poluotoku Pelješcu - obilaznica Stona - Zaton Doli - Rudine i eventualno do Osojnika i Dubrovnika, koje bi znatnim dijelom trebale prolaziti kroz područje općine Dubrovačko primorje. Njihovom skorom izgradnjom i budućom planiranom izgradnjom drugih državnih magistralnih, županijskih veznih i lokalnih pristupnih cesta u njegovom okružju, modernizacijom postojećih i po potrebi izgradnjom novih luka i lučica, naselja i čitav prostor općine Dubrovačko primorje, još bolje će se povezati sa svojim županijskim središtem Dubrovnikom (posebno nakon već izgrađenog mosta preko Rijeke Dubrovačke), s ostalim okolnim bližim i daljim područjima i središtima, posebno s općinskim središtem Slano, te postati pristupačniji za posjetitelje iz udaljenih krajeva i zemalja.

Kao temelj gospodarskog probitka općine Dubrovačko primorje je, u znatnoj mjeri, zadržavanje dosadašnje gospodarske strukture, što znači da nema važnih i opravdanih razloga za bitnom promjenom gospodarskog usmjerenja u ovoj općini. Ako se želi ostvariti ubrzani razvitak gospodarstva potrebno je optimalno koristiti prirodne i od ljudi stvorene izvore ovog prostora. To znači da se teži dalje razvijati poljodjelstvo, marikultura, kamenarstvo i turizam, ali i graničarsko gospodarstvo, malo i srednje poduzetništvo, obrtništvo, trgovinske, uslužne i društvene djelatnosti. Prirodni resursi predstavljaju početnu, često skromnu, osnovu za gospodarski razvitak općine Dubrovačko primorje.

3.3.1.1. Proizvodne i poslovne djelatnosti

Općina Dubrovačko primorje još raspolaže s bogatim i kvalitetnim rezervama arhitektonskog - ukrasnog i tehničkog - građevinskog kamena, pa se razvijanje **prerade kamena** pokazalo kao tražena i isplativa djelatnost. Lokalizirani Mironja, Mironja II i Visočani pružaju za tu proizvodnju najbolju sirovinu, te se uz njih i još neka bliža naselja (Imotica, Smokovljani i dr.) veže dosadašnja prerada kamena i razvijanje drugih pogona **građevinske industrije** (proizvodnja asfalta, betona, betonskih proizvoda i sl.).

Podržava se i potiče razvitak **malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva**, na način što je na području Rudina utvrđena veća proizvodna zona, a na području Banića veća poslovna zona. Time se omogućuje poduzetnicima da realiziraju svoje inicijative (izgradnja i rad manjih proizvodnih i uslužnih pogona, pogona za izradu proizvoda koji su u funkciji turizma, kao što su suveniri, oprema i drugo, ekološki čiste industrije, skladišta, predstavništva, trgovine, servisi i slično).

Nužno je obnoviti i modernizirati uništene i devastirane **trgovinske objekte**, kako bi se podigla razina trgovinske ponude prema domicilnom stanovništvu, ali i u okviru turističkog prometa. U tom smislu važna je uloga novih robnih kuća, ali je potrebna i modernizacija malih prodavaonica.

3.3.1.2. Ugostiteljstvo i turizam

Temeljno je usmjerenje ove Općine, njegovih naselja, obitelji i stanovnika prema **turizmu**, koji je, uz donekle ograničene uvjete, jedna od glavnih djelatnosti u ovom području. Turizam u općini Dubrovačko primorje, kao i cjelokupni dubrovački turizam, se nalazi na svojevrsnoj prekretnici. Treba osmisliti i provesti novu strategiju turističkog razvitka u ovom turističkom odredištu. O tome treba voditi računa kod obnove postojećih i izgradnje novih turističkih objekata. Potrebna je revitalizacija turističke aktivnosti, te trajno dopunjavanje turističkog proizvoda s novim sadržajima, razvijanje ostalih potrebnih usluga i sadržaja za rekreaciju, zabavu i odmor turista. Treba napustiti dominantnu ulogu masovnog turizma i turističkih kampova. Kod izgradnje novih, osobito obiteljskih, hotela treba voditi računa da su manjih dimenzija, moraju prvenstveno odražavati kreativno, autentično, originalno i prepoznatljivo šire dubrovačko povijesno nasljeđe (razvitak tzv. blagog - soft turizma), treba razvijati svoje osobnosti, gdje se prednost daje atmosferi i privatnosti, ali i traženom komforu. U tom smislu treba organizirano i pod stručnim nadzorom obnoviti i osposobiti, radi uključenja u turistički život i za elitni turizam, bar neki od zapuštenih starih dubrovačkih ljetnikovaca, dvoraca - vila i palača ili ladanjsko - gospodarskih kompleksa u općini Dubrovačko primorje. Postoje uvjeti da se u daljnjoj fazi izgradi na lokacijama Budima i Rat i Sestrice luksuzna turistička naselja najviše kategorije, gdje bi se mogli ostvariti visoki financijski učinci. U manjem opsegu može se razvijati seoski turizam, te privatni smještaj kao dopunski smještaj. Treba ispitati opravdanost zauzimanja nekih vrijednih lokacija s turističkim kampovima, a ondje gdje je poželjno da se zadrže treba im podignuti standard komfora i razinu usluga. Također treba podizati kvalitetu ugostiteljskih, trgovačkih, obrtničkih, prometnih i drugih potrebnih sadržaja i usluga, stalno treba dopunjavati i osmišljavati tražene sadržaje zabavnog, športskog, kulturnog i vjerskog života u ovom području. Sve to treba dopuniti s boljom i kvalitetnijom komunalnom opremljenošću, urednijim kupalištima i naseljima, te boljim čuvanjem autohtonog okoliša i krajolika. Hotel "Osmine", zbog svog lijepog položaja i uspješnog poslovanja, tek je početak ostvarenja te nove strategije razvitka turizma u općini Dubrovačko primorje. U priobalnom području Općine utvrđeno je pet ugostiteljsko-turističkih zona izdvojenih izvan naselja na slijedećim lokacijama: Smokvina (kamp/autokamp max. kapaciteta 300 kreveta), Budima (hoteli - turističko naselje max. kapaciteta 1.700 kreveta), Rat (hoteli - turističko naselje max. kapaciteta 2.200 kreveta) i Osmine (hoteli max. kapaciteta 900 kreveta) te Sestrice (hoteli - turističko naselje max. kapaciteta 3.500 kreveta), te Rudine - zona u istraživanju. Uz turističku zonu Sestrice planirana je i mega marina. Sestrice se formiraju kao kompleksni investicijski poduhvat koji integrira nautičke, golf sadržaje, hotelske sadržaje, komercijalne sadržaje, izložbene i druge sadržaje urbanog razvoja lokacije. Obzirom na blizinu Dubrovnika i koncentraciju svih sadržaja, pa tako i smještajnih kapaciteta na užem području

Dubrovnik, ovaj projekt pruža odterećenje županijskog centra i stvaranje nove destinacije, oživljavanje obalnog dijela i posebno zaleđa Dubrovačkog primorja.

Ukupni smještajni kapaciteti izvan naselja iznose 8.600 kreveta.

Također su utvrđene luka nautičkog turizma i to: državnog značaja do 400 vezova Sestrice i Luka (suha marina) te županijskog značaja : Slano (do 200 vezova) i Luka- Kručica (do 100 vezova)

Unutar građevinskih područja naselja postoji hotel „Admiral Grand hotel“ u naselju Slano kapaciteta 500 kreveta te 5 autokampova ukupnog kapaciteta 110 smještajnih jedinica.

3.3.1.3. Rudarstvo

Jedna od važnijih gospodarskih komponenti ovog područja je rudarstvo, pod čime se podrazumijeva eksploatacija arhitektonskog i tehničkog građevnog kamena. Naime, utvrđeno je ispitivanjima da se na zaobalnom dijelu općine Dubrovačko primorje nalaze znatne rezerve vrlo kvalitetnog arhitektonskog građevnog kamena.

Rudarsko-geološkom osnovom/studijom Dubrovačko-neretvanske županije rađenoj za potrebe Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije definirana je potencijalnost prostora Županije za istraživanje i eksploataciju AG kamena i drugih mineralnih sirovina, dat je prijedlog gospodarenja mineralnim sirovinama, te način sanacije tijekom korištenja i nakon zatvaranja eksploatacijskih polja, odnosno uređenja prenamijenom napuštenih polja.

Studijom je utvrđen ograničeni potencijal za istraživanje i eksploataciju mineralnih sirovina koji predstavlja zone prirodnog prostiranja sirovina od kojih su izuzeti pojasevi uz prometnu infrastrukturu, vizualno istaknute zone, zone naselja i planiranih građevinskih zona (2 km od naselja, odnosno 1 km od stambenih građevina ili građevina u kojima se odvija poslovna djelatnost za eksploataciju koja uključuje miniranje i 200 - 500 m za aktivnost koja uključuju samo kopanje), zaštićeni dijelovi prirode, prostori vrijednih visokih šuma i poljoprivrednog zemljišta, zone kulturne baštine i vodozaštitne zone.

Ukupna površina sa ograničenim geološkim potencijalom AGK na području Dubrovačko-neretvanske županije iznosi 563 km², od čega na Općinu Dubrovačko primorje otpada 70,34 km² Obzirom da niz geoloških formacija ima potencijal AGK načinjena je evaluacija na temelju litoloških karakteristika stijena i vjerojatnosti u svrhu izdvajanja formacija sa većim i manjim geološkim potencijalom AGK.

Površine potencijalnosti (viša i niža) arhitektonsko-građevnog kamena

Općina/Županija	Prostori niže geološke potencijalnosti		Prostori više geološke potencijalnosti		Ukupno	
	Površina (km ²)	Udio (%)	Površina (km ²)	Udio (%)	Površina (km ²)	Udio (%)
Općina Dubrovačko primorje	28,68	5,09	41,66	7,39	70,34	12,48
Dubrovačko-neretvanska županija	256,78	45,56	306,96	54,45	563,75	100,00

Uz AGK TKG ima najveći potencijal za eksploataciju. Površine ograničenog geološkog potencijala za TKG u Županiji iznosi 189 km², od čega na Općinu Dubrovačko primorje otpada 41,75 km² (22 %). Uz to je moguće koristiti otpadni materijal kod eksploatacije AGK koji iznosi oko 80 % za proizvodnju TKG. Nije zanemariva ni proizvodnja polimramora-prerađevine čija je osnovna komponenta kamen, a koristi se kao izvorni AGK.

U cilju razvoja na ovom području tradicijske gospodarske djelatnosti eksploatacije i obrade kamena Planom su uz postojeća eksploatacijska polja «Visočani», «Mironja» i «Mironja II» određeni istražni prostori mineralnih sirovina i to poglavito arhitektonskog građevnog kamena.

Istražni prostor na lokaciji «Smokovljani» predstavlja utvrđeni istražni prostor arhitektonsko-građevnog kamena odobren temeljem posebnog propisa od strane nadležnog tijela. Na lokaciji Smokovljani se planira još jedan istražni prostor. Uz to se planiraju istražni prostori arhitektonskog građevnog kamena

na lokacijama «Topolo», «Stupa-Ošlje» i „Trnovica“, dok je na lokaciji „Vjetreno“ planiran istražni prostor tehničkog građevnog kamena.

Za lokaciju Veleč potrebno je preispitati mogućnost istraživanja AGK s obzirom na smještaj unutar Posebnog rezervata Malostonski zaljev i Malo more

Unutar navedenih planiranih i potencijalnih istražnih prostora mineralnih sirovina sukladno posebnim propisima omogućuje se utvrđivanje eksploatacijskog polja. Nova eksploatacijska polja odredit će se temeljem rudarsko- geološke osnove Dubrovačko-neretvanske županije.

Eksploatacijska polja mineralnih sirovina su:

- **tehnički građevni kamen:** Podimoč (lokalitet Mironja),
- **arhitektonski građevni kamen:** Visočani (lokalitet Visočani), Mravinca (Mironja II),

Istražni prostori mineralnih sirovina su:

- **tehnički građevni kamen:** Trnova (lokalitet Vjetreno)
- **arhitektonski građevni kamen:** Visočani (lokalitet Smokovljani), Visočani (lokalitet Smokovljani - uz Ž6228), Topolo (lokalitet Topolo), Trnovica (lokalitet Trnovica), Slano (lokalitet Loznica), Ošlje (lokalitet Veleč)*.

* obzirom na kvalitetu AGK na predmetnoj lokaciji potrebno je ispitati mogućnost istraživanja unutar Posebnog rezervata Malostonski zaljev i malo more uz dopuštenje nadležnih ministarstava te ukoliko se steknu uvjeti zaštite posebnog rezervata i utvrdi se mogućnost obavljanja djelatnosti, u sljedećim Izmjjenama i dopunama PPDNŽ će se uvrstiti kao zona eksploatacije.

3.3.1.4. Poljoprivreda

Na raspolaganju je malo obradivog zemljišta (1083 ha ili 11 % površine Općine). Obradive površine se sastoje iz 561 ha oranica, 406 ha voćnjaka i maslinika i 116 ha vinograda. Više od polovice površine Općine zauzimaju pašnjaci, dok je znatno zastupljeno neplodno zemljište. Pašnjaci zauzimaju 6062 ha ili 61,56 % površine Općine. Pod šumama se nalazi 1652 ha ili 16,77 % površine Općine, dok neplodna zemljišta zauzimaju površinu od 1050 ha ili 10,66 % površine Općine.

Kao i na svim dijelovima Dubrovačkog primorja tako je i na dijelu koji pripada Općini Dubrovačko primorje došlo do smanjenja obradivih površina, pada proizvodnje i posebno do napuštanja sela i poljoprivrede od mlađih naraštaja u tijeku zadnjih 50 godina. Najveće površine tala prikladnih za poljoprivrednu proizvodnju nalaze se u Topolskom polju, Lisačkom polju, polju ispod mjesta Čepikuće, Majkovi i unutar mjesta Slanog. Ostala, manje pogodna tla nalaze se po cijelom području Općine.

Na spomenutim prikladnim tlima moguće je uzgajati vinovu lozu, neke vrste povrća, različite vrste voćaka, te na ograničenim površinama agrume. Na manje prikladnim tlima nastaviti će se uzgoj maslina, te žitarica radi stočne hrane. Na oranicama je moguće uzgajati aromatično i ljekovito bilje kao što je lavanda idr. Na velikim površinama pašnjaka moguća je sakupljanje samoniklog aromatskog i ljekovitog bilja (kadulje, lovorike i dr.), te ispaša stoke. Preporuča se držanje stoke u manjim farmama radi ispaše u zimsko-proljetnom razdoblju. Vrlo velike mogućnosti razvoja ima pčelarstvo i proizvodnja meda od kadulje koji bi trebao imati zaštićeno podrijetlo i biti certificiran kao ekološki proizvod.

Stoga je potrebno usmjerenje prema specijaliziranoj proizvodnji (proizvodnja zdrave hrane, u funkciji turizma, odabir optimalnih kultura: vinova loza, maslina, smokva, sočiva, ljekovito i aromatsko bilje, koze i ovce za mlijeko i sir, pčelarstvo, uzgoj dudovog svilca i dr.) i uz primjenu suvremenih strojeva u obradi zemljišta i ubiranju plodova.

Također je potrebno, uz okrupnjavanje posjeda i stada, naći najbolje oblike povezanosti proizvođača, trgovaca i potrošača kako bi se pokrenuo razvoj poljoprivrede na ovom području.

Planira se osnivanje poljoprivrednog centra II. kategorije u Slanom u cilju opsluživanja poljoprivrednih obiteljskih gospodarstava sa sadržajima koji mogu biti smješteni i u većim ruralnim naseljima u zaleđu (servisi za poljoprivrednu mehanizaciju, poljoprivredne i veterinarske apoteke, poljoprivredne savjetodavne službe, veterinarske službe, laboratoriji, otkupne stanice, hladnjače, sortirnice voća i povrća, pakirnice, prerada i dorada poljoprivrednih proizvoda - uljare, vinarije, mljekare) i sl.

3.3.1.5. Ribarstvo i marikultura

Čisto more s odgovarajućim sastavom u posebno zaštićenom i prostranom Malostonskom zaljevu i uvali Bistrini, posebno su podobni i poznati kao najkvalitetnije područje na hrvatskoj obali za razvijanje **marikulture (školjarstva)**, odnosno za uzgoj kamenica, dagnji i drugih školjaka. Upravo zato se održavaju takve prilike u moru Malostonskog zaljeva, te podržava i nastavlja razvitak marikulture uz daljnje znanstveno istraživanje i praktično praćenje. Tako je Planom utvrđena površina uzgajališta školjakaša na navedenom akvatoriju, s time da je smještaj kopnenih sadržaja povezanih uz ovu djelatnost predviđen unutar dijela građevinskog područja razvojno-istraživačkog centra za marikulturu i otpremnog centra za školjakaše naselja Stupa u uvali Bistrina.

3.3.1.6. Šumarstvo

Područje općine Dubrovačko primorje pokrivaju tri gospodarske jedinice (GJ): Topolo i Štedrica u cijelosti, te Brsečine - Elafiti djelomično. Gospodarenje šumama i šumskim zemljištem provodit će se sukladno programima za gospodarenje šumama za svaku gospodarsku jedinicu.

Kako se na području navedenih gospodarskih jedinica nalaze razni degradacijski stadiji tala i devastacijski stadiji šuma, ekonomski najjednostavniji način gospodarenja ovim šumama je prepuštanje prirodnoj progresiji uz dobro organiziranu čuvarsku i protupožarnu službu. Za očekivati je da će šume u budućnosti ići u pravcu progresije šumske vegetacije i poboljšanju proizvodnih sposobnosti tala na ovom području.

Temeljem Programa gospodarenja šumama za GJ Topolo za narednih 10 godina predviđaju se sljedeći radovi biološke obnove šuma: popunjavanje sastojina (8,00 ha), čišćenje sastojina (27,34 ha), pošumljavanje i podizanje šuma (2,20 ha), njega novopodignutih sastojina i kultura (2,20 ha), zaštita od biljnih štetnika (1534,53 ha), osmatračka protupožarna služba, izgradnja protupožarnih prosjeka s elementima šumske ceste (12,30 km).

Temeljem programa gospodarenja šumama za GJ Štedrica za narednih 10 godina predviđa se na biološkoj obnovi šuma: pošumljavanje sadnicama (6,91 ha), popunjavanje sadnicama (10,00 ha), njega sastojina do 1/5 ophodnje (27,08 ha), njega mladika (7,09 ha), čišćenje sastojina 29,80 ha), izgradnja 12,65 km šumskih prometnica, te održavanje postojećih šumskih prometnica.

Program gospodarenja šumama za GJ Dubrovnik-Elafiti je u izradi. Godišnjim planom gospodarenja gospodarskom jedinicom Dubrovnik-Elafiti za 2011. godinu na dijelu u Općini Dubrovačko primorje planirane su mjere zaštite od biljnih bolesti i štetnika, te izgradnja protupožarne prometnice s elementima ceste dužine 0,90 km.

3.3.1.7. Lovstvo

Područje općine Dubrovačko primorje pokrivaju tri lovišta: Zajednička lovišta «Rudine» i «Slano», te državno lovište «Primorje» djelomično. Na kartografskom prikazu, br. 3.2 prikazane su granice lovišta koje su utvrđene Odlukama o ustanovljenju lovišta. Sukladno Zakonu o lovstvu (Narodne novine, br. 140/05) i odredbama PPDNŽ-a lovišta se na području općine Dubrovačko primorje ne ustanovljavaju na moru, u rasadnicima, voćnim i loznim nasadima, pašnjacima ako su ograđeni ogradom koja sprječava prirodnu migraciju dlakave divljači, na miniranim površinama i sigurnosnom pojasu širine do 100 m, na građevinskim područjima i sigurnosnom pojasu od 300 m od njih, zaštićenim dijelovima prirode (ukoliko je to određeno Odlukama o zaštiti), te na ostalim izgrađenim strukturama izvan građevinskih područja.

Područje općine Dubrovačko primorje pokrivaju sljedeća lovišta.

Državna lovišta

Broj	Naziv	Tip lovišta	Vrsta lovišta	Vrsta divljači	Površina (ha)
XIX/4	Primorje	otvoreno	državno	zec obični	3960,00

Županijska lovišta

Broj	Naziv	Tip lovišta	Vrsta lovišta	Vrsta divljači	Površina (ha)
XIX/104	Slano	otvoreno	županijsko	zec obični, jarebica kamenjarka - grivna	10273,00
XIX/105	Rudine	otvoreno	županijsko	zec obični, jarebica kamenjarka - grivna	9262,00
XIX/115	Ston	otvoreno	županijsko	zec obični, fazan-gnjetrovi, jarebica kamenjarka - grivna	10004,00

Gospodarenje lovištima utvrđuje se lovnogospodarskim osnovama koje moraju biti usklađene s osnovama gospodarenja gospodarskim jedinicama i programima za gospodarenje šumama, uvjetima i načinom iskorištavanja poljoprivrednog zemljišta, vodoprivrednim osnovama, odredbama propisa o zaštiti prirode i okoliša, kao i s potpisanim međunarodnim ugovorima iz područja lova, zaštite prirode i prirodnih staništa.

Potrebno je izvršiti valorizaciju staništa divljih životinja kroz formirana lovišta na način da se infrastrukturnim i vodnogospodarskim sustavima ne ugrozi slobodna migracija divljači karakteristične za to područje, ne umanjuje bonitet lovišta smanjivanjem površina lovišta ispod 1000ha na kontinentu ili više od 20% površine lovišta ili lovno produktivne površine.

3.3.2. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

3.3.2.1. Javne djelatnosti

Smještaj javnih djelatnosti predviđen je unutar građevinskih područja naselja. Vrsta i broj građevina javnih društvenih djelatnosti određen je mrežom građevina za svaku djelatnost na osnovi posebnih propisa i standarda, a sukladno predloženom sustavu središnjih naselja i razvojnih središta dan je prijedlog javnih djelatnosti. Tako bi naselje Slano kao općinsko središte trebalo posjedovati ili već posjeduje slijedeće:

- **Uprava:** općinsko vijeće, općinsko poglavarstvo, načelnik, upravni odjeli općine, općinski uredi, ispostave županijskih ureda, općinska služba motrenja i obavješćivanja, policijska postaja, općinske postrojbe i stožer civilne zaštite, općinska vatrogasna zajednica, profesionalne vatrogasne postrojbe, ispostava porezne uprave, carinski referati, lučka ispostava, ured za zaštitu kulturnih dobara i zaštitu prirode, dopisništvo HINA, klimatološka meteorološka postaja,
- **Pravosuđe:** javnobilježnički ured,
- **Udruge građana, političke stranke i dr.:** udruženje obrtnika, općinska turistička zajednica, općinska razina udruga, klubova, liga, sekcija i dr., udruga građana, općinska razina političkih stranaka i sindikalnih organizacija, općinska razina organizacije crvenog križa, HAK - autoklub, auto škola,
- **Vjerske zajednice:** općinska komisija za odnose s vjerskim zajednicama, rimokatolička župa - župni ured i crkva (samostan), ostale vjerske zajednice,
- **Odgoj i obrazovanje:** dječji vrtić, matična osnovna škola, osnovna umjetnička škola - glazba/ples, strukovna škola ili odjel srednje škole,
- **Kultura, umjetnička i tehnička kultura:** javne ustanove u kulturi (općine osnivači ili vlasnici), dom kulture, muzej, narodna knjižnica i čitaonica, amatersko kazalište, amaterska radiopostaja, klape, limena glazba, KUD, otvoreno pučko učilište, kinematograf, samostalni umjetnici, ogranak Matice hrvatske, udruge tehničke kulture,
- **Zdravstvo:** primarna zdravstvena zaštita, ambulanta opće medicine bez stalnog liječnika, stalna patronažna sestra, depo lijekova.

Ostala naselja također mogu posjedovati određene javne i društvene funkcije u ovisnosti o iskazanim potrebama.

3.3.2.2. Športsko-rekreacijske djelatnosti

Pod športsko rekreacijskim djelatnostima podrazumijevaju se športske i rekreacijske aktivnosti športskih organizacija, športaša i rekreativnog stanovništva (zajednice športskih udruga, športska društva i klubovi, županijska i općinska športska natjecanja i priredbe, otvoreni športski objekti - športska igrališta za nogomet i mali šport s gledalištem, zatvoreni športski objekti - školsko-športska dvorana, pojedinačni objekti za rekreaciju, zabavu i odmor). Smještaj športsko rekreacijskih djelatnosti predviđen je kako unutar, tako i izvan naselja.

Tako su Planom izvan naselja utvrđene površine za smještaj golf igrališta i športskih centara.

Golf igralište na Rudinama sukladno PPDNŽ je utvrđeno kao zona u istraživanju, a radi blizine Posebnog rezervata „Malostonski zaljev i Malo more“ te mogućeg značajnog utjecaja na obilježja posebnog rezervata zbog kojih je zaštićen. Prilikom slijedećih Izmjena i dopuna PPDNŽ istražiti mogućnost premještanja na lokaciju Sestrice. Sukladno navedenoj odredbi, Odlukom o izradi utvrđena je potreba izrade Stručne ekspertize kojom bi se utvrdili uvjeti izmještanja na lokaciju Sestrice.

Golf igralište je smješteno na području Rudina između županijske ceste i autoceste.

Pored blizine Malostonskog zaljeva, dio navedene zone se preklapa sa zonom zračne luke koja je od izuzetnog značaja za Općinu, te je svakako lokaciju na Rudinama potrebno napustiti.

Lokacija Sestrice, koja je zamjenska za lokaciju Rudine i koja se istražuje, u neposrednoj je blizini novoplanirane ugostiteljsko-turističke zone Sestrice.

Unutar površine predviđene za smještaj golf igrališta, predviđen je i smještaj pratećih sadržaja kao što su građevine sa smještajnim kapacitetima visoke kategorije (vile), klupske kuće sa restoranom i sl., te pratećih športsko-rekreacijskih sadržaja (tenis tereni i sl.).

Unutar športskog centra predviđen je smještaj različitih športskih građevina i rekreacijskih površina kako za potrebe stalnog stanovništva, tako i za potrebe povremenog stanovništva. Tako je Planom utvrđen športski centar u neposrednoj blizini ugostiteljsko-turističke zone Osmine koji bi bio nadopuna iste u pogledu pružanja športskih i rekreacijskih aktivnosti korisnicima turističkog naselja, odnosno hotela, a predviđen je za smještaj manjeg golfskog igrališta (evtl 9 rupa), sportova na vodi i slično).

3.4. UVJETI KORIŠTENJA, UREĐENJA I ZAŠTITE PROSTORA

3.4.1. UVJETI KORIŠTENJA

3.4.1.1. Područja posebnih uvjeta korištenja

PRIRODNA BAŠTINA

U pogledu zaštite prirodne baštine na području općine Dubrovačko primorje utvrđeni su temeljem Zakona o zaštiti prirode (Narodne novine, br. 70/05, 139/08) jedna zaštićena prirodna vrijednost te dvije prirodne vrijednosti predložene za zaštitu temeljem navedenog Zakona.

Za zaštićene prirodne vrijednosti uvjeti korištenja i zaštite određeni su Zakonom, a za prirodne vrijednosti predložene za zaštitu uvjeti korištenja, odnosno zaštite određeni su ovim Planom.

Zakonom o zaštiti prirode propisana je i zaštita nacionalne ekološke mreže, na temelju Uredbe o proglašenju ekološke mreže (NN 109/07). Na području obuhvata Plana nalazi se 7 takvih područja, a mjere zaštite ekološke mreže utvrđuju se na temelju smjernica za mjere zaštite sadržanih u navedenoj uredbi.

Ugrožena i rijetka staništa štite se po Zakonu o zaštiti prirode, a utvrđena su Pravilnikom o vrstama stanišnih tipova, karti staništa, ugroženim i rijetkim stanišnim tipovima te o mjerama za očuvanje stanišnih tipova (NN 07/06, 119/09). Na području općine nalazi se takvih 8 kopnenih, 3 obalna, te 5 morskih staništa.

Vrste i podvrste biljaka, životinja i gljiva, koje nastanjuju ili obitavaju na području obuhvata Plana štite se prema Zakonu o zaštiti prirode, a utvrđene su Pravilnikom o proglašavanju divljih svojiti zaštićenim i strogo zaštićenim (NN 07/06) i/ili Crvenim popisom ugroženih biljaka i životinja Hrvatske.

Zakonom o zaštiti prirode zaštićeni su i svi krški ekološki sustavi te geobaština, što podrazumijeva minerale, sigovine i fosile, sve spelološke objekte koji ujedno čine i dio ekološke mreže, uključujući i objekte u podmorju.

Prostori koje obuhvaćaju navedene prirodne vrijednosti odgovarajuće su prikazani u grafičkom dijelu Plana, te se na njihovom području propisuju slijedeći opći uvjeti zaštite prirode (osim onih koji su propisani navedenim zakonom za zaštićeni dio prirode):

- zabranjuju se sve radnje kojima se na zaštićenim prirodnim vrijednostima umanjuju zatečene i prepoznate prirodne vrijednosti odnosno narušavaju se svojstva zbog kojih su zaštićeni,
- prije bilo kakvih zahvata na zaštićenim prirodnim vrijednostima i prirodnim vrijednostima predviđenim za zaštitu potrebno je izvršiti potpunu inventarizaciju i valorizaciju staništa i posebno izdvojiti i zaštititi vrste i područja,
- u što većoj mjeri treba zadržati prirodne kvalitete prostora, odnosno posvetiti pažnju očuvanju cjelokupnog prirodnog pejzaža i okruženja,
- potrebno je osigurati racionalno korištenje prirodnih dobara bez oštećivanja ili ugrožavanja dijelova dobara i uz što manje narušavanje ravnoteže prirodnih faktora,
- potrebno je spriječiti štetne zahvate i poremećaje u prirodi koji su posljedica tehnološkog razvoja i drugih djelatnosti i osigurati što povoljnije uvjete održavanja i slobodnog razvoja prirode.

Obzirom na namjeravane gospodarske aktivnosti u akvatoriju Malostonskog zaljeva (uzgajalište školjkaša sa pratećim ugostiteljskim djelatnostima unutar građevinskog područja razvojno-istraživačkog centra za marikulturu) nalaže se potreba detaljnog ekološkog istraživanja zaljeva Bistrine kroz izradu odgovarajuće dokumentacije.

Tablica 19. - ZAŠTIĆENE I PREDLOŽENE ZA ZAŠTITU PRIRODNE VRIJEDNOSTI

Kategorija zaštite	naziv zaštićenog dijela prirode-prirodne vrijednosti	status zaštite	površina (ha)
Posebni rezervat	Malostonski zaljev i Malo more (dio)	ZZ	kopno: 3.300 more: 255 ukupno: 3.555
Posebni rezervat	Lokve kod Gornjih Mjakova	PZ	1
Posebni rezervat	Oleandri kod Slanog	PZ	94
UKUPNO		-	3.650

ZZ - zaštićeni zakonom, PZ - predloženi za zaštitu

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Na području Općine Dubrovačko primorje temeljem Zakona o zaštiti prirode zaštićena je sljedeća prirodna vrijednost:

Kategorija	Ukupno	Podkategorija	Lokalitet	Površina (ha)
Posebni rezervat	1	u moru	Malostonski zaljev i Malo more	kopno: 3.300 more: 255
UKUPNO:	1			3.555

Na području Općine Dubrovačko primorje predlaže se temeljem Zakona o zaštiti prirode zaštititi sljedeće prirodne vrijednosti:

Kategorija	Ukupno	Podkategorija	Lokalitet	Površina (ha)
posebni rezervat	align="center">2	stanišni	Oleandri kod Slanog	1
		herpetološki	Lokve kod Gornjih Majkova	94
UKUPNO:	2			95

Dijelovi ekološke mreže

Područje obuhvata Prostornog plana uređenja Općine Dubrovačko primorje preklapa se s 6 područja važnih za divlje svojte i staništa te međunarodno važnih područja za ptice:

Važna područja za divlje svojte i stanišne tipove			
Općina	Naselje	Naziv	Smjernice
Dubrovačko primorje	Doli	Stonski kanal	23,132,133,135
	Majkovi	Gornji Majkovi - lokve	33,100,107,108
		Lokva u Prijevićima	100,107,108
	Podimoć	Lokva u selu Podimoć	100,107,108
	Slano	Uvala Slano	23,25,31,32,132,133
	Slano, Majkovi	Slano - oleandri	33
Imotica-Doli	Malostonski zaljev	121,122,124,126,128,129	Ostalo: rezervat u moru

Smjernice za mjere zaštite za područja ekološke mreže su sljedeće:

Broj	Smjernice za mjere zaštite za područja ekološke mreže
23	Sprječavati nasipavanje i betonizaciju obala
25	Ograničiti sidrenje
31	Regulirati akvakulturu
32	Regulirati ribolov povlačnim ribolovnim alatima
33	Zaštititi područje u kategoriji posebnog rezervata
	Smjernice za mjere zaštite u svrhu očuvanja stanišnih tipova, propisanih Pravilnikom o vrstama stanišnih tipova, karti staništa, ugroženim i rijetkim stanišnim tipovima te o mjerama za očuvanje stanišnih tipova
1000	A. Površinske kopnene vode i močvarna staništa
100	Očuvati vodena i močvarna staništa u što prirodnijem stanju, a prema potrebi izvršiti revitalizaciju
107	Očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip; ne unositi strane (alohtone) vrste i genetski modificirane organizme
108	Sprječavati zaraštavanje preostalih malih močvarnih staništa u priobalju
4000	E. Šume
121	Gospodarenje šumama provoditi sukladno šumskogospodarskim planovima
122	Prilikom dovršnoga sijeka većih šumskih površina, gdje god je to moguće i prikladno, ostavljati manje neposječene površine
124	U gospodarenju šumama osigurati produljenje sječive zrelosti zavičajnih vrsta drveća s obzirom na fiziološki vijek pojedine vrste i zdravstveno stanje šumske zajednice
126	Očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip; ne unositi strane (alohtone) vrste i genetski modificirane organizme
128	U gospodarenju šumama osigurati prikladnu brigu za očuvanje ugroženih i rijetkih divljih svojti te sustavno praćenje njihova stanja (monitoring)
129	Pošumljavanje, gdje to dopuštaju uvjeti staništa, obavljati autohtonim vrstama drveća u sastavu koji odražava prirodni sastav, koristeći prirodni bliske metode; pošumljavanje nešumskih površina obavljati samo gdje je opravdano uz uvjet da se ne ugrožavaju ugroženi i rijetki nešumski stanišni tipovi
5000	F.-G. More i morska obala

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

132	Očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna, obale, priobalnih područja i riječnih ušća
133	Očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip; ne unositi strane (alohtone) vrste i genetski modificirane organizme
135	Sanirati oštećene dijelove morske obale gdje god je to moguće

Provoditi smjernice za mjere zaštite područja ekološke mreže propisane Uredbom o proglašenju ekološke mreže (N.N. 109/07), te donijeti i provoditi Plan upravljanja s ciljem očuvanja svakog područja ekološke mreže, te očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti i zaštite prirodnih vrijednosti.

Svi planovi, programi i/ili zahvati koji mogu imati značajan utjecaj na ciljeve očuvanja i cjelovitost područja ekološke mreže podliježu ocjeni prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu, sukladno članku 36. Zakona o zaštiti prirode (N.N. 70/05, 139/08) i članku 3. Pravilnika o ocjeni prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu (N.N. 118/09). Od zahvata koji mogu imati negativan utjecaj na područja ekološke mreže posebice treba izdvojiti planirane vjetroelektrane, solarne elektrane, radove regulacije vodotoka, prometne koridore, planiranu marikulturu i razvoj turističkih zona.

Izvršiti inventarizaciju vrsta i staništa te provoditi praćenje stanja (monitoring) kvalifikacijskih vrsta i stanišnih tipova u pojedinim područjima ekološke mreže.

Staništa

Na području Općine, identificirana su slijedeća ugrožena i rijetka staništa, iskazana prema Nacionalnoj klasifikaciji staništa (NKS):

KOD	Tip staništa
Kopnena staništa	
<i>B. Neobrasle i slabo obrasle kopnene površine</i>	
B.1.3.	Alpsko-karpatško-balkanske vapnenačke stijene
B.1.4.	Tirensko-jadranske vapnenačke stijene
<i>C.-D. Travnjaci, cretovi, visoke zeleni i šikare</i>	
D.3.4.	Bušici
C.3.5.	Submediteranski i epimediteranski suhi travnjaci
C.3.6.	Kamenjarski pašnjaci i suhi travnjaci eu- i stenomediterana
<i>E. Šume</i>	
E.3.5.	Primorske, termofilne šume i šikare medunca
E.8.1.1.	Mješovita šuma i makija crnike sa crnim jasenom
E.8.2.2.	Makija divlje masline i drvenaste mlječike
Obalna staništa	
F.4.1.1.2.	Grebenjača savitljive mrižice
G.2.4.1.	Biocenoza gornjih stijena mediolitorala
G.2.4.2.	Biocenoza donjih stijena mediolitorala
Morska staništa	
G.3.2.	Infralitoralni sitni pijesci s više ili manje mulja
G.3.5.	Naselja posidonije
G.3.6.	Infralitoralna čvrsta dna i stijene
G.4.1.	Cirkalitoralni muljevi
G.4.2.	Cirkalitoralni pijesci

Za očuvanje neobraslih i slabo obraslih kopnenih površina u smislu očuvanja bioloških vrsta značajnih za stanišni tip potrebno je odžavati povoljnu strukturu tla i konfiguraciju terena kako bi se omogućilo odvijanje prirodnih procesa, uključujući i eroziju. Potrebno je spriječiti unos alohtonih i genetski modificiranih vrsta, zatim aktivno spriječavati vegetacijsku sukcesiju, uklanjajući vrste, pogotovo drvenaste, koje obrastaju točilo, a ne pripadaju karakterističnim točilarkama, te poticati stočarstvo na planinskim i primorskim točilima.

Potrebno je održavati povoljan omjer travnjaka, cretova, visokih zeleni i šikara travnjaka i šikare, spriječavanjem procesa sukcesije putem ispaše i režimom košnje, prilagođenim stanišnom tipu, uz prihvatljivo korištenje sredstava za zaštitu bilja i mineralnih gnojiva, kako bi se očuvala povoljna niska razina vrijednosti mineralnih tvari u tlima suhih i vlažnih travnjaka. Također je potrebno stalnim vlaženjem održavati povoljni vodni režim, uključujući visoku razinu podzemne vode na područjima cretova, vlažnih travnjaka i zajednica visokih zeleni.

Očuvanje šuma ostvaruje se kroz šumsko-gospodarsku osnovu. Ona mora poštivati osnovne principe zaštite koji podrazumijevaju ostavljanje manjih neposječenih površina prilikom dovšnog sijeka većih površina, produljenje sječive zrelosti zavičajnih vrsta drveća s obzirom na fiziološki vijek pojedine vrste i zdravstveno stanje šumske zajednice, očuvanje u najvećoj mjeri šumskih čistina (livade, pašnjaci i dr.) i šumskih rubova, te osiguravanje stalnog postotka zrelih, starih i suhih (stojećih i oborenih) stabala, osobito stabala s dupljama. Također potrebno je vršiti kontrolu širenja alohtonih, invazivnih i genetski modificiranih vrsta, na način da se ne dopušta unos istih, te aktivnim uklanjanjem postojećih, uz izbjegavanje uporabe kemijskih sredstava za zaštitu bilja i bioloških kontrolnih sredstava ('control agents'). Preporučljivo je vršiti pošumljavanje autohtonim vrstama drveća u sastavu koji odražava prirodni sastav, koristeći prirodne metode, te da se pošumljavanje nešumskih površina obavlja samo gdje je opravdano uz uvjet da se ne ugrožavaju ugroženi i rijetki nešumski stanišni tipovi. U poplavnim šumama mora se osigurati povoljan vodni režim.

Provođenje zaštite priobalnih i morskih staništa podrazumijeva očuvanje povoljne građe i strukture morskoga dna, obale, priobalnih područja i ušća riječica, na način da se spriječava nepropisna gradnja na morskoj obali i eksploatacije sedimenata, a provede sanacija nepovoljnog stanja gdje god je moguće. Zbog očuvanja karakterističnih bioloških vrsta spriječavati unos alohtonih, invazivnih vrsta kroz uspostavu sustava upravljanja i nadzora nad balastnim vodama brodova, te sidrenjem, kao i aktivnim uklanjanjem npr. *Caulerpa racemosae*. Također je potrebno održavati povoljne fizikalno-kemijske uvjete u stupcu vode na način da se osigura najmanje sekundarno pročišćavanje gradskih i industrijskih voda koje se ulijevaju u more, vrši kontrola upotrebe pesticida i umjetnih gnjojiva na poljoprivrednim površinama, te omogućava stalno miješanje morske i slatke vode na ušćima riječica i vruljama.

Potrebno je inventarizirati očuvane prirodne plaže te u postupku izdavanja uvjeta i mjera zaštite prirode za prostorne planove općina i gradova utvrditi uvjete za izdavanje koncesija; ugovorima o koncesijskom odobrenju propisati mjere zaštite prirode, a posebno mjere očuvanja priobalne vegetacije. Na pješčanim plažama uklanjati invazivnu vrstu *Carpobrotus edulis* u cilju očuvanja autohtone vegetacije. Ne planirati širenje građevinskog područja na račun ugroženih močvarnih i obalnih staništa. Zaustaviti daljnju degradaciju preostalih močvarnih i obalnih staništa, te prema mogućnostima izvesti njihovu revitalizaciju.

Divlje svojte i vrste

Na području Općine do sada su identificirane slijedeće zaštićene i ugrožene vrste:

Tablica 1. Popis ugroženih vrsta sisavaca na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićena svojta, Z - zaštićena svojta; EN - ugrožena, VU - rizična, NT - potencijalno ugrožena, LC - najmanje zabrinjavajuća, DD - vjerojatno ugrožena, ZZP - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Regionalna kategorija ugroženosti	ZZP (N.N. 70/05)	Dodatak II Direktive o staništima
<i>Canis lupus</i>	vuk	NT	SZ	√
<i>Dinaromys bogdanovi</i>	dinarski voluhar	DD	SZ	
<i>Dryomys nitedula</i>	gorski puh	NT	SZ	
<i>Glis glis</i>	sivi puh	LC	SZ sj. od Save Z juž od Save	
<i>Lepus europaeus</i>	europski zec	NT	Z	
<i>Miniopterus schreibersi</i>	dugokrili pršnjak	EN	SZ	√
<i>Myotis emarginatus</i>	riđi šišmiš	NT	SZ	√
<i>Nyctalus leisleri</i>	mali večernjak	NT	SZ	
<i>Plecotus kolombatovici</i>	primorski dugouhi šišmiš	DD	SZ	
<i>Rhinolophus blasii</i>	Blazijev potkovnjak	VU	SZ	√
<i>Rhinolophus euryale</i>	južni potkovnjak	VU	SZ	√
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	veliki potkovnjak	NT	SZ	√
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	mali potkovnjak	NT	SZ	√
<i>Sciurus vulgaris</i>	vjeverica	NT	Z	
<i>Tursiops truncatus</i>	dobri dupin	EN	SZ	√

* potencijalno područje rasprostranjenja;

Od navedenih sisavaca, ističu se vrste navedene na Dodatku II Direktive o staništima odnosno vrste za koje je potrebno odrediti tzv. Posebna područja zaštite (SAC - Special Area of Conservation).

U cilju zaštite šišmiša, potrebno je očuvati njihova prirodna staništa u špiljama, šumama te skloništima po tavanima, crkvenim tornjevima i drugim prostorima na zgradama. U slučaju obnova zgrada i crkava u kojima je nađena kolonija šišmiša, poželjno je postaviti nova pogodna mjesta za sklonište kolonije.

Za zaštitu šišmiša koji obitavaju u špiljama potrebno je jedan dio špilja predvidjeti kao područja zatvorena za javnost, a u špiljama koje su otvorene za posjetitelje šišmišima osigurati nesmetano kretanje prilikom postavljanja vrata na ulazu u špilju (za postavljanje takvih vrata obavezno je konzultirati stručnjake za šišmiše), ne uznemiravati prilikom posjeta te odrediti prihvatni kapacitet špilje.

U cilju zaštite šumskih vrsta šišmiša, detaljne mjere očuvanja šumskih staništa propisuju se uvjetima zaštite prirode koji se ugrađuju u odgovarajuće šumsko-gospodarske osnove na području Općine Dubrovačko primorje.

Pri planiranju vjetroelektrana potrebno je izraditi studiju utjecaja na šišmiše, budući je nad njima najznačajniji negativan utjecaj. Te uspostaviti sustav monitoringa prije i nakon što su vjetroelektrane puštene u rad.

U cilju zaštite vuka, nužno je prije izgradnje novih prometnica ili preinake postojećih, što bi moglo dovesti do presijecanja migratornih puteva, izraditi ocjenu prihvatljivosti zahvata za prirodu kojom će se, između ostalog, sagledati i utjecaj fragmentacije staništa na opstanak vrsta na ovom prostoru. Kako bi se sačuvala cjelovitost staništa vuka potrebno im je omogućiti siguran prijelaz preko brzih prometnica (izgradnjom tunela, vijadukata, zelenih mostova), uz istovremeno onemogućavanje direktnog prijelaza (izgradnjom odgovarajućih ograda) kako bi se smanjila opasnost od stradavanja.

Sva dosadašnja neuređena odlagališta i divlje deponije potrebno je sanirati, te ih zajedno s legalnima, urediti na način da im velike zvijeri ne mogu prići i hraniti se na smeću.

Za zaštitu dupina, kao indirektno mjere zaštite potrebno je provesti kvalitetne sustave odvodnje te pročišćavanja otpadnih voda, spriječiti povećanje količine otpadnih i toksičnih tvari koje ulaze u more, spriječiti daljnju fragmentaciju staništa te provoditi kampanje informiranja i edukacije javnosti, a posebice turista tijekom ljeta o pravilima ponašanja u blizini dupina.

Ptice

Tablica 2. Strogo zaštićene vrste ptica rasprostranjene na području Općine Dubrovačko primorje (CR - kritično ugrožene, EN - ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, LC - najmanje zabrinjavajuće, DD - nedovoljno poznate; GP - gnijezdeća populacija, NGP - negnijezdeća populacija, ZP - zimujuća populacija, PP - preletnička populacija; Z - zaštićena vrsta)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Dodatak I Direktive o pticama
<i>Anthus campestris</i>	primorska trepteljka	LC gp	√
<i>Aquila chrysaetos</i>	suri orao	EN gp	√
<i>Circaetus gallicus</i>	zmijar	VU gp	√
<i>Clamator glandarius</i> **	afrička kukavica	EN gp	
<i>Falco biarmicus</i>	krški sokol	CR gp	√
<i>Falco peregrinus</i>	sivi sokol	VU gp	√
<i>Hippolais olivetorum</i>	voljić maslinar	DD gp	√
<i>Lullula arborea</i>	ševa krunica	LC gp	√
<i>Lymnocyptes minima</i> ***	mala šljuka	DD ngp	
<i>Numenius phaeopus</i> ****	prugasti pozviždač	EN ngp	
<i>Pluvialis apricaria</i> *	troprsti zlatar		√
<i>Sylvia nisoria</i>	pjegava grmuša		√

*zimovalica, **vjerojatno područje gniježđenja, ***vjerojatno područje rasprostranjenja za vrijeme selidbe, ****područje rasprostranjenja za vrijeme selidbe

U cilju zaštite vrsta ptica koje se gnijezde na liticama stijena, potrebno je spriječiti svako planiranje izgradnje infrastrukture i ostalih zahvata koji bi mogli ugroziti stanište ovih vrsta ptica.

U slučaju izvođenja ovakvih zahvata na područjima Ekološke mreže RH potrebno je provoditi ocjenu prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu, sukladno članku 36. Zakona o zaštiti prirode (N.N. 70/05, 139/08) i članku 3. Pravilnika o ocjeni prihvatljivosti plana, programa i zahvata za ekološku mrežu (N.N. 118/09).

U cilju zaštite vrsta ptica vezanih za šumska staništa, potrebno je o njima voditi brigu prilikom gospodarenja šumama, a naročito je potrebno ostavljati dostatan broj starih suhih stabala radi ptica dupljašica (kroz uvjete zaštite prirode odgovarajućih šumsko-gospodarskih osnova i/ili programa gospodarenja šumama).

Pri određivanju lokacija za vjetroelektrane, potrebno je provesti studiju utjecaja na migratorne vrste ptica. Te uspostaviti monitoring prije i nakon puštanja vjetroelektrana u rad.

Vodozemci

Prema Crvenoj knjizi vodozemaca i gmazova Hrvatske, područje Općine Dubrovačko primorje je stanište slijedećih strogo zaštićenih vrsta vodozemaca:

Tablica 3. Strogo zaštićene vrste vodozemaca na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićene, Z - zaštićene, CR - kritično ugrožene, EN - ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, LC - najmanje zabrinjavajuće, DD - nedovoljno poznate; ZKP - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Zaštita po ZKP	Dodatak II Direktive o staništima
Bombina variegata kolombatovici	dalmatinski žuti mukač	DD	SZ	√
Triturus dobrogicus	veliki panonski vodenjak	NT	SZ	√

Potrebno je očuvati staništa na kojima ove vrste obitavaju s naglaskom na vlažna i vodena staništa.

Pri izgradnji prometnica voditi o migratornim putevima vodozemaca.

Gmazovi

Tablica 4. Strogo zaštićene vrste gmazova na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićene, Z - zaštićene, CR - kritično ugrožene, EN - ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, LC - najmanje zabrinjavajuće, DD - nedovoljno poznate; ZKP - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Zaštita po ZKP	Dodatak II Direktive o staništima
Emys orbicularis	barska kornjača	NT	SZ	√
Mauremys caspica (M. rivulata)	riječna kornjača	CR	SZ	√
Testudo hermanni	kopnena kornjača	NT	SZ	√

Potrebno je očuvati staništa na kojima ove vrste obitavaju s naglaskom na vlažna i vodena staništa.

Pri izgradnji prometnica voditi o migratornim putevima gmazova.

Leptiri

Tablica 5. Zaštićene vrste danjih leptira na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićene, Z - zaštićene; CR - kritično ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, DD - nedovoljno poznate; ZKP - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Zaštita po ZKP	Dodatak II Direktive o staništima
Glaucopteryx alexis	veliki kozlinčev plavac	NT	Z	
Proterebia afra dalmata	dalmatinski okaš	DD	SZ	
Pseudophilotes vicrama	kozlinčev plavac	DD	Z	
Scolitantides orion	žednjakov plavac	NT	Z	

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Thymelicus acteon	Rottemburgov debeloglavac	DD	Z	
Zerynthia polyxena	uskršnji leptir	NT	SZ	

Leptiri su općenito ugroženi uslijed regulacije voda što izaziva promjene staništa uz vodotoke i isušivanje vlažnih staništa; uništavanja šuma i promjena u gospodarenju šumama koje uključuju uništavanje starih hrastova i čišćenje rubova šuma; kemijskog onečišćenja; intenziviranja poljoprivredne proizvodnje; sukcesije livadnih staništa; te sakupljačke aktivnost kolekcionara.

U cilju zaštite leptira trebalo bi prvenstveno očuvati vodena i močvarna staništa te o njima voditi brigu prilikom gospodarenja šumama i travnjacima, melioraciji i vodno-gospodarskim zahvatima.

Podzemna fauna

Tablica 6. Ugrožene podzemne životinje na području Općine Dubrovačko primorje (SZ - strogo zaštićene, Z - zaštićene; EN - ugrožene, VU - osjetljive, NT - niskorizične, DD - nedovoljno poznate; ZPP - Zakon o zaštiti prirode N.N. 70/05, 139/08)

Znanstveno ime vrste	Hrvatsko ime vrste	Kategorija ugroženosti	Zaštita po ZPP	Direktiva ostaništima
Spelaecaris pretneri	Pretnerova špiljska kozica	VU	SZ	kroz zaštitu staništa

Ugraditi zaštitu vrste i njenih staništa u vodnogospodarske planove: spriječiti zagađenje podzemnih voda slivnog područja nalazišta i ne dozvoliti uništavanje staništa. Pri planiranju i izvođenju hidrotehničkih i melioracijskih radova prethodnim studijama utvrditi lokacije s populacijama ugroženih podzemnih životinja vezanih uz vodena staništa, te posebnim tehničkim rješenjima omogućiti njihov opstanak. Nužno je onemogućiti i spriječiti onečišćivanje vodenih površina i fizičko uništavanje staništa (nalazišta) do kojeg dolazi npr. izgradnjom luka, marina i dr.

GEOBAŠTINA

Na području Općine potrebno je poticati sustavna istraživanja i inventarizaciju georaznolikosti i speleoloških objekata.

U slučaju pronalaska geoloških nalaza koji bi mogli predstavljati zaštićenu prirodnu vrijednost, prijaviti nadležnom tijelu, te poduzeti nužne mjere zaštite od uništenja, oštećivanja ili krađe. Nakon čega bi se trebali zaštititi "in situ" ili kao pokretne nalaze na odgovarajući način pohraniti u zbirke.

Voditi računa o geobaštini prilikom izgradnje prometnica i drugih velikih infrastrukturnih zahvata koji zahtijevaju podzemne ili površinske kopove.

KULTURNA BAŠTINA

Suvremeni, kompleksan pristup graditeljskom naslijeđu polazi od principa aktivne zaštite, znači da taj postupak ne obuhvaća samo konzervatorske postavke, obradu i intervencije, već cjelovit društveni proces vrednovanja i revitalizacije kulturno-povijesnog naslijeđa. Osnovno obilježje aktivne zaštite naslijeđa u prostoru je provedba zaštite kroz prostorne planove i projektnu dokumentaciju, temeljem valorizacije zatečenih i prepoznatih povijesnih vrijednosti primjenjujući pritom prihvatljive metode konzervacije, adaptacije, revitalizacije, restauracije, rekonstrukcije, tipološke rekonstrukcije i interpolacije na svim razinama zaštite naslijeđa.

Budući da je prostorno planiranje u jedinstvenom sustavu društvenog i gospodarskog planiranja, valja težiti da u taj sustav bude što više integrirana i zaštita i obnova kulturne baštine kroz integralni proces rada. U cilju očuvanja kulturnog naslijeđa, odnosno kulturnih dobara, te svojevrsne slike prostora, određene su zaštite prema stupnju očuvanosti povijesnih struktura po slijedećim kategorijama: Povijesna graditeljska cjelina, Povijesni sklop i građevina, Arheološka baština, Etnološka baština, Posebne zone, Krajobraz. Prema značaju kulturna dobra su podijeljena na ona nacionalnog (N) - državnog, regionalnog (R) - županijskog i lokalnog (L) - gradskog/općinskog značaja. Prema statusu zaštite kulturna dobra su podijeljena na: Registrirana/zaštićena (Z), preventivno zaštićena (PZ) i evidentirana dobra (E).

U cilju zaštite graditeljske baštine i povijesnih graditeljskih cjelina utvrđene su slijedeće zone zaštite:

- **Zona stroge zaštite** obuhvaća zaštićeno/registrirano i preventivno zaštićeno kulturno dobro s pripadajućom česticom i neposrednim kontaktnim prostorom. Postupak zaštite usmjeren je na potpuno očuvanje izvornosti kulturnog dobra, njegovog povijesnog i prostornog okoliša s mogućnošću rekonstrukcije na temelju prethodnih istražnih radova i detaljne konzervatorske dokumentacije. Unutar zone stroge zaštite zasebnu cjelinu čine zaštićeni/registrirani, preventivno zaštićeni ili evidentirani arheološki lokaliteti na kojima su pronađeni materijalni ostaci ranijih struktura. Postupak zaštite odnosi se na dokumentaciju, te konzervaciju i prezentaciju ostataka kulturnog dobra, bez mogućnosti izgradnje.
- **Zona umjerene zaštite** obuhvaća preventivno zaštićena ili evidentirana pojedinačna kulturna dobra ili cjeline ambijentalne vrijednosti. Režim zaštite uvjetuje očuvanje izvornih karakteristika pojedinačnih kulturnih dobara ili cjelina s ograničenim mogućnostima građevnih intervencija. Zonom umjerene zaštite obuhvaćena je i neposredna okolina visokovrijednih kulturnih dobara što podrazumijeva ograničenu mogućnost građevnih intervencija. Zonom umjerene zaštite obuhvaćene su i potencijalne arheološke zone gdje su nužna sustavna arheološka istraživanja.

Na području Dubrovačkog primorja nalazi se ukupno 228 kulturnih dobara, od toga 18 zaštićenih temeljem Zakona, 50 preventivno zaštićenih, te 160 evidentiranih dobara.

Rotonda - ranosrednjevjekovna sakralna građevina

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Tablica 20. - POPIS KULTURNIH DOBARA I KULTURNO-POVIJESNIH VRIJEDNOSTI

1 - POVIJESNE GRADITELJSKE CJELINE				
i. broj	naselje	naziv, obuhvat / lokacija, broj registracije / rješenje	zaštita	značaj
101	Slano	Slano	E	R
102	Lisac	Kotezi (kompleks Talija) č.zgr. 17,18,19,20, 20/1, 2, 3, 4, 21, 22, 23, 24, č.zem. 827, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 860, 863/1, 878, 880/2, 880/3, 880/4, 880/5, 880/6, 880/7, 880/8, 881/1,3,4,5,6,7 i 8, 884, 885, 887, 889, 891, 892, 892/2,3,4,5,6,7,8,9,10 sve k.o. Lisac, UP/197/2-88	PZ	R
103	Banići	Banići - Gornje Selo č. zgr. 3/1, 3/2, 4/1, 4/2, 4/3, 4/4, 4/5, 5, 6, 7/1, 7/2, 8/1, 8/2, 8/3, 9, 10/1, 10/2, 11, 12/1, 12/2, 12/3, 12/4, 12/5, 12/6, 13/2, 13/3, 13/4, 14, 21, č.zem 80/1, 81, 86/1, 86/2, 87/1, 87/2, 88/1, 88/2, 89/1, 89/2, 89/3, 89/4, 90/1, 90/2, 90/3, 99, 100, 101/1, 101/2, 101/3, 101/4, 102/1, 104/1, 104/2, 108,109, 111, 113/1, 113/2, 113/3, 114, 115, 116, 118/1, 118/2, 118/3, 118/4, 118/5, 118/6, 118/7, 118/8, 118/9, 118/10, 118/11 sve k.o. Banići, UP/I-612-08/02-07/170	PZ	R
104	Slano	Sladenovići č. zgr. 83, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 103/1, 103/2, 104, 105, 106/1, 106/2 sve k.o. Slano i č.zem. prema rješenju UP/I -239/1-73	PZ	R
105	Topolo	Topolo	E	L
106	Štedrica	Štedrica	E	L
107	Stupa	Stupa	E	L
108	Ošlje	Ošlje - Obrvani	E	L
109	Smokovljani	Smokovljani	E	L
110	Višočani	Višočani	E	L
111	Trnovica	Trnovica	E	L
112	Čepikuće	Čepikuće - tri zaseoka: Čukove ljuti, Radnići i Gnjlavci	E	L
113	Lisac	Lisac	E	L
114	Doli	Doli - Kobile, Konjusi, Zabraže - Đonta Doli	E	L
115	Banići	Banići - Donje Selo	E	L
116	Trnova	Trnova	E	L
117	Kručica	Kručica	E	L
118	Slano	Grgurići	E	L
119	Majkovi	Donji Majkovi	E	L
2 - POVIJESNI GRADITELJSKI SKLOPOVI				
i. broj	naselje	naziv, obuhvat / lokacija, broj registracije / rješenje	zaštita	značaj
201	Doli	Gospodarski kompleks Milić-Ljuban č.zgr.107,109 i č.zem. 395 NN 2/04, ali u NN 22/04 P-547, sve k.o. Doli, Z 919 (NN 2/04)	Z	N
202	Slano	Stambeno-gospodarski kompleks Knežić č.zgr. 144/1, 144/2, 145/1, 145/2, 146/1, 146/2; č.zem. 1900/1, 1900/2, 1901, 1904, 1906, 1908, 1909, 1911, 1912, 1913/1, 1913/2, 1914 i 1915 sve k.o. Slano, Z 964 (NN 2/04)	Z	R
203	Topolo	Stambeno-gospodarski kompleks Butigan-Božinović č.zgr. 25, 26, 27, 30, 31, 32/1, 32/2, sve k.o. Topolo, UP/I-612-08/02-07/255	PZ	R
204	Topolo	Stambeno-gospodarski kompleks Konsuo č.zgr. 44,46,47,48/1,48/2 sve k.o. Topolo, UP/I-612-08/89-07/31	PZ	R
205	Ošlje	Stambeno-gospodarski kompleks Šotrić, zaselak Živanović č.zgr. 89. k.o. Ošlje, UP/I-612-08/02-07/279	PZ	R
206	Smokovljani	Stambeno-gospodarski kompleks Vlahović č.zgr. 12,13/1,13/2,13/3 č.zem. 352,353,354,355,357,359 k.o. Smokovljani, UP/I-612-08/02-07/280	PZ	R
207	Čepikuće	Stambeno-gospodarski kompleks Kula Andrijašević, Čukove ljuti č.zgr. 56, 57, 58, 59, 60, 62 č.zem. 532, 533/1,2, 534 k.o. Čepikuće, UP/I-612-08/02-07/257	PZ	R
208	Čepikuće	Stambeno-gospodarski kompleks Kula Pasarić-Kriste č.zgr. 113,114, 115, 116,117, 118, 119, 120, 121 k.o. Čepikuće, UP/I-612-08/02-07/265	PZ	R
209	Čepikuće	Stambeno-gospodarski kompleks Goga, zaselak Radnići č.zgr. 38/1, 38/2 k.o. Čepikuće, UP/I-612-08/02-07/261	PZ	R
210	Lisac	Stambeno-gospodarski kompleks Karlič-Rabađija č.zgr.91 č.zem. 1318/2,1319/2,1322,1325 k.o. Lisac, UP/I-612-08/89-07/37	PZ	R
211	Mravinca	Ruralni kompleks Mozara čest.zgr. 12, 13/1, 13/2, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, k.č. 115, 123, 124, 125, 126, sve k.o. Mravinca, P 539 (NN 22/04)	PZ	R
212	Banići	Stambeno-gospodarski kompleks Kola čzgr. 22/1,2, 24, 25, 25/1, 26/2, 28/3, 28/4, 28/5, 78, 79 č.zem. 444/1,2,3, 452, 453, 454, 532, 536/9, sve k.o. Banići, PZ UP/I-612-08/02-07/276	PZ	R
213	Slano	Stambeno-gospodarski kompleks Jerković, Mrnar č.zgr. 61, 62, 65/2 k.o. Slano, UP/I-612-08/94-07/115	PZ	R
214	Topolo	Stambeno-gospodarski kompleks Bijač, Klačina	E	L

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

215	Topolo	Zadružni kompleks Nenada, Donja Banda	E	L
216	Topolo	Gospodarski kompleks Cvjetković, Klačina	E	L
217	Smokovljani	Stambeno-gospodarski kompleks Lepeš-Grljević, zaselak Mjenovići	E	L
218	Točionik	Stambeno-gospodarski kompleks Jahud, Brdo	E	L
219	Čepikuće	Ex stambeni kompleks «Kapetanova kuća»	E	L
220	Podgora	Stambeni kompleks Knežić	E	L
221	Podgora	Stambeno-gospodarski sklop Matić, Dužani	E	L
222	Banići	Stambeni kompleks Smrdelj-Kmetović	E	L
223	Kručica	Stambeni kompleks Đenero	E	L
224	Slano	Kompleks smješten pod magistralom	E	L
225	Slano	Kompleks zapadno od Kneževog dvora (pod magistralom)	E	L
226	Slano	Kompleks Kraljić, Banja	E	L
227	Slano	Kompleks zgrada	E	L

3 - POVIJESNE CIVILNE GRAĐEVINE

i. broj	naselje	naziv, obuhvat / lokacija, broj registracije / rješenje	zaštita	značaj
301	Slano	Knežev dvor č.zgr. 181, č.zem. 2223/1, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228 i 2229, sve k.o. Slano, Z 963 (NN 2/04)	Z	R
302	Slano	Ljetnikovac Ohmučević č.zgr. 198 i 199; č.zem. 2191, 2189, 2190, 2187, 2186/1, sve k.o Slano, Z 854 (NN 2/04)	Z	R
303	Slano	Gotička kuća, Banja č.zgr. 210,212 i 213, k.o. Slano, R 1300 (1986.)	Z	R
304	Imotica	Graničnik č.zem.863/4 k.o. Imotica, UP/I-612-08/02-07/174UP	PZ	R
305	Smokovljani	Stambeni objekt Mordin, zaselak Dolina č.zgr.123,124,124/1,2,3,4,5,6,7, č.zem.1720,1721,1724,1725,1726,1732,1733,1735, sve k.o. Smokovljani, UP/I-188/2-88	PZ	R
306	Trnovica	Komin Grošeta č.zgr.57, 62 k.o. Trnovica, UP/I-612-08/02-07/272	PZ	R
307	Imotica	Stambena zgrada Vodopić	E	L
308	Štedrica	Stambena zgrada Miljević Pera	E	L
309	Štedrica	Komin i konoba Vojvode Pera	E	L
310	Štedrica	Stambena zgrada na kat - kula Lučić ili Lucić	E	L
311	Topolo	Stambeni objekt Bagulin, Gornja Banda	E	L
312	Topolo	Stambeni objekat Điković, Polje	E	L
313	Stupa	Seoska plemićka kuća Škabo ili Škobo	E	L
314	Ošlje	Stambeni objekt Kunić, zaselak Gornje selo	E	L
315	Ošlje	Stambena zgrada s kominom, zaselak Gorica	E	L
316	Ošlje	Stambena zgrada I komin Šotrić, Živanović	E	L
317	Ošlje	Stambeni objekt Betondić	E	L
318	Visočani	Stambena zgrada s kominom Lobaš-Vojvoda, Gornje selo	E	L
319	Visočani	Stambena zgrada Lujo, Donje selo	E	L
320	Čepikuće	Kuća Rade Andrijaševića, zaselak Gnjlavci	E	L
321	Čepikuće	Kuća Botica	E	L
322	Banići	Kuća s kominom Kola	E	L
323	Banići	Kuća Jelić,	E	L
324	Slano	Stambeni objekti, Slano	E	L
325	Slano	"Lukina kuća"- "zatvor", Slano	E	L
326	Slano	Kuća Milić, Slađenovići	E	L
327	Slano	Svjetionik Rt Donja punta	E	L
328	Slano	Ruševine ljetnikovca nepoznatog vlasnika u Grgurićima	E	L
329	Slano	Ljetnikovac Saracca, Grgurići	E	L

4 - POVIJESNE CIVILNE/OBRAMBENE GRAĐEVINE

i. broj	naselje	naziv, obuhvat / lokacija, broj registracije / rješenje	zaštita	značaj
401	Štedrica	Vatovića kula	E	L

5 - POVIJESNE GOSPODARSKE GRAĐEVINE

i. broj	naselje	naziv, obuhvat / lokacija, broj registracije / rješenje	zaštita	značaj
501	Trnovica	Seoska lokva - pojilište č.zem. 652, 653, 654, 8987 k.o. Trnovica, Z 1135 (NN 2/04)	Z	R
502	Topolo	Gospodarski kompleks pojata s gumnom č.zgr. 64 k.o. Topolo, UP/I-612-08/02-07/253	PZ	R
503	Topolo	Gospodarski kompleks Konsuo č.zgr. 66 k.o. Topolo, UP/I-612-08/89-07/40	PZ	R
504	Visočani	Kompleks gospodarskih objekata (pojata s gumnama) Vojvoda, G. selo č.zgr. 83, 83/2, 84, 88/1,2,3 k.o. Visočani, UP/I-612-08/02-07/273	PZ	R
505	Čepikuće	Kompleks gospodarskih zgrada Hrdalo, zaselak Radinići č.zgr.41, 43, 44, 45 k.o. Čepikuće, UP/I-612-08/02-07/256	PZ	R
506	Podgora	Bunar (puč.) u polju Butijer, Kovači č.zem. 1477, 1511 k.o. Podgora, UP/I-612-08/02-07/247	PZ	R
507	Topolo	Stranj Bezdani, Donja Banda	E	L

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

508	Ošlje	Mlinica i pojata, zaselak Gorica	E	L
509	Ošlje	Mlinica i pojata Cvjetković	E	L
510	Smokovljani	Gospodarski objekt Slade, zaselak Zabreže	E	L
511	Višočani	Gumno s dvije gospodarske zgrade, Gornje selo	E	L
512	Višočani	Gumno s dvije gospodarske zgrade Dender, Gornje selo	E	L
513	Lisac	Kompleks gospodarskih zgrada - pojata s gunnima	E	L
514	Slano	Kompleks Mlinica	E	L
515	Slano	Gospodarski kompleks (sjeverno od tvornice sardina)	E	L
516	Doli	Mlinica za masline u prizemlju stambene katnice, Zabrežje, Đonta Doli	E	L
517	Doli	Ribarski magazini Mage	E	L
6 - POVIJESNE SAKRALNE GRAĐEVINE				
i. broj	naselje	naziv, obuhvat / lokacija, broj registracije / rješenje	zaštita	značaj
601	Čepikuće	Crkva sv. Martina s grobljem č.zgr. 128 i č.zem. 1159/1 i 1163, k.o. Čepikuće, Z 915 (NN 2/04)	Z	N
602	Čepikuće	Crkva sv. Roka č.zgr.32, čest.zem 32, k.o. Čepikuće, Z 916 (NN 2/04)	Z	N
603	Ošlje	Crkva sv. Nikole č.zgr.1 č.zem.185, k.o. Ošlje, Z 953 (NN 2/04)	Z	N
604	Ošlje	Crkva sv. Petra i Pavla s grobljem č.zgr. 122; č. zem 1820, 1821, 1822, k.o. Ošlje, Z 954 (NN 2/04)	Z	N
605	Podimoč	Crkva sv. Ane č.zgr.43 č.zem.405, k.o. Podimoč, Z 958 (NN 2/04)	Z	N
606	Slano	Crkva sv. Roka, Grgurići č. zgr. 39 k.o. Slano, Z 962 (NN 2/04)	Z	R
607	Topolo	Crkva sv. Stjepana č.zgr. 1 k.o. Topolo, Z 970 (NN 2/04)	Z	R
608	Trnova	Crkva sv. Ivana Krstitelja č.zgr. 109 k.o. Trnova, Z 971 (NN 2/04)	Z	R
609	Trnovica	Crkva sv. Ivana s grobljem i stećcima č.zgr. 92 k.o. Trnovica, Z 972 (NN 2/04)	Z	R
610	Trnovica	Crkva sv. Nikole č.zgr. 12 k.o. Trnovica, Z 974 (NN 2/04)	Z	R
611	Slano	Crkva sv. Petra, Banja č.zgr. 216 k.o. Slano, R 1178 (1986.)	Z	R
612	Imotica	Crkva sv. Ane s grobljem čest.zgr. 1, čest.zem. 82 k.o. Imotica, UP/I-612-08/04-01/724	PZ	R
613	Imotica	Crkva sv. Mihajla sa stećcima čest. zgr. 71, čest.zem. 864, k.o. Imotica, UP/I-612-08/04-01/723	PZ	R
614	Štedrica	Crkva sv. Trojstva s grobljem UP/I-612-08/96-07/160	PZ	R
615	Topolo	Crkva sv. Luje (Luke) sa stećcima č.zem. 1230,1231,1232,1234,1235, sve k.o. Topolo, UP/I-612-08/89-07/38	PZ	R
616	Topolo	Crkva Male Gospe sa stećcima č.zgr.110 k.o. Topolo, UP/I-612-08/96-1107/171	PZ	R
617	Stupa	Crkva Gospe od Rozarija i stećci UP/I-612-08/96-07/161	PZ	R
618	Smokovljani	Župna crkva sv. Vida i Modesta č.zgr. 101, 102 i č.zem. 1072, 1071, 1675, 166, sve k.o. Smokovljani, UP/I-612-08/95-07/122	PZ	R
619	Višočani	Crkva sv. Ivana Krstitelja k.č.89, 90, č.zem.1302 k.o. Višočani, UP/I-612-08/04-07/251	PZ	R
620	Točionik	Crkva sv. Kuzme i Damjana UP/I-612-08/96-07/162	PZ	R
621	Čepikuće	Ostaci crkve sv. Ilije, brdo Libobuje č.zgr. 94 č.zem.953 k.o. Čepikuće, UP/I-612-08/93-07/115	PZ	R
622	Lisac	Gospa od Rozarija i Svi Sveti č.zgr. 3.4. č.zem.17 k.o. Lisac, UP/I-612-08/04-07/250	PZ	R
623	Doli	Crkva Velike Gospe č.zem. 31, č.zem. 415, k.o. Doli, UP/I-612-08/95-07/113	PZ	R
624	Mravinca	Crkva Male Gospe s grobljem č.zgr. 101 č.zem.644 k.o. Mravinca, UP/I-612-08/02-07/248	PZ	R
625	Podgora	Crkva sv. Križa s grobljem, Miholj krst č.zgr. 113 č.zem. 1318 k.o. Podgora, UP/I-612-08/93-07/117	PZ	R
626	Banići	Crkva sv. Marije Magdalene č.zgr.1,2 č.zem. 4, 5, 1457, k.o. Banići, UP/I-612-08/93-07/123	PZ	R
627	Slano	Župna crkva sv. Vlaha sa župnim dvorom č.zgr.. 195 196 č. zem. 2169, 2170, 2172/1.2172/4, sve k.o. Slano, UP/I-612-08/04-07/200	PZ	R
628	Slano	Franjevački samostan sv. Jeronima č.zgr.189,190,191,192 č.zem. 2375, 2370, 2372, 2369. 2368, 2378, 2362, 2363, 2364, 2367, 23655, sve k.o. Slano, UP/I-612-08/9-07/190	PZ	R
629	Slano	Crkva sv. Ivana na moru, Slađenovići č.zgr. 96 k.o. Slano, UP/I-612-08/03-07/123	PZ	R
630	Slano	Ostaci crkve sv. Petra i Pavla, Banja	PZ	R

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

		č. zgr. 227 k.o. Slano, UP/I-612-08/96-07/168		
631	Slano	Crkva Navještenja, Banja č.zgr. 229, Slano, UP/I-612-08/96-07/169	PZ	R
632	Majkovi	Crkva sv. Trojstva i stećci, Majkovi Donji č.zgr. 187 k.o. Majkovi Gornji, UP/I-612-08/94-4907/89	PZ	R
633	Majkovi	Crkva sv. Petra s grobljem, Grbljava, Majkovi Gornji č.zgr. 26/1 k.o. Majkovi Donji, UP50/I-612-08/95-07/105	PZ	R
634	Majkovi	Crkva sv. Frana, Majkovi Donji PZ UP/I-612-08/98-07/66	PZ	R
635	Majkovi	Crkva sv. Stjepana, Gornji Majkovi č.zgr.12, č.zem.185 k.o. Majkovi Gornji, UP/I-612-08/95-07/121	PZ	R
636	Topolo	Župni ured Topolo	E	L
637	Štedrica	Crkva sv. Ivana Krstitelja	E	L
638	Ošlje	Crkva sv. Roka	E	L
639	Visočani	Crkva sv. Ilije sa stećkom	E	L
640	Visočani	Lokalitet - grob obitelji Đonović s kapelom	E	L
641	Točionik	Crkva sv. Đurđa sa stećcima	E	L
642	Točionik	Ostaci crkve sv. Đurđa na glavici	E	L
643	Smokovljani	Župna kuća s ugrađenim stećcima, Smokovljani	E	L
644	Podimoč	Crkva sv. Ivana Krstitelja, Smokovina	E	L
645	Podgora	Stećci kraj crkve sv. Križa	E	L
646	Kručica	Crkva Svih svetih s grobljem nova crkva Kručica	E	L
647	Slano	Kapela sv. Ilije	E	L
648	Slano	Crkva Gospe od Karmela s grobljem	E	L
649	Slano	Kapela sv. Roka, Grgurići	E	L
650	Slano	Ostaci sv. Ursule, Koceljčevići, zapadno od Slanoga	E	L
651	Slano	Ostaci crkve i samostana, Banja	E	L
652	Majkovi	Crkva sv. Nikole, Gornji Majkovi	E	L
653	Majkovi	Crkva sv. Liberan, Donji Majkovi	E	L
654	Majkovi	Crkva sv. Ilije, Podosojnik	E	L
655	Majkovi	Župni stan sa kapelicom	E	L
656	Majkovi	Crkva Gospe od Zdravlja, Donji Majkovi	E	L
7 - ARHEOLOŠKI POJEDINAČNI KOPNENI LOKALITETI I ZONE				
i. broj	naselje	naziv, obuhvat / lokacija, broj registracije / rješenje	zaštita	značaj
701	Smokovljani	Nekropola stećaka "Vlaško groblje" č.zem. 2115, 1870, 1870/2 k.o. Smokovljani, Z 965 (NN 2/04)	Z	N
702	Stupa	Nekropola stećaka u uvali Bistrina nije realizirano, č.zem. 14/2, 15/1, 13/2 k.o. Stupa, UP/I-612-08/88-07/203	PZ	R
703	Ošlje	Rotonda - ostaci predromaničke crkve č.zgr.123, č.zem. 2251 k.o. Ošlje, UP/I-612-08/93-07/12	PZ	N
704	Čepikuće	Nekropola stećaka uz crkvu Sv. Martina /romaničko - gotički lokalitet/ č.zem. 1164,1108, 1110 k.o. Čepikuće, UP-I-612-08/04-01/848	PZ	R
705	Čepikuće	Nekropola stećaka "Novakovo greblje" č.zem. 1277,1288,1398/1,2 i 1399/1, sve k.o. Čepikuće, UP/I-190/2-88	PZ	N
706	Topolo	1 gomila, Imotica /predpovijesni lokalitet/	E	R
707	Imotica	1 gomila i nekoliko većih stećaka /romaničko-gotički lokalitet/	E	R
708	Topolo	Neljet grad, Imotica; 1 gomila /predpovijesni i kasnoantički lokalitet/	E	R
709	Imotica	3 gomile, Imotica /predpovijesni lokaliteti/	E	R
710	Štedrica	Stećci uz crkvu Sv Trojstva, Štedrica /romaničko - gotički lokalitet/	E	R
711	Štedrica	Gradina, utvrda, osmatračnica Kulina, Štedrica /predpovijesni lokalitet/ potencijalno arheološki lokalitet	E	R
712	Topolo	Gradinsko naselja Veliki Lukovac, Topolo /predpovijesno-antički lokalitet/	E	R
713	Topolo	Predromanička pleterna ornamentika, crkva Sv. Stjepana /predromaničko nalazište/	E	R
714	Topolo	Gomile Sokolova gruda, Topolo /predpovijesni lokalitet/	E	R
715	Topolo	Villa rustica, šire područje naselja Topolo /antički lokalitet/	E	R
716	Topolo	Stećci uz crkvu Male Gospe u Topolom /romaničko - gotički lokalitet/	E	R
717	Topolo	Stećci uz crkvu Sv Luke u Tpolom /romaničko - gotički lokalitet/	E	R
718	Topolo	Groblje, nekropola stećaka u uvali Bistrina /romaničko - gotički lokalitet/	E	R
719	Stupa	Kasnosrednjovjekovna utvrda, Matića stijene /kasnosrednjovjekovni lokalitet/	E	R
720	Ošlje	3 gomile, Gomile, /predpovijesni lokalitet/	E	R
721	Ošlje	Gradinsko naselje Gradac, Ošlje /predpovijesni i antički lokalitet/	E	R
722	Smokovljani	Fortifikacija Sutvid /predhistorijsko-antički lokalitet/	E	R
723	Smokovljani	Nekropola 7 gomila, Mjenovići /predpovijesni lokalitet/	E	R
724	Smokovljani	Gradinsko naselje i utvrda, zabrežje, Lučevac /predpovijesni lokalitet/	E	R
725	Smokovljani	1 gomila ispod Sv. Vida /predpovijesni lokalitet	E	R
726	Smokovljani	1 gomila Golobrijeg /predpovijesni lokalitet	E	R
727	Smokovljani	1 gomila Črvanj, Smokovljani /predpovijesni lokalitet/	E	R
728	Visočani	2 gomile Brštanova dolina, Smokovljani /predpovijesni lokalitet/	E	R

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

729	Visočani	3 gomile Visočani /predpovijesni lokalitet	E	R
730	Trnovica	tumul kraj crkve Sv. Ivana /prethistorijski lokalitet/	E	R
731	Čepikuće	ostaci klesanog teksta u živoj stijeni kod crkve Sv. Roka	E	R
732	Čepikuće	Gradina Vukova glava /predpovijesni lokalitet/	E	R
733	Čepikuće	Mirine /kasnoantički lokalitet/	E	R
734	Lisac	12 gomila, nekropola gomila, Lisačke rudine /predpovijesni lokalitet/	E	R
735	Doli	Potencijalno arheološko nalazište Stara straža, Zaton Doli /predpovijesni lokalitet/	E	R
736	Doli	Potencijalno arheološko nalazište Špilja, Đonta Doli /predpovijesni lokalitet/	E	R
737	Doli	Gradina potencijalno arheološko nalazište Gradac, Đonta Doli /predpovijesni lokalitet/	E	R
738	Doli	Stećci uz crkvu Gospe Velike, Đonta Doli /romaničko - gotički lokalitet/	E	R
739	Podimoč	Šira arheološka zona - tumuli /predpovijesni lokalitet/	E	R
740	Podgora	Nekropola stećaka kraj crkve Sv. Križa /romaničko - gotički lokalitet/	E	R
741	Mravinca	Deričina gomila, Mravinca /predpovijesni lokalitet/	E	R
742	Mravinca	3 gomile, JZ od Mravinca /predpovijesni lokalitet/	E	R
743	Mravinca	Stećci uz crkvu Male Gospe /romaničko - gotički lokalitet/	E	R
744	Mravinca	Kosarica - ostaci antičkog ruralnog zdanja /antički lokalitet	E	R
745	Mravinca	Miholj krst, potencijalna arheološka zona - antička komunikacija /antički lokalitet/	E	R
746	Trnova	Gradina potencijalni arheološki lokalitet, /predpovijesni lokalitet/	E	R
747	Kručica	Grčko groblje - villa rustica i nekropola stećaka, /antički, romaničko - gotički lokalitet/	E	R
748	Banići	Gradina, Banići /predpovijesni lokalitet/	E	R
749	Banići	Villa rustica, Banići /antički lokalitet/	E	R
750	Kručica	Rimska cisterna, /antički lokalitet/	E	R
751	Slano	Gomile, Planikovica, Slano /predpovijesni lokalitet/	E	R
752	Slano	Gomila Oštri Gradac Slano /predpovijesni lokalitet/	E	R
753	Slano	Gradina, komunikacija /predpovijesni i antički lokalitet/	E	R
754	Mravinca	Tmor /predpovijesni lokalitet/	E	R
755	Slano	Gomila Golić, Slano /predpovijesni lokalitet/	E	R
756	Slano	Gradina na kulama, Gradina na gomilama /predpovijesni lokalitet/	E	R
757	Slano	Antički cemeterijalni i sakralni kompleks, Slano /antički lokalitet/	E	R
758	Slano	Starohrvatski grobovi, pred Franjevačkom crkvom	E	R
759	Slano	Potencijalno arheološko nalazište Kovačev brijeg /romaničko - gotički lokalitet/	E	R
760	Slano	Kasnoantički grob, Kosmatovica - Banja /antički lokalitet/	E	R
761	Slano	3 gomile, Ilijino brdo /predpovijesni lokalitet/	E	R
762	Slano	Utvrda Neprobić, Slano /predpovijesni i antički lokalitet/	E	R
763	Majkovi	Utvrda Ograđenica, Slano /predpovijesni i antički lokalitet/	E	R
764	Majkovi	Gomile, Gumanci, Slano /predpovijesni lokalitet/	E	R
765	Slano	Gradina na kulama /predpovijesni lokalitet/	E	R
766	Slano	Gradina na gomilama /predpovijesni lokalitet/	E	R
767	Slano	Kosteljer /predpovijesni i antički lokalitet/	E	R
768	Slano	Kasnoantički cemeterijalni kompleks s poligonalnom krstionicom, šira zona oko Franjevačkog samostana	E	R
769	Slano	Gradina, Banja /predpovijesni lokalitet/;	E	R
770	Slano	Villa rustica, kuća Tepšić /antički lokalitet/;	E	R
771	Slano	Ruševine predromaničke crkvice s kompleksom ziđa u maslinama, Banja	E	R
772	Slano	Kovačev brijeg - stećci, Slano	E	R
773	Majkovi	2 gomile Kuk, Majkovi /predpovijesni lokalitet/	E	R
774	Majkovi	Gomila Grdanj vrh, Majkovi /predpovijesni lokalitet/	E	R
775	Majkovi	Gradina ili utvrda Đuraševa gradina, Gornji Majkovi /predpov. lokalitet/	E	R
776	Majkovi	1 gomila Krajčin dolac, Majkovi /predpovijesni lokalitet/	E	R

8 - ETNOLOŠKA PODRUČJA (ZONE)

Etnozone nacionalne i županijske razine značaja

i. broj	obuhvat	zaštita	značaj	
801	Dubrovačko Primorje	Područje Primorskih sela (izuzev poluurbane cjeline Slano), Stonskog i Slanskog primorja - posebice naseljeni prostori uz rubove obradivih polja.	E	N-R

9 - POSEBNE ZONE

Područja posebne brojnosti kulturnih dobara, te spomeničke slojevitosti

901	Dubrovačko primorje	Područje Dubrovačko primorje, nekad zapadni dio Terre nove s nizom (19) naselja, paleolitskim, neolitskim i antičkim lokalitetima, kultiviranim, agrarnim krajolikom polja uz naselja i suhozidnih terasa na obroncima iznad sela, te brojnim sakralnim građevinama uz polja, na istaknutim položajima, uz more i sl. Posebno je spomenički značajna Slanska draga, gdje se susreću pretpovijesni i antički lokaliteti, kao i područje Stonskog primorja gdje se nalazi predromanička rotonda. Također su brojni etnološki	E	N-R
-----	---------------------	--	---	-----

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

		spomenici, stambeno-gospodarski i gospodarski kompleksi i sklopovi kao i terasasti agrarni krajolik koji pokriva uzvisine oko polja na širem području prostora općine Dubrovačko primorje		
10 - KULTIVIRANI KRAJOBRAZ				
Kultivirani agrarni krajolik nacionalne razine značaja				
1001	Dubrovačko primorje	Kultivirani agrarni krajolik na prostoru Dubrovačkog primorja, u obliku kraških polja i vrtača te uzvisina sa mnoštvom sela i zaselaka Stonskog i Slanskog primorja smještenih na uzvisinama uz rubove polja i uz suhozidne terase i ograde, zaprema otprilike polovicu površine Općine. Na području Dubrovačkog primorja je poseban i dramatičan jer se izmjenjuje kraški reljef niskih i pitomih obrađenih udolina s iznimno visokim uzvisinama i visoravnima mjesečevog pejzaža devastiranim prirodnim krajolikom. Navedeni krajolik oblikuje se od pretpovijesti i nije isključivo agrarne namjene. Česti su primjeri suhozidnih građevina sepulkralne i fortifikacijske namjene pretpovijesne dobi, koje se ističu i prirodnom ogoljelom krajoliku, a teško razlučive od kasnijeg agrarnog krajolika, a koje su svjedočanstvo najstarije civilizacije na ovim prostorima.	E	N

Tablica 21. - UKUPNI BROJ KULTURNIH DOBARA

CJELINE	
Poluurbana i ruralne cjeline	19
KOMPLEKS	
Stambeno gospodarski sklop u naselju	27
POJEDINAČNI OBJEKTI - PROFANE GRAĐEVINE	
Civilne građevine	29
Obrambene građevine	1
Gospodarske građevine	17
POJEDINAČNI OBJEKTI - SAKRALNI	
Crkve i kapele	56
ARHEOLOŠKE ZONE	
Kopnene	76
ETNOLOŠKE ZONE	1
POSEBNE ZONE	1
KRAJOBRAZI	1
UKUPNO	228

U cilju prostornog uređenja, odnosno zaštite i očuvanja kulturnih dobara utvrđuju se slijedeće smjernice:

Sakralni i civilni kompleksi županijskog i lokalnog značenja uređuju se isključivo na temelju pojedinačne planske dokumentacije i projekata, metodom i sadržajem utvrđenim ovim Planom. Sakralni i civilni kompleksi mogu mijenjati namjenu (metoda revitalizacije) tek na temelju izvršene konzervacije koja može uključivati metodu anastilozе, restauracije i tipološke rekonstrukcije, ukoliko se takve metode potvrde kao poželjne za očuvanje integriteta kulturnog dobra.

Šire arheološke zone utvrđene ovim Planom potrebno je detaljno istražiti, te prostornim planovima užih područja utvrditi način korištenja zona. Unutar izgrađenih dijelova građevinskih područja naselja preporuča se detaljno istraživanje arheoloških zona do sterilnog sloja, te, sukladno rezultatima valorizacije, prezentacija nalaza in situ koja može utjecati na izvedbene projekte planiranih građevina. Izvan izgrađenih područja, kao i u podmorju, preporuča se detaljno istraživanje i konzervacija nalaza uz mogućnost korištenja metode anastilozе, a u ekstremnim i temeljito dokumentiranim slučajevima i parcijalne dislokacije.

U područjima u kojima se ovim Planom predviđa izgradnja građevina, a prostor nije izgrađen i priveden namjeni, obvezuje se nositelj zahvata da tijekom izrade istražnih radova koji prethode procjeni utjecaja na okoliš osigura arheološko istraživanje rezultat kojeg mora biti detaljno pozicioniranje arheoloških nalaza u prostoru i njihova valorizacija. Tako istraženi prostori obvezno se prezentiraju in situ, a projektu konzervacije i prezentacije nalaza moraju se prilagoditi i planovi i projekti izgradnje građevina i uređivanja zemljišta.

Etnozone unutar zaštićenih kulturnih krajobrazza kao što su ruralne cjeline uz polja u zaleđu i na obali, posebice naseljeni prostori uz rubove obradivog polja, uređuju se planskim pristupom revitaliziranju lokalne tradicije. Očuvanje etnoloških vrijednosti neposredno je vezano uz očuvanje vitaliteta naselja, te je potrebno kroz djelovanje ustanova, zaklada ili fundacija promovirati elemente duhovnosti u kulturnom stvaralaštvu stanovnika etnozona, a razvoj gospodarskih djelatnosti vezati za radne običaje stanovnika (poljoprivredna proizvodnja, obrt, turizam na seljačkim domaćinstvima).

Prostornim planovima užih područja (UPU, DPU) potrebno je u najvećoj mogućoj mjeri zadržati i revitalizirati matricu **povijesne jezgre naselja**, a izgradnju u neizgrađenim dijelovima jezgre realizirati interpolacijama na načelima tipološke rekonstrukcije. Pod tipološkom rekonstrukcijom podrazumijeva se izgradnja koje je unutarnjom organizacijom prostora, komunikacijom s javnim površinama, gabaritima i namjenom usklađena s postojećim okolnim povijesnim objektima, ne narušavajući siluetu i osnovne vizure te komunikacijske tokove unutar povijesne jezgre, a posebno je potrebno očuvati odnos izgrađenog dijela povijesne poluurbane jezgre Slanog s neposrednim agrarnim okolišem i poljoprivrednim površinama unutar povijesne jezgre. Ne preporučuje se izmjena strukture i tipologije postojećih objekata radi funkcionalne fuzije u veće prostorne sklopove koje bi mogle dovesti do gubitka prostornog identiteta pojedinih građevina. Uređivanje svih vanjskih ploha građevina unutar povijesne poluurbane cjeline mora se temeljiti na korištenju isključivo lokalnih arhitektonskih izraza i građevinskih materijala. Za upravljanje graditeljskim nasljeđem u povijesnoj jezgri poluurbanog naselja potrebno je osnovati specijalizirane ustanove, zaklade i fondacije koje se financiraju temeljem propisa o zaštiti kulturnih dobara.

U oblasti zaštite graditeljskog nasljeđa potrebna je planska regulacija ponašanja u prostoru. To znači da je u sklopu izrade konkretnih prostornih planova užih područja potrebno detaljno odrediti zaštićene građevine i zone utjecaja, te da je potrebno propisati istraživanja (studije, konzervatorski elaborati i sl.) neophodna za očuvanje i revitalizaciju građevina, odnosno gradnju novih i rekonstrukcije postojećih građevina u njegovoj kontaktnoj (široj) zoni zaštite. Prethodno navedeno moguće je ostvariti isključivo u suradnji s institucijom nadležnom za ovu oblast.

Također je potrebna dosljedna provedba svih oblika pravne zaštite kulturne baštine, od zaštitnog popisa preko preventivne zaštite, do registra kulturne baštine u prostoru, uz određivanje režima zaštite, odobravanje intervencija, nadzor i primjerene kaznene mjere za oštećivanje ili uništavanje baštine u prostoru. Neophodna je primjena načela integralne aktivne zaštite radi izbjegavanja ili pomirivanja mogućih sukoba interesa u procesima zaštite graditeljske baštine u zaštićenim područjima ili zonama.

Posebni uvjeti korištenja prostora nalaze se uz sve izdvojene spomenike i spomeničke cjeline, te uz spomenike i spomeničke cjeline unutar poluurbane sredine. Posebne uvjete korištenja obuhvaća registrirano i preventivno zaštićeno kulturno dobro s pripadajućom česticom i neposrednim kontaktnim prostorom. Postupak zaštite usmjeren je na potpuno očuvanje izvornosti kulturnog dobra, njegovog povijesnog i prostornog okoliša s mogućnošću rekonstrukcije na temelju prethodnih istražnih radova i detaljne konzervatorske dokumentacije.

3.4.1.2. Područja posebnih ograničenja u korištenju

Osobito vrijedni predjeli krajobraza, dijelovi tla, vode i more jesu područja posebnih ograničenja u korištenju.

KRAJOBRAZ

Krajobraz je sukladno posebnom propisu, određeni prostor, viđen ljudskim okom, čije su osobitosti rezultat djelovanja i međudjelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika.

Do izrade Krajobraznih tipova, te objave popisa u Narodnim novinama sukladno posebnom propisu - vrednovanje krajobraza na općinskoj razini provodi se na temelju smjernica za očuvanje krajobrazne raznolikosti područja, seoskih krajolika i prostornog identiteta gradova utvrđenih Programom prostornog uređenja RH, kao i smjernica u PPDNŽ-u za polazišta u izradi prostornih planova užih područja, te Europske konvencije o krajobrazu (NN-MU 12/02, NN-MU 11/04).

Na području općine Dubrovačko primorje krajobraz je rasčlanjen kao:

- osobito vrijedan predjel - prirodni krajobraz,
- osobito vrijedan predjel - kultivirani krajobraz,
- oblikovno vrijedno područje poluurbane cjeline.

Osobito vrijedni predjeli - prirodni krajobrazi u smislu ekološki vrijednih područja s aspekta prirodnih značajki, te kulturni krajobrazi koji općenitije tretiraju krajolik u smislu posebnog propisa najčešće se preklapaju. Zbog preciznijeg razgraničenja preporučuje se držati slijedećih postulata:

- posebno se zaštićuje kulturni krajolik odnosno specifičan oblik tradicionalnog obrađivanja tla (suhozidi), te veće površine pod vinogradima i maslinicima, kao i buhačem pa se zaštićuju i kao djelatnosti i kao cjelovite pejzažne slike,
- posebno se zaštićuju površine poluurbanog i ruralnih naselja i to u cjelovitoj slici gabarita, te se štiti vidljivi rub naselja (izgradnja) s prelazom u kultivirani pejzaž,
- u područjima označenim kao kulturni krajobraz preporučuje se izbjegavanje narušavanja prirodnog sklada, odnosno pažljivije planiranje uz očuvanje izvornih elemenata krajobraza,
- oštećene kulturne krajobraze preporuča se rekonstruirati, rekultivirati i preoblikovati tj. uređenjem unaprijediti, a novu izgradnju dopustiti u obimu u kojem je potrebno i moguće te je podrediti osnovnom režimu zaštite i unapređenja prostora.

Prirodni krajobrazi, te njihov sustav mjera zaštite trebaju osigurati trajno prisustvo navedenih prirodnih oblika kao i zaštitu od bitne promjene tih vrijednosti, stoga se propisuju slijedeće mjere njihove zaštite:

- sačuvati ih od prenamjene, te unapređivati njihove prirodne vrijednosti i posebnosti (poticati prirodnu regeneraciju šuma, pošumljavanje, rekultivaciju) u skladu s okolnim prirodnim uvjetima i osobitostima da se ne bi narušila prirodna krajobrazna slika,
- odgovarajućim mjerama (prevencijom) sprječavati šumske požare,
- uskladiti i prostorno organizirati različite interese u krajobrazno i biološko jedinstvenim područjima (polje),
- u području ZOP-a očuvati i sanirati ugrožena područja prirodnih, kulturno povijesnih i tradicijskih vrijednosti obalnog i zaobalnog krajobraza te poticati prirodnu obnovu šuma i autohtone vegetacije,
- posebno ograničiti i pratiti građevinsko zauzimanje neposredne obale,
- izbjegavati raspršenu izgradnju po istaknutim reljefnim uzvisinama, obrisima, i uzvišenjima, te vrhovima kao i dužobalnu izgradnju jer to narušava krajobraznu sliku,
- izgradnju izvan građevinskog područja treba kroz posebne uvjete nadležne službe za zaštitu prirodne baštine kontrolirati u veličini gabarita i izbjegavati postavu takve izgradnje uz zaštićene ili vrijedne krajobrazne pojedinačne elemente,
- treba štiti značajnije vizure od zaklanjanja većom izgradnjom i devastacije (napuštena eksploatacijska polja),
- planirane koridore infrastrukture (ceste, pruga, elektrovodovi i sl.) treba izvoditi duž prirodne reljefne morfologije. ukoliko treba izvoditi veće morfološke promjene (nasipi i usjeci)

preporučuje se izvedba građevinskih tijela odvojenih od terena kako bi se osigurao dojam cjelovitosti i stoljenosti tj. protočnosti krajobraza,

- u konačnosti postupno dovesti i do zakonske zaštite od nepoželjnih intervencija i to različitim stupnjevima (od značajnog krajobraza do pojedinačnih spomenika).

Prirodni krajobrasi u općini Dubrovačko primorje su:

Redni broj	Područje
1	zona od rta Ratac do rta Pologrina na poluotoku Grbljava, te uvale Hodobije i Klobučara (područje Dola)
2	širi prostor zaljeva Budima
3	akvatorij uvale Slano, odnosno akvatorij 100 m od obale od rta Ratac do rta Debela glava

Kultivirani krajobraz izdvojen je kao zasebna kategorija u okviru režima zaštite i označen je režimom stroge zaštite, koji uvjetuje očuvanje krajobraznih obilježja, a obuhvaća zaštitu obalnog područja, istaknutih zona visokovrijednog zelenila, obradivih površina i atraktivnosti prostora posebno u pogledu iz određenih smjerova. Drugim riječima, fenomena u prostoru poradi kojih se na njih uspostavljaju zaštićene vizure. Zaštitu vizura iz određenih kritičnih pozicija, osobito s mora. One ne smiju ničim biti ometene i obezvrijeđene, pa to prilikom planiranja i izdavanja uvjeta uređenja prostora treba imati na umu. Pod kultiviranim krajobrazom smatraju se:

- **kompleksi polja u zaleđu** kao rijetki, za kraški krajobraz jedinstveni i zaštićeni dijelovi krajobraza (polje Topolo, Stupa-Ošlje, Smokovljani, Visočani), unutar kojih, kao inventar posebno su zaštićeni i vrijedni oblici etnološke baštine: pojilišta - lokava, gospodarskih kompleksa - pojata s gumnima i slično.
- **obrađena kraška polja u zaleđu mogu se podijeliti na:**
  - linearni postavljeni niz kraških polja Stonskog primorja od Imotice, preko Topolog, Stupe, Ošlje i Smokovljana do Visočana,
  - zatvorena polja pred naseljima Podimoč, Lisac, Točionik, Čepikuće, te izdvojena Podgora i Mravinca - sela Slanskog primorja
  - izdvojeno manje polje s jednim naseljem: Štedrica, Trnovica, Trnova i Majkovi
- **terasirana tla namijenjena poljoprivrednim kulturama** zastupljena u priobalju i zaleđu oko polja zasađena maslinom su veoma važna u ekonomsko i pejzažnom pogledu, a javljaju se gotovo na čitavom području gdje postoje prirodni uvjeti za njen uzgoj i rast. Vinogradi imaju izuzetnu pejzažnu vrijednost, bilo da su podignuti na izrazito poljoprivrednim tlima, ili da su nastali na nagnutim terenima podizanjem terasa ili su korištene škrape i vrtače. Posebna vrsta terasa specijalno izrađenih za sadnju buhača, biljke koja ne zahtijeva puno zemlje. Te su te terase izrazito plitke i uske, a na zračnom snimku u nastavku izgledaju kao lagano zagrebana površina zemlje.
- **naselja u zaleđu**, (Imotica, Štedrica, Tpolo, Stupa, Ošlje, Smokovljani, Visočani, Podimoč, Lisac, Točionik, Čepikuće, Mravinca, Trnova, Trnovica, Majkovi) koja zajedno s okolnim prostorom, obradivim tlom, ozelenjenim površinama, čine jedinstveni kultivirani krajobraz u kršu ili posebno vrijedne ambijentalne cjeline; te
- **naselja uz obalu** (Slanska draga, Banići, Doli). Čitava seoska naselja i po tehnici gradnje i po vezi s prirodnom okvirom bila su nerazdvojni dio okolnog pejzaža i vrlo često, s njim toliko stoljena da su se teško i primjećivala; u skladnom odnosu s krajolikom, bliska ljudskim potrebama i prilagođena mjeri čovjeka. Mjesta na kojima su se postavljala bila su skoro uvijek na liniji sučeljavanja kosa i ravnica tj na morfološkim granicama - na liniji sudara nejednakih privrednih površina povoljnih za sve seljakve privrede, po obodima kraških polja na granicama stijena različite otporne moći, podesnim za pastirski život, uz more i dr. u svakom slučaju redovno na mjestima koja su bila središta ekonomskih aktivnosti tj na onim mjestima s kojih mu je najbolja veza sa zemljištima koje iskorištava.
- **povijesni vrtovi** tj. vrtnoarhitektonski uređeni otvoreni prostori koji su od osobite vrijednosti u povijesnoj i kulturnoj matrici ovog podneblja (Slano, Grgurići kao i njihov ozelenjeni okoliš).

Kultivirani ruralni/agrarni krajobraz potrebno je očuvati od daljnje izgradnje u najvećoj mogućoj mjeri, te usmjeravati izgradnju objekata interpolacijama unutar izgrađene strukture naselja. Izuzetno se dozvoljava izgradnja pojedinačnih stambeno-gospodarskih cjelina u agrarnom prostoru ruralnih naselja, ali na način da izgradnja ne izmjeni tradicionalne osobitosti šireg prostora (terase, suhozidi,

vegetacija). Mjere pošumljavanja u agrarnom krajoliku neautohtonim vrstama dopuštaju se samo u neposrednoj provedbi mjera zaštite od erozije.

Oblikovno vrijedno područje poluurbane cjeline naselja Slano potrebno je pažljivo izgrađivati (ograničene su mogućnosti novih građevinskih intervencija) sukladno uvjetima koje je potrebno propisati UPU-om.

Posebna ograničenja u korištenju prostora istaknuta su uz sve izdvojene spomenike i spomeničku cjelinu, te uz spomenike i spomeničke cjeline unutar poluurbane sredine.

Točkama i potezima značajnim za panoramske vrijednosti krajobraza naznačenim u grafičkom dijelu plana, smatraju se vrijedniji i istaknutiji dijelovi prirodnog reljefa koji omogućuju šire sagledavanje i spoznavanje okolnog prostora. Do tih točaka i poteza potrebno je dodatno urediti pristupne puteve, odmorišta, smjerove kretanja i druge elemente bitne radi orijentacije i sigurnog dolaska do određene točke u prostoru.

TLO

Područje Općine Dubrovačko primorje izloženo je mogućem **djelovanju potresa inteziteta VIII. i viših stupnjeva** (VIII i IX) po MCS iz čega proizlazi potreba nužnog preventivnog djelovanja u zaštiti od potresa na način da se projektiranje, građenje i rekonstrukcija građevina mora provesti tako da budu otporne na potres u navedenoj zoni. U svrhu tih aktivnosti potrebno je obaviti detaljna seizmička, geomehanička i geofizička ispitivanja (za značajnije građevine) konkretnih (seizmički aktivnih) lokacija sa ciljem određivanja projektnih seizmičkih parametara (maksimalna ubrzanja gibanja tla za potresa i pridruženi reprezentativni akcelerogrami). Pri navedenim ispitivanjima potrebno je koristiti vjerojatnostne metode u suglasju s koncepcijom seizmičkog rizika uz puno poštivanje novih znanstvenih i tehničkih saznanja.

Pretežito nestabilna područja na prostoru Općine Dubrovačko primorje predstavljaju:

- uvjetno stabilne padine koje prilikom građenja uslijed nepažljivog rada mogu postati nestabilne i
- uvjetno nestabilne padine na kojima postoje prirodni uvjeti koji narušavaju stabilnost ili na neki drugi način otežavaju i privremeno onemogućuju privođenje zemljišta gradnji, te su bez vidljivih znakova nestabilnosti.

Pretežito nestabilna područja utvrđena su na prostoru Slanog i na obroncima sjeverno od Slanog, te potez Banja-Majkovi i dalje duž «Napoleonovog puta» (žup. ceste).

Pri gradnji na uvjetno stabilnim padinama potrebno je temeljem geomehaničkih istražnih radova odrediti posebne geomehaničke uvjete. Posebni geotehnički uvjeti su, u pravilu, uvjeti građenja na padini i uvjeti temeljenja građevine. Na uvjetno nestabilnim padinama može se graditi kada se uklone uzroci koji otežavaju ili privremeno onemogućuju gradnju, što se postiže preventivnim mjerama za sanaciju terena. Opseg i vrsta preventivnih mjera za sanaciju terena odredit će se nakon obavljenih detaljnih geomehaničkih istraživanja temeljem kojih će se utvrditi posebni uvjeti građenja.

Na pretežito nestabilnim područjima ne smiju se obavljati zahvati u prostoru koji dodatno ugrožavaju stabilnost tla i to:

- na poljoprivrednim zemljištima se ne smiju mijenjati karkateristične kulture, ali je moguće oranicu prenamijeniti u livadu, a livadu i oranicu u šumu.
- šumsko zemljište se ne smije prenamijeniti u poljodjelske površine ili u građevinska zemljišta, a sječa šuma dopuštena je samo u mjeri u kojoj se ne ugrožava opstanak šume i šumskog raslinstva,
- ne dopušta se izvedba rovova za infrastrukturne linijske građevine bez prethodno pribavljenih uvjeta koje će izdavati nadležno tijelo.

Istražni prostori mineralnih sirovina predstavljaju prostore unutar kojih se omogućuju djelatnosti u svezi obavljanja istražnih radova radi utvrđivanja rezervi, kakvoće i uporabljivosti mineralne sirovine - arhitektonskog građevnog kamena. Na prostoru Općine utvrđenu su slijedeći istražni prostori arhitektonskog građevnog kamena i to:

- odobren istražni prostor: Visočani (lokalitet Smokovljani), te
- planirane lokacije: Visočani (lokalitet Smokovljani - uz Ž6228), Topolo (lokalitet Topolo), Stupa/Ošlje (lokalitet Stupa/Ošlje), Trnovica (lokalitet Trnovica), te Trnova (lokalitet Vjetreno).

Lovišta su područja posebnih ograničenja u korištenju tako da sukladno odredbama Zakona o lovstvu (Narodne novine, br. 140/05) i PPDNŽ-a obuhvaćaju sav kopneni prostor iz kojeg se izuzimaju slijedeći prostori:

- neizgrađeno i izgrađeno građevinsko zemljište te površine na udaljenosti do 300 m od naselja
- javne prometnice i druge javne površine uključivši i zaštitni pojas.

Zabranjeno je ustanovljenje lovišta:

- na zaštićeni dijelovima prirode ako je posebnim propisima u njima zabranjen lov,
- na moru i ribnjacima s obalnim zemljištem koje služi za korištenje ribnjaka,
- u rasadnicima, voćnim i loznim nasadima namijenjenim intenzivnoj proizvodnji te pašnjacima ako su ograđeni ogradom koja sprječava prirodnu migraciju dlakave divljači,
- na miniranim površinama i sigurnosnom pojasu širine do 100 m,
- na drugim površinama na kojima je aktom o proglašenju njihove namjene zabranjen lov.

VODE I MORE

Zahvat podzemnih voda Nereze, smješten u neposrednoj blizini naselja Slano, uključen je u vodoopskrbni sustav Slano. Obzirom da za izvorište pitke vode «Nereze» nisu utvrđene **zone sanitarne zaštite vodocrpilišta**, ovim Planom je rezerviran prostor za preliminarnu zonu sanitarne zaštite s tim da I. zonu čini ograđeno područje uz objekt vodocrpilišta. Granice preliminarnu zonu sanitarne zaštite treba provjeriti i potvrditi odgovarajućim hidrogeološkim istražnim radovima sukladno Pravilniku o uvjetima za utvrđivanje zona sanitarne zaštite izvorišta („Narodne novine“, broj. 66/11.).

Na području Općine hidrogeološkim istražnim radovima su na sljedećim lokacijama utvrđene nove zalihe podzemnih voda koje je potrebno zaštititi kao potencijalne za korištenje u vodoopskrbi:

- bušotina Imotica (4 l/s kvalitetne vode)
- dvije bušotine Doli (8 l/s blago bočate vode)
- dvije bušotine Čepikuće (2,2 l/s).

Na područjima bujičnih korita zabranjuje se svaka izgradnja izvan građevinskog područja osim infrastrukturnih i zaštitnih vodnih građevina određenih Planom. Na područjima bujičnih korita kod utvrđivanja lokacijskih uvjeta potrebno je ishoditi vodopravne uvjete.

Na područjima zaštićenog podmorja zabranjuju se podmorske aktivnosti kojima bi se ugrozio ekosustav podmorja. Zaštićeno podmorje predstavljaju slijedeći dijelovi akvatorija Općine: Malostonski zaljev, Stonski kanal, te priobalni dio od poluotoka Pologrin do rta Smokvina.

More I. kategorije utvrđeno ovim Planom sukladno posebnim propisima obuhvaća akvatorij Malostonskog zaljeva, dok more II. kategorije obuhvaća preostali akvatorij Općine Dubrovačko primorje.

Područja, cjeline i dijelovi ugroženog okoliša - dio zaljeva naselja Slano tretira se ovim Planom kao osjetljivo i većim dijelom ugroženo područje unutar kojeg je potrebno sprovesti aktivne mjere kontrole i sanacije postojećih ispusta otpadnih voda, sprovesti uređenje obale (postojećih privezišta), predvidjeti prostorno - tehnološku organizaciju prometa (prometa u mirovanju) radi postizanja optimalnih opterećenja prilikom korištenja lučkog područja.

Zaštićeno obalno područje mora naznačeno u grafičkom dijelu plana obuhvaća morski (300 metara) i kopneni (1.000 metara) pojas Općine Dubrovačko primorje. Unutar zaštićenog obalnog područja mora primjenjuju se posebna ograničenja u korištenju propisana Zakonom o prostornom uređenju i gradnji („Narodne novine“, br. 76/07, 38/09., 55/11. i 90/11,).

Lučko područje je morski i s morem neposredno povezani kopneni prostor koji je određen sukladno posebnim propisima. Granice, kapaciteti i uvjeti uređenja lučkih područja utvrđuju se UPU-ima.

Sigurnosno područje je prostor akvatorija zaljeva Budime i Koločepskog kanala unutar kojeg je sukladno posebnom propisu zabranjena plovidba teretnim brodovima s preko 500 GT.

3.4.2. PODRUČJA PRIMJENE POSEBNIH MJERA UREĐENJA I ZAŠTITE

3.4.2.1. Uređenje zemljišta

Hidromelioracija

U cilju poboljšanja poljoprivredne proizvodnje i zaštite od suše, Planom se omogućuje uvođenje posebnih mjera uređenja vrijednijih poljoprivrednih površina hidromelioracijskim zahvatima.

Pošumljavanje

Uređenje zemljišta pošumljavanjem na prostoru šuma određuje se šumskogospodarskim osnovama i programima za gospodarenje šumama. Za šume u vlasništvu pravnih i fizičkih osoba do donošenja programa za gospodarenje šumama, uređenje zemljišta pošumljavanjem provodit će se temeljem obveza koje proistječu iz jednostavne i proširene biološke reprodukcije šuma. Uređenje zemljišta pošumljavanjem izvan površina šuma provodi se temeljem potreba zaštite okoliša, zaštita od štetnog djelovanja erozije i bujica, te krajobraznog uređenja ugroženih i posebno vrijednih područja na prostoru Općine.

Ozelenjavanje

Ozelenjavanje će se provoditi na prostorima koji su u razdjelnoj funkciji između inkompatibilnih namjena, te izvan šumskih površina na klizištima, površinama erozije, vodocrpilištima, odlagalištima otpada i površinama nepodobnim za druge namjene. Površine predviđene za ozelenjavanje načelno su prikazane na kartografskom prikazu br. 3.

Uređenje zemljišta uz infrastrukturne koridore

Zemljište uz infrastrukturne građevine sukladno tehničkim i sigurnosnim propisima ovih građevina uređivat će se ozelenjavanjem, pošumljavanjem i drugim hortikulturno-krajobraznim tehnikama.

Komasacija

Komasacija, kao mjera poboljšanja tla i poljoprivredne proizvodnje, preporučljiva je na svim prostorima, gdje nije provedena, osim gdje je to Planom zabranjeno (vrlo vrijedni predjeli kultiviranog krajobraza), zbog očuvanja krajobraznih vrijednosti i bioraznolikosti.

3.4.2.2. Zaštita posebnih vrijednosti i obilježja

Sanacija područja ugroženih bukom

Na područjima koja su evidentirana kao potencijalno najugroženija područja od buke (građevinska područja naselja uz autocestu i prugu, eksploatacijska polja i sl.), po obavljenim mjerenjima, ako se iskaže jačina buke iznad dopuštenih vrijednosti za određeni dio područja potrebno je provesti sanaciju u skladu s Pravilnikom o najvišim dopuštenim razinama buke u sredini u kojoj ljudi rade i borave (Narodne novine, br. 37/90).

Sanacija napuštenog eksploatacijskog polja

Napušteno eksploatacijsko polje na lokalitetu Baranina potrebno je sanirati sukladno posebnim propisima, te se ovim Planom za to područje planira prenamjena u ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište.

Sanacija oštećene poluurbane cjeline

Sanacija oštećene poluurbane cjeline naselja Slano predlaže se provođenjem reurbanizacije, revitalizacije i infrastrukturne rekonstrukcije.

3.4.2.3. Područja i dijelovi primjene planskih mjera zaštite**Obveza izrade prostornih planova**

Ovim Planom evidentira se obveza izrade Prostornog plana područja posebnih obilježja posebnog rezervata Malostonski zaljev i Malo more (PPPPO), a sukladno odredbama Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije. Do donošenja PPPPO-a potrebno je provoditi mjere zaštite propisane ovim Planom kako bi se uspostavila zaštita i sačuvala prirodna i kulturna baština na području rezervata.

Obveze izrade prostornih planova uži područja utvrđene su Zakonom, Prostornim planom Dubrovačko-neretvanske županije, te ovim Planom. Područja obvezne izrade prostornih planova uži područja utvrđena su Izmjenama i dopunama Plana sagledavajući funkcionalne cjeline naselja u obalnom području, tako da čine jedinstvene prostorne i urbane cjeline, a prikazana su na kartografskom prikazu, br. 3.3. kao i na kartografskim prikazima u mjerilu 1:5.000 na katastarskoj podlozi.

U PPDNŽ je za Županiju utvrđena obveza izrade, a na temelju Zakona o prostornom uređenju i gradnji i Zakona o zaštiti prirode, Prostornog plana područja posebnih obilježja za Posebni rezervat Malostonski zaljev i Malo more, a koji obuhvaća 4 općine: Dubrovačko primorje, Ston, Janjina i Slivno čiji obuhvat u Općini Dubrovačko primorje iznosi:

r.br.	Naziv	Opis obuhvata	Površina (ha)
1.	PPPPO Malostonski zaljev i Malo more	Područje posebnog rezervata Malostonski zaljev i Malo more na kopnu i moru	3250,0

Utvrđuje se obveza izrade UPU-ova za sljedeća područja:

r.br.	Naziv	Opis obuhvata	Površina (ha)
1.	UPU naselja Doli	Cjelokupno područje naselja Doli	48,0
2.	ID UPU-a Banići - Kručica - Slađenići	Područje naselja Banići i Kručica i dio područja naselja Slano (Slađenići) s pripadajućim akvatorijem, zona poslovne namjene (K5) te suha marina Kručica	254,0
3.	UPU naselja Slano	Cjelokupno područje naselja Slano s Grgurićima, Banjom, Knežićima itd, lukom nautičkog turizma Slano te pripadajućim akvatorijem	311,0
4.	UPU TZ i LN Sestrice	Područje izdvojene zone ugostiteljsko-turističke namjene Sestrice s lukom nautičkog turizma i pripadajućim akvatorijem	148,0

Utvrđuje se obveza izrade DPU-ova za sljedeća područja:

r.br.	naziv	Opis obuhvata	Površina (ha)
1.	DPU RZ Mješnice	Područje izdvojene zone športsko-rekreacijske namjene Mješnice	5,6
2.	DPU RZ Ponta - Slađenići	Područje izdvojene zone športsko-rekreacijske namjene Ponta - Slađenići	51,1
3.	DPU TZ Osmine	Područje izdvojene zone ugostiteljsko-turističke namjene Osmine s pripadajućim akvatorijem	24,0
4.	DPU TZ Smokvina	Područje izdvojene zone ugostiteljsko-turističke namjene (T2 – turističko naselje i T3 - kamp/autokamp) u uvali Smokvina s pripadajućim akvatorijem	6,4
5.	DPU Zračne luke Rudine	Područje zračne luke Rudine	117,0
6.	DPU IZ Rudine	Područje izdvojene zone proizvodne namjene (I1 - pretežito industrijske) na Rudinama	71,0
7.	DPU Golf Sestrice	Područje izdvojene zone športsko-rekreacijske namjene (R1 - golf igralište) na lokaciji Sestrice (nakon uvrštenja u PPDNŽ)	206,0

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

8.	DPU TZ Rat	Područje izdvojene zone ugostiteljsko-turističke namjene (T1 i T2 - hoteli i turističko naselje) na lokaciji Rat s pripadajućim akvatorijem	44,0
9.	DPU TZ Budima	Područje izdvojene zone ugostiteljsko-turističke namjene (T1 i T2 i T3 – hoteli, turističko naselje i kamp/autokamp) na lokaciji Budima s pripadajućim akvatorijem	26,0
10.	DPU HZ Bistrina	Područje javne namjene (H4 - otpremni centar za školjkaše, IC – razvojno-istraživački centar za marikulturu) i građevinsko područje naselja Stupa s pripadajućim akvatorijem	9,3
11.	DPU KZ Lučino razdolje	Područje županijskog centra za gospodarenje otpadom	58,0
12.	DPU IZ Štedrica	Područje izdvojene zone proizvodne namjene (I2 - pretežito zanatske i prehrambeno-istraživačke)	8,0
13.	DPU IZ Smokovljani-Visočani	Područje izdvojene zone proizvodne namjene (I2 - pretežito zanatske) Smokovljani - Visočani	18,0
14.	DPU IZ Visočani	Područje izdvojene zone proizvodne namjene (I2 - pretežito zanatske)	6,0
15.	DPU IZ Visočani II	Područje izdvojene zone proizvodne namjene (I2 - pretežito zanatske) uz eksploatacijsko polje AGK	6,1
16.	DPU Groblje Sv Petar Ošlje	Proširenje groblja Sv Petar u Ošljem	0,6
17.	DPU Groblje Gospa od Karmena (Slano)	Proširenje groblja Gospa od Karmena u Slanome	0,5
18.	DPU Groblje Mala Gospa (Topolo)	Proširenje groblja Mala Gospa u Topolome	0,6
19.	DPU Groblje Sv. Marija Magdalena (Banići)	Proširenje groblja Sv. Marija Magdalena u Banićima	0,5

Provedbeni dokumenti prostornog uređenja koji ostaju na snazi:

R.br.	naziv	Opis obuhvata	Površina (ha)	Izrađivač	Objava
1	PPUO DUBROVAČKO PRIMORJE	Cjelokupno područje općine Dubrovačko primorje	19711,0	Urbing d.o.o. Zagreb	Sl.gl. DNŽ, br. 6/07.
2	ID PPUO DUBROVAČKO PRIMORJE (ciljane)	Izuzimanje područja zona ugostiteljsko-turističke namjene Budima i Rat iz obuhvata UPU-a Banići-Kručica-Slađenovići	-	Zavod za prostorno uređenje DNŽ	Sl.gl. DNŽ, br. 8/11.
3	UPU Slano	Područje naselja Slano (između državne ceste D8 i obale mora uvale Slano) s pripadajućim akvatorijem	147,21	ADF d.o.o. Karlovac	Sl.gl. DNŽ br. 5/01.
4	ID UPU Slano	Utvrđivanje smještaja luke posebne namjene u dijelu uvale (Popove mladine), izmjena obuhvata postojećih zona detaljnih planova i usklađenje sa Uredbom o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora (NN br. 128/04) i sa PPDNŽ	-	ADF d.o.o. Karlovac	Sl.gl. DNŽ br. 6/07.
5	ID UPU Slano	Izmjena Plana u svezi "Pojedinačnog spomenika kulture izvan povijesne jezgre" Ljetnikovca Ohmučević te izmjene pojedinih odredbi plana u svezi kriterija za izgradnju na cijelom području obuhvata UPU-a Slano.	-	ADF d.o.o. Karlovac	Sl.gl. DNŽ br. 5/11.
6.	UPU Banići - Kručica - Slađenovići	Područje naselja Banići i Kručica, dio područja naselja Slano (Slađenovići) s pripadajućim akvatorijem, te zona poslovne namjene (K5) u Banićima	103,62	ADF d.o.o. Karlovac	Sl.gl. DNŽ br. 8/2011.
7.	DPU Polje	Područje unutar središnjeg prostora naselja Slano (poslovno-stambeni centar s javnim sadržajima)	4,77	ADF d.o.o. Karlovac	Sl.gl. DNŽ br. 1/2012.

MJERE ZAŠTITE OD ELEMENTARNIH NEPOGODA I RATNIH OPASNOSTI

Mjere zaštite od potresa i odrona zemljišta

U svrhu efikasne zaštite od potresa neophodno je konstrukcije svih građevina planiranih za izgradnju na području Općine uskladiti sa posebnim propisima za IX-X. zonu.

S obzirom na mogućnost zakrčenosti ulica i prometnica uslijed urušavanja građevina i objekata potrebno je osigurati putove za evakuaciju ljudi i tvornih dobara. Stoga, kod izgradnje novih dijelova naselja brutto gustoća naseljenosti ne smije prelaziti 200 stanovnika/ha.

Na pretežito nestabilnim područjima (seizmotektonski aktivno područje) gdje se planira izgradnja potrebno je izvršiti pravovremeno detaljnije specifično ispitivanje terena kako bi se postigla maksimalna sigurnost konstrukcija i racionalnost građenja.

Mjere zaštite od olujnih i orkanskih vjetrova

U pogledu zaštite od olujnih i orkanskih vjetrova potrebno je posebnu pažnju posvetiti odabiru projektnih i tehničkih rješenja izvedbe krovova, otvora i dijelova građevina izloženih djelovanju vjetra.

Mjere zaštite od bujica i poplava, te plimnih valova

U svrhu zaštite od bujica i poplava prilikom nadprosječnih padalina potrebno je posebnu pažnju posvetiti održavanju i uređenju bujičnih korita i sustava odvodnje. U cilju zaštite od štetnog djelovanja voda (poplava) u širem slivu na bujicama je potrebno izraditi odgovarajuće zahvate, odnosno izgraditi objekte: pregrade, uzdužne građevine, zaštita pokosa od erozije, kinetiranje korita, kao i izvesti odgovarajuće biološke radove radi smanjenja protoke, a samim time i erozije ugroženih područja.

U pogledu zaštite od plimnih valova potrebno je posebnu pozornost posvetiti odabiru projektnih i tehničkih rješenja izvedbe građevina i dijelova građevina izloženih djelovanju plimnih valova.

Mjere zaštite od požara i eksplozija

U svrhu sprječavanja širenja požara na susjedne građevine, građevina mora biti udaljena od susjednih građevina najmanje 4,0 m ili manje, ako se dokaže, uzimajući u obzir požarno opterećenje, brzinu širenja požara, požarne karakteristike materijala građevina, veličine otvora na vanjskim zidovima građevine i drugo, da se požar neće prenijeti na susjedne građevine.

U protivnom, građevina mora biti odvojena od susjednih građevina **požarnim zidom** vatrootpornosti najmanje 90 minuta, koji u slučaju da građevina ima krovnu konstrukciju (ne odnosi se na ravni krov vatrootpornosti najmanje 90 minuta), nadvisuje krov građevine najmanje 0,5 m ili završava dvostranom konzolom iste vatrootpornosti, dužine najmanje 1,0 m ispod pokrova krovišta, koji mora biti od negorivog materijala najmanje u dužini konzole.

Radi omogućavanja spašavanja osoba i tvornih sredstava iz građevina i gašenja požara na građevini i otvorenom prostoru, građevina mora imati vatrogasni prilaz i površinu za operativni rad vatrogasaca određenu prema posebnom propisu, a prilikom gradnje ili rekonstrukcije vodoopsrbnih mreža mora se, ukoliko ne postoji, predvidjeti vanjska hidrantska mreža s osiguranim potrebnim pritiskom vode i profilom cjevovoda sukladno posebnom propisu. Sukladno posebnom propisu potrebno je ishoditi suglasnost Policijske uprave Dubrovačko-neretvanske županije na mjere zaštite od požara primijenjene u glavnom projektu za propisane zahvate u prostoru.

Građevine i postrojenja u kojima će se skladištiti i koristiti zapaljive tekućine i plinovi (građevine posebne namjene, benzinske postaje i sl.) moraju se graditi na sigurnosnoj udaljenosti od ostalih građevina i komunalnih uređaja sukladno posebnom propisu.

Ostale potrebne mjere zaštite od požara i eksplozija (šumski prosjeci, crpilišta, mjesta smještaja sredstava i opreme za gašenje požara i dr.) bit će određene Planom zaštite od požara i tehnoloških eksplozija za područje Općine Dubrovačko primorje koji se temelji na Procjeni ugroženosti od požara i tehnoloških eksplozija za područje Općine Dubrovačko primorje.

Mjere zaštite ljudi i životinja od epidemija

Mjere zaštite ljudi i životinja od epidemija treba provoditi učinkovitom i pravodobnom akcijom nadležnih zdravstvenih i veterinarskih službi u skladu s posebnim propisima.

Ovim Planom određene su minimalne udaljenosti gospodarskih građevina od stambenih građevina, odnosno naselja.

Mjere zaštite od iscrpljenja ili uništenja pojedinih prirodnih resursa i ekoloških zagađenja

Kako bi se racionalno koristili prirodni izvori, te očuvala ekološka stabilnost i vrijedni dijelovi okoliša na ovom prostoru potrebno je u najvećoj mjeri štiti izvornost, biološke raznolikosti prirodnih zajednica, te održati kakvoću žive i nežive prirode. Prirodne izvore je potrebno očuvati na razini kakvoće koja nije štetna za čovjeka, biljni i životinjski svijet. Stoga su dijelovi prirodne baštine predloženi za zaštitu.

Jedan od najdragocjenijih prirodnih izvora je u svakom slučaju pitka voda. Stoga je osnovni cilj zaštititi ga i racionalno koristiti u smislu štednje pitke vode. To znači da treba rekonstruirati postojeću vodoopskrbnu mrežu, gdje se ustanove veći gubici vode uslijed dotrajalosti objekata i cjevovoda.

U cilju preventivne zaštite navedeni su ovim planom zahvati za koje je potrebno temeljem posebnih propisa provesti studiju utjecaja na okoliš.

Kako samo izvorište, tako i znatna podzemna vodonosna područja potrebno je sačuvati od mogućeg zagađenja.

Na odabranoj lokaciji odlagališta komunalnog otpada potrebno je izvesti vodonepropusni sloj kako otpad svojim procjeđivanjem u tlo ne bi mogao ugroziti kvalitetu podzemnih voda.

Napuštena i nelegalna odlagališta otpada potrebno je sanirati tako da se teren privede prvobitnoj namjeni ili pošumi.

Kako bi se smanjila onečišćenost zraka od znatnih emisija ispušnih plinova i prašine potrebno je prići ugradnji propisanih uređaja za pročišćavanje (ukoliko već nisu ugrađeni).

Mjere zaštite od ratnih opasnosti

Zaštita i sklanjanje ljudi, te tvarnih dobara osigurava se gradnjom skloništa osnovne otpornosti 100-300 kPa i dopunske zaštite otpornosti 50 kPa. Skloništa osnovne zaštite moraju biti dvonamjenska, a u mirnodopske svrhe koriste se uz suglasnost nadležnog tijela tako da se u roku od 24 sata mogu osloboditi za potrebe sklanjanja u slučaju ratnih ili drugih opasnosti. Skloništa se moraju projektirati sukladno propisanim tehničkim normativima tako da se osigura potreban opseg zaštite, a smještavaju se u najnižu etažu građevine s osiguranim pričuvnim izlazima.

Broj sklonišnih mjesta u skloništima određuje se za sklonišni prostor za:

- obiteljska skloništa za najmanje 3 osobe,
- kućna skloništa i skloništa za stambeni blok, najmanje za 1 stanovnika na 50 m² GBP građevine,
- skloništa pravnih osoba za dvije trećine ukupnog broja djelatnika, a pri radu u više smjena za dvije trećine broja djelatnika u najvećoj smjeni u vrijeme rada,
- javna skloništa pravnih osoba prema procjenjenom broju stanovnika koji se mogu zateći na javnom mjestu i broju stanovnika za koje nije osigurano kućno sklonište za stambeni blok u polumjeru gravitacije tog skloništa (250 m).

Propisuju se slijedeći uvjeti za oblikovanje skloništa:

- objekt skloništa mora imati građevinsko-tehnička svojstva zaštite i otpornosti kroz konstrukciju, veličinu i položaj prema tlu,
- skloništa treba izvesti u najnižim etažama građevine,
- skloništa moraju sadržavati sve propisane funkcionalne prostorije i uređaje,
- autonomnost skloništa treba osigurati za najmanje 7 dana.

Javna skloništa je potrebno dimenzionirati na statičko opterećenje osnovne zaštitne otpornosti od 100-300 kPa, te dopunske zaštitne otpornosti od 50 kPa za zaštitu od radijacijskog, biološkog i kemijskog djelovanja.

Javna skloništa osnovne zaštite je potrebno predvidjeti kao dvonamjenska, a u slučaju ratnih opasnosti i opasnosti od elementarnih nepogoda trebaju se u roku od 24 sata osposobiti za osnovnu namjenu. Broj sklonišnih mjesta potrebno je odrediti u skladu s posebnim propisom.

3.5. RAZVOJ INFRASTRUKTURNIH SUSTAVA

3.5.1. PROMETNI INFRASTRUKTURNI SUSTAV

3.5.1.1. Cestovni promet

Na prostoru Općine Dubrovačko primorje planiran je koridor Jadransko-jonske autoceste (A1 Zagreb - Dubrovnik) koji prolazi sjevernim dijelom Općine od granice s BiH preko Rudina, zaleđa Slanog i Majkova do granice s Gradom Dubrovnikom. Uz autocestu planirana je i brza cesta preko Pelješca koja se odvaja od autoceste na čvoru Pelješac planiranog u Općini Slivno, prelazi mostom dužine 2200 m kod naselja Komarna preko Malostonskog zaljeva do poluotoka Pelješca, sjeverno od naselja Brijesta, nastavlja se od čvora Brijesta prema Žaradežu i Ponikvama, obilazi područje Ponikava i Stona, prelazi mostom preko Stonskog kanala (most dužine 750 m), te dalje vodi prema čvoru Zaton Doli, te Općinom Dubrovačko primorje od naselja Doli do čvora Doli na autocesti.

Navedeno čvorište Doli na autocesti je središnja točka cestovne mreže na ovom području, s obzirom da se preko nje brzom cestom preko Pelješca ostvaruje neprekinuta veza Općine Dubrovačko primorje i istočnog dijela Županije sa ostalim područjem Republike Hrvatske, zaobilazeći Republiku BiH na području Neuma, kao i veza sa ostalim područjem Županije.

Na koridoru autoceste A1 (Jadransko-jonske autoceste) na području Općine Dubrovačko primorje uz čvor Doli na kojem se priključuje brza cesta preko Pelješca razmatrani su sljedeći čvorovi za spoj na mrežu nižeg reda:

- Čvor Rudine - lokalni čvor, veza na autocestu preko cestovne mreže nižeg reda cijelog područja zaleđa Općine, kao i područja susjedne BiH koje gravitira na granični prijelaz Čepikuće
- Čvor Slano - lokalni čvor, spoj naselja Slano na autocestu.

Osim ovih čvorova u koridoru Jadransko-jonske autoceste, na ovoj dionici, potreban je i čvor na području Općine Neum u Bosni i Hercegovini za potrebe pristupa na prometnu mrežu nižeg reda tog područja.

Izgradnja ovih prometnica smanjit će preopterećenost državne ceste br. 8 (Jadranska turistička cesta) kroz prostor Dubrovačkog primorja, ali i omogućiti bolje međusobno prometno povezivanje pojedinih područja unutar Dubrovačko-neretvanske županije, ali i bolje povezivanje ovog krajnjeg jugoistočnog dijela Republike Hrvatske s ostalim dijelovima zemlje, kao i sa susjednim državama (kako bi se konačno i ovaj najjužniji hrvatski prostor zaista sigurno i čvrsto integrirao u cjelinu hrvatskog državnog teritorija i približio drugim europskim korisnicima),

Na državnoj cesti D8 se u narednom razdoblju, osim izgradnje priključaka planiranih cesta i rekonstrukcije neuređene raskrižja, te izgradnje ugibališta kod naselja Ratac, ne planiraju novi zahvati..

Uz planiranu izgradnju državnih cesta, na ovom području predviđena je i izgradnja novih županijskih i lokalnih cesta, te ostalih nerazvrstanih cesta.

Prostornim planom se planira zaobalni prometni koridor koji bi vezao na istoku vezao na cestu Grada Dubrovnika Osojnik – Stara Mokošica (lokacija Osojnik), a na zapadu na državnu cestu D8 (lokacija Slano, rekonstruirano raskrižje).

Zaobalni pravac nije koncipiran kao longitudinalna prometnica koja prihvaća tranzitni promet. Trasiranje koridora prometnice u zoni naselja mora biti takvo da se omogući širenje naselja kao urbanističke cjeline, te minimalizira utjecaj prometnice na stanovništvo. Prometnica se mora uklopiti u postojeću prometnu mrežu na način da se smanje investicijski troškovi izgradnje zaobalnog pravca i poveća funkcionalnost zatečene mreže.

Dionica 1, u dužini 1835 m, odnosi se na zahvate rekonstrukcije lokalne ceste L-69046. od granice grada Dubrovnika s Općinom Dubrovačko primorje do spoja s Ž6228. U široj zoni priključka na Ž6228 planira se izmještanje trase.

Dionica 2, duljine 3520 m, počinje od spoja L69046 sa Ž6228, a završava vezom na postojeću trasu Ž-6228 (nakon obilaska naselja Majkovi). Dionica 2 u naravi je obilaznica naselja Majkovi, odnosno zaselaka Drvenik, Prdenići, Kljunak, Osredina. Nova trasa pruža se neplodnim zemljištem, daleko od građevinske zone, blagom padinom, a trasa povoljnih tehničkih elemenata formira se sa minimalnim građevinskim zahvatima.

Dionica 3, duljine 3815 m, predstavlja rekonstrukciju Ž6228. Početak je na kraju dionice 2 (nakon obilaska naselja Majkovi), a završetak na spoju s državnom cestom D-8 (planirana rekonstrukcija raskrižja). Na ovoj dionici priključuje se Ž-6232 na koju se veže planirani čvor Slano na autocesti A-1. To posredno znači da će realizacijom autoceste dio županijskih cesta Ž-6228 i Ž-6232 koji je u funkciji povezivanja D-8 i A-1 biti prekategorižiran u državnu cestu i rekonstruiran u sklopu zahvata na autocesti (spojna cesta do čvorišta Slano). Projekt predviđa zahvate u koridoru postojeće prometnice kojima se poboljšice ostvaruju prije svega na tlocrtnoj geometriji trase. Veći zahvat planiran je u zoni raskrižja Ž-6228 i Ž-6232. Posredna korist od ovog zahvata je da se na dijelovima trase koje nakon korekcije geometrije ostaju izvan planirane prometnice, mogu formirati parkirališta - odmorišta, a u zoni raskrižja na platou na povoljnoj lokaciji i objekt vidikovca. Potrebno je napomenuti da se radi o lokaciji sa izuzetnim ambijentalnim vrijednostima.

Izgradnja autoceste zahtijevat će izmještanje dijela trase županijske ceste br. 6228 (Napoleonov put) na potezu Imotica-Stupa. Također je potrebno izmještanje trase županijske ceste na području planirane zračne luke. Istu cestu bit će potrebno na dionici od križanja sa L 69083 Čepikuće – Mravinca – Ž6228 do eksploatacijskog polja Mironja rekonstruirati i proširiti na širinu dvotračnog kolnika, te izmjestiti izvan obuhvata eksploatacijskog polja. U cilju odmicanja prometa sa vodozaštitnog područja vodocrpilišta Nereze kod Slanog planira se izmještanje trase županijske ceste na ovom području sa i izgradnja novog spoja na D8 kod naselja Slađenovići.

Realizacija planiranog županijskog centra za gospodarenje otpadom na lokaciji Lučino razdolje zahtijevati će izgradnju nove spojne ceste sa priključkom na Ž 6228 na području Rudina, koja bi se razvrstala u kategoriju županijskih cesta.

Radi povezivanja graničnog prijelaza Čepikuće sa državnom cestom D8 u naselju Doli, kao i povezivanja sa autocestom A1 (Jadransko-jonska autocesta) na čvoru Rudine, planirano je na dionici lokalne ceste L 69043 od Rudina do Čepikuća izgraditi novu cestu sa dvotračnim kolnikom u dužini oko 4,5 km.

U naselju Slano planirana je izgradnja županijske ceste od spoja sa državnom cestom D8 na lokalitetu Kovačev brijeg do središta Slanog, budući da sadašnji spoj ne zadovoljava ni prometne ni tehničke zahtjeve. Također je u naselju Slano radi poboljšanja povezivanja naselja na D8, te izmicanja prometa sa obale i poboljšanja protočnosti vozila unutar naselja planirana izgradnja nove prometnice: spoj na D8 (istočni ulaz u Slano) - Brnakova - Banja - Slano - Kovačev brijeg - Osmine - Slađenovići - spoj na D8 (zapadni ulaz u Slano). Na ovu prometnicu vezala bi se novoplanirana spojna cesta za Slađenoviće, čime bi ovo naselje dobilo novi priključak na D8. Na istom križanju priključila bi se na D8 i nova spojna prometnica za naselje Krućicu. Kod naselja Kunja Ljut (Majkovi) planirana je nova spojna prometnica L 69067 - D8 s priključkom na državnu cestu kod naselja Ratac. Za naselje Mravinca planira se obilaznica ili rekonstrukcija lokalne ceste. Također je za ugostiteljsko-turističku zonu Rat planirana je prometnica s priključcima na D8.

Uz izgradnju novih prometnica planirano je na županijskim i lokalnim, te ostalim nerazvrstanim cestama njihovo poboljšanje rekonstrukcijom zbog loših prometno tehničkih elemenata prometnice (nedovoljna širina, mali radijusi krivina, loše rješenje križanja, pješačka komunikacija). Na državnoj cesti D8 se u narednom razdoblju ne planiraju nove rekonstrukcije.

Državne ceste – autoceste

Broj ceste	DRŽAVNE CESTE - AUTOCESTE
A1	Jadransko - Jonska autocesta, dionica granica R BiH - čvor Rudine - čvor Doli - čvor Slano - granica sa Gradom Dubrovnikom, planirano

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Državne ceste - brze ceste

Broj ceste	DRŽAVNE CESTE - BRZE CESTE
	Brza cesta preko Pelješca, dionica naselje Doli (spoj s D8) - čvor Doli (A1), planirano

Ostale državne ceste

Broj ceste	OSTALE DRŽAVNE CESTE
D8	G.P. Pasjak (gr. R. Slovenije) – Šapjane – Rijeka – Zadar – Split – G.P. Klek (gr. R. BiH) – G.P. Zaton Doli (gr. R. BiH) – Dubrovnik – G.P. Karasovići (gr. R. Crne Gore), dionica GP Zaton Doli (gr. R. BiH) - gr. općine Ston (most na Bistrini), te gr. općine Ston (Zaton Doli) - gr. Grada Dubrovnika - izgradnja i rekonstrukcija križanja koja moraju imati traku za lijeve skretače dužine za dva kamiona ili dva autobusa - za područje Ratac predviđaju se dva ili tri ugibališta ovisno o lokalnim prilikama na adekvatnim lokacijama s desne (južne) strane kako bi se riješio problem parkiranja

Županijske ceste

Broj ceste	ŽUPANIJSKE CESTE
Ž6228	Gr. R. BiH - Rudine - Slano - Trsteno (D8), dionica gr. R. BiH - Rudine - Slano - gr. Grada Dubrovnika, - rekonstrukcija dionice spoj sa D8 (Kovačev brijeg) - Majkovi - gr. Grada Dubrovnika (dio budućeg zaobalnog prometnog pravca Osojnik - Slano) - rekonstrukcija dionice od križanja sa L 69083 do eksploatacijskog polja Mironja na širinu dvotračnog kolnika, te izmještanje trase izvan obuhvata eksploatacijskog polja - izmještanje trase na području planirane zračne luke, te na potezu Imotica - Stupa gdje se podudara s koridorom autoceste - izmještanje trase izvan vodozaštitnog područja crpilišta Nereze i izgradnja novog spoja na D8 kod naselja Slađenovići.
Ž6229	Ž6228 - Ošlje, rekonstrukcija
Ž6267	D8 – Slano, izgradnja nove ceste
	Zaobalni prometni pravac Osojnik – Slano, dionica gr. Grada Dubrovnika – Slano (D8), dijelom izgradnja novih dionicaceste, dijelom rekonstrukcija postojećih cesta Ž6228 i L69046
	Spojna cesta za Županijski centar za gospodarenje otpadom, izgradnja nove ceste s priključkom na Ž 6228 na području Rudina

Lokalne ceste

Broj ceste	LOKALNE CESTE
L69032	Ž 6228 - Imotica - Topolo - Ž6228, rekonstrukcija dionice Topolo - Ž6228
L69033	Ž6228 - Stupa - Ošlje (Ž6229), rekonstrukcija dionice Stupa - Ošlje
L69040	Ž6228 - Mjenovići - Tunjica - Smokovljani - Ž6228, rekonstrukcija dionice Ž6228 - Mjenovići - Tunjica - Smokovljani
L69041	Visočani - Ž6228, rekonstrukcija dionice Visočani - L69071
L69042	Trnovica – Čepikuće (L69043), , rekonstrukcija
L69043	Gr. BiH – Čepikuće – Lisac – Ž6228, dionica Rudine - Čepikuće, izgradnja nove ceste
L 69044	Ž6228 -Rudine - D8, rekonstrukcija križanja sa državnom cestom D8 i prometnice u naselju Doli
L69045	D8 - uvala Doli, rekonstrukcija
L69046	Ž6228 - granica Grada Dubrovnika (dio budućeg zaobalnog prometnog pravca Osojnik - Slano), rekonstrukcija
L69067	Majkovi (Ž6228) - Grbljava - D8, rekonstrukcija
L69071	Smokovljani (L69040) - Visočani (L69041), rekonstrukcija
L69082	Kručića – Slano, izgradnja nove ceste
L69083	Čepikuće (L69043) – Mravinca – Ž6228, rekonstrukcija

Ostale ceste

Broj ceste	OSTALE CESTE
	Rudine - Podimoč - Lisac, rekonstrukcija
	Ž6228 - Štedrica - Bistrina, rekonstrukcija
	D8 (Ratac) - L69067 (Kunja Ljut), izgradnja nove spojne prometnice
	D8 - Brnakova - Banja - Slano - Kovačev brijeg - Osmine - Slađenovići - D8, izgradnja nove prometnice
	D8 - Slađenovići, izgradnja nove spojne prometnice
	D8 - TZ Rat - D8, izgradnja nove prometnice
	D8 - LN Luka (suha marina) - LN Luka - Kručića - D8 sa spojnom prometnicom za izdvojeni dio lučkog područja luke Janska na poziciji Gornji rt, izgradnja nove prometnice
	Obilaznica Mravinca, izgradnja nove prometnice
	Visočani - eksploatacijsko polje AGK Visočani, rekonstrukcija

Cestovni granični prijelazi

Na području Općine Dubrovačko primorje postoje slijedeći cestovni granični prijelazi:

Granični prijelazi između Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine:

- **cestovni međunarodni granični prijelazi I. kategorije:**
  - Zaton Doli - Neum 2
Granični prijelaz Zaton Doli - Neum 2 mora preseliti s postojećeg položaja u uvali Bistrina na područje granične crte između Hrvatske i Bosne i Hercegovine oko 5 km zapadnije.
- **cestovni granični prijelazi za pogranični promet:**
  - Imotica - Duži,
  - Čepikuće - Trebimlja,
  - Slano - Orahov Do

U koridoru planirane autoceste planira se cestovni međunarodni granični prijelaz I. kategorije prostorno neposredno prije granične crte sa susjednom državom.

3.5.1.2. Željeznički promet

Strategijom prometnog razvitka Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 139/99) predviđena je izgradnja Jadranske pruge. Pruga će postati dijelom mreže pruga velike propusne moći s brzinom prometovanja do 250 km/sat kao krajnjim rješenjem. Sukladno navedenoj Strategiji realizacija ove pruge očekuje se iza 2020. godine.

Za potrebe smještaja trase pruge Planom je određen koridor širine 400 m na području Općine Dubrovačko primorje. Navedena trasa dužjadranske željezničke pruge predstavlja trasu u istraživanju.

3.5.1.3. Zračni promet

U mreži zračnog prometa u skladu s koncepcijom boljeg povezivanja udaljenih dijelova graničnog područja Države, odnosno zaobalnog dijela Općine, te značajnijih turističko-rekreacijskih područja (golf igralište) kao i zbog povećanja sigurnosti života u zaobalju (zdravstvene usluge, spašavanje, protupožarne aktivnosti i dr.) naznačena je na lokaciji «Lisačke rudine» površina unutar koje je moguć smještaj tercijarne zračne luke kategorije 4D.

Predmetna lokacija nalazi se na području zvanom Lisačke Rudine, a čini je visoravan na apsolutnoj koti cca 335 m.n.m. koja je položena u smjeru sjeverozapad - jugoistok. Duljina visoravni je cca 2500 m, a prosječna širina cca 600 m. Sjeveroistočno i jugozapadno uz visoravan teren se uzdiže s vrhovima visine 343— 492 m.n.m.

Prema podacima srednje godišnje ruže vjetrova najučestaliji vjetrovi su iz sjeverozapadnog i jugoistočnog kvadranta, te iz smjera istoka i zapada, dok su ostali smjerovi znatno manjih učestalosti. Zbog veće nadmorske visine dolazi do pojave niske oblačnosti što znatno smanjuje vidljivost, pa je potrebno dobiti podatke o učestalosti niske oblačnosti.

Za potrebe Izmjena i dopuna Prostornog plana Općine Dubrovačko primorje izrađeno je Idejno rješenje zračne luke Lisačke Rudine, a u skladu sa:

1. Zakonom o prostornom uređenju i gradnji ("Narodne novine", broj 76/07; 38/09),
2. Zakonom o zračnom prometu ("Narodne novine", broj 69/09),
3. Pravilnikom o aerodromima ("Narodne novine", broj 64/10),

te ostalim pozitivnim zakonskim propisima Republike Hrvatske, kao i ICAO Doc. (ICAO: International Civil Aviation Organization – Međunarodna organizacija civilnog zrakoplovstva)

1. Aiport Planning Manual (Doc 9184)
  - Part 1 - Master Planning
  - Part 2. - Land use and Environmental Control
  - Part 3. - Guidelines for Consultant /Construction Services.

Idejnim rješenjem zračne luke Lisačke Rudine određeni su potrebni elementi i izvršena analiza svih planiranih sadržaja autoceste, brze ceste, željeznice, magistralnog plinovoda i vjetroelektrana, te su data određena ograničenja koja bi se trebala izvesti za mogućnost izgradnje zračne luke.

Sukladno Idejnom rješenju zračna luka se planira s dvije faze izgradnje:

1. faza obuhvaća izgradnju zračne luke s duljinom uzletno slijetne staze (USS) 1800 m, s ili bez paralelne staze za vožnju, stajankom i ostalim sadržajima uz stajanku (objekt kontrole leta, putnička zgrada (terminal), tehnički blok, cargo i hangar).

2. faza obuhvaća dogradnju zračne luke s duljinom uzletno slijetne staze (USS) 2500 m, s paralelnom stazom za vožnju, stajankom i ostalim sadržajima uz stajanku (objekt kontrole leta, putnička zgrada (terminal), tehnički blok, cargo i hangar).

Ukoliko se neće prihvatiti korekcija rješenja brze ceste tada nije moguće izvesti II. fazu s USS duljine 2500 m, već samo I. fazu uz uvjet da se planirani sjeverni čvor Rudine pomakne prema sjeverozapadu.

Tloctni i visinski elementi manevarskih površina zračne luke Lisačke rudine određeni su prema konfiguraciji terena, smjeru i učestalosti vjetrova, te Pravilniku o aerodromima. Budući da su za izgradnju aerodroma vrlo važni elementi prilaznih, zaštitnih i sigurnosnih površina koje treba osigurati u prostoru, te kako se radi o velikim površinama prvo su određeni elementi aerodroma, a nakon toga su prilagođeni ostali planirani sadržaji na tom prostoru.

Elementi manevarskih površina zračne luke

Manevarske površine	I: Faza	II. Faza
1. Uzletno slijetna staza (USS)		
Smjer USS	14-32	14-32
Referentni kod zračne luke	4D	4D
Duljina USS-a	1800 m	2500 m
Širina USS-a	45 m	45 m
Poprečni nagib	1.5%	1.5%
Duljina predpolja	60 m	60 m
Širina stripa bočno	150 m	150 m
Duljina stripa ispred praga	60 m	60 m
Sigurnosna površina kraja USS-a	240 m	240 m
Prilazna rasvjeta	420 m	420 m
2. Staza za vožnju (SV)		
Udaljenost osi staze za vožnju od osi USS-a	170 m	170 m
Širina staze za vožnju	18 m	18 m
Poprečni nagib	1.5%	1.5%
Širina stripa bočno	40,5 m	40,5 m
3. Stajanka		
Duljina stajanke	224 m	224 m
Širina stajanke	113 m	113 m
Poprečni nagib	1.0%	1.0%
Širina servisne ceste	8 m	8,0 m

Helidromi

Na području naselja Slano planira se izgradnja i uređenje helidroma, prvenstveno u funkciji interventnog povezivanja (hitne medicinske intervencije, intervencije vatrogasaca i sl.).

Također se planira u cilju osiguranja vrhunskog turizma i turističke ponude sukladno najvišim standardima realizacija helidroma s pratećom infrastrukturom u funkciji izdvojenih građevinskih područja (izvan naselja) ugostiteljsko-turističke namjene i golf igrališta.

Za potrebe Izmjena i dopuna Prostornog plana Općine Dubrovačko primorje izrađeno je Idejno rješenje interventnog helidroma Slano. Idejnim rješenjem određene su uz naselje Slano, u blizini buduće rekreacijske zone, uz županijsku cestu Ž 6228, dvije potencijalne lokacije na kojima je moguće izgraditi interventni helidrom.

Tloctni i visinski elementi interventnog helidroma Slano određeni su prema konfiguraciji terena, smjeru i učestalosti vjetrova, te međunarodnim propisima ICAO, Annex 14, volume II. Prema podacima srednje godišnje ruže vjetrova najučestaliji vjetrovi su iz sjeverozapadnog i jugoistočnog kvadranta, te iz smjera istoka i zapada, dok su ostali smjerovi znatno manjih učestalosti.

Za određivanje dimenzija helidroma mjerodavan je najveći helikopter koji treba slijetati na interventni helidrom (kritični helikopter), a to je Mi-8 MTV koji ima sljedeće osnovne karakteristike:

Ukupna dužina (RB)	25,24 m
Promjer	21,28 m
Najveći razmak podvozja (RS)	4,50 m
Visina	5,65 m
Širina	2,50 m
Maksimalna težina	12,00 t

U bližoj budućnosti očekuje se nabava novih specijalnih helikoptera za pružanje hitne pomoći i bolničke letove, a u principu to su helikopteri manjih dimenzija od navedenog helikoptera Mi-8, tako da će ovaj interventni helidrom zadovoljavati i u budućnosti.

Minimalne dimenzije središnje slijetne površine (TLOF), trebaju biti 1,5 puta veće od najvećeg razmaka podvozja, što iznosi:

$$b = RS \times 1,5 = 4,5 \times 1,5 = 6,75 \text{ m}$$

Odabrane dimenzije središnje slijetne površine (TLOF) su 15 x 15 m.

Dimenzije poletno-slijetne površine prema ICAO standardu trebaju biti veće za 50 % od ukupne dužine helikoptera. Minimalne dimenzije poletno slijetne površine trebaju biti:

$$a = RB \times 1,5 = 25,24 \times 1,5 = 37,93 \text{ m}$$

Minimalna odabrana dužina stranice poletno slijetne površine (FATO) je 38 m.

Nosivost poletno slijetne površine dimenzionirana je za kritični helikopter Mi-8-MTV-1 pri maksimalnoj masi do 9999 kg.

Nagib površine interventnog helidroma je 1,00 % radi odvodnje oborinskih voda.

Sigurnosna površina dodaje se u širini od 6,50 m osnovnoj dimenziji poletno slijetne površine, tako da je ukupna dužina stranice interventnog helidroma 51 m.

3.5.1.4. Pomorski promet

U akvatoriju i rubnom kopnenom dijelu Općine Dubrovačko primorje Palnom se osiguravaju prostorni uvjeti za organizaciju pomorskog prometa, te gospodarske (ribarstvo i turizam) i rekreacijske djelatnosti kroz uspostavu morskih luka i privežišta.

Morske luke otvorene za javni promet lokalnog značaja utvrđene su u uvalama Doli, Janska i Slano, a za potrebe turističke djelatnosti planiraju se:

- luka nautičkog turizma državnog značaja, u naselju Doli, na lokalitetu Sestrice, kapaciteta do 400 vezova,
- luka nautičkog turizma - suha marina državnog značaja, u naselju Kručica, na lokalitetu Luka, kapaciteta do 400 vezova,

- luka nautičkog turizma županijskog značaja, u naselju Slano, na lokalitetu Blato - Popove mladine, kapaciteta do 200 vezova, te
- luka nautičkog turizma županijskog značaja, u naselju Kručica, na lokalitetu Luka, kapaciteta do 100 vezova.

Unutar zona ugostiteljsko-turističke namjene moguć je smještaj vezova za privez plovila do najviše 20 % ukupnog broja smještajnih jedinica

Unutar luka otvorenih za javni promet smještaju se vezovi za potrebe stanovništva.

Prostornim planom se planira proširenje lučkih područja luka otvorenih za javni promet Slano i Janska. Proširenjem lučkog područja luke Slano će se obuhvatiti kao izdvojena privezišta dijelovi obale koji se koriste kao komunalni vez, tj. za privez plovila stanovništva. Komunalni privezi će se opremiti napravama za sigurno sidrenje i pontonima. Također se planira širenje lučkog područja na istok do granice luke posebne namjene - luke nautičkog turizma.

Na području Općine sukladno Odluci o popisu iskrcajnih mjesta za ribarska plovila koja obavljaju gospodarski ribolov na moru („Narodne novine“, broj 64/09. i 66/09.) određeno je se unutar luke otvorenih za javni promet Slano iskrcajno mjesto za ribarska plovila duljine preko 15 metara.

Istočno od ulaza u uvalu Janska, na poziciji Gornji rt, planira se proširenje operativne obale luke otvorene za javni promet Janska. Operativna obala bi se uključila u lučko područje luke Janska kao njen izdvojeni dio. Konfiguracija terena i dubina mora uz obalu na navedenoj poziciji omogućava izgradnju operativne obale za ukrcaj tereta u manje brodove. Kako bi se rasteretila luka Slano na ovoj poziciji bi se moglo smjestiti iskrcajno mjesto za ribarska plovila sa objektom za prihvat ribe (hladnjača), proizvodnju leda za potrebe ribarica i slično.

Kao izdvojeni dio luke Janska planira se i operativna obala na zapadnoj strani uvale Budima koja bi se realizirala za potrebe opskrbe plovila gorivom. U moru bi se izgradio gat s odgovarajućim brojem agregata za opskrbu plovila. Smještaj benzinske postaje na obali će se uskladiti s lokacijom planirane benzinske postaje uz državnu cestu D8, s kojom bi činila funkcionalnu cjelinu. Povoljno bi bilo smjestiti benzinsku postaju na poziciju gdje državna cesta D8 prolazi vrlo blizu obale uz relativno malu visinsku razliku.

Unutar morskog akvatorija Općine moguća je izgradnja i instalacija uređaja koji su potrebni za odvijanje sigurne plovidbe.

Morske uke otvorene za javni promet

Redni broj	naselje	naziv/ lokalitet	Nazivi luka prema Naredbi o razvrstaju luka...(N.N.96/96)	Površina (ha)	Značaj (M, D, Ž, L)	Napomena
1.	Slano	Slano - luka	Luka Slano	4,12	L	proširenje
		Koceljevići - komunalni privez		1,24		
		Grgurići - komunalni privez		1,76		
		Ponta - operativna obala uz infrastrukturnu građevinu				
2.	Banići	Uvala Janska	Luka Janska	0,23	L	proširenje
	Kručica	Gornji rt - operativna obala za manje teretne brodova i ribarska plovila.		1,90		
		Podimoč		Budima - operativna obala za smještaj benzinske pumpe		
3.	Doli	Uvala Doli	Luka Doli	0,29	L	

3.5.1.5. Pošta i javne elektroničke komunikacije

Razmještaj jedinica poštanske mreže (poštanski uredi) određen je uvjetima smještaja društvenih djelatnosti, odnosno prema potrebama konzuma.

Prema planovima razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture⁹ na području Općine može se očekivati:

- izgradnja svjetlovoda Rudine-Topolo-Duži koji bi osigurao alternativni pravac preko Bosne i Hercegovine prema Metkoviću, te povezo centralu «Topolo» koja je sada na matičnu centralu povezana radio relejnom vezom
- zamjene zračnih mreža podzemnom EK infrastrukturom čime bi se otvorio prostor za gradnju modernih svjetlovodnih pristupnih i distribucijskih mreža.

Uvođenje novih širokopojasnih usluga i novih zahtjeva za kvalitetom usluga uvjetuju skraćivanje pretplatničke petlje. Stoga se na području Općine planiraju nova elektronička komunikacijska čvorišta u naseljima Visočani, Banići i Trnovica. U tu svrhu je potrebno omogućiti korištenje nekog zatvorenog prostora površine cca 15 m² ili otvorenog prostora površine 30 m² za ugradnju kontejnera ili ormara kabinetskog tipa, u koji bi se ugrađivala oprema.

Na područjima na kojima se planiraju novi objekti, te gdje postoje prometnice, ili gdje se planiraju nove prometnice, a nema izgrađene elektroničke komunikacijske infrastrukture (EKI) predviđaju se koridori EKI po svim ulicama i prometnicama, a sve radi povezivanja budućih objekata na elektroničku komunikacijsku mrežu.

Elektronička komunikacijska infrastruktura i povezana oprema obuhvaća elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i povezanu opremu na postojećim građevinama (antenski prihvat), i elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i povezanu opremu na samostojećim antenskim stupovima.

Kod detaljnog utvrđivanja lokacija za nove bazne postaje princip je da jednu lokaciju koristi više korisnika - koncesionara mobilnih komunikacija.

Planom se omogućuje gradnja samostojećih antenskih stupova kao elektroničke komunikacijske infrastrukture i povezane opreme u skladu s Prostornim planom Dubrovačko-neretvanske županije.

Temeljem stručne podloge Zajednički plan razvoja elektroničke komunikacijske infrastrukture na samostojećim stupovima za razdoblje od 2008. do 2011. godine koju je izradila Udruga pokretnih komunikacija Hrvatske (UPKH) u suradnji s operatorima VIPnet d.o.o., T-Mobile Hrvatska d.o.o. i Tele 2 d.o.o. i potvrđena od Hrvatske agencije za poštu i elektroničke komunikacije određene su na području Dubrovačko-neretvanske županije zone za smještaj samostojećih antenskih stupova radijusa od 1000 m do 3000 m unutar kojih je moguće locirati samo jedan stup.

Za potrebe smještaja novih objekata TV pretvarača predviđene su dvije lokacije i to: Rvač (128 m n/m) i Šipačanj (439 m n/m) s planiranim visinama stupova od 20 m.¹⁰

⁹ HT – Hrvatske telekomunikacije d.d., Regija2-Jug, Sektor za regionalnu mrežu, Split

¹⁰ Odašiljači i veze d.o.o., Zagreb

3.5.2. ENERGETSKI SUSTAV

3.5.2.1. Elektroenergetika

Budući razvoj elektroenergetske mreže na području Općine ogleda se u izgradnji prijenosnih, transformatorskih i proizvodnih građevina od državnog i županijskog značaja.

Tako je u cilju trajnog osiguranja kvalitetnog i sigurnog napajanja područja Županije i usmjeravanja viška električne energije proizvedene u HE Dubrovnik u elektroenergetski sustav Države planirana izgradnja dvosistemskog 220 kV dalekovoda na potezu Plat - Imotica - Nova Sela, s podmorskom kabelskom dionicom ispod Malostonskog zaljeva, alternativno dolinom Neretve i preko BiH na području Neuma, i dvosistemskog 400 kV dalekovoda Nova Sela – Zagvozd.

U cilju unapređenja elektroenergetske mreže Županije planirana je izgradnja 110 kV dvosistemskog dalekovoda TS Ston - TS Imotica i u sklopu toga 110 kV trafostanice «Imotica». Za potrebe autoceste je planirana izgradnja elektroenergetskih objekata naponske razine 110 kV, čija će se lokacija naknadno definirati.

Također se planira rekonstrukcija postojećeg 110 kV dalekovoda TS Ston – TS Komolac u dvosistemski 110 kV dalekovod. Za potrebe distribuiranja proizvedene električne energije sa planirane vjetroelektrane Rudine i solarne elektrane Smokovljani, kao i opskrbu budućih gospodarskih i infrastrukturnih sadržaja na lokaciji Lisačke Rudine, te ugostiteljsko-turističke zone na lokaciji Sestrice, planira se izgradnja trafostanice 110/35(20) kV Rudine. Zona Sestrice će se priključiti na TS Rudine spojnim 10(20) kV vodom, planiranom dijelom kao dalekovod, a dijelom kao podzemni kabel. Za vjetroelektranu Glave planira se 110 kV trafostanica i spojni dalekovod na planiranu 110 kV Slano, odnosno u I. Fazi, do realizacije 110 kV Slano, 35 kV trafostanica s priključkom na 35 kV dalekovod Ston - Komolac.

U skladu s dugoročnom orijentacijom razvitka distribucijske mreže planira se uvođenje izravne transformacije 110/20(10) kV i odumiranje 35 kV-ne mreže. U tom smislu se predviđa rekonstrukcija postojeće TS 35 kV Slano u TS 110/20 kV ili izgradnja nove TS 110/20 kV Slano, te priključnog dalekovoda DV 2x110 kV na dalekovod DV 2x220 kV Plat – Nova Sela (priključak na južnu trojku koja će u I etapi biti pod naponom 110 kV).

10 kV distribucijska mreža će se postepeno zamijeniti 20 kV distribucijskom mrežom. Uz to je planirano širenje distribucijske mreže u naseljima, te izgradnja nove mreže za potrebe planiranih ugostiteljsko turističkih, proizvodnih, poslovnih i komunalnih zona.

Na izgradnji i razvoju elektroenergetske srednjenaponske mreže i pripadnih distribucijskih transformatorskih stanica predviđaju se sljedeće elektroenergetske građevine:

- podmorski kabel 10(20) kV Osmine - Šipan (alternativa 35 kV)
- podzemni kabel TS 10(20) kV Osmine - TS 10(20) kV Slađenovići - TS 10(20) kV Banići
- kabelska trasa s više 10(20) kV vodova od lokacije planirane transformatorske stanice TS 110/35/10(20) kV Slano do lokaliteta Rat, Uvala Janska, Budima i Banići gdje su planirani ugostiteljsko-turistički i poslovni sadržaji
- u naselju Slano nove distribucijske transformatorske stanice TS Slano 2 10(20)/0.4 kV, TS Slano 3 10(20)/0.4 kV, TS Marina 10(20)/0.4 kV, TS Slano naselje 2 10(20)/0.4 kV, TS Grgurići 2 10(20) kV, kao i nove trase kabelskih 10(20) kV vodova od TS 35/10 kV Slano do naselja Slano
- elektroenergetska mreža s dalekovodima, podzemnim kabelima i transformatorskim stanicama unutar ugostiteljsko-turističkih zona Rat, Budima i Sestrice, poslovne zone Banići, industrijsko-poslovne zone Rudine sa zračnom lukom Lisačke Rudine što će se detaljno definirati UPU-ima ili DPU-ima tih zona i kroz postupak izdavanja lokacijskih dozvola.

3.5.2.2. Plinoopskrba

Plinoopskrbnu mrežu na području općine Dubrovačko primorje čini distribucijski sustav sa mjerno-regulacijskim stanicama, te transportni sustav sa magistralnim plinovodom. Planom se omogućuje plinifikacija područja Općine Dubrovačko primorje, kao i cijele Županije, izgradnjom magistralnog plinovoda Ploče - Dubrovnik - Prevlaka sa mjerno-redukcijskim stanicama «Slano» i «Rudine», kao dijela budućeg međunarodnog Jadransko-jonskog plinovoda koji će se kod Ploča vezati na magistralni plinovod Like i Dalmacije, te u slijedećoj etapi izgradnjom distribucijskih plinovoda koji se u pravilu trebaju smjestiti unutar zajedničkih postojećih ili planiranih infrastrukturnih koridora.

Trasa Jadransko-jonsko jonskog plinovoda je data u dvije varijante. U slučaju vođenja magistralnog plinovoda preko Malostonskog zaljeva i Pelješca radi zaobilaska Neuma trasa plinovoda na područje Općine dolazi iz smjera Stona, uspinje se na Lisačke Rudine, te dalje zaobaljem vodi prema Dubrovniku. Alternativa ovoj trasi je vođenje plinovoda preko doline Neretve i kroz Republiku BiH kod Neuma. U tom slučaju trasa magistralnog plinovoda vodi u cijeloj dužini zaleđem Općine.

Plinoopskrbne građevine

Vrsta građevine	Naziv građevine	Napomena
Magistralni plinovod nazivnog promjera DN 1000 mm, maksimalnog operativnog tlaka 75 bara	Jonsko-jadranski plinovod, dionica granica Općine Ston - Doli - Rudine - granica Grada Dubrovnika	Alternativa Granica BiH (Duži) - Lisačke Rudine - Majkovi - gr. Grada Dubrovnika)
Mjerno-redukcijske stanice	BS/MCS (MRS) „Rudine“, BS „Majkovi“	

3.6.2.3. Korištenje obnovljivih izvora energije

Korištenje energije vjetra

Prostornim planom predložu se lokacije u zaleđu Općine Dubrovačko primorje, na manje izloženim vizurama.

Lokacija vjetroelektrane Rudine nalazi se na visoravni Rudine, sjeverno od naselja Doli i južno od županijske ceste Ž6228. Planirana je izgradnja 34 vjetroagregata pojedinačne nazivne snage 2,5 MW i ukupne instalirane snage u granicama od 68 do 85 MW. Ovisno o tipu i snazi odabranih vjetroagregata procjenjuje se da će godišnja proizvodnja iznositi oko 226 GWh električne energije.

Lokacija vjetroelektrane Glave smještena je na visoravni sjeverno od naselja Majkovi. Lokacija se dijelom nalazi na području Grada Dubrovnika. Planirana snaga vjetroelektrane sa 33 vjetrogeneratora je od 75,90 MW do 99 MW u zavisnosti od odabrane vjetroturbine u daljnjoj fazi razrade projekta.

Na području Općine Dubrovačko primorje predviđena je i izgradnja drugih vjetroelektrana. Na kartografskim prikazima, br. 1. i 2. unesene su potencijalne lokacije za smještaj tih proizvodnih građevina. Konačne lokacije vjetroelektrana odredit će se temeljem prethodnih istraživanja, studija podobnosti i provedbe postupka procjene utjecaja na okoliš.

VE - vjetroelektrane

Naselje	Lokalitet	Površina (ha)	Planirana/potencijalna
Visočani, Podimoč, Doli	Rudine	481,28	planirana
Topolo, Stupa, Ošlje	Vrtog	316,60	potencijalna
Točionik, Trnovica	Grabova gruda*	167,37	potencijalna
Trnovica, Čepikuće,	Trštenovo*	140,00	potencijalna
Podgora, Mravinca, Čepikuće	Štrbina	207,70	potencijalna
Trnova	Vjetreno 1	46,07	potencijalna
Trnova	Vjetreno 2	26,48	potencijalna
Majkovi	Glave*	772,29	potencijalna
UKUPNO		2157,79	

* Makrolokacija je utvrđena kao potencijalna i za smještaj solarne elektrane.

Lokacije vjetroelektrana je potrebno smjestiti:

- izvan obalnog područja
- izvan zaštićenih dijelova prirode
- izvan postojećih i planiranih građevinskih zona, infrastrukturnih koridora, zone visokih šuma i poljoprivrednog zemljišta
- izvan zona izloženih vizurama vrijednog krajolika, te s mora i zaštićenih kulturno-povijesnih cjelina
- izvan poznatih koridora preleta ptica i migracija šišmiša

Minimalna udaljenost zona vjetroelektrana od naselja i drugih objekata najmanje 500 m, dok nivo buke za najbliže objekte ne smije prelaziti 40 dB(A)

Kod odabira lokacija vjetroelektrana, kao i odabira veličine jedinica, te boje lopatica i stupa treba voditi računa o mogućoj vizualnoj degradaciji prostora

Za karakteristične lokacije treba izraditi kompjutorsku vizualizaciju vjetroelektrana kako bi se razmotrio utjecaj na fizionomiju krajobraza

Također se radi izbjegavanja elektromagnetskih smetnji mora se voditi računa o smještaju u odnosu na telekomunikacijske uređaje (radio i TV odašiljači, navigacijski uređaji).

Planiranje i građenje građevina za iskorištavanje snage vjetra za električnu energiju u ZOP-u nije dopušteno. Konačne lokacije vjetroelektrana moguće je odrediti tek na temelju prethodnih istraživanja, studija podobnosti, strateške procjene utjecaja na okoliš i provedbe postupka procjene utjecaja na okoliš.

Korištenje sunčeve energije

Općina Dubrovačko primorje obuhvaća relativno uski pojas između morske obale i zaleđa, u čijoj blizini nema planinskih masiva koji bi značajnije utjecali na prostornu raspodjelu dozračene energije Sunčevog zračenja. Prostorna raspodjela dozračene energije Sunčevog zračenja je relativno uniformno raspodijeljena, s očekivanim smanjenim vrijednostima na sjevernim padinama uzvisina (tzv. osoje). Srednja godišnja ozračenost vodoravne plohe tako iznosi između 1,50 MWh/m² i 1,55 MWh/m², što u okvirima Republike Hrvatske predstavlja dobre preduvjete za korištenje Sunčeve energije,

Tehnologije korištenja sunčeve energije

Odabrana tehnologija će uvjetovati način primjene sunčeve energije i lokacije pogodne za smještaj sunčanih elektrana.

Prema načinu primjene moguće je razlikovati dva tipa sunčanih elektrana:

1. sunčane elektrane na građevinama i
2. samostojeće sunčane elektrane.

Moderno korištenje energije Sunčevog zračenja u građevinama može biti koncipirano na principima:

1. Pasivno korištenje energije Sunčevog zračenja - planiranje i izgradnja objekata tako da se maksimira prinos energije Sunčevog zračenja, a koji rezultira smanjenjem potrebe za energijom (kontrola dobitaka od Sunčevog zračenja u zgradi).
2. Proizvodnja toplinske energije za grijanje, gdje se energija Sunčevog zračenja koristi u sunčanim toplinskim sustavima za grijanje potrošne tople vode te kao podrška sustavu grijanja.
3. Proizvodnja toplinske energije za hlađenje, gdje se energija Sunčevog zračenja koristi kao pomoćni energent u sustavima za hlađenje.
4. Proizvodnja električne energije, gdje se pomoću energije Sunčevog zračenja generira električna energija, bilo da se radi o sustavima koji isporučuju električnu energiju u elektroenergetsku mrežu, bilo da se radi o autonomnim sustavima.
5. Korištenje u hibridnim sustavima koje se odnosi na proizvodnju električne energije potrebne za pokretanje drugog tehničkog sustava na lokaciji kao što su dizalice topline, agregati ili pumpe.

S obzirom na prostorni smještaj općine, reljefne i topografske karakteristike, predlažu se sljedeći načini korištenja Sunčeve energije:

1. Korištenje sustava za proizvodnju topline i električne energije u građevinama, s posebnim naglaskom na iskorištavanje raspoloživih površina na građevinama u gospodarskim i proizvodnim zonama u skladu s kriterijima za smještaj elektrana u građevinskim područjima i područjima gospodarske namjene
2. Proizvodnja električne energije u samostojećim fotonaponskim elektranama na lokacijama definiranim u prostornom planu uređenja općine u skladu s kriterijima za smještaj elektrana izvan građevinskih područja

Korištenje Sunčeve energije nije ograničeno samo na aktivne sustave i dobro je planirati pasivno korištenje Sunčeve energije zbog značajnog smanjenja potrebne energije iz fosilnih goriva.

Optimalna orijentacija se može ostvariti formiranjem građevinskih zona kod kojih je moguće maksimalno razvijanje južnog pročelja bez zasjenjivanja od drugih objekata ili vegetacije.

Kod gradnje novih zgrada prostorije koje se tokom dana više koriste treba postaviti na južno pročelje koje ima najveći potencijal za prihvatanje Sunčevog zračenja.

Dobra toplinska svojstva ostakljenja mogu poboljšati energetske bilancu zgrade ako se primjene odgovarajući premazi (npr. za zaštitu od Sunčeva zračenja ili premazi za smanjenje emisije) ili naprave (npr. razni elementi za zasjenjenje), kojima se stupanj propuštanja Sunčeve energije kroz ostakljenje može modelirati i koristiti s obzirom na potrebe u zgradi.

Izbor i ocjena lokacija uvrštavanih u PPU Dubrovačko primorje

Stručnom ekspertizom za utvrđivanje potencijalnih zona za smještaj sunčanih elektrana na prostoru Općine Dubrovačko primorje, izrađivač Energetski institut Hrvoje Požar, analiziran je prostor Općine s obzirom na potencijal prostora za korištenje sunčeve energije, te izvršen izbor i ocjena lokacija pogodnih za izgradnju sunčanih elektrana radi uvrštavanja u Prostorni plan. Metodologija izbora polazi od definiranja nekoliko grupa sunčanih elektrana (primjerice sunčane elektrane snage do 500 kW i preko 500 kW i sl.) te eliminacijskih i kvalifikacijskih kriterija za svaku grupu. Eliminacijski kriteriji služe za eliminaciju područja na kojima nije dopustiva gradnja sunčane elektrane niti u jednom slučaju (npr. visoko vrijedno poljoprivredno tlo, područje parka prirode itd.). Kvalifikacijski kriteriji služe za identifikaciju lokacija na kojima gradnja sunčane elektrane donosi dodatne vrijednosti, ali ne moraju dati nužno visoku ocjenu lokaciji u konačnom poretku. U konačnici se lokacije pogodne za izgradnju sunčanih elektrana vrednuju prema jasnim i jednoznačnim kriterijima i njihovim težinskim faktorima.

Tijekom izrade studije prepoznato je oko tridesetak potencijalnih lokacija za izgradnju sunčanih elektrana, od kojih je jedanaest lokacija izabrano za konačno ocjenjivanje i rangiranje. Lokacije su birane i ocjenjivane na temelju multikriterijalne analize, uzimajući u obzir konfiguraciju terena, blizinu elektroenergetske mreže, zaštićena područja, namjenu zemljišta, vizualne utjecaje itd. Konačne ocjene svih jedanaest ocjenjenih lokacija prelaze 50% maksimalne moguće ocjene, iz čega se može zaključiti da su sve ocjenjene lokacije pogodne za gradnju sunčanih elektrana.

Predlažu se sljedeće lokacije potencijalnih sunčanih elektrana izvan naselja i izdvojenih gospodarskih zona:

Naselje	Lokalitet	Površina (ha)	Snaga (MW)	Planirana/potencijalna
Slano	Planikovica	5,7	2,0	potencijalna
Majkovi	Majkovi	3	1	potencijalna
Doli	Vriješac	39,0 (16,4 ha unutar vjetroelektrane Rudine)	6,8	potencijalna
Doli	Ilinica	3,0	1,0	potencijalna
Podimoč	Pješi	31,0 (24,9 ha unutar vjetroelektrane Rudine)	10,0	potencijalna
Topolo	Vjetreni mlin	4,6	1,5	potencijalna
Topolo	Sokolova gruda	7,9	2,5	potencijalna
Ošlje	Ošlje	4,2	1,5	potencijalna
Slano	Uzbije	5,0	1,5	potencijalna
Visočani	Visočani	24,5	8,1	potencijalna
UKUPNO		124,9	35,9	

Lokacija Banići se nalazi unutar ZOP-a, te se solarna elektrana predviđena na toj lokaciji izmješta unutar gospodarske zone Banići, što će se detaljno razraditi kroz izmjene i dopune urbanističkog plana uređenja gospodarske zone

Naselje	Lokalitet	Površina (ha)	Snaga (MW)	Planirana/potencijalna
Banići	Banići (unutar gospodarske zone)	5,6	2,0	potencijalna

Stručnom ekspertizom je također razmatrana sukladno Prostornom planu Dubrovačko-neretvanske županije mogućnost smještaja sunčanih elektrana na lokacijama utvrđenim kao potencijalna za smještaj vjetroelektrana. Smještaj vjetroelektrana i sunčanih elektrana na istom prostoru opravdan je iz više razloga: troškovi za izgradnju infrastrukture u principu se dijele na dva postrojenja, sunčana elektrana zauzima slobodni, odnosno neiskorišteni dio površine. Međutim, prilikom smještaja polja fotonaponskih modula treba voditi brigu o izbjegavanju mogućih zasjenjenja od stupova i lopatica vjetroagregata, kao i o mehanickom opterećenju fotonaponskih modula. Opterećenje na fotonaponske module i na nosače fotonaponskih modula u ovome slučaju je značajno povećano, jer se lokacije vjetroelektrana u pravilu nalaze na vjetrovitim mjestima, a u priobalju najčešće dominantni smjer vjetra dolazi sa sjeveroistoka (bura). Za lokacije vjetroelektrana/smještaj vjetroagregata u pravilu se biraju vrhovi uzvisina, odnosno visoravni. U slučaju lokacije vjetroelektrane na kompleksnom terenu, sa strmim obroncima nagiba 30% i više (primjer takve lokacije je lokacija Vrtog poviše sela Stupa) mikrolociranje i pozicioniranje polja fotonaponskih modula će biti otežano, kao i sama izgradnja takvih postrojenja. Međutim, kod lokacija vjetroelektrana s jednostavnijom konfiguracijom terena, poput lokacije vjetroelektrane Rudine, mikrolociranje i pozicioniranje polja fotonaponskih modula moći će se provesti relativno jednostavno, na temelju podataka o zasjenjenju vjetroagregata, naravno, vodeći računa o konfiguraciji terena.

Prostornim planom se predlaže smještaj sunčanih elektrana zajedno sa vjetroelektranama na lokacijama Grabova gruda, Trštenovo i Glave. Lokacije sunčanih elektrana Vriješac i Pješi su smještene dijelom unutar lokacije vjetroelektrane Rudine.

3.5.3. VODNOGOSPODARSKI SUSTAVI

3.5.3.1. Vodoopskrba

Planirani radovi na razvoju vodoopskrbe obuhvaćaju radove na uređenju i sanitarnoj zaštiti izvorišta, radove na izgradnji vodoopskrbnih sustava, te radove na uvođenju sustava daljinskog nadzora i upravljanja (SDNU) na vodoopskrbnim sustavima. Za sva izvorišta koja se koriste u vodoopskrbi potrebno je utvrditi zona sanitarne zaštite i donijeti odluke o zonama izvorišta.

U cilju povećanja učinkovitosti, te ograničenih kapaciteta pojedinih vodoopskrbnih sustava koji pokrivaju ovo područje planira se povezivanje pojedinih vodoopskrbnih sustava u veće sustave, kojima će se omogućiti opskrba iz više smjerova.

Planom se utvrđuje potreba vodoopskrbe svakog građevinskog područja unutar naselja, te izdvojenih građevinskih područja (izvan naselja) gospodarske namjene, kao i izgrađenih struktura izvan građevinskih područja.

Vodoopskrbni sustav Općine Dubrovačko primorje temeljit će se na opskrbi putem sustava:

- sustava s vodozahvatom na crpilištu Nereze
- sustava vezanog na vodovod Neum - Dubrovačko primorje
- sustava s vodozahvatom u Stonskom polju - bunari "Oko" i "Palata"
- sustava koji koristi vodu sa vodocrpilišta Palata u Malom Zatonu
- sustava susjednog područja R BiH iz pravca Ravnog u R BiH.

Izgradnjom HE "Ombla" bit će moguće podzemnu akumulaciju hidroelektrane uključiti ovisno o potrebama u vodoopskrbu obalnog područja zapadno od Dubrovnika do Slanoga i Stona, kao i svih naselja u zaleđu Općine Dubrovačko primorje.

Na sustavu Neum-Dubrovačko primorje planira se izgradnja ogranka za naselje Štedricu i uvalu Bistrinu, te završetak radova na izgradnji vodoopskrbnih mreža usputnih naselja od Imotice do Visočana. čime će se za opskrbu stanovništva i razvitak gospodarstva u zaleđu Općine Dubrovačko primorje osigurati količina vode od 15 l/s.

Vodoopskrba ostalih naselja u sjeverozapadnom dijelu Općine (Trnovica, Lisac, Čepikuće, Podimoć, Trnova i Mravinca) planira se riješiti u okviru međunarodnog projekta s R BiH. Vodoopskrba ovih naselja bi se vezala za vodovod susjednog područja BiH iz smjera Ravno - Turkovići - Trebimlja - gr. BiH. Planom se ostavlja mogućnost povezivanja vodoopskrbnog sustava ovog područja na vodovod Neum - Dubrovačko primorje u Visočanima. U okviru ovog istog međunarodnog projekta susjedno područje naselja Slano u R BiH bi se povezal na vodoopskrbni sustav Nereze-Slano.

Opskrba naselja u zaleđu Općine (Trnovica, Lisac, Čepikuće, Podimoć, Trnova i Mravinca) alternativno se predviđa iz potencijalnih nalazišta podzemne vode kao najoptimalnije i najekonomičnije rješenje. Pokusnim crpljenjem na dvije bušotine na lokalitetu Čepikuće utvrđena je mogućnost crpljenja od 2,2 l/s. Iz tehničkih razloga još ne postoji idejni projekt ove mogućnosti, ali njegova realizacija bi uključivala izgradnju vodospremnika i crpne postaje u neposrednoj blizini zahvata (lokacija Lisac - Čepikuće).

U naselju Imotica u kojemu također postoji potencijalni zahvat podzemne vode planira se mogućnost izgradnje vodospremnika i crpne postaje za potrebe naselja s mogućnošću alternativne opskrbe susjednih naselja. Crpljenjem na pokusnoj bušotini postignuto je ustaljenje dinamičke razine podzemne vode kod kapaciteta 4 l/s. Iako su istraživanja nepotpuna postoji velika perspektiva zahvaćanja podzemne vode na ovom području.

Na crpilištu Nereze vodoopskrbnog sustava Slano nastaviti će se radovi u cilju smanjenja klorida i povećanja kapaciteta.

U drugoj fazi pristupilo bi se realizaciji treće bušotine i njenom kaptiranju. Dosadašnja hidrogeološka istraživanja pokazala su mogućnost dobivanja većih količina vode (oko 40 l/s), što bi zadovoljilo i buduće potrebe ovog područja.

Na vodoopskrbni sustav će se vezati planirane ugostiteljsko-turističke zone Rat, Budima i Smokvina, te produžetkom nagistralnog cjevovoda do Dola i područje naselja Doli. Na ovaj sustav se također planira povezivanje naselja Majkovi što predmnijeva izgradnju crpnih stanica i vodospremnika, te izgradnju cjevovoda u koridoru županijske ceste Ž6228 do Majkova.

Zbog osiguranja dovoljnih količina i poboljšanja kakvoće vode u naselju Slano izrađeno je Idejno rješenje povezivanja sustava Zaton - Orašac - Elafiti sa postojećim sustavom vodoopskrbe iz crpilišta Nereze spojnim cjevovodom iz smjera Gromača-Riđica. U okviru ovog projekta riješila bi se alternativno i vodoopskrba Majkova i Dubravice.

Planom se zadržava mogućnost povezivanja ovih vodoopskrbnih sustava, koju treba ispitati u odnosu na isplativost, cjevovodom uz obalu iz smjera Brsečina.

Opskrba naselja Doli planira riješiti osim sa vodoopskrbnog sustava Slano i vezivanjem na vodoopskrbni sustav Stona. U svrhu spajanja naselja Doli i ugostiteljsko-turističke zone Sestrice na vodoopskrbni sustav Stona predviđena je izgradnja vodoopskrbnog cjevovoda od Stona, preko Konštara prema Dolima sa crpnom stanicom koja bi vodu crpila do planirane vodospreme smještene iznad naselja Doli. Također je planiran vodoopskrbni cjevovod iz pravca Stona sjevernom obalom Stonskog kanala do ovog područja.

Dosadašnji vodoistražni radovi na području Dola upućuju na mogućnost korištenja podzemnih zaliha vode za vodoopskrbu ovog područja. Istraženo je područje od uvale Kuta na sjeverozapadu do uvale Doli na jugoistoku. Na temelju pokusnog crpljenja na dvjema bušotinama utvrđena je mogućnost crpljenja od 8 l/s blago bočate vode.

Opskrba ugostiteljsko-turističke zone Sestrice potrebno je planirati na način da se spoji na sve postojeće vodoopskrbne sustave (Ston, Zaton Doli i Slano), te planirani magistralni vod koji će ići po trasi buduće autoceste i brze ceste. Pošto postojeći kapaciteti nemaju dovoljne količine vode, a neizvjesno je i kad će se realizirati glavni magistralni cjevovod, pitanje vodoopskrbe će početi rješavati bušenjem bunara, te instaliranjem desalinizatora na samoj mikrolokaciji i time riješiti pitanje vodoopskrbe u slučaju da prethodno navedene varijante ne budu zadovoljavale.

Za potrebe opskrbe vodom cestovnih građevina (PUO, CP, COPK i dr.) na dionici autoceste Doli - Osojnik i protupožarne zaštite tunela planirana je izgradnja magistralnog cjevovoda u koridoru autoceste, sa pratećim vodoopskrbnim građevinama, koji će se vezati na postojeći vodoopskrbni sustav koji koristi vodu sa vodocrpilišta Palata u Malom Zatonu.

Osim opskrbe vodom građevina uz autocestu novim vodoopskrbnim sustavom će se osigurati mogućnost opskrbe vodom usputnih potrošača u Općini Dubrovačko primorje: naselja Slano i Majkovi, naselje Doli sa ugostiteljsko-turističkim zonama Rat, Budima i Sestrice, te cijelo područje zaleđa Općine Dubrovačko primorje, a kao nadopuna postojećim vodoopskrbnim sustavima. Povezivanjem na vodovod Neum - Dubrovačko primorje, te u budućnosti na vodoopskrbni sustav u koridoru autoceste Dol i- Osojnik omogućit će se vodoopskrba svih gospodarskih sadržaja i zračne luke na Lisačkim Rudinama.

Regionalni vodovod Dubrovnik-zapad

Regionalni vodoopskrbni sustav Dubrovnik - zapad, u koji bi se uklopili vodoopskrbni sustav Zaton-Orašac-Elafiti, vodovod u koridoru autoceste Doli - Osojnik, vodovod Slano i vodovod Ston za koji postoji mogućnost povezivanja na regionalni vodovod Neretva-Pelješac-Korčula, opskrbljivao bi vodom područje zapadno od Dubrovnika, uključivo Općinu Dubrovačko primorje, a temeljit će se na iskorištavanju izvorišta Ombla i Palata. O koridorima glavnih cjevovoda (obalni, zaleđem uz trasu autoceste) odlučiti će se temeljem daljnjih istraživanja.

Potrebe za vodom Općine Dubrovačko primorje

Naselje	Prognozirani broj stanovnika 2015. godine			Specifična potrošnja Q_{sp} (l/st/dn)	Maksimalna dnevna potrošnja $Q_{max/dn}$ (l/s)
	Stalni	Povremeni	Ukupno		
Imotica	90	10	100	300	0,35
Ošlje	90	30	120	300	0,41
Smokvljani	130	0	130	300	0,45

IZMJENE I DOPUNE PROSTORNOG PLANA UREĐENJA OPĆINE DUBROVAČKO PRIMORJE

Obvezni prilog - Obrazloženje

Stupa	60	40	100	300	0,35
Štedrica	90	20	110	300	0,38
Topolo	160	30	190	300	0,66
Visočani	140	10	150	300	0,52
Zapadni dio zaobalja	760	140	900	300	3,12
Čepikuće	90	10	100	300	0,35
Lisac	30	5	35	300	0,12
Mravinca	40	10	50	300	0,17
Podgora	40	5	45	300	0,16
Podimoč	50	10	60	300	0,21
Točionik	20	5	25	300	0,09
Trnova	30	10	40	300	0,14
Trnovica	40	5	45	300	0,16
Istočni dio zaobalja	340	60	400	300	1,39
Banići	200	60	260	300	0,90
Doli	200	50	250	300	0,87
Kručica	50	10	60	300	0,21
Majkovi	200	40	240	300	0,83
Slano	650	250	900	300	3,12
Priobalje	1.300	400	1.700	300	5,90
UKUPNO	2.400	600	3.000	300	10,42

TURIZAM	Broj korisnika	Specifična potrošnja	Maksimalna dnevna
		Q_{sp} (l/st/dn)	potrošnja (l/s)
Hoteli	500	500	2,89
Ugostiteljsko-turističke zone	8600	500	49,77
Luke nautičkog turizma	1100	150	1,91
UKUPNO			54,57

Gosodarska namjena	Površina (ha)	Specifična potrošnja	Maksimalna dnevna
		Q_{sp} (l/ha)	potrošnja (l/s)
Gospodarske zone-pretežito poslovne	93,0	0,1	9,3
Gospodarske zone-pretežito industrijske	112,0	0,1	11,2
UKUPNO	205,0		20,5

3.5.3.2. Navodnjavanje

Planom navodnjavanja za područje Dubrovačko-neretvanske županije koji je izrađen slijedom Nacionalnog projekta navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama u Republici hrvatskoj (NAPNAV) utvrđena su potencijalna područja za navodnjavanje, definirani mogući zahvati vode za navodnjavanje, kao i izbor sustava za navodnjavanje u svrhu optimalnog gospodarenja resursima tla i vode na održiv način.

Cilj Plana je uspostava sustava za navodnjavanja u okviru kojeg se treba organizirati zainteresirane proizvođače, urediti zemljište, izgraditi potrebnu infrastrukturu i popraviti nepovoljan raspored vode tijekom godine.

Na temelju pedoloških i hidropedoloških podataka, te vrednovanjem sadašnje pogodnosti poljoprivrednog zemljišta Dubrovačko-neretvanske županije, uključujući i ograničenja s obzirom na potrebu zaštite prirodnih vrijednosti, utvrđeno je na području Općine Dubrovačko primorje 1768,508 ha zemljišta potencijalnog za navodnjavanje. Cjelokupna površina pripada melioracijskoj jedinici I. prioriteta za navodnjavanje s agromelioracijama od čega 253,727 ha otpada na I.1. - Pogodna tla bez ograničenja za navodnjavanje ili s ograničenjima koja neće značajno utjecati na produktivnost, dobit i primjenu navodnjavanja, dok 1514,781 ha otpada na I.3: - Ograničeno pogodna tla s ograničenjima koja znatno ugrožavaju produktivnost, dobit i primjenu navodnjavanja.

Površine pogodne za navodnjavanje se nalaze na različitim nadmorskim visinama. U blizini nema većeg i stalnog vodotoka, akumulacije i većeg izvora. Postoji niz manjih izvora s kojih je moguće u zimskom razdoblju prikupiti dovoljnu količinu vode i spremiti je u više manjih akumulacija za

navodnjavanje obradivih površina u sušnom razdoblju. Moguće je također skupljanje kišnice ili vode iz vodoopskrbnih sustava.

3.5.3.3. Odvodnja otpadnih voda

Zaštita voda i mora od onečišćenja otpadnim vodama osigurat će se izgradnjom kanalizacijskih sustava naselja, turističkih, poslovnih i proizvodnih objekata s uređajem za pročišćavanje i ispuštom u prijamnik, s tim da se ne pretpostavlja prikupljanje svih nabrojanih kategorija otpadnih voda jednim sustavom, odnosno njihovo pročišćavanje na jednom mjestu. Oborinske vode će se odvoditi posebnim kanalizacijskim sustavima za oborinske vode.

Izgradnja sustava odvodnje otpadnih voda predviđena je za sva građevinska područja unutar ZOP-a. Iznimno, do izgradnje javne mreže odvodnje građevine kapaciteta potrošnje do 10 ES (ekvivalent stanovnika) mogu se spojiti na individualne uređaje (vodnepropusne, sanitarno ispravne septičke ili sabirne jame te mehaničko-biološke uređaje s upojnim bunarom) na način prihvatljiv za okoliš. Izgradnja građevina (stambenih, stambeno-poslovnih, javno-društvenih, poslovnih i proizvodnih) sa kapacitetom preko 10 ES moguća je samo uz realizaciju vlastitog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda sa odgovarajućim ispuštom u prijamnik, prema posebnim vodopravnim uvjetima.

U skladu s rečenim utvrđena su 4 odvojena sustava odvodnje otpadnih voda s ispuštom u more na način da je usvojen razdjelni sustav odvodnje otpadnih voda, tako da se odvojeno odvede otpadne sanitarno-tehnološke vode od otpadnih oborinskih voda. Oborinske vode će se odvoditi posebnim kanalizacijskim sustavima za oborinske vode. Aktivnosti na realizaciji kanalizacijskih sustava usklađene su sa Studijom zaštite voda i mora Dubrovačko-neretvanske županije i Prostornim planom Dubrovačko-neretvanske županije kojima su definirani pojedini sustavi, njihov obuhvat, stupanj pročišćavanja otpadnih voda i prijamnici pročišćenih otpadnih voda.

Stupanj pročišćavanja na uređaju za pročišćavanje otpadnih voda i duljina podmorskog ispusta moraju zadovoljiti zahtjeve zaštite mora:

- na morskim plažama sukladno zakonskoj regulativi o standardima kakvoće mora na morskim plažama;
- II. vrste za ostalo obalno more.

Stupanj pročišćavanja (prethodno pročišćavanje, I., II. i III. stupanj) otpadnih voda na uređajima za pročišćavanje sukladno zakonskoj regulativi utvrđuje se u odnosu na veličinu uređaja (ES) i prijamnik (osjetljivost područja).

Uređaji za pročišćavanje mogu se realizirati etapno odnosno fazno. Etapnost odnosno faznost uređaja može se odnositi na kapacitet uređaja za pročišćavanje i stupanj pročišćavanja otpadnih voda, a detaljnije se definira tehničkom dokumentacijom i vodopravnim uvjetima.

Otpadne vode proizvodnih pogona i servisa moraju se prije ispuštanja u javnu kanalizaciju pročititi na vlastitim uređajima do stupnja komunalnih otpadnih voda.

Studijom zbrinjavanja mulja s uređaja za pročišćavanje mora se utvrditi način obrade mulja, kao i pitanje njegovog konačnog zbrinjavanja. Potrebno je istražiti mogućnost njegova korištenja u poljoprivredi, cvjećarstvu i šumarstvu.

Sukladno Studiji zaštite voda i mora Dubrovačko-neretvanske županije utvrđuje se obveza obrade i zbrinjavanja mulja na području Dubrovačko-neretvanske županije na svim uređajima za pročišćavanje otpadnih voda I stupnja, nazivnog kapaciteta većeg od 10 000 ES.

Mulj koji nastaje na manjim uređajima za pročišćavanje otpadnih voda, te fekalni mulj iz septičkih jama koji nastaje na područjima gdje se primjenjuju postupci individualnog zbrinjavanja otpadnih voda će se odvoziti i obrađivati na uređajima za pročišćavanje otpadnih voda opremljenim postrojenjem za obradu mulja.

Kanalizacijski sustav Slano

U naselju Slano je potrebno nastaviti radove na dijelom izgrađenom kanalizacionom sustavu. Planiran je razdjelni sustav odvodnje kod kojeg bi se odvojeno prikupljale sanitarne-tehnološke otpadne vode od oborinskih voda. U prvoj fazi nakon što je izgrađen pročišćavanje otpadnih voda i novi podmorski ispust na lokaciji Velika punta u blizini hotela Osmine, potrebno je nastaviti radove na kanalizacionoj mreži naselja na zapadnoj strani uvala Slano na kojoj je izgrađen glavni obalni kolektor kojim se prikupljene otpadne vode područja od hotela Admiral do hotela Osmine odvede do postojećeg ispusta u Koločepski kanal. Uređaj za pročišćavanje sa svojim kapacitetom će omogućiti prihvaćanje otpadnih voda priobalnog područja Općine od uvala Budima do Banje. U drugoj fazi predviđa se širenje kanalizacione mreže na cijeli obuhvat sustava odvodnje. U naselju Slano će se produžiti obalni kolektor na istočnu stranu zaljeva do naselja Banje, te nastaviti radove na kanalizacionoj mreži naselja. Zapadno od naselja Slano planira se izgradnja tlačno-gravitacijskog obalnog kolektora koji će na uređaj za pročišćavanje naselja Slano prikupljati otpadne vode naselja Banići, Slađenovići i Kručica, poslovne zone Banići i ugostiteljsko-turističkih zona Rat i Budima.

Druga dva zasebna sustava odvodnje predstavljaju sustave za potrebe odvodnje otpadnih voda naselja Doli i ugostiteljsko-turističke zone Sestrice, te kampa i turističkog naselja u uvali Smokvina sa uređajima za pročišćavanje i podmorskim ispustima.

Za ugostiteljsko-turističku zonu Sestrice razmatra se mogućnost realizacije zatvorenog sustava odvodnje sa korištenjem pročišćenih otpadnih voda kao tehničke vode (zalijevanje zelenih površina, golf igrališta i sl.). Točna mikrolokacija podmorskog ispusta definirati će se nakon dodatnih ispitivanja, te u tijeku izrade UPU-a same zone.

Građevinsko područje s Razvojno-istraživačkim centrom u zaljevu Bistrina povezano je preko tlačno-gravitacijskog kolektora na regionalni kanalizacioni sustav Neum-Mljetski kanal koji od Neuma sprovodi otpadne vode do uređaja za pročišćavanje u Stonskom polju, te dalje putem ispusta u Mljetski kanal.

Sustavi odvodnje s uređajima za pročišćavanje planirani su i za potrebe gospodarske zone i zračne luke na Lisačkim Rudinama za što je potrebno izraditi detaljniju konceptijsku dokumentaciju.

Zbog postojećih topografskih uvjeta, raspršene izgradnje i male gustoće naseljenosti, te relativno malog broja stanovnika, za naselja Čepikuće, Imotica, Lisac, Majkovi, Mravinca, Ošlje, Podimoč, Podgora, Stupa, Smokovljani, Štedrica, Točionik, Trnova, Trnovica i Visočani se predviđa individualno zbrinjavanje otpadnih voda.

Kao varijantno rješenje ova naselja mogu formirati svoj vlastite javne sustave odvodnje s vlastitim uređajima za pročišćavanje otpadnih voda i ispustom u podzemlje. Ovakvo rješenje je naravno moguće ukoliko za takav zahvat bude iskazan odgovarajući interes. Za ovakve varijante potrebna je izrada detaljnije konceptijske dokumentacije.

Prijamnik pročišćenih otpadnih voda je podzemlje, osjetljivo područje. Za predviđenu veličinu sustava odvodnje i pročišćavanje otpadnih voda, prema važećim propisima, potrebna je primjena min. I + II + III stupnja pročišćavanja otpadnih voda.

Način predobrade, odnosno obrade sanitarno tehnoloških otpadnih voda i potencijalno onečišćenih oborinskih voda prije ispuštanja u prijemnik bit će propisan vodopravnim aktima, ovisno o sastavu i kakvoći tehnološke otpadne vode i potencijalno onečišćene oborinske vode. Predviđena je mogućnost etapne izgradnje uređaja za pročišćavanje, tako da u I. etapi bude mehaničko pročišćavanje, a u II. etapi ovisno o zahtjevanim standardima kakvoće mora dogradio bi se uređaj s primejnom bioloških i/ili fizikalno-kemijskih postupaka čišćenja.

Svi industrijski i zanatski pogoni, golf igralište, kao i gospodarske građevine za uzgoj životinja (životinjske farme) trebaju imati svoje predtretmane otpadnih voda prije upuštanja u javni sustav odvodnje ili prijemnik. Izgradnja novih gospodarskih (poslovnih, ugostiteljsko-turističkih) zona unutar ZOP-a uvjetuje se izgradnjom sustava odvodnje otpadnih voda s uređajima za pročišćavanje.

3.5.3.4. Hidromelioracija

U cilju poboljšanja uvjeta za stabilnu i intezivnu poljoprivrednu proizvodnju Planom se omogućuje ispitivanje kvalitetne opskrbe plodnih polja vodom, te izgradnja sustava navodnjavanja. Studijom zaštite voda Dubrovačko-neretvanske županije utvrđena su na području Općina tla pogodna za navodnjavanje.

3.5.3.5. Uređenje vodotoka i voda

Na području Općine Dubrovačko primorje postoje sljedeći značajniji povremeni vodotoci - bujice: Zaduga Njiva, Skok, Nereze i Ugor, koji se ulijevaju u more u uvali Slano, Ljuti potok i Mravinjca koji se ulijevaju u more u uvali Budima, Rogač koji se ulijeva u more u uvali Smokvina, Rvač koji se ulijeva u more u uvali Podoblja, Zaton Doli koji se ulijeva u more u uvali Doli, Štedrica, koja se ulijeva u more u uvali Bistrina, te Puzale koja se ulijeva u more u uvali Pod Luncijatom i Ratački kono koji se ulijeva u more u uvali Brnakova.

Na bujičnim i erozijskim površinama predviđeno je provođenje zaštite od erozije i uređenje bujica biološkim (pošumljavanje, održavanje zaštitne vegetacije, gradnja terasa i drenažnih sustava) i hidrotehničkim radovima (uzdužne građevine, zaštita pokosa od erozije, kinetiranje korita) i radovima čišćenja korita.

3.6. POSTUPANJE S OTPADOM

Područje općine Dubrovačko primorje potrebno je uključiti u cjeloviti sustav gospodarenja otpadom ustrojenim na nivou Županije, kojim se:

- izbjegava i smanjuje nastajanje otpada,
- vrednuje neizbježivi otpad i
- kontrolirano odlažu nezbrinuti (neiskoristivi) ostaci otpada.

Planom se predviđa izdvojeno prikupljanje ili primarna reciklaža potencijalno iskoristivih otpadnih tvari koje se mogu obraditi i ponovno upotrijebiti (papir, karton, staklo, metali, plastika, električni i elektronski otpad i dr.) ili se mogu iskoristiti u postrojenjima koja se brzo mogu izgraditi (npr. biorazgradivi otpad). Prilikom sakupljanja mora se izdvojiti opasni otpad iz komunalnog i proizvodnog otpada.

Odvojeno prikupljanje komunalnog otpada, glomaznog otpada i opasnog otpada iz kućanstava osigurati će se putem odgovarajućih posuda, odnosno spremnika, zelenih otoka i reciklažnih dvorišta. Spremnici i zeleni otoci će se postavljati na javnim površinama na način da je do njih omogućen pristup komunalnom vozilu, te da ne ometaju normalno prometovanje na javnim prometnim površinama (preglednost raskrižja, nesmetani prolaz biciklista, pješaka i osoba s invaliditetom). Reciklažna dvorišta se mogu smjestiti na površinama gospodarske namjene – proizvodne, poslovne ili komunalno servisne unutar ili izvan naselja, te u zonama mješovite namjene. Odvojeno prikupljanje biootpada predviđeno je u posudama na cijelom području Općine.

Pregled građevina za gospodarenje otpadom na području Općine Dubrovačko primorje

Naselje	Lokalitet	Vrsta	Površina (ha)	Post/plan	ZOP
Trnovica, Točionik	Lučino razdolje	ZCGO OK, MBO, GO, TO, O	58,00	pl	ne
Visočani	Visočani	OG	1,2	pl	ne
Slano	Kučalin do	RDG	1,0	pl	ne
Slano	Smrijek	RDK	1,0	pl	ne

ZCGO - županijski centar za gospodarenje otpadom

OK - odlagalište inertnog komunalnog otpada; MBO - mehaničko-biološka obrada otpada, OG - odlagalište inertnog građevinskog otpada, GO - pogon za obradu građevinskog otpada, RDG - reciklažno dvorište građevinskog otpada (isključivo kameni otpad, betonski lom, lom opeke i crijepa, zemljani otpad), RDK - reciklažno dvorište komunalnog otpada, TO - građevina za obradu neopasnog tehnološkog otpada; O - građevina za privremeno skladištenje opasnog otpada koji nije odvojeno prikupljen, a koji se izdvaja tijekom prethodnog pregleda otpada u centru.,

Na području Općine Dubrovačko primorje nalaze se značajne rezerve podzemne vode koje se korise ili se mogu koristiti za piće. Kako do sada nisu utvrđene zone sanitarne zaštite na području Općine, potrebno je sukladno članku 90. Zakona o vodama („Narodne novine“, broj 153/09.) i članku 36., članku 37. i članku 38. Pravilnika o uvjetima za utvrđivanje zona sanitarne zaštite izvorišta („Narodne novine“, broj 66/11.) za planirane lokalitete odlaganja otpada Lučino razdolje i Visočani provesti detaljne vodoistražne radove, kojima će se utvrditi pogodnost ovih lokaliteta s obzirom na zaštitu podzemnih vodonosnika.

U sklopu županijskog centra za gospodarenje otpadom predviđaju se sljedeći sadržaji:

- priprema, privremeno skladištenje, predobrada (čišćenje, baliranje, prešanje i sl.) izdvojeno skupljenog otpada na mjestu nastanka kao što su staklo, papir i karton, plastična ambalaža, metali i dr.,
- sortirnica otpada koji u svom sastavu nema biorazgradivog otpada, pastoznih i tekućih vrsta otpada (u sklopu sortirnice smješta se odgovarajući tip reciklažnog dvorišta),
- privremeno skladištenje opasnog otpada do predaje ovlaštenom sakupljaču i zbrinjavanja na državnoj razini,
- mehaničko-biološka obrada otpada,
- energetsko iskorištavanje pojedinih frakcija otpada - korištenje bioplina u proizvodnji električne energije,
- prikupljanje i obrada otpadnih voda,

- pogon za obradu i sortiranje građevinskog otpada,
- odlagalište biostabiliziranog i inertnog otpada.

Na području Općine Dubrovačko primorje sukladno Prostornom planu Dubrovačko-neretvanske županije planirana je izgradnja županijskog centra za gospodarenje otpadom na lokaciji Lučino razdolje na širem području naselja Trnovica i Točionik.

S obzirom na moguće utjecaje županijskog centra za gospodarenje otpadom na okoliš, lokacija je utvrđena kao zona u istraživanju za koju je obvezno provesti vodoistražne radove.

Temeljem provedenog mikrozoniranja potrebno je ishoditi suglasnost Hrvatskih voda kojim se dopušta izgradnja centra za gospodarenje otpadom na lokaciji Lučino razdolje, kako bi se mogao provesti postupak procjene utjecaja na okoliš za izgradnju centra za gospodarenje otpadom.

U postupku procjene utjecaja na okoliš, a temeljem izrađene Studije o utjecaju zahvata na okoliš, analizirala bi se pogodnost lokacije za izgradnju županijskog centra za gospodarenje otpadom s obzirom na geološke, hidrogeološke i druge značajke šireg prostora, utvrdili mogući utjecaji županijskog centra za gospodarenje otpadom na okoliš, s naglaskom na izvorišta koja se koriste ili planiraju koristiti za vodoopskrbu, kao i mogući utjecaji na akvatorij posebnog rezervata Malostonski zaljev i Malo more koji se koristi za uzgoj školjkaša, te odredile pripadajuće mjere zaštite unutar obuhvata planiranog zahvata.

Radi sprječavanja mogućih negativnih utjecaja odlagališta na okoliš (podzemne i površinske vode, tlo, zrak) potrebno je provesti mjere zaštite koje podrazumijevaju: izradu nepropusnog dna odlagališta, izradu obodnog kanala za oborinske vode, prikupljanje i obradu procjednih voda, svakodnevno prekrivanje otpada inertnim materijalom, kontrolu odlaganja otpada, zaštitu od požara i dr.

Sve otpadne vode koje nastanu u županijskom centru za gospodarenje otpadom moraju se sakupljati i obraditi sukladno posebnim vodopravnim uvjetima.

Oborinske vode će se sakupljati obodnim kanalom u bazen za oborinske vode prije ispuštanja u prijamnik. Sanitarne otpadne vode će sakupljati u nepropusni sabirni bazen odakle se prema potrebi povremeno odvoze autocisternama. Procjedne vode iz odlagališta koje se skupljaju u sabirni bazen drenažnim sustavom položenim na vodonepropusnu podlogu i otpadne vode nastale u procesu obrade otpada će se odvojeno obrađivati do kvalitete za ispušt u prijamnik.

Reciklažno dvorište za prihvata izdvojeno skupljenog otpada i pripremu za prijevoz do mjesta obrade planirano je na lokaciji Smrijek, neposredno uz županijsku cestu Ž6228, oko 2 km sjeverozapadno od Slanog.

Unutar kruga reciklažnog dvorišta predviđene su sljedeće aktivnosti:

- odjeljivanje pojedinih vrsta otpadnih materijala iz dovezenog sakupljenog otpadnog materijala s drugih mjesta sakupljanja na području Općine Dubrovačko primorje,
- prešanje-baliranje određenih vrsta otpada,
- privremeno skladištenje odvojeno sakupljenog otpada do predaje ovlaštenoj osobi za skladištenje odnosno obradu otpada, te
- odvoz odvojeno sakupljenog otpada iz reciklažnog dvorišta.

Izdvojeno prikupljeni otpad ili otpad donesen od strane građana će se odlagati u za to određene boksove, kontejnere i posude odgovarajućeg volumena za papir, karton, ambalažno i ravno staklo, metale, plastiku, gume, drvo, tekstil, e-otpada, bio-otpada.

Za privremeno skladištenje izdvojeno prikupljenog opasnog otpada (akumulatori, baterije, medicinski otpad, sredstva za zaštitu bilja, otpadna ulja, ostaci boja, lakova i otapala, fluorescentne cijevi i štedne sijalice i sl.) prije predaje ovlaštenom koncesionaru planirano je u tipskom objektu za opasni otpad s nadstrešnicom i tankvanom.

U reciklažnom dvorištu će se u boksovima odgovarajuće zapremine odlagati glomazni otpad po vrstama:

- glomazni pretežno metalni (stari automobilske dijelovi i sl., bijela tehnika/kućanski aparati i ostali metalni otpad)

- glomazni pretežno nemetalni (kućanski i uredski namještaj, građevna stolarija, plastični i drveni otpad većih dimenzija), te
- ambalažni otpad.

Radi zaštite od nepovoljnijih utjecaja na tlo i vode potrebno je izvesti:

- nepropusnu, asfaltbetonsku radnu površinu reciklažnog dvorišta,
- oborinsku odvodnju s taložnikom i separatorom ulja, te
- nepropusnu sabirnu jamu za fekalne vode.

Reciklažno dvorište za obradu građevinskog otpada sa područja Općine Dubrovačko primorje planirano je na lokaciji Kučalin do, uz županijsku cestu Ž6232 Slano – granica BiH.

Na reciklažno dvorište prima se isključivo inertni građevinski otpad (iskop zemlje, beton, kamen, cigla i crijep, žbuka, keramičke pločice), dok se ne dopušta prihvat i obrada miješanog građevinskog otpada, građevinske stolarije, te azbesta i ostalog miješanog opasnog građevinskog otpada.

U sklopu reciklažnog dvorišta predviđa se:

- primarni dio gdje se vrši prihvat, grubo razdvajanje, predsijavanje i početno drobljenje otpada, kao i izdvajanje metala,
- sekundarni dio gdje se vrši sijanje, drobljenje ili mljevenje, te međudlaganje prethodno grubo drobljenog otpada, te
- tercijarni dio gdje se sijanjem, pranjem, mljevenjem, otprašivanjem i sličnim postupcima vrši daljnje usitnjavanje i razdvajanje građevnog otpada, te skladištenje do otpreme.

Radi zaštite okoliša planiraju se sljedeće mjere zaštite:

- ugradnja uređaja za otprašivanje ili vlaženje građevnog otpada u svrhu smanjenja emisije prašine,
- postavljanje zaštitne ograde oko izvora koji emitiraju buku iznad dopuštenih granica,
- izrada nepropusne radne površine (betonska podloga platoa za obradu i privremeno odlaganje građevinskog otpada),
- odvodnja površinskih voda sa radnog platoa u taložnik i separator, a nakon toga u vodonepropusan sabirni bazen prije ispuštanja u okolni prostor, a po potrebi pročišćene vode je moguće koristiti za vlaženje građevinskog otpada, te
- izvedba nepropusne sabirne jame za fekalne vode.

U prijelaznom razdoblju do realizacije Projekta sustavnog gospodarenja komunalnim otpadom Dubrovačko-neretvanske županije, otpad sa područja Općine će se odlagati na regionalnom odlagalištu dubrovačkog područja «Grabovica».

Planom se utvrđuje lokacija odlagališta građevinskog otpada prikazana na kartografskom prikazu, br. 2. Na području Općine Dubrovačko primorje nije predviđeno otvaranje drugih odlagališta otpada.

3.7. SPRJEČAVANJE NEPOVOLJNIH UTJECAJA NA OKOLIŠ

Planom intervencija u zaštiti okoliša Dubrovačko-neretvanske županije - Revizija I. utvrđene su mjere za sprječavanje nepovoljnih utjecaja na okoliš. Sukladno zakonskoj regulativi potrebno je donijeti planove zaštite i spašavanja prvo na županijskoj razini, a potom jedinica lokalne samouprave, koji će objediniti i planove intervencija u zaštiti okoliša. Pri izradi ovih planova za područje Općine Dubrovačko primorje potrebno je utvrditi količinu i svojstva opasnih tvari, prirediti scenarij tipičnog uzroka industrijske nesreće, predvidjeti težinu nastalih posljedica za ljude i okoliš, te poduzeti mjere za smanjenje vjerojatnosti proširenja štetnog djelovanja uzimajući u obzir broj rasprostranjenosti ljudi u zoni opasnosti.

U cilju sprječavanja nepovoljnih utjecaja na okoliš sukladno posebnim propisima utvrđuju se slijedeće mjere zaštite okoliša koje će se provoditi sukladno Programu zaštite okoliša:

- očuvanje i poboljšanje kvalitete vode,
- očuvanje i zaštiti kakvoće tla,
- očuvanje kakvoće zraka,
- smanjenje prekomjerne buke,
- sprječavanje negativnog utjecaja građevina i uređaja za gospodarenje otpadom na okolni prostor i
- utvrđivanjem zahvata u prostoru za koje je potrebna provedba procjene utjecaja na okoliš.

3.7.1. OČUVANJE I ZAŠTITA OKOLIŠA

3.7.1.1. Očuvanje i poboljšanje kvalitete vode

Očuvanje i poboljšanje kvalitete vode predviđeno je:

- utvrđivanjem zona sanitarne zaštite vodocrpilišta Nereze,
- zaštitom potencijalnih lokacija za zahvat podzemnih voda: Imotica, Doli i Čepikuće i izvorišta Usječenik, Dobrštak
- zaštitom svih vodotoka i stajaćih voda na području Općine s ciljem očuvanja, odnosno dovođenja u planiranu vrstu vode/mora određene kategorije,
- izgradnjom sustava za odvodnju otpadnih voda na području Općine s uređajima za pročišćavanje prema utvrđenoj projektnoj dokumentaciji,
- zabranjivanjem, odnosno ograničavanjem ispuštanja opasnih tvari propisanih posebnim propisom,
- sanacijom zatečenog stanja u industriji i odvodnji, te sanacijom ili uklanjanjem izvora onečišćenja,
- sanacijom postojećih odlagališta otpada i izgradnjom sanitarnog odlagališta otpada za kontrolirano odlaganje otpada,
- sanacijom tla onečišćenog otpadom,
- sanacijom nelegalnih eksploatacijskih polja, te sanacijom legalnih eksploatacijskih polja prilikom i po završetku eksploatacije,
- uvođenjem mjera zaštite u poljoprivredi,
- uspostavljanjem monitoringa s proširenjem i uređenjem mjernih postaja, te osiguranjem stalnog praćenja površinskih i podzemnih voda,
- vođenjem jedinstvenog informatičkog sustava o kakvoći površinskih i podzemnih voda i
- izradom vodnog katastra.

3.7.1.2. Očuvanje i zaštita kakvoće tla

Očuvanje i zaštita kakvoće tla predviđeno je:

- izgradnjom izvan građevinskog područja građevina u svrhu poljoprivredne proizvodne isključivo na većim posjedima,
- ograničenjem izgradnje izvan građevinskih područja na vrijedno obradivom poljoprivrednom zemljištu,
- sanacijom oštećenog tla sukladno planovima gospodarenja zemljištem ili na temelju ekoloških značajki područja,
- zaštitom ekoloških funkcija područja koje imaju prednost pred tehničko-industrijskim i socio-ekonomskim funkcijama,
- zabranom polaganja i unošenja tvari na tlo i/ili u tlo, gospodarskih zahvata, kao i drugih radnji kojima se smanjuju ekološke funkcije tla,
- očuvanjem raznolikost funkcija i značajki tla,
- uvažavanjem njegove ranjivosti i značajki područja,
- čuvanjem plodnosti i biološke raznolikosti tla,
- provođenjem najprimjerenijih načina korištenja i namjene zemljišta,
- provedbom načela dobre stručne prakse u poljoprivredi,
- obradom tla u skladu s reljefnim i klimatskim značajkama,
- očuvanjem i poboljšanjem strukture tla,
- izbjegavanjem zbijanja tla,
- umanjenjem ili uklanjanjem potencijalnih i stvarnih erozijskih učinaka na tlo,
- očuvanjem vrijednih prirodnih elemenata krajobraza koji su potrebni za zaštitu tla,
- očuvanjem, odnosno unaprjeđenjem biološke aktivnosti tla odgovarajućim plodoredom,
- očuvanjem sadržaja humusa u tlu svojstveno tom tlu i karakteristikama područja,

- usklađivanjem prinosa s prirodnim proizvodnim mogućnostima tla,
- uspostavljanjem integralnog korištenja agrokemikalija,
- utvrđivanjem prihvatljivog broja grla stoke za tlo, posebice kod ranjivog tla,
- primjenom novih sredstava za zaštitu bilja, mineralnih gnojiva i drugih sredstava čija svojstva mogu biti štetna za ekološke funkcije tla uz prethodno pribavljanje suglasnosti mjerodavnog tijela državne uprave, odnosno stručne institucije o utjecaju na tlo,
- davanjem prednosti ekološkoj ili drugim ekološki prihvatljivim načinima poljoprivredne proizvodnje,
- provedbom načela dobre stručne prakse u šumarstvu,
- očuvanjem prirodno stečene plodnosti i kakvoće tla,
- očuvanjem količine i kakvoće humusa u tlu,
- provedbom načela dobre prakse na način da se, gdje je to moguće i prikladno, izbjegava trajno prekrivanje tla i onemogućavanje obnavljanja njegovih ekoloških funkcija,

3.7.1.3. Očuvanje kakvoće zraka

Očuvanje kakvoće zraka predviđeno je:

- prostornim razmještajem većih gospodarskih djelatnosti izvan naselja u građevinskim područjima proizvodnih namjena ili izvan građevinskih područja, odnosno unutar naselja na određenim udaljenostima od građevina u kojima ljudi rade i borave,
- uporabom kvalitetnije tehnologije i pročišćavača zraka, te kontinuiranom kontrolom gospodarskih djelatnosti,
- budući da se ne raspolože s relevantnim pokazateljima za ocjenu kakvoće zraka treba postupati sukladno Zakonu o zaštiti zraka (Narodne novine, br. 178/04) i podzakonskim propisima proizašlim temeljem tog zakona.

3.7.1.4. Smanjenje prekomjerne buke

Smanjenje prekomjerne buke predviđeno je:

- svrstavanjem površina različitih namjena po pravilu da se dopuštene razine buke susjednih površina razlikuju međusobno za najviše 5 dB, preliminarno prema posebnom propisu, što se potvrđuje mjerenjem postojećeg stanja,
- primjenom akustičnih zaštitnih mjera na mjestima emisije i imisije, te na putovima njezinog širenja,
- prostornim razmještajem većih gospodarskih djelatnosti izvan naselja u građevinskim područjima proizvodnih namjena ili izvan građevinskih područja, odnosno unutar naselja na određenim udaljenostima od građevina u kojima ljudi rade i borave,
- razvojem alternativnih prometnih pravaca pomoću kojih će se ravnomjernije distribuirati prometno opterećenje magistralnih prometnica koje prolaze kroz naselja,
- upotrebom prijevoznih sredstava, postrojenja, uređaja i strojeva koji nisu bučni,
- izradom karte buke, te
- kontinuiranim mjerenjem razina buke.

3.7.1.5. Smanjenje opasnosti od požara

Sprječavanje i smanjenje opasnosti od požara predviđeno je:

- održavanjem protupožarnih sustava i puteva,
- izradom potrebne dokumentacije sukladno posebnim propisima,

- educiranjem lokalnog stanovništva o opasnosti i mogućnosti zapaljenja predmeta i prirode usljed vremenskih prilika,
- organizacijom volonterskih službi (ophodnji) tijekom perioda najveće opasnosti od požara.

3.7.1.6. Sprječavanje negativnog utjecaja građevina i uređaja za gospodarenje otpadom na okolni prostor

Sprječavanje negativnog utjecaja građevina i uređaja za gospodarenje otpadom na okolni prostor predviđeno je:

- praćenjem stanja okoliša, posebno onečišćavanja podzemnih i površinskih voda, te drugih pojava koje su posljedica onečišćavanja okoliša,
- stalnom kontrolom vrste, količine i sastava otpada,
- ograđivanjem sanitarnog odlagališta otpada s kontrolom ulaza i izlaza,
- kontrolom stanja uređaja i opreme (reciklažni pogoni, eventualne spalionice, skladišta opasnog i neopasnog otpada, kompostane i sl.), te sustava zaštite,
- ozelenjavanjem zaštitnim zelenilom,
- kontrolom deponijskog plina,
- kontrolom flore i faune u okolici i na odlagalištu i
- provedbom sanitarnih mjera dezinfekcije i dezinfekcije prema posebnim propisima.